

Integracja szkolnictwa wyższego prawniczego
Ukrainy z europejską przestrzenią edukacyjną –
wyzwania bezpieczeństwa wewnętrznego
w czasie stanu wojennego

Інтеграція вищої юридичної освіти України з
європейським освітнім простором –
виклики внутрішньої безпеки під час
воєнного стану

Redakcja naukowa:
dr inż. Piotr Ponichtera,
dr Zoia Sharlovych

Łomża 2023

Recenzenci:

Dr Agnieszka Łapińska, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży
Prof. dr hab. Olena Kovalenko, Charkowski Narodowy Uniwersytet
Pedagogiczny im. H.S. Skovorody, Ukraina

Redakcja naukowa:

dr inż. Piotr Ponichtera, dr Zoia Sharlovych

Integracja szkolnictwa wyższego prawniczego Ukrainy z europejską przestrzenią edukacyjną - wyzwania bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie stanu wojennego: materiały z Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej, Łomża-Kharków, 15.02.2023r. / Redakcja naukowa dr inż. Piotr Ponichtera, dr Zoia Sharlovych. – Łomża, Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. – 289 s.

Інтеграція вищої юридичної освіти України з європейським освітнім простором – виклики внутрішньої безпеки під час воєнного стану: матеріали з Міжнародної науково-практичної конференції, Ломжа-Харків, 15.02.2023 р. / За науковою редакцією д. інж. Пьотр Поніхтера, к. п. н. Зоя Шарлович. – Видавництво: MANS w Łomży, 2023. – 289 с.

ISBN 978-83-958584-6-8

Zbiór powstaje z gotowych materiałów dostarczonych przez autorów.
Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za materiały przekazane do publikacji.

Збірник зформований з готових матеріалів, наданих авторами.
Видавець не несе відповідальності за надані до публікації матеріали.

Wydawnictwo Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży, 2023 r.

Тре́сць / Зміст

Wstęp / Вступ	7
Алдохіна Л. М. ДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	9
Баланюк Н. НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	13
Беляєв І. С., Плотнікова А. В. БЕЗАЛЬТЕРНАТИВНІСТЬ САНКЦІЇ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗА ВЧИНЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	17
Бодак О. ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ЯК КРОК ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ	20
Budiakova O. INTEGRATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW	23
Volkova L. DEVELOPMENT OF MULTICULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	27
Ворожбіт-Горбатюк В. ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ – СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ	31
Гайдукевич С. В., Семенова Н. П. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	35
Гальчич І. П., Карпюк І. В. ВСЕБІЧНІСТЬ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	42
Глуценко С. І. ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ТРАНСПЛАНТОЛОГІЮ В УКРАЇНІ – РЕФОРМА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ТРАНСПЛАНТ-КООРДИНАТОРІВ	44
Головань Т. Г. ЮРИДИЧНА КЛІНІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОЇ ПРАВНИЧОЇ ПРОФЕСІЇ	48
Гребінська С. І. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ВІЙНИ	53
Гресь Д. О. ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ФІНАНСУВАННІ ТЕРОРИЗМУ	58
Єськова А. М. ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	62
Журавльов М. С. НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: ОКРЕМІ ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	66
Завадський А. А. ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ГЛИБОКОГО СИНТЕЗУ КОНТЕНТУ ТА ДІПФЕЙКІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	69
Задихайло О. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗДОБУВАЧАМ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	73

Замрозович-Шадріна С. Р. ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	76
Іваненко В. С. ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ УКРАЇНИ В СИСТЕМИ ОСВІТИ ДЕРЖАВ ЄС В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	80
Калініченко А. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	83
Киян В. ЩОДО ЗМІН У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО ПРАЦЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	87
Кіріка Д. САМОРОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПЕДАГОГА	92
Клясен Н. Л. ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	95
Коваленко О. О. ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ГАРМОНІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ	100
Козіна Т. В., Мулярчук О. І. ПЛОДООВОЧІВНИЦТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ..	104
Коновальчик Є. О. ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ПОТЕРПІЛОГО ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ	107
Корабель М. Г. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР	110
Коренцов О. І. ПРИМУСОВЕ ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	113
Косілова О. І., Бинюк Н. М. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	118
Костенюк Н. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	122
Кошарновська С. Л. ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	126
Кузнецова К. І. ГІДНА ПРАЦЯ ДЛЯ МОЛОДІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	130
Кулак В. І. ІНТЕГРАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	134
Курепін В. М. ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	138
Кушнірук Т. М., Ясінецька І. А., Додуріч В. В., ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ВЛАСНИКАМ ЗЕМЛІ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧАМ В УКРАЇНІ	142
Лиманський П. П. РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИЩУ ОСВІТУ	146
Лисенко В., Комишнюк Ю. ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ ТА ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ПОТРЕБ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ .	148

Литвиненко А. С. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ГІДНОЇ ПРАЦІ У ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	152
Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. КВАНТОВА ФІЛОСОФІЯ КРИПТОСИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНО-ВІЙСЬКОВА ФОРМУЛА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ЕНТРОПІЙНИЙ ПРОЦЕС ІНФОРМАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ ЗНАНЬ	156
Любавіна В. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ У ЗАКОНОДАВСТВІ СУЧАСНИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	161
Myronchuk Z., Andrushko R. FORMATION OF A NEW PARADIGM FOR THE TRAINING OF ACCOUNTING AND TAXATION SPECIALISTS UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN UKRAINE	165
Мусіюк Т. В. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ..	169
Павленко Т. А. ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ: ДОСВІД КРАЇН ЛЮБЛІНСЬКОГО ТРИКУТНИКА	173
Павлова А. ОСМИСЛЕННЯ ВІЙНИ ЯК ДЕСТРУКТИВНОЇ СИЛИ Й СУСПІЛЬНОГО ЗЛА В УСНІЙ ТРАДИЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ	177
Панаско Ю. І. СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СПРАВЕДЛИВИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН	181
Пахольчук О. П. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ З ПИТАНЬ ДИТЯЧОЇ ХІРУРГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	184
Пивоваров В. В. ОСВІТА ЯК ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНІЙ ПОВЕДІНЦІ І НАСТУПНІЙ ПЕНАЛІЗАЦІЇ У ПОВОЄННИЙ ЧАС	188
Пілюгіна Т. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ЛІНГВІСТИКИ У ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	190
Плотнікова А. В. ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРУ	193
Подуфалов П. ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА	197
Поляков А. О. ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	200
Проневич О., Коляда Т. ЛЕГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	204
Раневич О. ДО ПРОБЛЕМИ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	211
Резенкіна Н. О. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	214
Рим О. ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАГУВАННЯ НА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ	217
Рудницька О. ЮРИДИЧНА КЛІНІЧНА ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ	221

Сімакова С. ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	225
Собчук І. С., Макогончук Т. В. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОНЛАЙН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	230
Соломко Н. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ	234
Солошенко О. ПРАВОВА ОСВІТА ЯК ПРОВІДНА СКЛАДОВА РЕФОРМУАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	238
Сприндис С. І., Протопопова Я. С. ДОГОВІР ФРАНЧАЙЗИНГУ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	242
Тарасенко О., Тарасенко І. КОНВЕРГЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В КООРДИНАТАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	246
Тарасюк В. А ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОСОБЛИВО ОХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ	250
Тимчук В., Осипова Л., Халін С. ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПРАВОВОГО БЛОКУ ПРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПЕРЕМІЩЕНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	254
Ткачук Н. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПІВПРАЦЕЮ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ	258
Фатєєв Я. В. ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ІСТОТНИХ УМОВ ПРАЦІ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД: ПРОБЛЕМИ СВОБОДИ ВОЛІ СТОРІН ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	262
Khairulina N., Dubova H. LANGUAGE AT THE HEEL OF THE MIA OF UKRAINE DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATUS	264
Хмизова О. ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ПРАВНИКАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	268
Цуварев О. Ф. ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ БЕЗ ФІЛОСОФІЇ ТА МОРАЛІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	271
Шарлович З. П. WPŁYW ETYKO-DEONTOLOGICZNYCH ZASAD I ODPOWIEDZIALNOŚCI PRAWNEJ PIEŁĘGNIARKI I INNYCH PRACOWNIKÓW MEDYCZNYCH NA SUKCES ICH DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ	275
Шинкарьов Ю. В. ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ БОЙОВОГО ІМУНІТЕТУ (НА ҐРУНТІ ДОСВІДУ УКРАЇНИ)	283
Шкітов А. УЗАГАЛЬНЕНІ ПІДХОДИ ЩОДО СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ : ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО І ЗОВНІШНЬОГО БРЕНДУ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	286

WSTĘP

Wojna rosyjsko-ukraińska, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 roku, zmieniła życie nie tylko na Ukrainie, ale także doprowadziła do powstania nowej rzeczywistości, w której od prawie roku żyje cały świat. Wydarzenia te były wyzwaniem dla wszystkich: zarówno dla poszczególnych obywateli, jak i dla wszystkich instytucji państwowych i niepaństwowych. Samo prawo miało stać się narzędziem, które powinno dać odpowiedź na pytanie: co robić? Jak chronić życie Ukraińców? Jak przyciągnąć międzynarodowe i zagraniczne instytucje do pomocy Ukrainie? Jak zapewnić i chronić prawa tych, którzy zostali zmuszeni do opuszczenia swoich domów lub wręcz przeciwnie – pozostania na Ukrainie? Jak zapewnić Ukraińcom prawo do edukacji?

Dziś ten proces odpowiadania na wyzwania stanu wojennego, który został wprowadzony w wyniku zmasowanej inwazji Rosji na Ukrainę, trwa nadal, gdyż w celu zachowania stabilności gospodarczej kraju i zapewnienia praw obywateli Ukraińcom potrzebna jest przede wszystkim efektywna praca zarówno nad tworzeniem nowych stosownych norm prawnych, jak i nad ich stosowaniem, w szczególności w zakresie edukacji prawnej. Rola nauk prawnych w tym procesie jest wiodąca.

Szybkość zmian norm legislacyjnych oraz ich ilość powoduje konieczność prowadzenia badań naukowych w dziedzinie prawa dotyczących innowacji legislacyjnych, jakie zaszły na Ukrainie od początku wojny oraz zmian, na które należy zwrócić uwagę w najbliższym czasie. Ich pojawienie się zaowocowało organizowaniem różnych wydarzeń naukowych, na których naukowcy mieli okazję przedyskutować aktualne problemy postępowania sądowego.

Jednym z takich wydarzeń jest międzynarodowa konferencja naukowo-praktyczna „Integracja wyższego szkolnictwa prawniczego Ukrainy z europejską przestrzenią edukacyjną – wyzwania bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie stanu wojennego”, którą Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Republika Polska) oraz Katedra Dyscypliny cywilne i prawne im. Prof. O. I. Protsewskiego Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. H.S. Skovorody (Ukraina) zorganizowały i przeprowadziły w oparciu o wyniki współpracy w ramach doskonalenia zawodowego, jako komponentu uczenia się przez całe życie, w którym uczestniczyło 148 przedstawicieli z 55 szkół wyższych z Polski i Ukrainy.

Zbiór materiałów tworzą zgłoszone do publikacji artykuły naukowe i rozprawy napisane przez uczestników konferencji, którzy zaprezentowali szeroki wachlarz nowoczesnych innowacji pedagogicznych i dydaktycznych, zarysowując nowe podejście w organizacji procesu edukacyjnego dotyczące transformacji teorii prawa w praktyce; skupiając uwagę na nowych wyzwaniach w warunkach stanu wojennego.

Materiały Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Praktycznej można polecić pracownikom naukowo-pedagogicznym, pedagogom, doktorantom, słuchaczom studiów podyplomowych, studentom uczelni zawodowych i wyższych szkół prawniczych, praktykom prawa, bezpieczeństwa wewnętrznego reprezentującym dziedzinę nauk społecznych.

Życzymy uczestnikom Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Praktycznej „Integracja szkolnictwa wyższego prawniczego Ukrainy z europejską przestrzenią edukacyjną – wyzwania bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie stanu wojennego”, aby nie poprzestali na tym, co już osiągnęli, ale śmiało kroczyli naprzód ku nowym osiągnięciom naukowym, które zacieśniają relacje z partnerami zagranicznymi, zapoznają się z doświadczeniami edukacji prawniczej i stanowienia prawa w innych krajach oraz wzbogacają krajową naukę prawa.

ВСТУП

Російсько-українська війна, що розпочалась 24 лютого 2022 р. змінили життя не тільки в Україні, але й зумовила виникнення нової реальності, в якій перебуває весь світ вже майже рік. Ці події кинули виклики всім і кожному: як окремому громадянину, так і всім державним і недержавним інституціям. Саме право мало стати тим інструментом, який мав би дати відповіді на запитання: що робити? Як захистити життя українців? Яким чином залучити міжнародні та іноземні інституції до допомоги Україні? Як убезпечити та захистити права тих, хто вимушений був покинути свої домівки чи навпаки залишитись в Україні? Як забезпечити право на освіту українців?

Сьогодні цей процес реагування на виклики режиму воєнного стану, який було введено внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну, продовжується, адже для збереження економічної стабільності країни, забезпечення прав українців необхідна, насамперед, ефективна робота як по створенню нових актуальних правових норм, так і по їх застосуванню, зокрема у сфері юридичної освіти. Роль юридичної науки у цьому процесі є провідною.

Швидкість змін у законодавчих нормах та їх кількість викликають необхідність проведення наукових досліджень у юридичній царині щодо законодавчих новацій, які відбулися в Україні від початку війни, і змін, на які варто звернути увагу найближчим часом. Їх поява зумовила проведення різних наукових заходів, де науковці мали можливість обговорити актуальні проблеми правочинства.

Одним із таких заходів є Міжнародна науково-практична конференція «Інтеграція вищої юридичної освіти України з європейським освітнім простором – виклики внутрішньої безпеки під час воєнного стану», яку Міжнародна Академія Прикладних Наук в Ломжі (Польща) і кафедра цивільно-правових дисциплін імені професора О.І. Процевського Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна) організували і провели за результатами співпраці в рамках підвищення кваліфікації, як складової навчання впродовж життя, у якій взяли участь 148 представників із 55 закладів фахової передвищої та вищої освіти України та Польщі.

Збірник матеріалів сформований із поданих до друку наукових статей і тез, написаних учасниками конференції, які представили широке коло педагогічних і дидактичних сучасних інновацій, окреслити нові підходи в організації освітнього процесу щодо перетворення юридичної теорії в практику; акцентували увагу на нових викликах в умовах воєнного стану.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції можуть бути рекомендовані науково-педагогічним, педагогічним працівникам, докторантам, аспірантам, студентам закладів фахової передвищої та вищої юридичної освіти, практикуючим спеціалістам правознавства, внутрішньої безпеки, всієї юридичної галузі.

Учасникам Міжнародної науково-практичної конференції «Інтеграція вищої юридичної освіти України з європейським освітнім простором – виклики внутрішньої безпеки під час воєнного стану» бажаємо не зупинятися на досягнутому, а впевнено крокувати за новими науковими здобутками, що зміцнюють відносини з іноземними партнерами, знайомитися з досвідом юридичної освіти та правотворчості у зарубіжних країнах і збагачувати вітчизняну юридичну науку.

ДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

*Алдохіна Людмила Миколаївна, аспірантка 3 р.н., спеціальність 081 Право,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. З початком збройної агресії Російської Федерації проти України щодня українська енергетична система перебуває під загрозою повного або часткового знищення. Зазнають суттєвих пошкоджень лінії електропередач, підстанції, трансформатори, відновлення яких може тривати роками. Окремі об'єкти альтернативної енергетики також зазнають пошкоджень внаслідок ворожих обстрілів, хоча, слід зазначити, що масштаби руйнацій на таких об'єктах є значно меншими, що пояснюється насамперед відносно невеликим розміром таких об'єктів, розташованістю по всій Україні та максимальним наближенням до споживача. Таким чином, альтернативні джерела енергії в сучасних складних умовах здатні суттєво покращити ситуацію в енергосистемі країни. Енергетична війна, яку веде Росія, показала актуальність відновлюваної енергетики в умовах воєнного стану. Вітрова, сонячна та воднева енергетика мають стати однією з основ післявоєнної відбудови України, запорукою енергетичної незалежності та безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями державного управління та публічного адміністрування займалися В. Авер'янов, О. Задихайло, О. Кузьменко, І. Рибчич, але у сфері альтернативної енергетики, тим більше під час дії воєнного стану, вони не отримали широкого розголосу.

Формулювання цілей тез. Метою даної роботи є питання державного та публічного адміністрування у сфері альтернативної енергетики в умовах дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС ставить додаткові виклики для енергетики та регулювання цієї галузі. Ключову роль для подальшого розвитку сфери “зеленої” енергетики в Україні має відігравати ефективно державне управління та публічне адміністрування цією сферою за наявності необхідного потенціалу для активізації інтеграційних процесів в контексті розвитку інфраструктури сфери “зеленої” енергетики та приєднання до європейських енергетичних систем.

До початку повномасштабного вторгнення РФ Україна мала стратегію з розвитку відновлюваної енергетики, яка передбачала, що до 2030 року частка «зеленої» енергетики в енергобалансі становитиме близько 25-30%. Україна має потенціал збільшити використання енергії з відновлюваних джерел у 10 разів – з 87 ПДж у 2009 р. до 870 ПДж у 2030 р. сукупного

кінцевого використання енергії з відновлюваних джерел відповідно до аналізу “REmap-2030” [1]. Проте реалізація цієї стратегії можлива лише за умови зміни державної політики у цій сфері, розробки законодавчих актів, спрямованих на стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії в державі, удосконалення правового регулювання галузі. Починаючи з 24 лютого 2022 року у сфері альтернативної енергетики було запроваджено низку регуляторних змін, покликаних стабілізувати галузь та вирішити нагальні проблеми, пов’язані, зокрема, з критично низьким рівнем розрахунків ДП «Гарантований покупець» з виробниками за «зеленим» тарифом, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об’єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії. Таким чином, держава компенсує відносно високу вартість сонячної електростанції високою ціною на закупівлю електроенергії, виробленої цією станцією. Між тим, незважаючи на встановлені у законодавстві пільги для виробників альтернативної енергії виплата компенсацій за «зеленим тарифом» власникам приватних сонячних електростанцій в Україні часто відбувається із значною затримкою та у дуже низьких обсягах, особливо це спостерігається в умовах дії воєнного стану в державі. Так, за перші місяці війни розрахунки ДП «Гарантований покупець» з виробниками за «зеленим» тарифом впали до критичного рівня: Зокрема, за «зелену» електроенергію поставлену у березні 2022 р. вони становили 20,1%, у квітні — 19,2%, травні — 19%, червні — 24,5% та липні — 31,6%. [2]. Така ситуація вкрай негативно впливає на інвестиційний клімат у сфері альтернативної енергетики. А враховуючи той факт, що без залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, тільки за рахунок бюджетного фінансування, в Україні неможливий сталий розвиток альтернативної енергетики, необхідно створити умови, за яких ведення бізнесу у цій сфері було б безпечним і прозорим, забезпеченим державними гарантіями. У зв’язку з цим потребують вдосконалення механізми державного управління та публічного адміністрування сферою альтернативної енергетики, які на сьогодні виявляються недостатньо неефективними. Потрібно відновити довіру інвесторів відновлювальних джерел енергії (далі - ВДЕ) до системи органів державного управління енергетичною сферою, зокрема Міністерства енергетики України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, оскільки на протязі останніх років виконання зобов’язань перед інвесторами з боку зазначених державних структур неодноразово затримувалось або порушувалось. Тому готовність потенційних інвесторів до діалогу та прийняття пропозицій постійно зменшується.

Одним із дієвих інструментів для залучення інвестицій в енергетичний сектор, який на сьогодні набув широкої популярності в багатьох країнах світу, є впровадження «зелених облігацій», які являють собою борговий інструмент, кошти від продажу якого спрямовуються виключно на фінансування наявних або нових проєктів у сфері альтернативної енергетики.

Перша спроба випуску п'ятирічних зелених єврооблігацій сталого розвитку (Green and Sustainability-linked bonds) на суму 825 мільйонів доларів США з дохідністю 6,875% відбулася в Україні у 2021 році. Єврооблігації були випущені НЕК «Укренерго» під безумовну та безповоротну державну гарантію України з цільовим направленням коштів всім виробникам електричної енергії з відновлюваних джерел. Саме ці єврооблігації сталого розвитку стали вперше доступними на внутрішньому ринку України [3]. У грудні 2021 року, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку в Україні допустила «зелені» облігації НЕК «Укренерго» до обігу в Україні, що відкрило можливість інвестувати у діяльність системного оператора і українцям. До цього такою можливістю володіли виключно міжнародні інвестори.

Наразі, в умовах війни, держава має можливість відновити рівень довіри інвесторів та продемонструвати готовність виконувати взяті на себе зобов'язання шляхом конвертації заборгованості ДП «Гарантованого покупця», яка значно зросла у 2022 році, у цінні папери, гарантовані державою. Такі цінні папери можуть бути надалі використані інвесторами в ході реструктуризації заборгованості перед банками, або продані - для залучення коштів на утримання станцій та розвиток бізнесу у сфері відновлювальної енергетики.

Важливим фактором для підвищення ліквідності ринку ВДЕ в Україні може стати надання можливості виробникам з ВДЕ добровільно виходити з балансуєчої групи Гарантованого покупця і продавати електроенергію самостійно на різних сегментах ринку. Дане право було затверджене прийнятим 29 липня 2022 року Законом «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» [4]. Цим же Законом було відкрито шлях до розвитку ринку довгострокових договорів купівлі-продажу електричної енергії з ВДЕ, відповідно до яких покупцем електричної енергії виступає не визначене державою підприємство (як наразі в Україні ДП «Гарантований покупець»), а приватні компанії.

Також, Міністерство енергетики поновило свою роботу над впровадженням «зелених» аукціонів. Так, 2 серпня 2022 року, Кабінетом Міністрів України було ухвалено розроблену Міністерством енергетики України Постанову «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 23 травня 2018 р. № 420 і від 27 грудня 2019 р. № 1175» [5], якою встановлюється графік проведення зелених аукціонів у 2023 році та визначаються індикативні показники квот на 4 роки вперед.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Державне управління та публічне адміністрування у сфері альтернативних джерел енергії повинно передбачати створення системи нагляду та контролю за ефективним використанням відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива; розроблення та контроль над виконанням державних

цільових програм у сфері ефективного використання альтернативних джерел енергії та палива; розроблення галузевих та регіональних програм у зазначеній сфері. Одним із першочергових завдань є забезпечення подальшого розвитку механізмів державно-приватного партнерства при використанні альтернативних джерел енергії, координація та узгодження взаємодії між суб'єктами публічної влади та учасниками енергетичного ринку для виконання основних завдань і функцій у цій сфері та подальше вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює сферу альтернативної енергетики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року. URL: <https://sae.gov.ua/sites/default/files/UkR%20RENA%20REMAP%200/0202015.pdf>.
2. Інформація про рівень розрахунків з виробниками за зеленим тарифом. URL: <https://www.gpee.com.ua/>.
3. НЕК «Укренерго» успішно здійснила випуск зелених єврооблігації на суму 825 млн. доларів. URL: <https://ug-gaz.com/en/news/industry-news/nek-ukrenergouspishno-zdiysnila-vipusk-zelenih-yevroobligaciy-na-sumu-825-mln-dolariv>.
4. Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування. Закон України від 29 липня 2022 р. № 2479-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-20#Text>.
5. Про внесення змін до постанов Кабінету міністрів України від 23 травня 2018 р. №420 і Мд 27 грудня 2019р. №1175: постанова Кабінету міністрів України від 2 серпня 2022р. №889. Офіційний вісник України. 2022р. №66. Ст. 36.

НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Баланюк Наталія, к.ю.н., ст. викладач Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, м. Глухів, Україна

Постановка проблеми. Європейський освітньо-науковий простір завдяки його особливим досягненням, обумовленим Лісабонською стратегією, Болонським процесом та формуванням Європейського наукового простору (ЄНП), стає дедалі більш відчутною і значущою реалією для наукового й освітянського простору України і Центрально-Східної Європи [1].

Поетапне входження України до Європейського співтовариства неможливе без структурної реформи національної системи вищої правової освіти, спрямованої на збереження мобільності, сприяння працевлаштуванню випускників на внутрішньому та зовнішньому ринках праці тепер вже в умовах воєнного часу.

«2023 рік має стати часом, коли не стане жодних перешкод для переговорів щодо повноправного членства України в ЄС» - сказав президент України Володимир Зеленський на спільному засіданні уряду України та Єврокомісії, що відбулось 02.02.2023 року в Києві [2].

Аналіз досліджень та публікацій. Науковці, правники, дослідники, практики, педагоги наразі привертають достатню увагу до інтеграційних процесів української системи вищої правової освіти в Європейський простір. Зокрема, широко відомі праці Антонюка В. П., Бахрушина В. М., Іванова С. В., Жидкова О. О., Кульчія О. О., Натрошвілі Г. Р., Тимощука М. Ю., Турути О. В.

Формування цілей. В Європі прийнятий новий об'єднуючий термін “frontier research” – передова наука, тобто наука, яка розвивається в університетах і допомагає розвитку та залученню інновацій. Це один з найбільш ефективних шляхів розв'язання парадигми «суспільство – наука» [3]. Отже, метою модернізації вищої правової освіти в Україні є створення інноваційної моделі освітнього процесу, яка за умов сьогодення буде здатна оптимально об'єднати найперспективніші національні й зарубіжні традиції. Поєднання гуманістичних традицій вітчизняної педагогіки та зарубіжного досвіду належного забезпечення процесу нормативно-правового виховання особистості, здатної до активних самостійних дій, дозволить створити динамічну, мобільну, конкурентоспроможну модель вищої правової освіти.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, саме в умовах воєнного стану, проблема якості вищої правової освіти в Україні набула важливого суспільно-ідеологічного, соціально-

гуманітарного, політико-економічного формату. Сукупність зазначених факторів чинить величезний вплив на якісну складову пріоритетних показників, які, в свою чергу, несуть в собі кінцеву мету з ефективності подальшої реалізації на практиці, а саме:

- можливість здобуття якісної вищої правової освіти для кожної людини незалежно від її економічного становища, віку, статі та місця проживання;

- відповідність вітчизняної вищої правової освіти світовим стандартам і вимогам;

- забезпечення підтримки навчання кращої молоді в найбільш авторитетних навчальних правових закладах не лише України, а й Європи з подальшою метою отримання сучасного рівня правової освіти з одночасною можливістю застосування опанованих знань на території нашої країни в умовах воєнного часу;

- формування пакету знань, навичок і компетенцій, необхідних для відповідальних громадян, що обізнані зі своїми правами й обов'язками й здатні до успішної економічної діяльності.

Спираючись на науково-практичну роботу кафедри права Глухівського педагогічного університету ім. О. Довженка, доходимо висновку, що процес інтеграції вітчизняної вищої правової освіти у європейський освітній простір в умовах сьогодення потребує якісних інноваційних змін, адже сучасне українське та європейське суспільство, що пристосовується до проблем воєнного часу, потребує чіткої відповіді на безліч актуальних запитань і відповідно повною мірою розраховує на комплекс модернізаційних науково-практичних розробок, що формуються в процесі запровадження у навчальний процес вищої школи науково-правових досягнень під час активної діджиталізації, що ґрунтуються на нових методологічних засадах інтеграційного характеру.

Інтеграція вищої правової освіти в європейський освітній простір потребує розробку з подальшим вдосконаленням інноваційних підходів, серед яких:

- застосування творчого підходу, використовуючи досвід сусідніх з Україною держав - членів ЄС;

- адаптування нормативно-правової бази України до вимог Болонського процесу;

- спільна підготовка фахівців у європейських вузах та обмін випускниками;

- обов'язкове вирішення нагальних проблем з юридичного визнання дипломів українських вузів у країнах ЄС;

- створення надійних умов з подальшою перспективою щодо закріплення фахівців, які закінчують навчання;

- максимальне обмеження «відтоку мізків» з нашої держави;

- підготовка фахівців, спроможних захистити інтереси України у жорстких умовах світової конкуренції, враховуючи членство в СОТ та інші виклики [4].

Перелік саме цих мотивів спонукали кафедру права ГПУ ім. О. Довженка до поглибленого осмислення подальших перспективних шляхів реалізації основних цілей Лісабонської стратегії, яка станом на сьогодні виступає найголовнішим переважним чинником європейської інтеграції вищої правової освіти.

Інтеграція в європейський простір вищої правової освіти як складова геополітики України передбачає, перш за все, наукове співробітництво із країнами ЄС, що здійснюється через установа та розширення подальших контактів у правових галузях наук.

В рамках міжнародних угод та меморандуму про співробітництво з вищими навчальними закладами та науковими установами Болгарії, Словаччини, Чехії, Угорщини, Румунії, Польщі, Італії, Німеччини, Франції та ін. Сферою застосування результатів міжнародно-правового співробітництва НГПУ ім. О. Довженка є:

- підвищення рівня і якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України, здатних професійно на нормативно-правовому рівні вирішувати проблеми, які стоять перед державою, та спроможних захищати її інтереси в умовах військового часу;

- розроблення із поступовим впровадженням оновлених освітніх стандартів інтегрування вищої правової школи України до європейського світового оточення;

- забезпечення інформаційно-технологічних потреб державних органів, що безпосередньо беруть участь у запровадженні програм інтегрування вищої правової школи України у європейське оточення;

- поповнення нормативно-правової бази МОН України з проблематики практичного впровадження інноваційних технологій вищої правової школи.

Відповідно всі вищевказані напрямки спонукали Глухівський національний педагогічний університет до поглибленого осмислення шляхів запровадження основоположних засад Лісабонської стратегії, що на сьогодні виступає визначальним чинником європейської інтеграції в освітній та науково-правовій сферах.

Поряд з наведеними об'єктивними чинниками, що пришвидшують процес наукового забезпечення інтеграції вітчизняної правової освіти в європейський та світовий освітній простір, існує значна проблема його впровадження через існуючі негативні аспекти впливу процесів глобалізації на національну систему освіти. Серед них [5]:

- перехід від викладання до навчання, внаслідок чого викладачі стають не більше ніж засобами підтримки студентів;

- студенти дедалі більше виступають у ролі «споживачів»;

- використання інформаційних технологій і систем у викладанні збільшує можливість дистанційної освіти, внаслідок чого змінюється природа викладання з втратою особистісної ініціації спеціаліста і його залучення до дисциплінарної культури.

Висновки. Напрямки (напрацювання), що пришвидшать сам процес євроінтеграції вищої правової освіти України знайдуть застосування у практичній роботі організаторів вищої школи, зокрема у вирішенні наступних проблем:

- підвищення рівня і якості підготовки фахівців у вищих правових навчальних закладах України, здатних на професійному рівні вирішувати проблеми, які стоять перед державою у воєнну добу, та відповідно спроможних на гідному рівні захистити її національно-правові інтереси;

- розроблення оновлених інноваційних освітніх стандартів інтегрування вищої правової освіти України до європейського простору;

- забезпечення технологічних потреб відповідних органів, що безпосередньо беруть участь у процесі з реалізації програм інтегрування вищої правової освіти України в європейський освітній простір;

- поповнення інформаційно-правової бази МОН України з проблематики практичного впровадження інтеграційних технологій вищої правової освіти.

Враховуючи, в яких умовах перебуває нині освіта України, а відповідно вимоги освітньої євроспільноти з кожним роком посилюються, зволікання з модернізацією вітчизняної правової освіти неприпустиме.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху модернізації. Бізнес-Інформ. 2019. № 4. С. 198–204.
2. Бахрушін В. Як змінюється вища освіта в Україні та в європейському освітньому просторі. Освітня політика. Портал громадських експертів. 24.12.2018. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1296-yak-zminyuetsyavishcha-osvita-v-ukrajini-ta-v-evropejskomu-osvitnomu-prostori>.
3. Іванов С. В., Антонюк В. П. Європейський дослідницький простір та Україна: проблеми і перспективи інтеграції. Економічний вісник Донбасу № 3(61), 2020. С. 166–176.
4. Заклади вищої освіти (1990–2019). Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Турута О. В., Жидкова О. О. Модернізація системи вищої освіти як необхідна складова частина інтеграції України в європейський освітній простір. Інноваційна педагогіка. Вип. 10. Т. 2. 2019. С. 181–183.

БЕЗАЛЬТЕРНАТИВНІСТЬ САНКЦІЇ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗА ВЧИНЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Беляєв Ігор Сергійович¹, Плотнікова Аліна Володимирівна²

¹ аспірант; ² к.ю.н., доцент, доцент каф. держ.-прав. дисциплін, кримін. права та процесу, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Постановка проблеми. Можливість досягнення цілей покарання багато в чому залежить від потенційної спроможності санкції, встановленої за вчинення кримінального правопорушення.

В умовах війни актуальним питанням постає посилення відповідальності за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки.

Прагнення захистити суверенітет, територіальну цілісність, безпеку нашої держави втілюються, зокрема, у змінах, що відбулися в національному антикримінальному законодавстві.

Реалізація цього прагнення виявилася у криміналізації колабораційної діяльності, яка відбулася 3 березня 2022 року.

Разом з тим, проблемним на теперішній час є питання щодо безальтернативності санкції за вчинення колабораційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми покарання розглядалися Матюшенко О. І., Мостепанюк Л. О. Шиян Д. С.

Формулювання цілей тез. Метою даної роботи є характеристика безальтернативності санкції у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за вчинення колабораційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним або додатковим видом покарання за вчинення кримінального правопорушення передбаченого ст. 111-1 КК України, є позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Проаналізувавши ст. 111-1 КК України, приходимо до висновку, що за вчинення правопорушення передбаченого ч. 1 та ч. 2 ст. 111-1 КК України основним видом покарання є позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а у ч. 3–8 ст. 111-1 КК України є додатковим видом покарання. Незважаючи на це, строк покарання є незмінним: від десяти до п'ятнадцяти років

Загалом, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю полягає у припиненні на визначений судом строк права перебування на посадах в державних

органах та їх апараті, в органах місцевого самоврядування або на посадах підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, якщо надані за посадою повноваження використовувала особа для вчинення кримінального правопорушення. Позбавлення права обіймати певні посади призначається особам, які обіймають посади на будь-яких підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від їх форми власності. При цьому ці посади можуть бути оплачувані й неоплачувані, постійні й тимчасові, штатні й позаштатні, виборні й ті, що заміщуються за призначенням, керівні й рядові. Позбавлення права займатися певною діяльністю полягає у припиненні на визначений судом строк права на службу або професійну діяльність, або іншу діяльність, регламентовану відповідними правилами, якщо її здійснення пов'язане із вчиненням кримінального правопорушення [1].

У ст. 55 КК України відсутнє закріплення правових підстав призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основного та як додаткового покарання, коли воно передбачене у санкції норми Особливої частини КК України.

У всіх випадках підстави мають бути єдиними та однаковими для призначення як основного, так і додаткового покарання незважаючи на те, чи кримінальне правопорушення вчинено з використанням займаної посади або у зв'язку із зайняттям певною діяльністю.

З огляду на вищевикладене виникає ряд питань щодо можливості призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у випадку вчинення дій, передбачених ст. 111-1 КК України.

За вчинення кримінального правопорушення з використанням певної посади або у випадку зайняття певною діяльністю, вищезазначений вид покарання може бути призначений у вигляді основного або додаткового.

Суд може позбавити винного права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за наявності та інших підстав, лише якщо він обіймав посади або займався діяльністю законно. Якщо винна особа обіймала певну посаду або займалася певною діяльністю незаконно, суд не може позбавити винного робити це законно, оскільки у такому випадку засуджений може продовжувати обіймати певну посаду або займатися певною діяльністю незаконно. Обіймання певної посади або здійснення певної діяльності обов'язково повинні мати юридичні підстави на момент вчинення злочину. Фактичне виконання певних обов'язків або здійснення певної діяльності не створює підстав для призначення даного виду покарання [2].

Вищезазначений вид покарання повинен призначатися у формі основного або додаткового лише у випадках, якщо кримінальне правопорушення було пов'язане з посадою, яку обіймає винна особа, або з діяльністю, якою така особа займається.

Виникає питання щодо можливостей призначення покарання за вчинення

кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1, ч. 2 ст. 111-1 КК України, з огляду на те, що дані правопорушення можуть вчинятися особами, які взагалі не обіймали певні посади або не займалися певною діяльністю.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Думається, що питанню вдосконалення санкцій за вчинення різних провів колабораційної діяльності варто приділити особливу увагу з огляду на те, що від їхньої досконалості наряду залежить ефективність покарання за досить небезпечні прояви людської поведінки, а також довіра суспільства до антикримінальної політики в умовах війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шиян Д. С. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2008. 270 с.

2. Матюшенко О. І., Мостепанюк Л. О. Про деякі види покарання в контексті змін до Кримінального кодексу України. Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (електронне видання), 20 квітня 2022 р. / упоряд.: Євген Письменський. Нац. акад. внутр. справ, Львів. держ. ун-т внутр. справ, Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Київ–Львів–Дніпро, 2022. С. 33.

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ЯК КРОК ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ

Бодак Ольга, викладач, ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування», м. Івано-Франківськ, Україна

Наша епоха по праву може називатися епохою Internet. Ми живемо в час найбільшого інформаційного розвитку і прямо зараз digital технології впливають на становлення нашого суспільства та вказують на пріоритети його руху в сторону європейської інтеграції. Адже саме завдяки цифровій взаємодії сучасні українці можуть перебуваючи влюбій точці світу легко отримувати освіту в будь-якій іншій країні, вільно спілкуватися з своїми однолітками з закордону, а що основне впевнено висловлювати свою думку на світовій арені, так, щоб їхній голос було почуто.

Все, що відбувається в світі в режимі реального часу передається на наші гаджети. Ми знаємо, що жодна подія не омине нашої уваги, не зважаючи на наше бажання.

Це звичайно великий плюс Internet простору, адже приховати інформацію від сучасного суспільства просто не можливо. Зараз саме в мережі Internet твориться історія не тільки України, а й цілого світу. Згадаймо тільки початок Революції Гідності, коли студенти, саме в соцмережах об'єднувалися і спільно виходили на мітинги, завдяки он-лайн трансляціям у медіа мільйони українців та людей з усіх континентів могли спостерігати цю боротьбу за свободу наживо з своїх телевізорів, смартфонів, ноутбуків, саме завдяки такій згуртованості і публічності ми й змогли перемогти тодішній режим та вибороти омріяну свободу.

А про те, як Глобальна мережа сьогодні впливає на нашу історію та історію світу годі й говорити. Завдяки соцмережам українці об'єдналися самі і об'єднали навколо себе весь світ. Ми боремося кожного дня, кожен на своєму фронті. Президент, завдяки своїм відеороликам в Instagram «піднімає» світову спільноту для допомоги Україні, волонтери за лічені години збирають мільйони на «народні» байрактари, військові кожного дня на своїх особистих сторінках висвітлюють жорстокі наслідки загарбницької війни і кожен простий українець, просто поширюючи правдиву інформацію у своєму акаунті робить свій крок до нашої Перемоги.

Що вже говорити про те на скільки важливими є Інтернет ресурси для виховання сучасної особистості. Молодим людям дуже важко розділити правдиву інформацію від фейкових новин [1]. Саме, тому велика відповідальність на «споживання» правдивої інформації лягає на плечі педагогам і батькам. Вчителі і викладачі повинні своїм прикладом, поширюючи достовірні факти, показати дітям чому потрібно вірити, а батьки в свою чергу

повинні проконтролювати на які новини попадають їхні діти, чи не зареєстровані вони на нелегальних сайтах [2], що негативно впливають на їхнє світосприйняття.

Школи, коледжі, університети повинні створювати власний Internet контент, де будуть подавати правильну і чесну інформацію та чітко показувати свою громадянську позицію, щоб виховати гідне майбутнє покоління України.

Важливо, щоб молодь знала не тільки свої права в мережі Internet, але й обов'язки. Проблема юних людей полягає в тому, що вони не знають, як впливає їхні щоденні, на перший погляд, не шкідливі звички на правову репутацію України в світі. Одним з таких негативних явищ є «піратство» - перегляд фільм, прослуховування музики на нелегальних сайтах, що є порушенням норм закону [1]. Важливо, щоб в закладах освіти студентам та учням правильно доносили інформацію про те, що за такими «нелегальними» переглядами стоїть правова відповідальність це впливає не тільки на їхній світогляд, але й на сприйняття України на Міжнародній арені.

Ще одне негативне явище, яке трапляється в сучасній освіті є порушення авторського права [1]. Дуже часто студенти при написанні курсових чи дипломних робіт використовують інформацію, яка не є їхнім власними розробками, не вказуючи при цьому автора першоджерела. Зараз Міністерство освіти докладє серйозних зусиль для подолання таких випадків в Україні. Жодний заклад освіти не допустить до захисту роботу, яка попередньо не пройшла перевірку на плагіат, і не дасть позитивного висновку, щодо дозволеного відсотка використання «чужих думок» в своїй роботі [2].

На наших плечах як педагогів лежить велика відповідальність, допомогти молодим людям у тісному взаємозв'язку з медіа простором виховати вільних, впевнених і сильних духом людей. Ми повинні залучати студентів і учнів до висловлення своїх думок, не боячись осуду і не згоди суспільної думки, доводити свою правильну позицію і перемагати творячи себе як цілісну особистість.

Для перспективного розвитку України в майбутньому потрібно дбати про те, щоб вся та тонна інформації, яка є в Internet просторі, не просто поглиналася хаотично молодими людьми, а проходила так звану фільтрацію, саме завдяки впливу кожного особисто і суспільства в цілому на їхнє сприйняття. Слідкуймо за нашою культурою спілкування в Інтернет мережах, дбаймо про те, щоб наші емоції не брали верх над нашим розумом, виховуймо в першу чергу себе, а потім уже і наших дітей.

І роботи потрібно це з самого малечку. Подумайте про те, щоб зайвий раз не вмикати не логічні мультики дітям, тим самим порушуючи їхню цілісність світу, краще в цей час пограйтеся з ними в розвиваючі ігри. Подбайте про те, щоб дитяче свято не перетворювалося на потік безперервної зйомки для ваших соцмережі, адже дитина тоді розумітиме, що вона

важлива для вас як особистість, а не як гарна картинка, старайтеся більше спілкуватися з дорослими дітьми на одному рівні, пояснюючи їм, що погано, а що добре, переглядайте час від часу їхні публікації в соцмережах і старайтеся навести їх на «правильний» шлях не порушуючи їхніх кордонів.

І всі ці правила стосуються і нас – педагогів. Саме наша культура, толерантність, наша витримка і повага до наших учнів, студентів дасть нам змогу в майбутньому виховати гідну особистість, яка буде пишатися своїми вчителями та наставниками.

Педагоги повинні не просто на власному прикладі робити правильні висновки із запропонованих цифровим простором новин, а й доносити свою думку своїм підопічним, доводити, переконувати, дискутувати і все це заради однієї мети – виховати майбутнє покоління, яке чітко знатиме де правда, а де неправдива інформація, покоління, яке підніматиме і розвиватиме Україну після Перемоги та творитиме її частиною європейського суспільства.

На долю сучасної освіти випали складні часи воєнного часу, пандемії, локдауну, але вона гідно тримає свою оборону і повинна доводити це знову і знову. У всіх закладах освіти повинні бути відповідальні особи, які зможуть правильно доносити інформацію, щодо відповідальності за порушення законів Глобальної мережі Internet, інформацію про події в Україні та світі, транслювати чітку громадянську позицію на сторінках навчального закладу, адже здобувачі освіти довіряють цим інформаційним ресурсам і в наших руках є розвиток їхньої цифрової грамотності як основи розвитку України в майбутньому.

Дбаймо про те, щоб наші студенти вчили і сприймали сьогодні ту інформацію, яка дасть їм сил та вмінь стати справжніми людьми і гідними громадянами своєї країни в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кирилюк А.В. Проблеми захисту авторських прав в мережі Інтернет / А.В. Кирилюк // Часопис цивілістики. – 2014. – № 16. – С. 126-130.
2. Кіпа О.О. Правопорушення в мережі Інтернет / О.О. Кіпа // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 346-350.

INTEGRATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Budiakova Olena, PhD in Economics, Associate Professor of the Department Smart Economics, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine

The relevance of the research topic is that in the given conditions of conducting activities taking into account the challenges of wartime, enterprises and organizations of any organizational and legal form must take into account certain circumstances based on the correctness and clarity of management decision-making, including in the part of the anti-crisis strategy of activities in period of military aggression. Today, the threat of a military invasion continues to develop. It affects businesses and enterprises around the world. The global and interconnected nature of today's business environment creates a significant risk of disruption to global supply chains, which could result in significant revenue loss and a negative impact on the global economy.

Many Ukrainian scientists paid attention to the integration of higher education of Ukraine into the European educational space: I. Artyomov, V. Andrushchenko, V. Kremen, V. Lugovoi, M. Zgurovskiy, M. Stepko, L. Fedulova, and others. But the issue of the integration of Ukrainian higher education into the European educational space in the conditions of wartime challenges requires further research.

From February 24, 2022, the education of Ukraine functions in the new military realities caused by the unprovoked large-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. An aggressive attack was made on the life, freedom and rights of Ukrainian citizens. The goal set by the aggressor is the destruction of Ukraine's statehood, the genocide of Ukrainians as an ethnic group. Therefore, for Ukraine, this is a war for existence. During the hostilities, the education system suffered great losses: infrastructural educational facilities were destroyed (more than 2,000 educational institutions were damaged by bombings and shelling, more than 200 of them were completely destroyed); among pupils/students and teachers/teachers there are killed and wounded (since the beginning of the war, as of mid-August 2022, 361 children died and 711 were wounded); a large part of the population was forced to leave their homes and flee from the war - more than 8 million people crossed the border of Ukraine. A heavy burden fell on the Armed Forces of Ukraine and the Government of Ukraine, which, together with international partners, did and is doing everything possible for the safety of every Ukrainian, the protection of children, youth, teachers and scientists – the intellectual capital of our state. Such tragic events became a powerful challenge for the education system of Ukraine, prompted educational managers to quickly create the necessary institutional and legal conditions, to ensure the organizational transformation of the educational

process. Despite the full-scale invasion, training in educational institutions was organized at all levels: from kindergartens to universities - wherever the security situation allowed. Continuity of teaching and learning is ensured, scientific research is conducted. The process of distance education was quickly established: Ukrainian children and youth, while in Ukraine and in various countries of the world, continued to study according to national educational programs. This became possible, in particular, thanks to the unprecedented large-scale support of Ukraine's international partners. Governments of countries from all continents, international and public organizations, large global corporations have joined in providing assistance to Ukrainian education: significant financial resources have been provided to support the education system; conditions have been created for free access of educational process participants and scientists to global educational platforms; the necessary technical support is provided (provision of laptops, tablets, Internet access using Starlink, etc.); educational webinars, online trainings for educators were held with the aim of improving their qualifications regarding actions in new conditions, in particular, approaches to the organization of distance learning; licenses and necessary software for the continuity of the educational process have been transferred. The new needs of Ukrainian education have been identified, in particular, in May 2022, the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, together with UNICEF, the Institute of Educational Analytics of the Ukrainian State University, conducted an all-Ukrainian survey of communities regarding the educational needs of internally displaced persons [1].

Challenges of wartime and restrictions due to military aggression demonstrated the advantages and disadvantages of distance learning technologies and the possibilities of their application in institutions of higher education. In the case of distance learning in institutions of higher education, the active role of the teacher does not decrease, since he must determine the level of knowledge of the learner and make a decision on adjusting the training program in order to achieve the best assimilation of the material. If necessary, the student of higher education can receive advisory help from the teacher by communicating with him online, directly using the Internet as a means of communication (web-chat, IRC, ICQ, interactive TV, web-telephony, Telnet). The effectiveness of the use of the information and educational environment for all forms of education, and especially for distance education, is evidenced by the support of constant communication between the participants of the educational process. The teacher and the student of higher education can communicate in the virtual learning environment of the web class, online seminars (webinars), online meetings can be held; communication of the student with the teacher-consultant, students of the group, with the administrator-consultant through online chat (Online-chat), offline mail (Offline-e-mail); active means of distance learning are graphic chat, forum, bulletin board, testing, etc. The realities of modern education increase the importance of using the information and educational environment, which is a necessary component of the quality system of higher education, in particular for monitoring the

quality of educational activities of a higher education institution. Currently, taking into account the world crisis that arose as a result of the military invasion of Ukraine, the negative impact was felt by everyone without exception, including the educational sphere. As you know, all business structures always try to have a so-called "reserve plan" that will ensure the effectiveness of operations in the event of various force majeure circumstances. However, as it turned out, no one was ready for such a course of events as a military invasion. After all, the main provision for maintaining uninterrupted activity was only a quick change of general activity to online activity. That is, a very sharp reformatting of all "live" activity in the implementation of only all necessary functions of activity in the conditions of using Internet resources, etc. It is worth noting that the "winners" were those structures that were the first to go online. However, there was a minority of them, first of all because the main role was played here by the field of activity, and in second place the age of the employees turned out to be an important factor, because not all employees, no matter how it sounds, are able to effectively perform their functions in the Internet environment, and also with remote access, etc. Also, it is appropriate to note that those institutions that quickly realized that it is necessary to go online, managed to protect themselves both with activities that preserved the very functioning of the institution, and with wages, which in some cases increased several times, but again, it already depends personally on the field of activity of each institution separately. However, in this case, it is necessary to emphasize such an element as the effective management activity of the enterprise, which was implemented together by the management and the staff, who "worked" synchronously and to ensure and support the main purpose of the activity. In another case, the time factor reflected in its delay and long-term clarification of the situation led to significant financial losses. So, it can be safely stated that the effectiveness of management activity depends mainly on quick and correct decisions of the management, as well as its "correct" perception by the employees of this enterprise. Also, you need to understand that under such conditions it is always necessary to sacrifice something, however, usually such a "sacrifice" is always justified in the end. Thus, modern living conditions show a radically new milestone in the history of both humanity in general and the functioning of the educational sector, in particular. Currently, "online life" has become an extremely important aspect, which is reflected in online communication in general. Educational activity is no exception to this. However, it is also worth understanding that in this situation it is worth combining online and offline activities of higher education institutions, so this aspect should be applied in a new activity strategy. This anti-crisis strategy should also be developed on the basis of three interrelated stages: implementation and development, stabilization and adaptation. It is worth noting that the anti-crisis strategy of a higher education institution should not be perceived as its general activity strategy, because the general strategy of the university reflects the main goal of its functioning as a whole, instead, the anti-crisis strategy is a certain mechanism for overcoming existing crisis moments that

have a significant negative impact on development university at the present time. Therefore, first of all, it is necessary to think over all the constituent elements that will form the stage of development of the anti-crisis strategy. Having analyzed the existing state of the external environment, you should implement and share the following interrelated elements here:

- 1). The main principles on which the development of management decisions will be based.
- 2). The main methods on which the implementation of management decisions will be based.

3). Evaluation methodology regarding the availability and possibilities of attracting financial and, if necessary, other types of resources that the enterprise needs to carry out its own effective further activities with the possibility of obtaining positive results from the introduction of these types of changes. As for the next stage for the anti-crisis strategy, it will be called the stabilization stage. This stage is extremely important for the development of this strategy, because it acts as a kind of interconnecting link between its first and last stages.

Therefore, the above-presented anti-crisis strategy for higher education institutions should help to adapt and adapt to these wartime conditions, as well as help to continue to carry out their own activities to ensure obtaining positive results. Thus, the wartime prompted an urgent review of the possibilities of distance learning technologies and contributed to their implementation as the main educational technologies to ensure the continuity of the educational process in the conditions of martial law.

REFERENCES:

1. ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗБІРНИК. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>

DEVELOPMENT OF MULTICULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

*Volkova Liudmyla, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor for the Department of Language Training and Social Communications,
State Tax University, Irpin, Ukraine*

The problem of training specialists of the new generation in the context of humanization and democratization of education in Ukraine is particularly acute today and is connected with the development of trends in the world community. The gradual transformation of Ukraine into a more open society began to stimulate the broad development of the international community. This, in turn, puts forward special requirements for the training of a specialist, linking his image with an innovative type of professional.

An important prerequisite for multicultural education in Ukraine is the formation and development of a civil democratic society, for which chauvinism, racism, and ethnic egoism are uncharacteristic, and at the same time open in attitude towards other countries, peoples and cultures, which promotes education in the spirit of peace and mutual understanding. The socio-political determinant of the functioning of multicultural education has recently become the intensive development of integration processes as an important component of the transformation of the modern world, as well as the desire of Ukraine and other countries to integrate into the global and European socio-cultural and educational space, while preserving national originality.

It is obvious that professional competence is an integral formation of personality, one of the components of which we consider multicultural. After all, a modern specialist must at the same time be aware of himself as a bearer of national values and have a planetary mind. By its very nature, it is a new look at the world, its problems, possible ways to solve them, the struggle for the survival of humanity, the preservation of the environment, the path to peace and cooperation, the rejection of outdated stereotypes and norms, and all kinds of selfishness. This is thinking aimed at realizing a holistic, interconnected and mutually conditioned world.

The need for the formation of multicultural competence in future specialists is connected with the fact that the problem of peaceful coexistence and productive cooperation of people of different nations, religions, adherents of different lifestyles, representatives of different cultures is becoming more and more urgent - that is, the problem of cultural dialogue. Development of trends in the world community indicate that on a global scale, the only path to human progress is integration at the level of production, consumption, formation of national self-awareness, development of intercultural ties.

The dialogue of cultures is gradually becoming decisive in various spheres of our life. However, it is most important for the formation of priorities for the development of modern education. On the one hand, this is the formation of tolerance in subjects of education in relation to other people, their traditions, habits, national values, etc.; on the other - the humanitarianization of education. That is why it is so important to prepare the young generation for life in a multicultural environment. Such readiness is formed through all the subjects taught in higher education, and especially through mastering foreign languages.

In our opinion, the necessary signs of the formation of multicultural competence of future specialists are:

- formed worldview of students;
- self-awareness as carriers of national values;
- understanding of interdependence between oneself and all people;
- the students' communicative culture is developed, namely: knowledge of the ethics of debating communication and interaction with people who adhere to other views, beliefs, and representatives of other cultures;
- global way of thinking;
- tolerance, respect for language, religion, culture of different nations.

In our opinion, the practical tasks of learning foreign languages for the purpose of forming students' multicultural competence include, first of all, the following:

- formation of ideas about the culture of oral and written communication in the language being studied;
- formation of knowledge about the linguistic and linguistic variability of a foreign language in order to carry out official and unofficial communication;
- learning to observe the rules of formal and informal speech behavior in a foreign language;
- formation of concepts about equivalent and non-equivalent vocabulary;
- formation and development of the ability to use a foreign language as a tool of intercultural communication;
- learning the ability to adequately describe one's culture in a foreign language;
- teaching self-learning strategies based on the use of remote means of learning foreign languages (including communication with representatives of other cultures via the Internet).

Therefore, during the study of foreign languages, in addition to linguistic and speech competences, future specialists need to develop intercultural competence, i.e. the ability to interact in a specific situational context by means of a foreign language with the orientation of

one's speech behavior towards a foreign addressee, taking into account the socio-cultural features of the country whose language is being studied.

In world practice, there are various models of multicultural education, which take into account the requirements for the content and organization of the educational process in the conditions of multiculturalism. The most famous are: didactic, which is based on the assumption that the understanding of culture comes with the knowledge of history, traditions and customs necessary for effective interaction with its representatives; experimental, the basis of which is the conviction that people get the most knowledge from their own experience, for example, from a special kind of activity and role-playing games-simulations, which are created in order to identify problematic situations during preparation or in the process of intercultural interaction; culturally specific, which allows students to understand the principles of interaction with representatives of a specific culture, or the specifics of this culture; general cultural: leads to awareness that there are psychological phenomena (negative stereotypes, prejudices, etc.) that interfere with harmonious interethnic relations; cognitive (emphasizes students' acquisition of information about cultures and intercultural differences); emotional, focused on the transformation of attitudes related to intercultural interaction, people's feelings towards "others" (from prejudice to tolerance or even to active activities aimed at developing close relationships); behavioral, designed to form skills and abilities that increase the effectiveness of communication [4].

The implementation of multicultural education in the process of training specialists will provide an opportunity to form the ability to live in intercultural conditions. The formation of multicultural competence of students will contribute to the expansion of general and professional culture; will provide an opportunity to get knowledge, skills and abilities necessary for interaction with people belonging to different cultural groups; will contribute to the development of personal qualities and value orientations that are characteristic of a person living in conditions of cultural diversity. In order to effectively interact at work, in the field of interpersonal relations, it is necessary to have such qualities, which represent an integrative connection of value orientations, moral positions and aspirations, knowledge, skills, communication ethics. Therefore, the formation of multicultural competence of students in the process of learning a foreign language should occupy a significant place in the training of a qualified specialist.

REFERENCES:

1. Agadullin R. Polycultural education: methodological and theoretical aspect. Pedagogy and psychology. 2004. No. 3. P. 25–27.

2. Multiculturalism and education. Prospects for introducing the principles of multiculturalism in the secondary education system of Ukraine. Analytical review and recommendations / Ed. O. Hrytsenko. - K.: UTSKD, 2001. - 96 p.

3. Volkova N.P. Pedagogy: [help. for students higher education app.]. / N.P. Volkov. - K.: Publishing center "Akademiya", 2001. - 576 p.

4. Higher school pedagogy: [teaching. manual]. / [Barteneva I.O.; Bohdanova I.M.; Buzhina I.V. etc.]. – Odesa: DPU named after K.D. Ushinsky, 2002. – 344 p.

5. Management in English Language Teaching. / [White R., Martin M., Stimpson M., Hodge R.]. - Cambridge University Press, 1995. - 348 p.

6. Stolyarchuk L. Formation of multicultural competence of students in the process of learning foreign languages. Horizons 2014. No. 1(38). P. 95–99.

ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ – СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ

Ворожбіт-Горбатюк Вікторія, д. п. н., професор, старший науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5138-9226>

Постановка проблеми. Проблематика підтримки і психолого-педагогічного супроводу осіб – суб'єктів пробації набула особливої значимості в умовах провадження воєнного стану в Україні. Попри труднощі і ускладнення життя українського суспільства проблематика реалізації права на освіту набула нових обрисів, новаційних підходів, розроблення нових форм і методів едукативної співпраці усіх, зацікавлених в якості освіти осіб. Не менш вартісним є вивчення питань поєднання зусиль науково-педагогічних працівників у ролі менторів, тьюторів, експертів для працівників системи пробації, центрів зайнятості в контексті теоретичного обґрунтування і практичного втілення аспектів заявленої проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця публікація формувалася на основі методології і наукових висновків провідних фахівців в царині реалізації прав і свобод осіб – суб'єктів пробації – І. Яковець, Є. Бараш, А. Кріпак, Ю. Мирошниченко, А. Музика, М. Чечин та ін. [2]. Нормативним базисом цієї розвідки ЗУ Про пробацію, КВК України, Про волонтерську діяльність, інформаційні матеріали офіційних мережевих ресурсів Пробація України, служб зайнятості, волонтерських об'єднань [1; 2; 5].

Формулювання цілей тез. Метою цієї публікації визначено розкриття цільових і процесуальних аспектів профорієнтації осіб – суб'єктів пробації з огляду на потенціал дистанційної освіти, змішаного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Право людини на освіту і право на працю є одними з визначальних сфер життєдіяльності, світогляду і правомірної поведінки. Профорієнтація неповнолітніх осіб – суб'єктів пробації переслідує апріорно важливу місію: формувати життєві смисли і усвідомлені установки конструктивного самопізнання, професійного самовизначення в реаліях соціалізації, відповідного самоствердження в контексті правомірної поведінки, забезпечення високого рівня правосвідомості у суспільстві шляхом запобігання вчиненню правопорушень.

Відповідно до ЗУ Про пробацію у ст.12 [1] конкретизовано особливості пробації неповнолітніх осіб з акцентом на необхідність урахування вікових та психологічних особливостей таких суб'єктів. Важливими компонентами такої пробації Законом визначено такі: профілактика агресивної поведінки, формування позитивної мотиваційно-потребнісної сфери, формування соціально значимих навичок. Цим законом визначено необхідність

розроблення «рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення неповнолітнім кримінальних правопорушень» [1].

Відповідно до п.4 ст.12 ЗУ Про пробацію визначено: «щодо неповнолітніх здійснюється органом пробації спільно з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень» [1].

Профорієнтація суб'єктів пробації – неповнолітніх осіб – має здійснюватися з урахуванням новітніх розробок і висновків психолого-педагогічної науки, концептуальних засад теорій ортобіозу, природовідповідної праці, теорії професійного розвитку Д. С'юпера, компромісу з реальністю Е. Гінзберга, сценарної теорії Е. Берна [6], інших.

Відповідно до ст.13 Закону України Про пробацію [1] соціально-виховна робота здійснюється диференційовано за попередньо розробленим індивідуальним планом. Така робота передбачає форми: консультування, психологічна допомога, сприяння працевлаштуванню, залучення до навчання, участі у виховних заходах і соціально корисній діяльності, індивідуальній профорієнтаційній роботі. У цьому контексті, переконані, важливим є волонтерське просвітництво працівників органів пробації, які, власне організують розроблення такого плану та створюють умови для його реалізації, оскільки в умовах прогресування дистанційної освіти в сферу педагогічного доцільної взаємодії проникають конструкти адміністративного менеджменту, менторського супроводу, тьюторства як актуальної версії консультування і психолого-педагогічного супроводу неповнолітньої особи. Адже саме тьютор, ментор чи експерт не лише розробляє індивідуальний план і диференціює зміст профорієнтаційної роботи, а й володіє актуальним психолого-педагогічним інструментарієм попередження ситуацій ризику, може покроково забезпечити психолого-педагогічний супровід і адміністрування діяльності суб'єкта під час виконання суб'єктом пробації індивідуального плану.

Особливості форм і методів профорієнтаційної роботи визначаються загальними цілями індивідуального плану соціально-виховної роботи з неповнолітнім суб'єктом пробації. Серед пріоритетних аспектів у цілях такої роботи із неповнолітніми особами – суб'єктами пробації: формування соціально обумовленої і правомірної поведінки особистості в конкретних реаліях з необхідною системною роботою з профілактики проявів агресії, формування досвіду неконфліктного спілкування [5]. Для досягнення цієї глобальної мети працівники пробації в розробленні профорієнтаційних заходів поточно мають систематично інформувати і створювати низку конструктивної мотивації неповнолітніх суб'єктів пробації щодо легальної зайнятості, реалізації вільного вибору професії і місця праці, цінності (соціокультурної, особистісного зростання, мотиваційних стимулів тощо) грошової винагороди, алгоритмізації безпекових умов праці, режиму праці, реалізації права на

відпочинок (вихідні, відпустка), захисту від незаконного звільнення, соціального захисту у разі втрати працездатності чи місця роботи.

В умовах прогресування дистанційної освіти розширюється і спектр едукативної взаємодії з неповнолітніми особами – суб'єктами пробації [2; 3; 4; 7]. Дистанційне консультування, організація зустрічей – вебінарів з успішно соціалізованими і працевлаштованими особами, бесіди з представниками підприємств і організацій, які готові підтримати і відкрити вакансію для осіб – суб'єктів пробації, дистанційні короткотермінові курси навчання актуальних спеціальностей, опанування фахових, соціально значимих чи загальних компетентностей. Можливість проведення в синхронному і асинхронному режимі (відкритий доступ до відео запису, інформаційно-дорадчий і навчально-методичний супровід тренінгу, навчального профорієнтаційного заходу, онлайн екскурсій на підприємство тощо), онлайн тестування – неповний перелік актуальних форм профорієнтаційної роботи з неповнолітніми особами – суб'єктами пробації.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Долучення до таких форм не лише сприятиме реалізації цілей індивідуального плану суб'єкта пробації, але й сприятиме позитивній соціальній адаптації неповнолітньої особи та її конструктивної інтеграції у суспільство вільних громадян, формуванню інформаційної культури, навичок усвідомленої відповідальності, інформаційної безпеки в наш час.

Перспективою подальшого розроблення заявленої теми бачимо узагальнення і систематизацію досвіду успішної співпраці органів пробації з центрами зайнятості, підприємствами і установами, організаціями – працедавцями, з волонтерськими просвітницькими об'єднаннями, із закладами педагогічної і правової освіти в царині підтримки і методичного супроводу працівників органів пробації в реалізації планів профорієнтаційної роботи неповнолітніх осіб – суб'єктів пробації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України Про пробацію (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.93). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>
2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про пробацію» (2019). За заг. ред. доктора юрид. наук., проф., академіка НАН Копиленка О. Л., доктора юрид. наук., проф. Бараша Є. Ю. Київ : ФОП Кандиба Т. П. 114 с.
3. Неповнолітній клієнт пробації пройшов тестування на профорієнтацію. Новоархангельський центр зайнятості Голованівського районного сектору №3 філії Державної

установи «Центр пробації» в Кіровоградській області. (2021). URL : <https://novoarhangelska-gromada.gov.ua/news/1629355662/>

4. Неповнолітніх суб'єктів пробації проконсультували щодо можливостей профорієнтації онлайн. Донецький обласний центр зайнятості. (2021). URL : <https://don.dcz.gov.ua/novyna/nepovnolitnih-subyektiv-probaciyi-prokonsultuvaly-shchodo-mozhlyvostey-proforiyentaciyi>

5. Пробація України. (2023). Офіційний веб сайт. URL : https://www.probation.gov.ua/?page_id=43

6. Психологічні основи професійної орієнтації та самореалізації особистості (2016). Навчальний посібник. К. : КНТ. 438 с

7. Цифрова освіта для клієнтів пробації (2022). URL : <https://mistaua.com/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0-%D0%B4%D0%BB%D1%8F/212365/?setcity=115>

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Гайдукевич Світлана Василівна¹, Семенова Надія Павлівна²

¹старший викладач, e-mail: SoleykoS@i.ua, <https://orcid.org/0000-0001-5910-5921>

²старший викладач, e-mail: 0677524248@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8478-9429>

кафедра електротехнологій та експлуатації енергообладнання,

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Бережанський агротехнічний інститут”

Анотація. В статті акцентовано увагу на те, що стара схема підготовки майбутніх спеціалістів втратила свою значимість, оскільки не задовольняє вимоги сьогодення, особливо це проявляється в умовах військового часу, коли більша частина занять проводиться в онлайн режимі. Це вимагає інтерактивних підходів та переорієнтації освітнього процесу.

Розглянуто сучасні тенденції впровадження інноваційних технологій в освітній процес з підготовки фахівців електротехнічних спеціальностей.

На прикладі лабораторно-практичних занять дано пропозицію щодо переобладнання лабораторій кафедри електротехнологій та експлуатації електрообладнання електроустановками для досліджень у рамках освітньої програми з використанням Smart-технологій.

Ключові слова: освітній процес, Smart-технології, лабораторно-практичні заняття.

Постановка проблеми.

У цьому глобальному світі без мережі Інтернет вже не представляють свого життя не тільки дорослі але й діти. Дитина у дворічному віці, яка майже не вміє говорити, спокійно знаходить в Інтернеті любимий мультфільм, вмикає цікаву їй передачу. Так і здобувачі вищої освіти надають перевагу передовим комп'ютерним технологіям аніж літературі та підручникам. Цю зацікавленість слід враховувати при підготовці сучасного фахівця, бо сьгоднішнє покоління зовсім відрізняється від колишнього – це є мобільне суспільство, тобто Smart-покоління. Сучасне суспільство невіддільне від інформаційних технологій та всесвітньої павутини Інтернет [1, с. 3].

На сьогодні в освітньому процесі використовувати колишній стандартний метод репродуктивної передачі знань є застарілим і малофункціональним. Тому слід звернути увагу на впровадження нових методів освіти, більш інтерактивних. Оскільки, новітнім аспектом в

системі освіти та навчальному процесі спостерігається тенденція до все більшого впровадження ІТ технологій: мережевих, мобільних та інформаційних [2].

До підготовки майбутніх фахівців електротехнічних спеціальностей ставляться ще більші вимоги, аніж до інших, так як тут потрібно ще враховувати розвиток науки і техніки. Зауважимо, що технологічні інновації та винаходи прискорюються з безпрецедентною швидкістю [3, с. 3]. Тому сучасний фахівець повинен бути компетентним у всіх питаннях, конкурентоспроможним та затребуваним як в нашій країні, так і за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз літератури показав, що головним питанням на сьогоднішній день є організація освітнього процесу із впровадженням сучасних технологій. Багато дослідників і науковців зупиняються на цьому питанні і кожний з них вбачає впровадження інноваційних технологій по своєму.

Наприклад, Прокопчук Н.Р., Твердохліб А.І., Лук'янова Ю.М., Комарь В.І. та багато інших науковців вважають, що створити комфортні умови навчання можна тільки за допомогою Smart-технологій. Тихомиров В.П. зауважив, що якщо система освіти відстає від цих напрямів, то вона переходить у стан гальма [4]. Smart-технології в освітній діяльності ще зовсім новий напрям. Багато хто опираючись на світовий досвід, так як у розвинених країнах така форма освіти вже впроваджується, надає різноманітні пропозиції, але яким чином практично це зробити конкретно ніхто з них не сформулював.

Мета: визначити пріоритетний напрям підготовки фахівців електротехнічних спеціальностей в умовах військового стану.

Виклад основного матеріалу. Насьогодні величезного, вірніше, грандіозного значення набули Smart-технології. Вони настільки популярні і швидко розвиваються, що їх можливості стають необмеженими. Вони стрімкими темпами починають використовуватися майже всюди: в освіті, промисловості, сільському господарстві, електропостачанні, будівництві, навіть в автоматизації домашнього побуту. Відповідно такий швидкий розвиток значною мірою визначається рівнем і характером розвитку інформаційно-освітнього середовища [5, с. 242], що веде до подальшої глобалізації та вдосконалення системи вищої освіти. Оскільки сучасне життя вимагає постійного оновлення знань [6, с. 240].

Залучення Smart-технологій в освітній процес надає зовсім нових можливостей. Викладач вже не являється переносником інформації. В сучасному освітньому процесі йому наводиться зовсім нова роль, роль координатора та організатора, який залучає здобувачів вищої освіти все більш до самостійної та індивідуальної роботи.

Такий вид навчання особливого розвитку одержав в умовах військового стану, коли онлайн навчання стало переважати очне. В цей час перед науково-педагогічним персоналом

стало виникати все більше і більше проблем: як краще зацікавити студентів, як підвищити їх розвиток, яким чином подати матеріал, щоб він був доступним і корисним і багато-багато різних питань.

Для подання інформації стали використовувати такі програми як Zoom, Skype, Meet. Для візуалізації розроблялися майже по всіх дисциплінах презентації, оскільки всім відомо, що зорова інформація суттєво підвищує якість та рівень подачі нового матеріалу. Для більшого ознайомлення з матеріалом стали застосовувати портал Moodle. Деякі викладачі вважають, що для підготовки сучасних фахівців можна обмежитися використанням інтерактивних дошок, їх ще називають Smart-бордами, що представляють собою сенсорні екрани, які підключені до персонального комп'ютера і медіа проектора, але при підготовці фахівці електротехнічних спеціальностей цього недостатньо. Переорієнтацію навчальних пріоритетів на інформатизацію освітнього процесу обумовлює розвиток і впровадження інноваційних процесів та формування інформаційно-комунікаційного суспільства.

Особливо це чітко проявляється при проведенні лабораторних робіт. Необхідно якийсь пристрій, машину чи технологічний процес дослідити, подивитися як змінюються керуючі показники при різноманітних діях збурень, по цих змінних величинах побудувати характеристики, зробити висновок. На відстані дистанційно це зробити дуже важко. Дехто з педагогів шукаючи вихід з цього положення сам проводить лабораторну роботу, а на камеру показує як змінюються показники. Але такі роботи неповноцінні. Здобувач вищої освіти не оцінює важливість цієї роботи, так як по камері він не помічає суттєвих змін, не відчуває появу запахів, а основне під час виконання роботи не можливо показати всі вимірювальні прилади одночасно, їх показується по чергово, а це вже приводить до великої похибки, характеристики виходять не точними, дослідження зводяться нанівець.

Для продуктивного методу проведення лабораторних робіт потрібен новий метод, який би дозволив майбутньому фахівцю реалізувати творчий та інтелектуальний потенціал, проявити самостійність, закріпити свої знання, здобути нові пізнання і навички. А особливо важливо те, що потрібно майбутніх спеціалістів чим більше наближати до реальності, в навчальному процесі використовувати найновіше обладнання, найсучаснішу техніку. Заключати договори з заводами-виготівниками сучасної апаратури, щоб допомагали модернізувати лабораторії, а тим самим це би була своєрідна реклама їх продукції.

Так як на сьогодні більшість занять проводяться в онлайн режимі то для продуктивнішого проведення лабораторних робіт потрібно більш ширше залучати комп'ютери, глобальну мережу інтернет, програмне забезпечення, що дасть можливість здобувачам вищої освіти придбати професійні компетентності, досвід.

Для покращення освітнього процесу на допомогу може стати одне з таких, відносно нових явищ, як технології Інтернету речей (Internet of Things) [7, с.161], скорочено IoT, що є одним із найбільш ефективних інструментів у досягненні нового рівня цифровізації [8, с.142]. Значний розвиток Інтернету речей за останні пару років створив новий вимір у світі інформаційних і комунікаційних технологій [9, с.389]. В освітньому процесі технології IoT можна використати для нових інноваційних концепцій, що стануть на допомогу розвитку навчальної бази для проведення лабораторно-практичних робіт.

У ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут» магістром Ярославом Леськівим розроблена система автоматизації житлового будинку.

Лабораторний стіл складається з набору інтелектуальних пристроїв (електронних гаджетів), виконавчих механізмів, комп'ютера. Здобувач вищої освіти, який виконує цю роботу, має можливість на комп'ютері моделювати різного роду житловий будинок, де умовно розміщує електричні пристрої, тобто добирає ті інтелектуальні пристрої, які знаходяться на лабораторному столі, для виконання процесів автоматизації домашнього побуту. Потім за допомогою офіційного додатку Home Assistant всі інтелектуальні пристрої, їх ще називають «розумними» або високотехнологічними, так як вони оснащені цифровими системами, об'єднують в єдину систему, які взаємодіють між собою через глобальну інформаційну мережу Інтернет. Об'єднання пристроїв у соціальну мережу утворює вищий ієрархічний рівень їхньої взаємодії, яка продукує нові можливості та переваги [10]. Розроблена система дозволяє дистанційно керувати всіма інтелектуальними пристроями через Інтернет, з використанням віртуальної приватної мережі-VPN, яка налаштована за допомогою сервісу ZeroTier. Зазвичай підключаються всі смарт-пристрої через спеціально розроблені для Інтернет речей протоколи: MQTT, ZigBee, Bluetooth, XMPP, DDS, AMQP, LwM2M. А також, для обміну інформацією між системою, датчиками, реле та іншими сервісами використовується інтерфейс прикладного програмування API (Application Programming Interface).

За допомогою різноманітних датчиків збирається інформація про оточуюче середовище та реалізуючи додаток Home Assistant можна керувати побутовими пристроями в реальному часі або за прописаним алгоритмом (сценарієм) за допомогою смартфона, персонального комп'ютера, планшета або смарт-годинника та передавати інформацію через Wi-Fi мережу (рис. 1).

Рис. 1 – Керування інтелектуальними пристроями через мережу Інтернет

На комп'ютері можна не тільки проводити налаштування, прописувати сценарії, керувати пристроями, змінювати налаштування, а й моніторити історію любого керуючого показника (рис. 2).

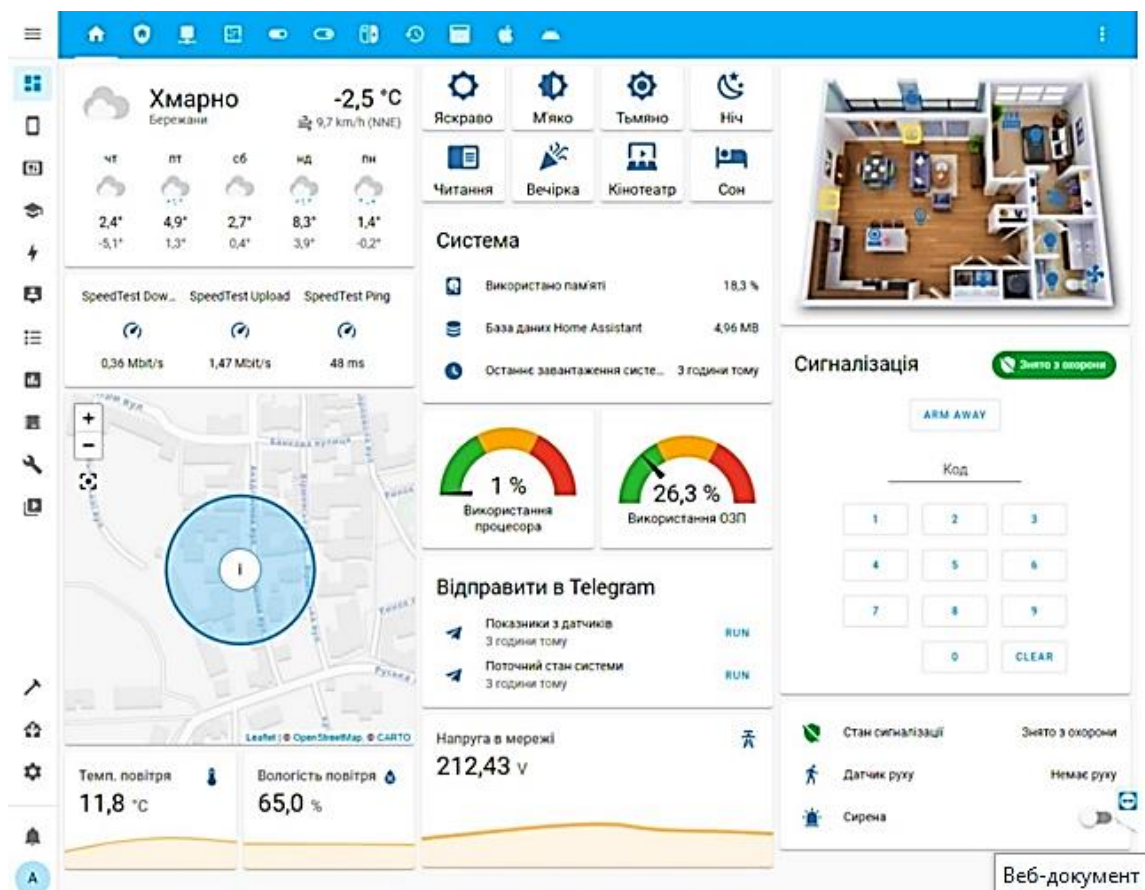

Рис. 2 – Система налаштування та моніторингу керуючих показників

Такі системи можна використовувати не тільки для автоматизації домашнього побуту, а й в теплицях, офісах на підприємствах та для виконання любого технологічного процесу. Для цього потрібно озброїтися цифровими пристроями, відповідними додатками та мережею Інтернет.

Це розроблена лише одна лабораторна робота, яку можна виконувати дистанційно, не залежно від географічного розміщення студента, але планується модернізувати декілька лабораторій, які будуть оснащені високотехнологічними пристроями і в одній лабораторії зможе працювати не лише один студент, а одночасно ціла група, яка буде виконувати відповідні індивідуальні завдання дистанційно зі своїх комп'ютерів, планшетів, мобільних пристроїв. Викладач даного заняття буде лише координатором та організатором, оскільки головним завданням викладача є створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу здобувачів вищої освіти. Такий метод проведення лабораторно-практичних робіт буде більш ефективним, так як він здатний забезпечити високий рівень освіти, що відповідає вимогам сьогодення. Оскільки здобувачі вищої освіти окрім налаштування роботи інтелектуальних пристроїв набувають знань з проектування та програмування. Впровадження Smart-технологій в освітній процес сприяє забезпеченню зосередженості та самостійності, самовдосконаленості та систематичності, надає можливості майбутнім спеціалістам адаптуватися до швидкозмінного середовища, набутти професійних компетентностей, а саме головне реалізуватися як висококваліфікований фахівець.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок

Такий підхід до інтерактивних занять розширює світогляд, приводить до нестандартного мислення та нового виду спілкування, надає можливість вирішувати проблеми, що виникають під час лабораторних досліджень, оцінити обстановку та вміти реалізувати сучасні тенденції в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Семеніхіна О. В. Нові парадигми у сфері освіти в умовах переходу до Smart-суспільства / О. В. Семеніхіна. // Науковий вісник Донбасу. 2013. № 3. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_3_22.

2. Прокопчук Н.Р. Використання Smart-технологій на уроках ІМ у загальних навчальних закладах. Режим доступу: <http://nniif.org.ua/File/18pnrvt.pdf>.

3. Vankamamidi R. The Next Generation of the Internet Revolutionizing the Way We Work, Live, Play, and Learn. Cisco Internet Business Solutions Group (IBSG) Point of View, (April, 2013). URL:

https://www.academia.edu/5177045/Cisco_Internet_Business_Solutions_Group_IBSG_Point_of_View_The_Next_Generation_of_the_Internet_Revolutionizing_the_Way_We_Work_Live_Play_and_Learn?email_work_card=view-paper

4. Smart технологии изменяют систему образования [Электронный ресурс]. Режим доступа:

http://trainings.ru/library/education_experience/?id=14024http://trainings.ru/library/education_experience/?id=14024

5. Радкевич В.О., Гуменний О.Д. Smart-комплекси навчальних дисциплін для професійно-технічних навчальних закладів. *Теорія і методика професійної освіти*, 2016. №11. С. 241-256. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/issue/view/75/77>

6. Шелестова А.М. Створення електронного освітнього середовища засобами Google Classroom у закладах вищої освіти. *Молодий вчений*, 2021. № 4 (92) с. 240-244.

7. Бабійчук В.С., Шуміло І.А. Інтернет речей: нові напрями модернізації Законодавства. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. №6(12). С. 159-166.

8. Самойленко М.Ю. Принципи застосування технології Інтернет речей у сучасному світі техніки. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2020. Том 31 (70). ч. 1. № 6. С. 142-148.

9. Bhavna, Dr. Neetu Sharma Smart Home security solutions based on internet of things(iot) using WIFI interface. *International Journal of Engineering Sciences & Research Technology*. et al., 7(5): May, 2018. pp. 389-397.

10. Нічепорук А. О., Нічепорук А. А., Савенко О. С., Казанцев А. Д. Інтелектуальна система виявлення аномалій та ідентифікації пристроїв розумних будинків із застосуванням колективної комунікації. *Електротехнічні та комп'ютерні системи*. 2021. № 34 (110). Режим доступу: <file:///C:/Users/Svitlana/Desktop/3196-Article%20Text-2350-1-10-20210904.pdf>.

ВСЕБІЧНІСТЬ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гальчич Ірина Петрівна¹, Карнюк Ілліна Василівна²

¹ викладач кафедри соціальної політики Навчально-наукового інституту молодіжної та сімейної політики і соціальної роботи; ² здобувачка другого рівня вищої освіти, Український державний університет імені Михайла Драгоманова

З огляду на те, що у світі відбувається стрімкий розвиток, впровадження нових технологій, розширюються міжнародні зв'язки, то як результат, зростає й правова взаємопов'язаність країн. З перших років своєї незалежності, в Україні характерно виражений механізм правового регулювання соціального забезпечення, стан справ із дотриманням прав людини у соціальній сфері, розроблення соціальної політики залежали від того, хто при владі. Як наслідок, соціальні програми, проєкти, стратегії приймалися здебільшого для швидкого реагування на прямі соціальні виклики, а не для подолання системного дисбалансу, що сформувався в суспільстві й самій державі.

Одне із завдань покладено на юридичну науку, аби віднайти способи й засоби зміцнення нормативно-правової бази, законності і правопорядку, забезпечити правовий розвиток соціального забезпечення.

Ці питання досліджували різні вчені, як В. М. Андріїв, Н.Б. Болотіна, Л.Ю. Величко, М.Л. Захарова, С.С. Лукаш, В.І. Щербина, О.М. Ярошенко тощо.

Соціальні права закріплено в Конституції України, де прописано, що це можливості людини і громадянина із забезпечення належних соціальних умов життя.

Трансформації в соціальній сфері пов'язані з позиціонуванням України як соціальної та правової держави, що має знайти реальне втілення і підтвердження, а не лише законодавчо закріплене.

Варто зазначити, що наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. поширюється ідея соціальної держави або ж «держави соціального добробуту», згідно з якою будь-яка країна, Україна також, має сприяти реалізації соціальних прав в тому числі.

Так, Б. О. Кістяківський зауважував, що це найважливіша властивість правової держави, а здійснення при цьому невід'ємних прав людини і громадянина – неодмінна умова будь-якого політичного, правового й соціального прогресу [6, с. 331].

Сумнівів не викликає ні в кого, що держава походить від людини і захищати права та турбуватися про неї має держава.

А.Р. Крусян наголошує, що соціальна держава, що нормативно закріпила право на соціальне забезпечення – це держава, політика якої має пріоритетну соціальну спрямованість,

що виражається у відповідному обслуговуванні державою громадянського суспільства, у створенні не-обхідних і достатніх умов для реалізації економічних, соціальних і культурних прав людини, в її гарантуванні соціального захисту й соціальної безпеки з урахуванням соціально-економічних можливостей держави й на підставі принципів справедливості, пропорційності й гармонічного поєднання (балансу) інтересів соціуму й індивідів [5, с. 38–39].

Саме соціальна правова держава розглядається як певний етап у розширенні свобод особи, виокремлюючи одну з провідних ознак, як закріплення на конституційному рівні соціальних прав людини, в тому числі й право на соціальне забезпечення.

Враховуючи характер, глибину змін, які відбуваються впродовж незалежності України, в українському суспільстві, а також нестабільний стан соціального розвитку, актуальність обраної теми набуває особливого значення.

Підсумовуючи можна зазначити, що право на соціальне забезпечення є правом кожної людини та громадянина, що проживає на території держави. Створення єдиного Кодексу, а саме Соціального Кодексу, закріпив би всі положення, які б визначали напрямки розвитку соціального законодавства, основні права людини і громадянина, гарантії їх соціального забезпечення, соціального захисту тощо, співвідношення норм міжнародного й національного законодавства у соціальній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України.
2. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадяни- на: навч. посібник. Київ : Атіка, 2004. 464 с.
3. Сташків Б. І. Гарантії права на соціальне забезпечення : на- вчальне видання. Чернігів : Чернігів. Держ. ін-т права, соц. техно- логій та праці, 2011. 100 с.
4. Волкова О. Соціальна правова держава як важливий етап у розширенні свободи особи. URL : <http://www.viche.info/journal/2425/>
5. Крусян А. Р. Україна як соціальна держава: концептуальні положення та конституційно-правові реалії. Актуальні проблеми політики. Одеса: Фенікс, 2012. Вип. 44. С. 35–47
6. Синчук С. М. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення. Право України. 2003. № 3. С. 55–59.

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ТРАНСПЛАНТОЛОГІЮ В УКРАЇНІ – РЕФОРМА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ТРАНСПЛАНТ-КООРДИНАТОРІВ

Глуценко Світлана Ігорівна, к. е. н., доцент кафедри державно-правових дисциплін та міжнародного права, Державний біотехнологічний університет

Постановка проблеми. 23 червня 2022 року Україна офіційно отримала статус кандидата на членство в ЄС. Звичайно, що це лише перший крок на шляху до повноцінного вступу. Європейським Союзом було надано ряд вимог, що буде зобов'язана виконати Україна. Попереду ще багато роботи, як то проведення низки реформ, адаптування українського законодавства до європейських вимог тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми трансплантології розглядали: Т.І. Базуріна, Ю.О. Барсученко, Н. Коробцова, В. Міхалап та інші

Формулювання цілей тез. Цілями даної роботи є розглянути законодавство про трансплантологію в Україні з точки зору реформ на шляху до Європейського Союзу та впровадження інституту трансплант-координаторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першочерговими завданнями для України є: Посилення боротьби з корупцією; Проведення реформи Конституційного Суду України; Продовження судової реформи в Україні; Антиолігархічний закон; Здійснення боротьби з відмиванням коштів; "Закон про медіа" (приведення медіа законодавства у відповідність до європейського); Зміна законодавства про національні меншини. Але не менш важливими є переведення до відповідності нормам Європейського Союзу інших аспектів суспільних відносин. Як то» наприклад» медична реформа та реформа в законодавчому регулюванні трансплантації органів та тканин людини.

Ми всі розуміємо важливість та необхідність даної реформи. Щорічно в світі за даними ВООЗ виконується близько 100 тисяч операцій трансплантацій органів і понад 200 тис. — тканин та клітин людини– це як мінімум 120 тисяч врятованих життів. В Україні за минулий 2022 рік було виконано рекордну кількість операцій з трансплантації – 306 операцій. Це порівняно з попередніми роками велика кількість, але дуже мала порівняно із світовою практикою. І великий вплив на це має як раз таки приведення законодавства у відповідність до світових, та зокрема європейських норм.

Питання важливості впровадження саме європейської відкрите не лише через статус України як кандидата на вступ до ЄС, а ще й тому що саме Європу можна назвати першопроходьцем в питанні законодавчого врегулювання трансплантології. Саме Рада

Європи стала законодавчим органом, який вперше в світі приділив увагу питанням регулювання трансплантації і донорства. Ще у 1978 та 1979 роках було розроблено Рекомендації стосовно трансплантації органів та гармонізації законодавства країн щодо вилучення, пересадки та трансплантації органів [1]. Але найважливішим досі документом в цій галузі вважається Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину, або як її часто називають «Конвенція Ов'єдо», що була прийнята у 1997 році [2].

Важливе значення для правового регулювання в сфері трансплантології має і Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, що була притята Радою Європи у 2005 році, та ратифікована Україною у 2010 році [3]. Сюди варто віднести і низку Рекомендацій кабінету міністрів державам – членам, як то Рекомендація (2006) 16; Рекомендація (2006) 15; Рекомендація (2005) 11; Рекомендація (2004) 19; Рекомендація (2004) 8; Рекомендація (2004) 7; Рекомендація (2003) 10; Рекомендація (2003) 5; та інші документи.

Насправді Україна почала шлях у цьому напрямку кілька років тому. В 2018 році в національному законодавстві України відбулися істотні зміни - був прийнятий Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» [4]. Завдяки прийняттю цього Закону стало можливим впровадження суттєвих позитивних зрушень у сфері трансплантології в Україні.

Прийняття цього Закону спричинило необхідність внесення певних змін і уточнень у законодавство, зокрема Закону України «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині» [5].

Для оптимізації процесу трансплантації, можливості вчасно виявляти та вміти передбачати можливі складнощі, тобто для здійснення діяльності, спрямованої на забезпечення отримання анатомічних матеріалів людини та надання їх для подальшої трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів у встановленому Законом порядку, Україна дещо перейняла досвід США у системі трансплантації, та Законом «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» було впроваджено професію «трансплант-координатора».

Згідно до Закону «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» трансплант-координатор - це працівник закладу охорони здоров'я, бюро судово-медичної експертизи, спеціалізованої державної установи у сфері трансплантації органів, тканин та клітин, іншого суб'єкта господарювання, що здійснює діяльність, пов'язану з трансплантацією, до посадових обов'язків якого належить здійснення трансплант-координації [4, ч.1 ст.1].

До того ж, Законом «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» у ч.1 ст.8 уповноважено центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, в частині надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією, утворити спеціалізовану державну установу у сфері трансплантації органів, тканин та клітин, що здійснює організаційно-методичне керівництво закладами охорони здоров'я, що надають медичну допомогу із застосуванням трансплантації та/або здійснюють діяльність, пов'язану з трансплантацією, трансплант-координацією, і яка координує діяльність суб'єктів організації та надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації та здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією, а також визначає інші повноваження зазначеної установи та затверджує положення про неї. У вересні 2020 року урядом було створено спеціалізовану державну установу, Український центр трансплант-координації, який забезпечує проведення усіх трансплантацій на національному рівні.

Кабінетом міністрів України також було затверджено Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин [6]. Дане Положення визначає порядок та умови функціонування Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин (далі - Єдина система), а також порядок та умови внесення (у тому числі зміни) інформації до Єдиної системи, порядок її обробки, використання, зберігання, поширення, захисту та знищення. Користувачами такої системи визначені користувачі - трансплант-координатори, що включені до реєстру трансплант-координаторів, а також працівники спеціалізованої державної установи "Український центр трансплант-координації" (далі - Український центр), які відповідно до своїх посадових обов'язків мають право доступу до Єдиної системи та внесення до неї відомостей. Також, в Єдиній системі буде міститися Реєстр трансплант-координаторів.

Законом «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» визначається, що кваліфікаційні вимоги, професійні стандарти і посадові обов'язки трансплант-координатора будуть встановлюватися центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

На виконання цього було розроблено та затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я Положення про врегулювання діяльності трансплант-координаторів [7]. До того ж, у 2019 році професія трансплант-координатора з'явилась у державному Класифікаторі професій [5]. Наказом МОЗ України було внесено зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 "Охорона здоров'я" [8], в якому також визначено кваліфікаційні вимоги, обов'язки та необхідні знання якими повинен володіти трансплант-координатор.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Тож, можна вважати що задля розвитку трансплантології в Україні вже було зроблено багато необхідних кроків, розроблено та впроваджено низку документів. Але поки що, з огляду на кількість проведених операцій – цього ще не достатньо. Поки що, для того щоб вже впроваджені зміни до законодавства щодо трансплантації стали дієвими нашої країні необхідно рухатися набагато швидше.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Texts of the Council of Europe on bioethical measures. Volume I made by the Council of Europe on the March 2012 URL: <http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic>
2. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину. Рада Європи, Європейський Союз; Конвенція, Міжнародний документ від 04.04.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text.
3. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 16.05.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text.
4. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині. Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині. Закон України від 28.02.2019 № 2694-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-19#Text>.
6. Про затвердження Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 23.12.2020 № 1366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1366-2020-%D0%BF#Text>.
7. Про затвердження Положення про врегулювання діяльності трансплант-координаторів. МОЗ України; Наказ, Положення, Заява [...] від 21.07.2021 № 1500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1238-21#Text>.
8. Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 "Охорона здоров'я". МОЗ України; Наказ від 04.06.2019 № 1246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1246282-19#Text>.

ЮРИДИЧНА КЛІНІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОЇ ПРАВНИЧОЇ ПРОФЕСІЇ

*Головань Тетяна Георгіївна, канд. юр. наук, доцент, в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Сьогодні в Україні перетворюється сучасність і зароджується нове майбуття світових взаємовідносин. Це залишить відбиток не лише у нашій національній пам'яті, а і вплине на розвиток усього цивілізованого світу. Проте, лише від нас залежить, яким буде цей новий світ і яке наше місце в ньому.

Україна зробила свій цивілізаційний вибір на користь демократії, справедливості та розвитку. Наразі перед Україною стоїть безліч нових викликів, які необхідно подолати. Втім, майбутнє України залежить від розвитку освіти. Освіта, що відповідає сучасним потребам суспільства і ринку праці, виступає могутнім адаптивним потенціалом у швидкоплинному трансформуючому суспільстві до сучасних реалій, що стає найважливішою умовою успішного і стійкого суспільного розвитку [1].

Освіта і знання в умовах активних євроінтеграційних процесів сучасного суспільства стають транскордонним та транснаціональним явищем [2, с.37].

Сучасному світу притаманні глибинні соціальні трансформації, що виявляються у всіх сферах соціального буття. Не становить винятку і царина юридичної освіти, яка має відповідати вимогам суспільної динаміки та високим сучасним стандартам [3, с.10].

За весь час незалежності України неодноразово робились спроби реформування юридичної освіти. Юридична освіта в умовах сьогодення зазнає впливу модернізаційних тенденцій, які виявляються у формуванні глобальних просторів вищої освіти та досліджень, змінах в організаційних засадах діяльності закладів вищої освіти, поширенні нових форм організації навчального процесу. Модернізація та реформування юридичної освіти спрямовані на підвищення якості освітнього процесу та формування фахівця нового типу, здатного до інтеграції в сучасне глобалізоване суспільство. Адже, відповідно до положень Концепції розвитку юридичної освіти метою останньої визначає формування компетентностей, необхідних для розуміння природи і функцій права, змісту теоретичних засад (доктрин), принципів і основних юридичних інститутів, застосування права, а також меж юридичного регулювання різних суспільних відносин [4].

Серед актуальних проблем, які висунуло сьогодення незалежної України перед юристами, науковцями та працівниками різних державних і громадських інституцій, постала нагальна проблема підвищення ефективності правової освіти, формування правової свідомості

населення та на цій основі забезпечення дії принципу «верховенства права». Адже, реалізація «верховенство права» – фундаментального правового принципу і правової доктрин має гарантувати виконання конституційного завдання – побудови соціальної, демократичної, правової держави [5, с. 7].

Проблемою, яка потребує розв'язання в контексті реформування юридичної освіти, є невідповідність її змісту, якості підготовки в правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах діяльності. Проявами означеної проблеми визнають недостатній рівень теоретичних знань та практичних навичок у значної частини випускників правничих шкіл України, а також брак уваги до формування у здобувачів юридичної освіти цілісного світогляду правника з розумінням суспільної місії, цінностей та значення правничої професії для утвердження верховенства права у сучасному демократичному суспільстві.

Саме тому особливу увагу звертають на інноваційну діяльність закладів вищої освіти, серед яких визначаються перспективні процеси та підходи, що поєднують теорію з практикою, науку та освітню діяльність. Тому великого значення набуває впровадження нових методів інтерактивного навчання і виховання, які вбачаються дієвими засобами в опануванні сучасних технологій, підвищенні ефективності навчання й якості знань, формуванні життєвої і професійної компетентності сучасної молоді задля формування юристів нової генерації [6, с.152].

В цьому процесі одну з важливих ролей відіграє юридична клінічна освіта, адже саме юридичні клініки гармонійно поєднують у собі кілька функцій: навчальну, правопросвітницьку та координаційну.

Як зазначає В. Маньгора, юридична клініка дає змогу найбільш повно реалізувати практичну спрямованість навчання, оскільки її метою є: отримання практичних навичок і вмій студентами за фахом та їхнє залучення в науково-практичну діяльність та надання малозабезпеченим громадянам, які потребують допомоги, безоплатних юридичних консультацій. Тоді як основними завданнями юридичних клінік є: підготовка та навчання студентів у дусі дотримання і поваги до принципів верховенства права, справедливості і людської гідності; поглиблення фахових знань і вдосконалення професійної майстерності; допомогти студентам інтегруватися у професійне середовище; створення місць для проходження виробничої і навчальної практики; впровадження в освітній процес елементів практичної підготовки студентів-правників у сфері юридичних послуг; проведення заходів з правової освіти населення; формування правової культури громадян; забезпечення можливості спілкування студентів з юристами-практиками, а також створення ефективного

механізму обміну інформацією між населенням та юридичною клінікою що дозволить оперативно реагувати на практичні потреби громадян; розширення співробітництва навчальних закладів з судовими і правоохоронними органами, державними органами та органами місцевого самоврядування з іншими установами та організаціями [7, с. 172].

Тобто юридична клініка – це не що інше, як створене в межах закладу освіти професійне середовище в комплексі з усім необхідним для психологічної адаптації до неї студента і практичного навчання. Водночас, юридична клініка забезпечує методично коректне формування початкового професійного досвіду [8, с. 19].

Як свідчать результати моніторингових досліджень клінічна юридична освіта сприяє виробленню корпоративної культури, толерантності спілкування між студентами, викладачами і клієнтами; сприяє формуванню соціальної активності, дисциплінованості, відповідальності за отриману справу, пунктуальності, професіоналізму і практичних навичок.

Позитивна оцінка юридичній клінічній освіті була надана й Директоратом з прав людини, доступу до правосуддя та правової обізнаності Міністерства юстиції. Директорат підтримує ініціативи на створення потужної мережі якісних юридичних клінік, які будуть максимально допомагати майбутнім правникам набувати та розвивати свої практичні навички. Проте, на їх думку у цьому процесі також важлива участь і представників юридичного бізнесу, які можуть робити вагомий внесок у розвиток юридичних клінік як фундаментальної бази для здобуття студентами практичних навичок [9].

Концепція розвитку юридичної освіти для забезпечення якості вищої юридичної освіти та перевірки відповідності здобутих результатів навчання випускників потребам ринку праці, сучасним викликам глобалізованої правничої професії та найкращим світовим практикам одним із елементів внутрішньої системи забезпечення якості освіти визначає необхідність поєднання навчання здобувачів вищої юридичної освіти з діяльністю у юридичних клініках, а також з проходженням практичної підготовки, стажування тощо.

Підтримка розвитку юридичної клінічної освіти знайшла своє відображення й на загальнодержавному рівні. Саме тому, в Стандарті вищої освіти за спеціальністю 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в загальному обсязі кредитів ЄКТС, необхідному для здобуття ступеня вищої освіти бакалавра права передбачено не менше 15 кредитів ЄКТС на практику у сфері права, зокрема, на базі юридичних служб органів місцевого самоврядування, органів законодавчої та виконавчої влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, нотаріату, юридичних клінік закладів вищої освіти, у тому числі, обов'язковим є проходження практики в обсязі не менше 5 кредитів ЄКТС або в судах, або в системі прокуратури, або адвокатури [10].

Юридична клінічна освіта в Україні досягла значних успіхів як засіб надання студентам контрольованого досвіду юридичної практики. Вона дозволяє сформувати необхідні компетентності під впливом існуючих правових традицій та новітніх здобутків. Юридична клініка у сучасних умовах є одним з основних способів консолідації необхідних елементів для професійної підготовки практико-орієнтованих майбутніх фахівців в галузі права. Саме тому, сфера юридичної клінічної освіти потребує проведення ґрунтовних наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лавриненко Л.М. Освіта як чинник соціально-економічного розвитку держави. – URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/143.pdf>
2. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: Навчально-методичний посібник / Т. М. Димань, О. А. Боньковський, А. Г. Вовкогон. – БНАУ, 2017. – Одеса.: НУ «ОМА», 2017. – 106 с.
3. Гальонкіна Ю. С. Модернізація сучасної вітчизняної юридичної освіти. Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 13–14 жовт. 2017 р.). Одеса : ГО «Причорномор. фундація права», 2017. С. 9–12.
4. Концепція розвитку юридичної освіти. - URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika>
5. Кравчук М. В., Мудрак Р. М. Юридична клініка – інноваційний напрямок розвитку правової освіти в Україні. Верховенство права у новітніх законодавчих реформах: доктрина та практика : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ 11 грудня 2014 року. - Київ, 2014. С. 7–30.
6. Горєлова В.Ю. Значення юридичної клініки для формування юристів нової генерації // Правничий вісник Університету «КРОК», 2018, № 30. – С.151-156.
7. Маньгора В. В. Роль юридичних клінік у професійній підготовці майбутніх юристів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер.: Економіка і право. 2012. Вип. 17. С. 167–173.
8. Кожем'яко Н. В. Специфіка професійної діяльності фахівця з правознавства освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст». Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2016. Вип. 10. С. 16–20.
9. Шемелинець І. Юридичні клініки: ще є над чим працювати. - URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/124734-yuridichni-kliniki-sche-ye-nad-chim-pratsyuvati>

10. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» №644 від 20.07.2022р. - URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-644-20.07.2022.pdf>

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ВІЙНИ

*Гребінська С. І., директор, ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»*

Професія педагога є однією з найважливіших у світі. Вона, за влучним висловом І. Зязюна, - початок усіх професій, оскільки фахівці різних спеціальностей, незалежно від обраної професії, формуються під впливом вихователя дитячого садка - вчителя загальноосвітньої школи - викладача вищого навчального закладу [1, с. 31].

Педагогічна майстерність викладача виявляється не в теоретичних знаннях, а передусім в умінні їх застосовувати у конкретній діяльності. Педагогічна майстерність виявляється у високому рівні оволодіння педагогічною діяльністю на основі комплексу спеціальних компетентностей, професійно важливих якостей особистості, що дозволяють педагогу ефективно керувати освітньою діяльністю здобувачів освіти та здійснювати цілеспрямовану педагогічну взаємодію та вплив.

У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», у Національній доктрині розвитку освіти, галузевій Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти та інших державних нормативних документах у галузі освіти наголошується, що саме на педагогів професійної школи покладається нині важлива місія підготовки кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, які відповідають вимогам технологічного розвитку галузей економіки, а також мають високий рівень творчої ініціативи і духовної культури [2, с. 6].

Водночас, для того, щоб ефективно здійснювати цю підготовку, педагоги самі повинні мати високу професійну компетентність, методологічне мислення, сформовану загальну і професійну культуру, розвинені спеціальні здібності та професійно значущі якості особистості, творчий підхід до справи навчання і виховання майбутніх фахівців. Інтегруючись, ці якості утворюють педагогічну майстерність викладача професійної школи, що забезпечує високий рівень його професійно-педагогічної діяльності на рефлексивній основі.

Освітня діяльність починаючи з 24 лютого 2022 року суттєво змінилася. Особливої актуальності набули інновації - коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій.

Щоб цього досягти викладачам необхідно постійно підвищувати свою педагогічну майстерність, яка може проявлятися в успішному творчому вирішенні найрізноманітніших педагогічних завдань, в ефективному досягненні способів і цілей освітньої діяльності.

Педагог має усвідомити, що в умовах війни його сила – не в умінні «засипати» академічними темами, тестами, завданнями, а у здатності підтримати, убезпечити від розчарувань, підсилити відчуття контролю над сьогоденням і майбутнім, підтримувати інтерес до навчання, мотивувати вчитися та підсилювати жагу до опанування своєї майбутньої професії.

Обґрунтована структура педагогічної майстерності сучасного викладача включає:

- професійну компетентність (система необхідних знань, умінь і навичок, володіння сучасними технологіями і стратегіями розв'язання дидактичних проблем, презентабельність особистого досвіду, здатність до одержання і трансформації необхідної інформації тощо);
- готовність до творчої професійної діяльності (вмотивоване професійне самовизначення, здатність до рефлексії, досвід педагогічної роботи, професійна мобільність, наявність програми самовдосконалення тощо);
- педагогічні здібності (перцептивні, креативні, комунікативні, емоційно-регулятивні);
- особистісні якості, що мають професійне значення (цілеспрямованість, толерантність, чесність, оптимізм тощо);
- педагогічна техніка (мовлення, міміка, театралізація, організація педагогічної взаємодії, адекватне спілкування тощо).

Щоб заохотити здобувачів освіти в умовах війни навчатися, потрібно викладачу продемонструвати усю свою педагогічну майстерність, для цього:

1) Потрібно створити доброзичливу атмосферу на занятті.

Крім спокійного стану на парах, також слід час від часу цікавитись думкою здобувачів освіти щодо освітнього процесу, аби вони звикли висловлювати свою думку, що спонукає здобувачів освіти відчувати себе повноцінним членом освітнього процесу та активізує мислення, зменшить відчуття тривоги.

2) Під час спілкування спробуйте використовувати спеціальні жести.

Під час дискусійних тем багато студентів бояться бути доповідачем, адже їх лякає реакція однокласників; щоб зменшити напругу від цього, а також заохотити більше студентів до навчання, достатньо створити декілька спеціальних жестів для дискусії: «так», «ні», «гарна ідея», «недостатньо аргументації» та інші. Таким чином в аудиторії не буде зайвих зауважень і більше студентів зможуть взяти участь у дискусії, а доповідач швидше буде орієнтуватись у зауваженнях.

3) Необхідно створити ланцюг відповідей.

Зазвичай студенти гарно пишуть, але не можуть озвучити свою ідею. Варто запропонувати їм написати відповідь на питання, а лише потім озвучити її. Так студентам буде легше висловити свою думку, адже вона вже сформована і достатньо лише прочитати. Кожного разу слід пропонувати відповісти детальніше й почати проводити короткі колективні обговорення.

4) Частіше використовувати командні види роботи.

Такий вид роботи на занятті, по-перше, дозволить звикнути здобувачам освіти до нових умов, по-друге, навчить спілкуватись та висловлювати власну думку перед своєю командою, а потім і перед усією групою. Крім того, під час командної роботи можна відстежувати, які саме думки висловлює той чи той студент. Це дозволить краще зрозуміти індивідуальні особливості та підібрати відповідні методи для налагодження продуктивної роботи на заняттях. Сьогодні відчуття, що ти не один, тебе підтримують твої колеги і команда є необхідним для кожного українця.

5) Сформулювати у студентів позитивне ставлення до конструктивної критики.

Конструктивна критика – це нормально. Але не завжди здобувачі освіти це усвідомлюють, тому у них і виникає проблема – небажання відповідати, через те, що можна отримати зауваження щодо відповіді, або твоя думка діаметрально відрізняється від інших. Вміння критично оцінювати ситуацію одне з головних для сучасної людини, яка опановує будь-яку спеціальність. Необхідно заохочувати студентів до ставлення запитань, коли останні виникають, при чому не лише один до одного, а й до викладача.

6) Помилятися – можна, і це не страшно. Помилятися – це нормально. Головне вчасно помітити та виправити свої помилки [3, с. 121-122.].

Ще однією важливою складовою розвитку педагогічної майстерності викладача є структурування інформації в процесі повідомлення її студентам; організацію різних видів діяльності студентів для досягнення поставлених цілей; організацію власної діяльності і поведінки у процесі безпосередньої взаємодії із студентами.

Стосовно цього компонента у студентів є найбільша кількість зауважень до викладача, а саме використання звичних форм і методів роботи, однотипна структура кожного заняття, монотонність викладу змісту навчального матеріалу під час читання лекцій. З метою подолання цих недоліків пропонуються інтерактивні технології навчання, особливо на практичних заняттях.

Також, підвищення педагогічної компетентності викладачів сьогодні є удосконалення своєї майстерності в проведенні занять з використанням дистанційних технологій навчання. Дистанційна комунікація потребує від педагога високих знань, умінь і навичок роботи з

сучасними цифровими технологіями, а також ефективної організації навчання, яка полягає в оригінальності подання інформації.

Крім виконання академічних завдань, важливою функцією педагога є налагодження сприятливого душевно-контактного спілкування – такого, яке б допомагало підтримувати рівень психологічного комфорту в умовах емоційно заряджених буднів.

Саме у такий непростий для освіти період особистість педагога (а саме його ставлення до життя, емпатія, альтруїзм, самооцінка, рівень включеності у процес навчання, громадянська позиція) залишається значущим фактором впливу на здобувачів освіти [4].

Середовище спільних цінностей – це спільнотворення турботи одне про одного, психологічної стійкості, взаємоповаги до досвіду, взаємоубезпечення від руйнівних наслідків міжособистісних конфліктів, беззаперечна віра у Перемогу, відчуття єдності в любові до рідної землі, мови, культури.

В умовах повітряних тривог, вибухів, атак ракетами викладачу потрібно вміти тримати рівновагу, іноді навіть через силу розпочинати заняття чи пояснювати тему, оцінювати контрольні роботи чи проводили різні заходи. І тут виникає потреба та необхідність викладачу подбати про себе. Це є ще одним методом педагогічної майстерності – майстерність дбати про себе.

Коли мова йде про турботу про себе, то варто згадувати слова відомої американської поетеси і громадської діячки Одрі Лорд: «Турбота про себе – це не потурання собі. Це самозбереження...».

Педагог, який вміє дбати про себе, – це людина, яка знає, як бути уважною до себе, є прикладом для наслідування у питаннях фізичного, психологічного та емоційного благополуччя.

Дбаючи про себе, ми плекаємо свою ресурсність, а отже, можемо подбати про своїх рідних, допомагати іншим, бути корисним своїм студентам і колегам.

В реаліях сьогодення викладачам необхідно удосконалювати свою педагогічну майстерність через оволодіння новими освітніми технологіями; створювати умови для формування та розвитку навичок самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Отже, педагогічною майстерністю викладачів в умовах війни є навчання здобувачів освіти та можливість вчитися разом з ними. Цей процес потребує активізації усіх компонентів педагогічної майстерності, створює довірливі відносини між викладачем і здобувачами освіти, робить процес навчання більш цікавим і комфортним для усіх учасників освітнього процесу, звичайно, в тих регіонах, де освітній процес є можливим.

Література:

1. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії : навчальний посібник - Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
2. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник / О. М. Отич. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
3. Чубіна Т.Д. Педагогічна майстерність викладача закладу вищої освіти в умовах сьогодення // Вісник гуманітарного наукового товариства: наукові праці. Випуск 22. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. 226 с.
4. Цюман Тетяна П'ять правил стійкості педагогів. Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/12/9/251760/>

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ФІНАНСУВАННІ ТЕРОРИЗМУ

*Гресь Дар'я Олександрівна, аспірантка каф. держ.-прав. дисциплін, крим. права і процесу,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
Науковий керівник: Плотнікова А.В.*

Вперше поняття «фінансування тероризму» було закріплено у Міжнародній конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН у 1999 році та ратифікованою в Україні в 2002 році.

Конвенцією визначений загальноприйнятий термін для країн-учасниць ООН і встановлені певні ознаки фінансування тероризму.

Так, відповідно до п. 1 ст. 2 Міжнародної конвенції ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму, злочином визнається надання будь-якою особою будь-якими методами, прямо або побічно, незаконно або умисно, засобів або здійснення їх збору з наміром, щоб використати, або при усвідомленні того, що вони будуть використані, повністю або частково, для здійснення: а) якого-небудь діяння, що є злочином згідно зі сферою застосування одного з договорів, згаданих у додатку, і визначенням, що міститься у ньому; б) будь-якого іншого діяння, спрямованого на те, щоб спричинити смерть якої-небудь цивільної особи, що не бере активної участі у військових діях у ситуації збройного конфлікту, або заподіяти їй важке ушкодження, коли мета такого діяння, з огляду на його характер або контекст, полягає в тому, щоб залякати населення або змусити уряд чи міжурядову організацію вчинити які-небудь дії або утриматися від них [1].

На підставі 5 ст. 2 цієї Конвенції будь-яка особа також вчиняє злочин, якщо: а) бере участь як співучасник у здійсненні якого-небудь зі злочинів, розглянутих попередньо; б) організовує інших осіб, керує ними з метою вчинення якогось злочину, описано попередньо; в) сприяє скоєнню одного або декількох злочинів, описаних попередньо, групою осіб, що діють маючи мету. Таке сприяння має бути умисним і проявлятися; г) з метою підтримання злочинної діяльності та злочинних цілей групи, коли така діяльність і мета припускають здійснення одного з злочинів, вказаних у п. 1 цієї статті; л) при усвідомленні наміру групи вчинити одних зі злочинів, зазначених у п. 1 цієї статті [1].

Правові основи боротьби із фінансуванням тероризму в Україні закріплено у Законі України «Про боротьбу з тероризмом».

Відповідно до ст. 1 даного Закону України фінансування тероризму – надання чи збір будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або усвідомленням можливості того, що їх буде використано повністю або частково: для будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією); для організації, підготовки або

вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи (організації), сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму, виїзду з України та в'їзду в Україну з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій [2].

Кримінальну відповідальність за вчинення фінансування тероризму передбачено у ст. 258-5 КК України.

Фінансування тероризму є глобальним явищем, яке знаходиться на повістці дня у багатьох країнах світу, оскільки становить загрозу як національній, так і міжнародній безпеці.

Способи фінансування тероризму під впливом розвитку інформаційних технологій успішно пристосовуються до нових змін. Як наслідок криптозлочинність стає невід'ємним елементом сучасного фінансування тероризму.

Для прикладу, 28 серпня 2015 року Алі Шукрі Амін був засуджений до 11 років тюремного ув'язнення з подальшим довічним перебуванням під наглядом поліції за діяльність в Інтернеті, спрямовану на надання матеріальної підтримки та надання ресурсів ІДІЛ. Використовуючи нік у Твіттер-акаунті засуджений давав інструкції про те, як використовувати біткоіни (віртуальну валюту) для маскуванню надання грошових коштів ісламській державі, а також поради прихильникам ІДІЛ, бажаючим відправитися в Сирію для участі в бойових діях на стороні ІДІЛ [3].

Також, яскравим прикладом використання криптовалюти для фінансування тероризму є спеціально створена палестинською групою «Аль-Кассам» інфраструктура збору коштів для бойовиків. Збройне відділення ХАМАС розпочало проект на початку 2019 року, використовуючи криптовалюту для збору коштів, які потім були виділені на покриття витрат на джихад проти Ізраїлю [4].

Крім того, у вересні 2020 року у Франції була ліквідована мережа, що використовувала криптовалюту для фінансування терористичних організацій, таких як ІДІЛ в Сирії та Аль-Каїда [5].

Влада Німеччини у 15 січня 2021 року заявила, що чоловік працював фінансовим брокером у Хайат Тахрір аш-Шам в Сирії і збирав фінансові пожертвування через Інтернет з метою закупівлі зброї для підтримки і фінансування бойовиків ІДІЛ [5].

Також, 14 грудня 2022 року федеральний суд Брукліна у США порушив кримінальну справу проти чотирьох американців, які надавали фінансову підтримку терористичній організації ІДІЛ. Згідно з інформацією, наданою ФБР, під виглядом збору коштів на гуманітарні цілі злочинці обмінювали фіат на криптовалюту та відправляли на криптогаманці PayPal і GoFundMe, які належать терористам Ісламської Держави [6].

Питання фінансування тероризму є дуже актуальним і для нашої держави, у тому числі у зв'язку із вторгненням російської федерації.

Так, у 2018 році співробітниками Служби безпеки України спільно з Генеральною прокуратурою України викрито механізм фінансування терористичних організацій «ДНР/ЛНР» через конвертацію криптовалют. Було припинено діяльність, яка пов'язана з використанням обладнання для добування криптовалют, частина коштів з яких через електронні гаманці KIWI та Яндекс.гроші, які офіційно заборонені на території України, скеровувалася на фінансування незаконних збройних формувань «ДНР/ЛНР» саме для закупівлі військової екіпіровки, спорядження, озброєння та боєприпасів [7].

З початку 2022 року співробітники кіберполіції розслідували понад 600 фактів використання криптоактивів у злочинних схемах. У більш ніж половині випадків правоохоронцям завдяки співпраці із компанією Crystal Blockchain вдалося зібрати доказову базу протиправної діяльності фігурантів, які фінансово підтримують російську армію чи інші незаконні збройні формування та встановити понад 40 причетних осіб [8].

З урахуванням поточної ситуації в нашій країні, використання криптовалюти у фінансуванні незаконних збройних формувань стає значним викликом та загрозою для національної безпеки України.

Саме тому, вважаємо, що протидія фінансуванню тероризму з використанням криптовалюти повинна бути одним із пріоритетних напрямків діяльності держави та правоохоронних органів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 р. <http://www.un.org/ru/documents/declconv/conventions/terfin.shtml>
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
3. Звіт ФАТФ «Ризики фінансування тероризму, жовтень 2015», С. 52, <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/320/Методологія/Рекомендації%20міжнародних%20організацій/Zmist1.pdf>
4. Грабчук О.В., Супрунова І.В. Фінансування тероризму: нові виклики та загрози державній безпеці, напрями удосконалення державного управління. Вчені записки Університету «КРОК» №3 (59), 2020. С. 238
5. Як фінансується тероризм. Електронний ресурс <https://www.cir-ps.com/post/як-фінансується-тероризм>

6. Криптовалюта стала інструментом для злочинних дій Ісламської Держави у США. Електронний ресурс <https://noworries.news/kryptovalyuta-stala-instrumentom-dlya-zlochynnyh-dij-islamskoyi-derzhavy-u-ssha/>

7. Співробітники Служби безпеки України спільно з Генеральною прокуратурою викрили механізм фінансування терористичних організацій "ДНР/ЛНР" через конвертацію криптовалют. Електронний ресурс <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2394349-specsluzbi-vikrili-fermi-kriptoalut-so-finansovali-teroristiv-ldnr.html>

8. Карпусь В. Цього року кіберполіція розкрила понад 50% виявлених кримінальних правопорушень, пов'язаних з криптовалютами. Електронний ресурс <https://itc.ua/ua/novini/tsogo-roku-kiberpolitsiya-rozkryla-ponad-50-vyyavlenyh-kryminalnyh-pravoporushen-pov-yazanyh-z-kryptovalyutamy/amp/>

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Єськова Анжела Миколаївна, викладач фінансово-економічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Костянтинівський індустріальний фаховий коледж ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Костянтинівка, Україна

Постановка проблеми. Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [1].

Війна – надзвичайно складний час для усіх. І з цих обставин освітній процес стає своєрідним осередком, що дає відчуття мирного життя, підтримки від одногрупників і викладачів, колег і керівництва, з рештою впевненості в завтра.

Сфера освіти в умовах воєнного стану зазнала сильних змін. Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів вищої освіти залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти зруйновані. Отже, можна зробити висновок про те, що ситуація, яка склалася в країні змусила шукати рішення, як організувати освітній процес у місцях їх постійного проживання та місцях евакуації, коли завершувати навчальний рік, як оцінювати студентів та видавати документи про освіту, як забезпечити оплату праці працівникам закладів освіти, як здійснювати атестацію педагогічних працівників, як надавати психологічну підтримку тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, серед них: Деллінг Р. (Німеччина), Рамбле Г., Кіган Д., Сімонсон М., Мур М., Кларк А., Томпсон М. (США) та інші. Серед інших вчених питаннями дистанційної освіти займаються Бухаркіна М.Ю., Моїсеєва М.В., Петров А.Є., Полат Є.С., Хуторський А.В. Особливу увагу цьому питанню приділяють вітчизняні науковці: Биков В.Ю., Богачков Ю.М., Кухаренко В. М., Манак А.Ф., Овчарук О.В., Пінчук О.П., Шукевич Б.І.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий розвиток сприяє модернізації сучасної системи освіти. Сучасна дистанційна освіта – це розгалужена система передачі знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій, яка сприяє отриманню студентами необхідної інформації для використання у практичній діяльності [2].

Введення в країні воєнного стану змусило навчальні заклади перейти на дистанційне

навчання. Крім того, стрімкий розвиток інформаційних технологій давно привертав увагу та інтерес до дистанційної освіти. Нові світові виклики та загрози вимагають від освітян оперативного реагування й адаптування до умов надання освітніх послуг в оновленому форматі. Дистанційне навчання є особливою формою організації навчально-виховного процесу, яка дає змогу обмежити безпосередній контакт науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти [3].

Заклади освіти наділені автономією, яка полягає в їхніх самостійності, незалежності та відповідальності в ухваленні рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом [1].

Основними принципами дистанційного навчання є: самостійність, науковість, систематичність, доступність, наочність, індивідуальність та активність всіх учасників освітнього процесу. Для успішного впровадження дистанційної форми навчання потрібні спеціально розроблені теоретично-практичні навчальні матеріали, належне матеріально-технічне забезпечення, підготовлені фахівці та ефективні методики викладання.

Головною відмінністю дистанційного навчання від традиційної форми надання освітніх послуг є те, що в його основі лежить самостійна пізнавальна діяльність студента. Тому залучення здобувачів освіти в активну пізнавальну діяльність, формування у них навичок роботи з інформацією та опанування способів навчання сприятиме їх ефективному застосуванню у подальшій практичній діяльності та безперервній самоосвіті. Сьогодення потребує підвищення якості освіти, а саме – вдосконалення процесу підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні швидко та адекватно вирішувати професійні завдання, здійснювати комунікацію, працювати над саморозвитком та самонавчанням. Досить актуальною проблемою є застосування саме якісного дистанційного навчання, яке можливо забезпечити за наявності існуючих сучасних інформаційних засобів, його інтегрування в систему освітнього простору.

Дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу, яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень. Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів [4].

Під час організації дистанційного навчання необхідно враховувати потреби, вимоги та пропозиції як здобувачів освіти, так і тих хто надає освітні послуги. Накопичений досвід дистанційного навчання в умовах карантину COVID-19 упродовж 2019–2022 років дозволяє

зазначити, що запорукою ефективного навчання є теоретична, практична та емоційна готовність студентів до самостійної роботи й співпраці. Навчання в умовах воєнного стану також має як позитивні так і негативні сторони. Як основну перевагу дистанційної форми навчання можливо визначити самостійне регулювання режиму навантаження. Здобувачі вищої освіти у процесі навчання самі обирають зручний час для занять, консультацій, виконання завдань та надсилання їх для перевірки. Крім того, багато студентів вважають, що дистанційне навчання надає більше можливостей для розвитку особистої ініціативи та сприяє формуванню навичок комунікації, засвоєнню соціальних норм поведінки, оскільки теоретичні навчальні матеріали, які пропонувалися для опрацювання під час дистанційного навчання, є інформативними і використовувалися студентами при підготовці до занять. Спілкування під час відеоконференцій є ефективним засобом комунікації всіх учасників навчального процесу, а спілкування в режимі реального часу підвищує мотивацію, стимулює до покращення результатів і позитивно впливає на процес навчання та якість самоосвіти та саморозвитку. Серед недоліків дистанційного навчання є відсутність безпосереднього спілкування студентами з одногрупниками та викладачами, а також неможливість брати активну участь у семінарських та практичних заняттях, повсякденному суспільному житті навчального закладу. Крім того, під час дистанційного навчання спостерігається надмірне навантаження студентів. Слід зазначити, що збільшення обсягу завдань із різних навчальних дисциплін пов'язане з тим, що викладачі намагаються якомога краще забезпечити свій предмет інформаційними та контрольними матеріалами, вважаючи, що у студентів з'являється більше вільного часу, який необхідно використати для навчання.

Найскладнішими для опанування під час дистанційного навчання виявилися такі дисципліни, які містять великий обсяг зовсім нового теоретичного матеріалу, який насичений науковими термінами, потребує детального унаочнення, та безпосередньої участі викладача для спрямування дій студентів. Таким чином, з метою вдосконалення дистанційного навчання необхідно включати до навчального контенту більше презентацій, схем, таблиць, діаграм. Наданий викладачем матеріал має бути якомога більш комплексний, схематичний, систематизований, а дисципліни комплексно розміщені на одній інформаційній платформі.

Завданням дистанційного навчання є забезпечення здобувачам вищої освіти можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей [4].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Таким чином, упровадження деяких форм дистанційного навчання дозволяє здобувачам освіти отримати

доступні та якісні знання, формувати світогляд, розвивати свої інтелектуальні та творчі здібності.

Про час завершення бойових дій та дату відміни воєнного стану не відомо, тому студентам і викладачам необхідно навчитися вміло використовувати он-лайн технології з метою якісного та ефективного дистанційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380).

2. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.). Відп. ред. Л.Б.Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.

3. Освіта в умовах воєнного стану. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>.

4. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН № 466 від 25.04.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015 р.).

НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: ОКРЕМІ ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Журавльов Максим Сергійович, аспірант 2 р.н., спеціальність 081 Право, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Недбале ставлення до військової служби – кримінальне правопорушення, передбачене ст.425 Кримінального кодексу України [1], останнім часом науковці й практики почали характеризувати як актуальну проблему українського сьогодення. «Ця тема набула особливої актуальності з огляду на те, що впродовж 2014-2015 років військовослужбовці Збройних Сил України вперше за часів незалежності України зіткнулися з ворожим посяганням на її територіальну цілісність.

Проблема посилюється веденням проти української держави так званої «гібридної війни», яка характеризується як агресивними військовими діями під прикриттям незаконних збройних формувань, так і одночасним використанням широкого спектра політичних, економічних, а також інформаційно-пропагандистських заходів» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми військових кримінальних правопорушень розглядалися М.І. Карпенком, Н.А. Дмитренко, А.А. Надоевим, Т.А. Павленко, С.О. Харитоновим, та іншими.

Формулювання цілей тез. Така актуальна тема потребує продовження наукових досліджень і визначає мету даного: означити окремі практичні проблеми кримінальної відповідальності за недбале ставлення до військової служби.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вочевидь, протидія веденню «проти української держави так званої «гібридної війни», яка характеризується як агресивними військовими діями під прикриттям незаконних збройних формувань, так і одночасним використанням широкого спектра політичних, економічних, а також інформаційно-пропагандистських заходів, потребує додаткових знань і специфічних навичок, яких українські військовослужбовці до початку АТО не мали.

Разом з тим, впродовж останніх років спостерігається практика інкримінування учасникам бойових дій недбалого ставлення до військової служби (стаття 425 Кримінального кодексу України).

Однак наразі відсутнє єдине для органів досудового розслідування, адвокатів та суддів розуміння особливостей складу цього злочину. Це обумовлює необхідність обговорення проблематики правниками, які безпосередньо зіткнулися з подібними справами. Водночас знову постає питання щодо відродження військової юстиції задля оцінки правових аспектів

військової діяльності та забезпечення належного рівня законності, правопорядку та військової дисципліни» [2].

Із воєнною агресією російської федерації, розпочатої 24 лютого 2022р. проти України затребуваність отримання відповідей на поставлені раніше питання теорії та практики кримінального права значно зросла, адже українське сьогодення протікає саме у воєнній площині, основними суб'єктами якої виступають військові, чисельність яких збільшилась. Отже, значно збільшується кількість потенційних суб'єктів застосування цього кримінального правопорушення.

Це все відбувається на тлі вже існуючих проблем, про які зазначалось на круглому столі на тему: «Недбале ставлення до військової служби: один кейс – різне тлумачення. Чому практика відрізняється від норми права?», що відбувся у 2021 р. на базі Комітету АПУ з кримінального та кримінально-процесуального права.

Науковці і практики окреслили тоді наступні проблемні питання щодо застосування ст.425 Кримінального кодексу України: склад злочину за ст. 425 Кримінального кодексу України, розуміння обов'язку військовослужбовця та реальна можливість його виконати, розмежування поняття недбалості та виправданого ризику, розмитість визначення суб'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення, створення передумов для численних заяв проти України до Європейського суду з прав людини у зв'язку з порушенням ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод винесенням вироків щодо військовослужбовців за ст. 425 Кримінального кодексу України, оскільки кримінальна норма абстрактно сформульована, що призводить до недотримання стандартів якості закону: принципів доступності, правової визначеності та передбачуваності [2].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Варто наголосити, що ст.425 Кримінального кодексу України спрямована на охорону суспільних відносин, які пов'язані з обороною держави, її незалежності та територіальної цілісності.

Належна увага науковців до проблемних питань кримінальної відповідальності за військові правопорушення є запорукою визначення дієвих заходів, здатних суттєво вплинути на військову злочинність і стабілізацію ситуації в Україні, що в підсумку становитиме можливість забезпечити ефективну систему національної безпеки України.

Дослідження розвитку вітчизняного кримінального законодавства є важливим чинником динаміки загальносуспільних трансформацій, оцінки їхнього впливу та ефективності. Адже проведення реформ в умовах зовнішньої збройної агресії без перебільшення є справжнім історичним викликом для нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Недбале ставлення до військової служби: один кейс – різне тлумачення. Чому практика відрізняється від норми права. 08.10.2021. URL: <https://www.legalalliance.com.ua/novini/nedbale-stavlenna-do-vijskovoi-sluzbi-odin-kejs-rizne-tlumacenna-comu-praktika-vidriznaetsa-vid-normi-prava/>.

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ГЛИБОКОГО СИНТЕЗУ КОНТЕНТУ ТА ДІПФЕЙКІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Завадський Анатолій Анатолійович, аспірант кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Діпфейки можна вважати частиною технологій глибокого синтезу контенту (ТГСК) з використанням штучного інтелекту або ж генеративного штучного інтелекту (ГШІ). Це створення, модифікація зображень, відео, звуків та текстів. Ці технології стрімко розвиваються та ставлять питання щодо їх регулювання та регламентів використання. В умовах хаосу та конфліктів, небезпека технологій глибокого синтезу для національної безпеки та добробуту громадян є високою, та є викликом для правових систем та для правоохоронних органів. Також відзначимо, що згідно з дослідженнями близько 93% діпфейків були порнографічними [1] і це теж є дуже великою проблемою, відомою як «порно без згоди».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. 28 квітня 2022 р. Лабораторія інновацій Європолу опублікувала свій перший звіт «Обличчям до реальності? Правоохоронні органи та виклик діпфейків» [2]. Феномен діпфейків, технології, що лежать у їх основі, вплив діпфейків на злочинність та правоохоронні органи, виявлення діпфейків та дії, наприклад, технологічних компаній та ЄС з реагування на діпфейки пояснюються у шести розділах.

Технологія діпфейка може створювати контент, який переконливо показує, як люди говорять або роблять те, чого ніколи не робили, або створює людей, яких ніколи не існувало. Що стосується технологій, що лежать в основі діпфейків, у звіті підкреслюється, що адаптація генеративно-змагальних мереж (GAN) — механізму, призначеного для мінімізації ймовірності того, що продукти можуть відрізнитися від справжнього контенту, — це великий стрибок у якості та доступності технології діпфейків. Крім того, висхідний розвиток злочинності як послуги (SaaS) паралельно з такими технологіями викликає дедалі більшу стурбованість правоохоронних органів.

Технологія діпфейків може сприяти різним видам злочинної діяльності, зокрема: переслідування чи приниження людей в Інтернеті; вчинення здирництва та шахрайства; сприяння шахрайству з документами; фальсифікація особистості в Інтернеті та обман механізмів «знай свого клієнта»; порнографія без згоди; сексуальна експлуатація дітей в Інтернеті; фальсифікація чи маніпулювання електронними доказами для кримінальних розслідувань; підрив фінансових ринків; поширення дезінформації та маніпулювання

громадською думкою; підтримка нарративів екстремістських чи терористичних груп; розпалювання соціальних хвилювань та політичної поляризації. [2, с. 2-14]

З іншого боку, дідфейк-технології впливають на роботу поліції та судовий процес, оскільки дідфейкові матеріали вимагають більш кваліфікованої оцінки та перехресної перевірки, а також нових методів виявлення. Таким чином, у звіті наголошується на гострій потребі в адаптації нормативно-правової бази — від законів до політики та практики. Правоохоронні органи, постачальники онлайн-послуг та інші організації повинні розробити свою політику та інвестувати у технології виявлення та запобігання. Тому нове законодавство має встановлювати керівні принципи, забезпечувати дотримання та підтримувати зусилля правоохоронних органів щодо забезпечення готовності [2, с. 19-22].

У травні 2022 року австрійський уряд опублікував план дій щодо боротьби з дідфейками, спрямований на більш ефективну протидію дезінформації та розпалюванню ненависті [3]. План передбачає чотири сфери діяльності («Структури та процеси», «Управління», «Дослідження та розробки» та «Міжнародне співробітництво»).

Основне послання: раннє виявлення, розпізнавання, підвищення обізнаності чиновників та населення, посилення міжнародного співробітництва. В управлінні це включає необхідність «тіснішої співпраці» та додаткових зобов'язань для онлайн-платформ на національному та на європейському рівні.

У ЄС, в рамках проєкту SOLARIS, було виділено грант у розмірі 2,6 млн євро від програми Horizon Europe на дослідження політичних ризиків фейкових новин та дідфейків. Одержувач гранту, Федеріка Руссо, зауважує, що «ми проаналізуємо політичні ризики, пов'язані з цими технологіями, щоб запобігти негативним наслідкам для демократій ЄС. Ми хочемо запровадити нормативні інновації для виявлення та зниження ризиків дідфейків».[4]

Цілі дослідження. Зважаючи на намагання України стати членом ЄС як найшвидше, розглянемо підходи Європейського Союзу до регулювання дідфейків та ТГКС та перспективи їх застосування Україною.

Кілька європейських законодавчих актів торкаються проблеми дідфейків: Закон про цифрові послуги (DSA) та Закон про штучний інтелект (AIA). Дідфейки мають підпадати як під вимоги прозорості, так і під вимоги відповідності систем штучного інтелекту з високим ризиком. Крім того, DSA включає зобов'язання для дуже великих онлайн-платформ проводити оцінку ризиків, включаючи навмисне маніпулювання їхніми послугами, що може негативно вплинути на захист громадського здоров'я, неповнолітніх, дискурс громадянського суспільства, вибори, безпеку і т.д. [5].

ЄС також оновив кодекс боротьби з дезінформацією. Підписати оновлену версію кодексу мають 30 компаній, у тому числі Meta, Twitter, Google, Microsoft та TikTok. Згідно з

документом, компанії повинні розробити інструменти для перевірки інформації та співпрацювати між собою щодо перевірки фактів, боротися з поширенням дідфейків та фейкових облікових записів у соцмережах. Оновлений кодекс буде пов'язаний із законом про цифрові послуги [5] та стане документом спільного регулювання. За його порушення загрожує штраф до 6% річного обороту у світі [6].

Можна зазначити, що наразі у ЄС не існує єдиного нормативно-правового акту щодо регулювання ТГСК та похідних від них дідфейків.

Закон про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act) ще не є чинним нормативно-правовим актом. Як саме буде діяти регулювання, передбачене DSA та Кодексом боротьби з дезінформацією, ще не відомо, бо не минуло достатньо часу з початку дії цих змін. Питання про «порно без згоди» виведене за межі цих актів.

Взагалі можна казати про два основні підходи до вирішення проблеми дідфейків та ТГСК.

Перший — передати контроль над дідфейками технологічним компаніям, використовувати наявний законодавчий інструментарій (авторське право, наклеп, непристойність, шахрайство, захист персональних даних та таке інше). Але, той, хто розробляє технологію та володіє нею, вже має перевагу, тому без суспільного та державного контролю такий шлях може призвести до дуже негативних наслідків для держав та суспільств.

Другий — через правове регулювання змінити ландшафт Інтернету та соціальних мереж таким чином, щоб унеможливити зловживання технологіями. Це складний шлях, але чи не єдино можливий. Наприклад, дослідники з Тілбурзького університету пропонують зменшити правозастосовний тиск, заборонивши виробництво, пропозицію, використання та володіння технологіями дідфейків на споживчому ринку. Зрештою, чинне законодавство обмежує не створення та розповсюдження дідфейків, а їх використання для конкретних цілей. Зосередження уваги за споживача зменшить тиск на ланцюжок правозастосування за їх думкою [7].

Висновки: вважаємо, що Україні можна рекомендувати використовувати наявні інструменти захисту прав (авторське право, захист образу та інше) для приватних користувачів та розробляти норми, що регулюють використання технологій глибокого синтезу в публічному просторі. Також потрібно розробити та ввести у дію свої правові норми з регулювання технологій глибокого синтезу контенту для мирного та воєнного часів, які б чітко визначали права та обов'язки виробників та розповсюджувачів контенту, права та можливості держави та її правоохоронних органів. Окремо потрібно підійти до регулювання використання ТГСК для національної безпеки, оборони, внутрішніх справ. Але ми не можемо вивести ці

сфери за межі демократичного контролю, інакше це підірве основи демократії більше, ніж використання діпфейків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. The State of Deepfakes 2019 Landscape, Threats, and Impact URL : https://share.hsforms.com/1cg_h2aPnRrufZeN8HDjWPw3hq83 (дата звернення 20.01.2023).

2. Europol (2022), Facing reality? Law enforcement and the challenge of deepfakes, an observatory report from the Europol Innovation Lab, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

3. Aktionsplan Deepfake URL : https://bmi.gv.at/bmi_documents/2779.pdf (дата звернення 22.01.2023).

4. European grant for research into deepfakes and infodemics. 18 January 2023. URL : <https://www.uva.nl/en/shared-content/faculteiten/en/faculteit-der-geesteswetenschappen/news/2023/01/european-grant-for-research-into-deepfakes-and-infodemics.html?origin=0zNdFiWqTgaOWTig89YR2w&cb&cb&cb> (дата звернення 23.01.2023)

5. REGULATION (EU) 2022/2065 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R2065&from=EN#d1e3513-1-1> (дата звернення 24.01.2023)

6. Юрій Тарасовський. ЄС оновив кодекс боротьби з дезінформацією. Компаніям Google, Meta, Twitter загрожують багатомільярдні штрафи. 14 червня 2022. URL : <https://forbes.ua/news/es-onoviv-kodeks-borotbi-z-dezinformatsieyu-kompaniyam-google-meta-twitter-zagrozhuut-bagatomilyardni-shtrafi-14062022-6571> (дата звернення 20.01.2023)

7. Evert Stamhuis. How can laws and regulations stop the digital march of deepfakes? 30.01.2023. URL : <https://www.eur.nl/en/esl/news/how-can-laws-and-regulations-stop-digital-march-deepfakes> (дата звернення 30.01.2023)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗДОБУВАЧАМ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

*Задихайло Олена, к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін,
кримінального права і процесу ХНПУ імені Г.С.Сковороди, м. Харків, Україна*

В умовах інтеграції України до європейського правового простору питання викладання англійської мови професійного спрямування набуває особливої актуальності, що обумовлюється встановленням провідної ролі англійської мови як на рівні міжнародних відносин, так і в якості мови офіційного спілкування інститутів Європейського Союзу. Насамперед це стосується представників правничих професій, для яких необхідність належного рівня володіння мовними навичками зумовлюється специфікою самої професії юриста, яка потребує не тільки вміння спілкуватися іноземною мовою, зокрема англійською, але й володіння навичками професійного спілкування іноземною мовою, до складу якого входить насамперед ведення ділових усних та письмових переговорів. Крім того, при здійсненні професійної діяльності знання англійської мови дозволяє краще розуміти законодавство інших держав, працювати з рішеннями ЄСПЛ в оригіналі, надавати правову допомогу нерезидентам тощо.

Тому на сьогодні все більше уваги приділяється особливостям навчання англійської мови, як мови професійного спілкування. Різним аспектам формування змісту навчання англійської мови професійного спрямування присвятили свої дослідження такі автори як Т. Дадлі-Івенс, М. Сейнт Джон, Т. Хатчінсон, А. Уотерс. О.П. Биконя, В.Д. Борщовецька, А. И. Гордєєва, Т. М. Корж, Г.А. Гринюк, Т.М. Каменева, Л.Я. Личко, Ю.В. Манько, І.М. Мельник, Н.М. Одегова, О.П. Петрашук, О.М. Серєда, В.Ю. Соколов та ін. Однак це питання й досі залишається актуальним через те, що рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних вищих навчальних закладів не відповідає потребам юридичного ринку.

Сучасний ринок праці потребує конкурентоспроможних фахівців, здатних демонструвати належний рівень володіння іноземною мовою. Так, за результатами проведеного Міністерством юстиції України аналітичного дослідження “Знання та навички випускників юридичних факультетів та закладів вищої освіти через призму відповідності ринку праці” майже 100% респондентів вказали на необхідність іноземної мови в юридичному бізнесі. При цьому 68,9 % визначили необхідність володіння саме англійською мовою [1]. Для юридичного бізнесу бажаним є високий рівень володіння іноземною мовою, що дає

можливість вести переговори з іноземними партнерами, складати правові документи та здійснювати їх переклад.

Особливістю викладання курсу англійської мови у закладах вищої освіти є його професійна спрямованість. Умовами для професійно орієнтованого навчання іноземної мови здобувачів, що навчаються на юридичних факультетах є ознайомлення їх із загальною та юридичною терміносистемами права, читання аутентичних текстів, формування в них навичок самостійної роботи зі створення індивідуального словника, оволодіння навичками усного професійного спілкування на прикладах найпоширеніших ситуацій повсякденного спілкування, необхідних для професійної комунікації [2, с. 10].

Аналіз досліджень науковців у цій сфері дозволив дійти висновку щодо формування поняття «професійна іншомовна компетентність юриста» як професійно значущої інтегративної якості особистості представника юридичної професії, системно-ціннісного новоутворення, що забезпечує декодування іншомовної правової інформації (міжнародних правових документів, юридичної термінології), творче використання її в практичній юридичній діяльності (у безпосередніх контактах з іноземними колегами) і здатність вільно здійснювати міжнародну юридичну діяльність із розв'язання професійних проблем [3, с.103].

Однією з особливостей професійно-орієнтованого навчання англійської мови майбутніх юристами є те, що здобувачі, крім загальнонавчальної мовної лексики, вивчають лексику, яка є властивою для правової галузі. При цьому, значні труднощі виникають у здобувачів під час перекладу юридичних термінів, оскільки термінологія українського, британського та американського права значно відрізняється одна від одної, що пояснюється як лінгвістичними причинами, так і різницею у політичних системах зазначених країн.

Так, наприклад: місто-графство в Англії – County of city (of town), county – графство, а місто – округ в США – a metropolitan town; county – округ, court of error – апеляційний суд (в деяких штатах США). Терміни «solicitor» та «barrister» існують тільки у британському праві, «counselor» (адвокат) – в США та Ірландії [4, с. 423].

Крім того, під час вивчення англійської юридичної мови здобувачі повинні мати ґрунтовні знання з фахових юридичних дисциплін, таких як теорія права, історія держави і права зарубіжних країн, порівняльне правознавство, оскільки існує тісний зв'язок мови з конкретними правовими системами та їх особливостями й інколи потрібно не просто перекласти той чи інший термін, а розкрити сутність і зміст того чи іншого правового явища. Тому, на наш погляд, доцільно було б вивчення англійської мови професійного спрямування для здобувачів юридичних факультетів розпочинати не з першого семестру, коли тільки розпочинається вивчення правових дисциплін на українській мові, а хоча б з другого або навіть третього семестру, після формування у здобувачів певних уявлень щодо різних правових

систем. А в першому семестрі основну увагу приділяти особливостям лексики англійської мови та її граматичних структур. Це дозволить підвищити рівень мовної підготовки майбутніх фахівців з права та призведе до більш ефективного засвоєння дисципліни “Англійська мова за професійним спрямуванням”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звіт за результатами аналітичного дослідження “Знання та навички випускників юридичних факультетів та закладів вищої освіти через призму відповідності потребам ринку праці” URL: http://uba.ua/documents/ZVIT_Jurosvita.pdf (дата звернення: 05.02.2023).

2. Азарова Н.В. Інтерактивні технології навчання майбутніх правників. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. Випуск 39. Частина 2. С. 7–13.

3. Савка І.В., Яремко Т.І. Особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням для майбутніх фахівців у галузі права / Інноваційна педагогіка, науковий журнал, видавничий дім “Тельветика”, 2020, вип. 21, том 3, с. 101-104

4. Бесараб Т.П., Павлюк М.М. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / за ред. Л.Л. Тovaжнянського, О.Г. Романовського. Вип. 23–24 (27–28). Харків : НТУ ХПІ, 2009. С. 421–434

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Замрозович-Шадріна Світлана Романівна, доктор педагогічних наук, професор,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 внесла свої корективи у роботу освітніх закладів, які перейшли на дистанційне навчання та почали широко використовувати онлайн-інструменти. Під час обмежень пересування застосування інформаційнокомунікаційних технологій допомогло продовжувати освітній процес, що сприяло отриманню якісної освіти. Таким чином, отриманий досвід сприяв продовженню в дистанційному форматі навчального процесу у порівняно безпечних регіонах незважаючи на війну. З метою створення безпечного освітнього середовища у навчальному 2022/2023 р. запроваджена змішана форма навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами розвитку неформальної освіти в Україні та за кордоном займалися такі науковці, як: Н. Абашкіна, Г. Сорокоумова (генеза неформальної освіти); М. Громкова, В. Давидова, І. Колеснікова, Л. Лук'янова, Н. Мартинова, В. Онушкін, Л. Сігаєва (зміст неформальної освіти); Ю. Галустьян, С. Закревська, Н. Семиволос (проблеми організації неформальної освіти); Ю. Деркач (види неформальної освіти); Т. Десятов, Л. Лук'янова, В. Онушкін, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, Л. Хоружа (педагогічні теорії становлення та розвитку неперервної професійної освіти); А. Вольтер, Ю. Галустьян, Ю. Деркач, С. Закревська, С. Зінченко, Н. Семиволос (особливості розвитку неформальної освіти особистості у контексті неперервної освіти).

У сучасних європейських і вітчизняних документах велике значення відводиться Меморандуму Європейської комісії (2000), Рекомендації 1437 (2000) Парламентської асамблеї Ради Європи «Про неформальну освіту», Рекомендації парламенту Європи про Вісник післядипломної освіти. Випуск 17(46) «Серія «Педагогічні науки» (Категорія «Б») Bulletin of Postgraduate education. Issue 17(46) (Educational Sciences Series) (Category «B») [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-17\(46\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-17(46)) 65 Європейські кваліфікаційні рамки для навчання впродовж життя (2008), закон України «Про освіту» (1996), Закон України «Про вищу освіту» (2004), Державна програма «Вчитель» (2002), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції у європейський освітній простір (2004), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікацій» (2011).

Формулювання цілей тез. Розкрити значення та можливості неформальної освіти в Україні в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Залежно від технічних досягнень людина впродовж свого життя може здобувати освіту та набувати нових навчоч. У таку сучасну модель освіти входить неформальна, дистанційна, онлайн- і змішана форми. Таким чином, під час війни можна здобувати неформальну освіту, що поєднує якісні знання, вміння та формальну освіту. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про освіту» (2017 р.), неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [1]. Серед форм неформальної освіти великою популярністю користуються тренінги, вебінари, професійні курси, стажування, що дає можливість вдосконалити вже здобуті знання, отримати нові теоретичні знання та підвищити свій рівень професійної компетентності та ін. Вимоги до перезарахування результатів неформальної освіти визначені Порядком визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти [2].

Освітні заклади затверджують положення, які встановлюють порядок і правила визнання результатів навчання, які здобувачі вищої освіти отримали у неформальній освіті. Процедури щодо визнання результатів неформального та інформального навчання є складовими системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Студенти ознайомлюються з організацію процедур щодо визнання результатів неформального навчання. Викладачі розробляють рекомендації щодо вивчення того чи іншого курсу, що відповідає навчальній дисципліні або її певним темам і передбачені освітньо-професійною програмою підготовки здобувачів вищої освіти. Сертифікат підтверджує успішне проходження навчання та дає можливість перезарахувати результати неформальної освіти. Здобувачам вищої освіти під час вивчення освітньої компоненти виставляють оцінки за певну форму роботи. З початком воєнних дій Міністерство освіти і науки України на вебсайті розмістило перелік дистанційних платформ, які можна використовувати для навчання, саморозвитку, отримання допомоги та достовірної інформації [3]. Деякими з них можуть користуватися здобувачі вищої освіти для здобуття неформальної освіти (Prometheus). Формат курсів дещо схожий на навчання в університеті. Студенти ознайомлюються з відеолекціями, інтерактивними завданнями та мають можливість на форумі поставити викладачеві запитання. Електронний сертифікат, що підтверджує здобуті знання, видають після успішного завершення навчання. За індивідуальним графіком можна проходити на Prometheus онлайн-курси з персонального комп'ютера та смартфона [4]. Студія онлайн-освіти EdEra (Education Era) намагається зробити навчання в Україні якісним, доступним і необмеженим в часі, що дає можливість навчатись у будь-який зручний час. Лекції супроводжуються конспектами, до яких додані пояснення та

ілюстрації. Здобувачі вищої освіти одержують також домашні завдання. Завершується навчання іспитом, успішно склавши який, можна отримати сертифікат. Таке навчання передбачає наявність інтерактивних підручників та освітніх блогів [5]. Дистанційна платформа громадянської освіти ВУМ online (Відкритий Університет Майдану) допомагає займатись саморозвитком і самоосвітою. Обовязковими складовими курсів є відеолекції, практичні та контрольні завдання. Викладачі та здобувачі вищої освіти мають можливість спілкуватися на форумі. Успішно пройшовши навчання учасники мають можливість завантажити сертифікат.

Українська академія лідерства – це платформа особистісного та суспільного розвитку молоді, в основі якої – цінності. Вона поєднує річну програму між школою та університетом, а також соціальні суспільні проекти [6]. Студенти освітніх закладів мають можливість приєднуватись до зарубіжних платформ. Разом зі студентами команда педагогів втілює суспільні ініціативи, що змінюють громади й об'єднують активних громадян у різних куточках України [6]. Здобувачі вищої освіти вітчизняних закладів мають доступ до зарубіжних платформ.

Починаючи із початку повномасштабного російського вторгнення українські студенти одержали безкоштовний доступ, терміном на один рік, до платформи онлайн-навчання Coursera, яку заснували викладачі Стенфордського університету. Доступними до навчання стали онлайн-курси від Google, Meta, IBM, Microsoft, Amazon Web Services, а також таких провідних ЗВО світу, як Yale University, California Institute of the Arts, Duke 172 University, Erasmus University Rotterdam та інші. Європейський освітній онлайн-ресурс Iversity почав проводити інтерактивні курси та лекції для здобувачів закладів освіти.

З допомогою платформи Stanford Open Edx можна безкоштовно брати участь в онлайн-курсах, які поводять викладачі Стенфордського факультету.

Розвивати свої цифрові компетентності студенти можуть з допомогою національної онлайн-платформи для розвитку цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта», яку під час війни оновили. Також можна безкоштовно навчатись у інноваційному форматі освітніх серіалів.

В умовах війни українці зіткнулись із розповсюдженням неправдивої інформації, спробами дестабілізувати реальну ситуацію, поширенням паніки, тому важливо вміти критично мислити і аналізувати дані з офіційних джерел. З цією метою «Дія. Цифрова освіта» пропонує такі освітні серіали: «Основи кібергігієни», «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності», «Обережно! Кібершахрай» [7]. Студенти, використавши дану онлайн-платформу, перевіряють свою цифрову грамотність і отримують сертифікат, який можуть прикріпити до резюме, розмістити на вебсайтах шукаючи собі роботу. Різні форми

неформальної освіти є безкоштовні та платні, з їхньою допомогою можна сформувати пізнавальний інтерес, розвинути мотивацію, навички самостійної роботи та освоїти якісний цифровий контент. Здобувачі вищої освіти, отримуючи інформацію з допомогою аудіо- або відеом під час неформального навчання мимовільно запам'ятовують її. Кожен студент може вибати свій темп засвоєння навчального матеріалу в зручній для нього час за індивідуальним графіком, при потребі повернувшись до попередньо пройденого матеріалу. Таким чином, розвивається практично орієнтоване мислення, яке сприяє формуванню професійного фахівця.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, в умовах війни неформальна освіта збільшує пізнавальну мотиваційну активність, допомагає кожній особистості саморозвиватись, самореалізовуватись та отримувати нові знання. Використання сучасних онлайн-платформ допомагає поглибити свої знання, зменшивши витрати часу та інтегруватись до європейського освітнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> .
2. Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти. URL: 173 <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-poryadku-viznannya-u-vishij-tafahovij-peredvishij-osviti-rezultativ-navchannya-zdobutih-shlyahom-noformalnoyitaabo-informalnoyi-osviti>.
3. Дистанційні платформи для навчання, саморозвитку та отримання допомоги й перевіреної інформації. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/distancijniplatformi-dlya-navchannya-samorozvitku-ta-otrimannya-dopomogi-j-perevirenoyiinformaciyi>
4. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/>.
5. EdEra. URL: <https://www.ed-era.com/>.
6. Українська академія лідерства. URL: <https://ual.ua/#>.
7. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>

ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ УКРАЇНИ В СИСТЕМИ ОСВІТИ ДЕРЖАВ ЄС В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

*Іваненко В.С., магістерка спеціальності 015 «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)»,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

Постановка проблеми. Стани Європейського Союзу (ЄС) не тільки рішуче засудили не спровоковану та не виправдану військову агресію росії проти України, але продемонстрували рішучу підтримку нашої держави. Представлений тимчасовий захист громадянам України, це не тільки надання притулку переміщеним особам в країнах ЄС, це дозвіл користуватися узгодженими правами, які охоплюють місце проживання, доступ до ринку праці та житла, медичну допомогу, доступ до освіти для молоді. В таких умовах особливу увагу приділено питанню організації освіти молоді в країнах Європи, їх інтеграції до систем освіти країн ЄС [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження стратегічних орієнтирів ЄС з успішними практиками країн-членів є актуальним, тому у наукових працях таких вчених, як О. Глушко, А. Джурило, С. Кравченко, О. Максименко, Н. Нікольська, Ю. Палагнюк, Д. Сай, С. Сорока, В. Шибанін та інших розглядаються питання інтеграції української молоді в європейський освітній простір, моделей інтеграції в освітній процес країн-членів ЄС, ключових напрямів діяльності Уряду України та стран ЄС.

Формулювання цілей тез. Огляд стратегічних орієнтирів ЄС, національних політик та успішних практик держав-членів з інтеграції української молоді в європейські системи освіти в умовах повномасштабної війни російської федерації проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція в європейське співтовариство надає позитивні реальні зміни в житті людей, в які втілюються у реформи та зобов'язання Уряду в межах Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Європейська інтеграція стосується перш за все молоді, яка навчається, це краща освіта та умови здобуття інноваційних знань європейського зразка. Кожна молода людини може пришвидшити рух України до ЄС, якщо буде слідувати європейським стандартам та цінностям [2, с. 740].

У документах ЄС визначені ключові принципи інтеграції української молоді до систем освіти держав-членів. Безпосереднім пріоритетом є створення для тих, хто навчається, безпечних місць, доступу до освіти, умови для подолання психологічних травм й мовних бар'єрів для спілкування. Для досягнення цих пріоритетів запропоновано комплексний підхід та необхідні виміри: навчальні потреби (вивчення мови викладання, адаптація до нової системи освіти); соціальні потреби (спілкування з оточуючим соціумом та розвиток в таких

умовах особистої ідентичності) [3, с. 86]; емоційні потреби (відчуття безпеки, подолання травм війни).

Цілеспрямована та комплексна діяльність з інтеграції української молоді в освіту європейської спільноти реалізується через міжнародні освітні програми обміну студентів та викладачів, долучення студентів до відкритих онлайн лекцій та курсів провідних європейських науковців тощо.

У рамках співробітництва з ЄС Україна долучилася до міжнародної освітньої програми Еразмус +. Мета програми - розвиток молодіжної мобільності, сприяння сталому розвитку країн-учасників програми у галузі вищої освіти, робота з молоддю, європейський вимір у спорті та розповсюдження європейських цінностей у цілому. Одним з ключових напрямів цієї програми є підвищення якості освіти у закладах вищої освіти України. Для України це співпраця задля розвитку інновацій та обміну успішними практиками, підтримка реформ у сфері освіти. Українські студенти можуть поїхати на навчання до європейських закладів вищої освіти, пройти стажування чи практику [4, с. 75]. Українські вищі, у рамках цієї програми, мають можливість запровадити в себе курси лекцій про Євросоюз і запросити читати їх своїм студентам викладачів з країн ЄС.

Важливим напрямом діяльності ЄС є організація освіти в умовах надзвичайних ситуацій і зтяжних криз. Але війна російської федерації проти України стала серйозним викликом [5, с. 75]. Проблеми з якими стикнувся ЄС: мовний бар'єр, травматичний стан, навантаження на національні системи освіти держав, які прийняли молодь тощо. Без цілісної моделі інтеграції української молоді в освітній процес подолати висвітлені проблеми було би неможливо.

Така модель була запропонована, вона спрацювала і надала української молоді можливість бути зарахованими в освітні заклади, у яких вони отримали доступу до освіти, як в Україні (онлайн навчання), так і на місцях перебування; збереження набутих мов, індивідуальну психосоціальну, фінансову підтримку; доступу до можливостей неформального навчання тощо.

Освітня діяльність країн, які прийняли українську молодь зосереджувалась на: визначені освітніх та особистісних потреб молоді, їх інтеграція в освіту країни, де вони перебували, цілісному розвитку молоді особистості. Але були і проблеми, одна з них, це мовні компетентності. За допомогою спеціальних інструментів, для вирішення мовних невідповідностей, були розроблені заходи підтримки тих, хто не володіє або погано володіє мовою навчання.

Формати інтеграції української молоді в освіту країн ЄС охоплюють пряму інтеграцію до освітнього процесу місцевих закладів вищої освіти або формування в місцях перебування

молоді українських груп. Модель прямої інтеграції буде успішнішою за умов залучення належним чином підготовлених вчителів, іншого спеціалізованого персоналу, який також орієнтоване на підтримку соціального, емоційного та психологічного здоров'я молоді.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Підтримка ЄС інтеграції української молоді в освіту держав-членів є комплексною та варіативною. За допомогою ключових параметрів визначені освітні та особистісні потреби української молоді, за допомогою яких відбувається інтеграція в освіту в рамках оптимальних для країн форматів. Це забезпечує цілісність розвитку молодого покоління в умовах воєнного стану в Україні. В подальшому є доцільним вивчення та аналіз синхронізації навчання української молоді у освітніх закладах держав-членів з продовженням навчання в українських закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Реформи МОН, спрямовані на євроінтеграцію України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/reformi-monnapravleni-na-yevrointegraciyu-ukrayini-sergij-shkarlet>.

2. Іваненко В. С. Цінності та запити сучасної молоді: життєві пріоритети української молоді // Покоління незалежності: ціннісні орієнтири і перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та магістрантів, м. Костанай, 30 березня 2021р. Костанай : Костанайский регіональний університет імені А. Байтурсінова, 2021. С. 737-741. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9255>.

3. Матвєєва К. С., Курепін В. М., Марченко Д. Д. Напрямки роботи сімейного педагога у структурі територіального центру соціальної допомоги сім'ї та дітям // Перспективи та інновації науки. 2021. № 2(2). С. 84-98. DOI:[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2\(2\)-84-97](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2(2)-84-97).

4. Іваненко В. Вплив євроінтеграційних процесів на роль студентського самоврядування // Молодь, наука, бізнес: матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ.освіти і мол.учених, 5-6 жовтня 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 73-77. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11859>.

5. Піндера М. Екологічна безпека територій у зоні бойових дій // Молодь, наука, бізнес: матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ.освіти і мол.учених, 5-6 жовтня 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 81-83. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11861>.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

*Калініченко Анна, старший викладач ВСП «Ніжинський фаховий коледж
НУБіП України», м. Ніжин, Україна*

Постановка проблеми. Стан освіти в Україні на сьогоднішній день знаходиться у надскладних умовах існування та розвитку: по-перше, це посилення євроінтеграції, а саме процес впровадження європейських норм в українське законодавство системи освіти; по-друге, воєнні дії на території України ускладнюють, а в деяких регіонах унеможливають, організацію освітнього процесу в закладах освіти всіх рівнів. З огляду на це необхідно, враховуючи ситуацію, що склалася у країні, використовувати різноманітні форми і методи навчання, залучати всі його можливі засоби для неперервного освітнього процесу в усіх закладах освіти на належному рівні і забезпечити здобувачів освіти якісними знаннями та практичними вміннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми показав, що проблемам інтеграції усіх сфер суспільства у європейський простір присвячено багато досліджень та наукових праць таких вітчизняних науковців та практиків, як В.П. Андрущенко, В.Г. Кремень, В.І. Луговий, М.З. Згуровський, М. Ф. Степко.

Метою статті є розкриття проблем та перспектив забезпечення якості вищої освіти в Україні в умовах євроінтеграції під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Національна система освіти України впевнено крокувала шляхом модернізації, реформування та інтеграції у світовий освітній простір. Головними ознаками цього процесу стали демократизація, гуманізація, гуманітаризація, інтернаціоналізація, технологізація, безперервність, масовість і висока якість освітніх послуг. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [1] наголошувалось, що в країні уже зроблено конкретні кроки щодо інтеграції української вищої освіти в міжнародний освітній простір.

З 24 лютого 2022 року після повномасштабного військового вторгнення військ росії на територію України перед українською державою, зокрема і системою української освіти, постали надважливі питання: збереження спокою серед населення держави, проведення мотивації до роботи і науки, набуття працівниками закладів освіти нових знань, умінь та навичок для роботи у зовсім нових реаліях, знаходження засобів впливу на здобувачів освіти тощо. До дистанційного навчання викладачі та студенти вищих закладів освіти підготувалися ще під час пандемії 2020-2021 років: були розроблені електронні курси лекцій, практичних та

лабораторних робіт, презентації, модульні та екзаменаційні тестові завдання та інший навчальний контент розміщено на навчальній платформі Moodle, електронні підручники та посібники, встановлено комунікаційну взаємодію учасників освітнього процесу через месенджери, електронну пошту, проведення занять згідно розкладу у конференціях Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Cisco Webex тощо.

Наступного дня після вторгнення окупантів Міністерство освіти і науки України рекомендувало зупинити освітній процес у закладах освіти всіх рівнів і відправити здобувачів освіти й освітян на двотижневі канікули [2, с.1–10]. Протягом цього часу ситуація в Україні зазнала кардинальних змін: частина території України опинилась під тимчасовою окупацією, частина населених пунктів зазнали великих руйнувань, більшість населення опинилося в умовах міграції та еміграції. Але, не дивлячись на страшну ситуацію в країні, освітній процес почали відновлювати з 14 березня спочатку у тих областях, де рівень безпеки дозволяв це зробити. Остаточне рішення щодо формату проведення занять було покладено на обласні адміністрації та заклади освіти, зважаючи на умови у населених пунктах і рівень руйнувань. Також відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 № 2126-IX, Закон України «Про освіту» було доповнено новою статтею 57-1 «Державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану», згідно з якою здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у т. ч. тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування), на час особливого періоду гарантується: – організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; – збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат, передбачених законом; – місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби) [3].

Дистанційне навчання уможливило організацію освітнього процесу в умовах війни. Водночас частина студентів і викладачів перебувала в небезпечних зонах – на територіях ведення бойових дій або тимчасово окупованих територіях – і не завжди мала змогу долучитися до освітнього процесу. Студенти або викладачі, які перебували у відносній безпеці, також не завжди мали доступ до інтернет-покриття або не мали технічних засобів.

Наразі в Україні дуже нестабільний стан навчання, спричинений війною. ЗВО складно визначити чіткий план на майбутнє, бо наявно багато аспектів, котрі потрібно враховувати, плануючи подальше навчання, а зовнішні умови почасти не є сприятливими для продовження

освітнього процесу. Майже щоденно в більшості областей України оголошується повітряна тривога (у багатьох з них – кілька разів на день), під час якої потрібно пройти в укриття. Це також прямо впливає на організацію освітнього процесу та призводить до його переривання.

Постійне перебування в напруженому стані погіршує психічне здоров'я як викладачів, так і студентів, тому загальна мотивація до навчання та викладання не є стійкою.

Але не зважаючи на труднощі, освітяни докладають великих зусиль щоб дотримуватися принципів інтеграції української освіти в європейський освітній простір. Освітні програми розробляються у відповідності до потреб ринку праці. Разом з тим, усі освітні програми орієнтовані також і на потреби студентів. Їхню думку враховують в процесі вибору контенту навчальної дисципліни, визначення обов'язковості та вибірковості навчальних дисциплін. Належна оцінка ініціативності, застосування студентами критичного мислення і креативності, висловлювання власних думок і розробка цікавих ідей сприяють зростанню відвідуваності занять студентами, підвищенню їхньої пізнавальної активності та мотивації до навчання. Робота у групах під час лекції, на семінарах дає можливість студентам висловити свої думки, застосувати свої таланти, проявити творчість та ініціативу. Високий рівень володіння цифровими засобами оптимізують освітній процес і сприяють ширшому розкриттю потенціалу кожного учасника освітнього процесу.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Аналіз реалізації та управління освітою в Україні в умовах воєнного часу показав, що управління освітою в Україні починає набувати нових ознак – з'являються нові програм освіти для вищих військових навчальних закладів. Поява сучасних методик організації процесу навчання, оновлення навчально-матеріальної технічної бази, зміна підходів у відпрацюванні практичних завдань – усе це стало підґрунтям для посилення мотивації студентів і курсантів до оволодіння навчальним матеріалом, що позитивно відображається на загальному стані та якості освіти в Україні. Різні методи навчання створюють систему якісного опанування освітньою програмою й навчальною інформацією, що дає змогу здобувачам освіти розвиватися в різних спектрах науки. Опанування матеріалу також відображає досвід, якого здобувачі набувають на практичних заняттях. Щодо поєднання всіх елементів освіти, не потрібно забувати, що наша країна перебуває на шляху подальшої інтеграції до європейської спільноти, у зв'язку з чим здобувачі вищої освіти опановують європейські норми освіти на різних рівнях.

Отже, позитивними ідеями, що потребують детальнішого вивчення і критичного осмислення для використання їх в реформуванні вищої освіти в Україні, можуть стати: активне залучення студентства до організації освітнього процесу та його навчально-методичного забезпечення, орієнтація системи вищої освіти на ринок праці, тісна співпраця університетів з науково-дослідними закладами, інтенсифікація наукових досліджень в самих

університетах та залучення до участі в ній більшої кількості студентів. Дистанційна освіта набуває сьогодні все більшої популярності. Саме така форма навчання може швидко адаптуватися до вимог інформаційного суспільства розкрити творчий потенціал здобувачів і сприяти формуванню майбутніх свідомих патріотів своєї країни, толерантних громадян світу. А це забезпечує входження України до європейського освітянського простору. Воєнний стан в Україні не став перешкодою для навчання, здобувачі можуть вчитися дистанційно, аналізуючи європейські методи навчання, а саме поєднання продуктивного навчання, власне бажання вивчати матеріал і опановувати нові знання, розвиватися в наукових сферах, що передусім є запорукою підготовки якісних фахівців, а також процвітання нашої країни загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
2. Освіта і війна в Україні (24 лютого – 1 квітня). Аналітика Cedos. – Режим доступу: <https://bit.ly/3QegBhx>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%202126-20#Text>

ЩОДО ЗМІН У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО ПРАЦЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Киян Володимир, канд. юр. наук, доцент завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Постановка проблеми. Лютий 2022 року ввійшов у історію України жахливою воєнною агресією російської федерації, яка триває до цього часу. Руйнація підприємств, людські жертви, переведення економіки на військові рейки виробництва, усе це стало підставою для перебудови діючого законодавства про працю під вимоги часу. Значна частина працівників з моменту воєнного вторгнення на територію України втратили роботу, а через відсутність відповідної правової бази законність багатьох правових механізмів, залишилися на розсуд самих сторін. Окремі положення норм Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) втратили значення, оскільки під час дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» 12 травня 2015 року № 389-VIII [1] почали діяти обмеження та особливості організації праці, що встановлені Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 р. № 2136-IX [2] (далі – Закон № 2136). Тому внесення змін до нормативно-правової бази, зокрема, до трудового законодавства було викликане часом та актуальністю досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. У юридичній літературі питання систематизації трудового законодавства розглядалися в працях таких учених-правників, як: І. В. Зуб, В. С. Венедіктов, В. В. Жернаков, М. І. Іншин, А. Р. Мацюк, Н. М. Обушенко П. Д. Пилипенко, В. І. Прокопенко, О. І. Процевський, С. М. Прилипко, В. І. Щербина, Г. І. Чанишева, Н. М. Хуторян, О. М. Ярошенко та інші.

Однак питання, що розглядалися, в основному носили фрагментарний характер і не охоплювали сучасних змін у трудовому законодавстві, зокрема, у період воєнного стану.

Окремі питання оновлення законодавства під час дії як надзвичайного так і воєнного стану в Україні розглядалися у працях таких науковців як: V. Y. Kyian, R. V. Kolosov, N. V. Bilianska, H. V. Churpita, I. M. Dovban [3], Н.П. Капітаненко, В.Я. Киян [4] та інші. Разом з тим, проблема щодо особливостей правового регулювання організації праці в умовах воєнного стану як на теоретичному, так і практичному рівні усе ще є актуальною для українського суспільства та потребує подальшого дослідження.

Цілі тез полягають у дослідженні сучасних змін у законодавстві про працю, викликаних збройною агресією російської федерації, а також виробленні науково-обґрунтованих рекомендацій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Україна цілеспрямовано рухається визначеним курсом європейського розвитку і навіть повномасштабна війна уже не зможе його змінити.

Тому сьогодні, саме сучасні умови трудових правовідносин між працівником та роботодавцем потребують системного законодавчого якісного оновлення через призму новітнього процесу гармонізації правових відносин України та ЄС [5]. У цьому контексті стратегія гармонізації трудового законодавства України та ЄС має базуватись як на європейських традиціях та стандартах з питань трудового права, так позитивних надбань національного досвіду в означеній сфері. Перебування України у стані війни та введення воєнного стану зумовило виникнення та збільшення суттєвих питань, пов'язаних з ефективною організацією трудових відносин, які до цього не існували або ж залишалися поодинокими у довоєнний час [6, с. 524].

Введення воєнного стану дало підстави до застосування ч.1 ст. 64 Основного закону України, де зазначено про можливість встановлення окремих обмежень прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Тому ч. 2 ст. 1 Закону № 2136 передбачено, що на період дії воєнного стану введено певні обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина визначених у ст. ст. 43, 44 Конституції України. Ідеться про основні, зокрема, про гарантії рівних можливостей у виборі професії та роду трудової діяльності; про заборону примусової праці; про право на належні, безпечні і здорові умови праці; на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом; про заборону на використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах; про гарантії захисту від незаконного звільнення та на своєчасне одержання винагороди за працю.

Також у зазначений період не застосовуються норми законодавства про працю в частині відносин, які врегульовані вказаним законом. В той же час, положення законодавства про працю, які не суперечать вказаному закону, продовжують застосовуватися для регулювання трудових правовідносин. Тому не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України (ч. 2 ст. 64) [7].

Введення воєнного стану у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX [8] та Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 [9] зумовило необхідність унесенні ряду змін до вітчизняного законодавства. І сьогодні окремі інститути трудового права для працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які

працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану визначає саме Закон № 2136 [2].

Так, це один із перших нормативно-правових актів, що надав змогу застосовувати відповідні норми для врегулювання трудових правовідносин у цей період. З часом знайшли прояв проблеми, які створювали певні перешкоди для побудови та функціонування ефективної системи взаємовідносин між роботодавцями і працівниками. Тому з метою усунення прогалин та колізій у трудовому законодавстві, пов'язаних із належним забезпеченням трудових прав працівників, у тому числі і припиненням трудового договору, було прийнято ще ряд актуальних Законів України, зокрема: «Про дерадянізацію законодавства України» від 21 квітня 2022 р. № 2215-IX [10], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» від 12 травня 2022 р. № 2253-IX [11], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» від 1 липня 2022 р. № 2352-IX [12], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом» від 18 липня 2022 р. № 2421-IX [13], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність» від 19 липня 2022 р. № 2434-IX [14], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці» від 21 вересня 2022 р. [15] та інші.

Як відомо, свобода праці базується на принципі свободи укладання трудового договору, який виступає основою встановлення правовідносин між працівником і роботодавцем. І як слушно зазначає М. І. Іншин, трудовий договір здатен динамічно і гнучко впливати на обсяг і зміст прав, обов'язків та гарантій сторін трудового договору, виступаючи своєрідним консенсусним чинником при визначенні взаємодії суспільства, держави і особи з питань праці [16, с. 151].

Висновки. З урахуванням викладеного вище можна зазначити, що на період дії воєнного стану чинним законодавством України введено обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України. Виходячи з важливості організації трудових відносин в умовах воєнного стану, були внесені відповідні зміни до ряду інститутів трудового права, зокрема щодо порядку та форми укладення трудового договору, оплати праці, тривалості робочого часу та часу відпочинку, форм організації праці, порядку залучення працездатних осіб, зокрема, працівників функціонуючих підприємств, до суспільно

корисних робіт в умовах воєнного стану, а також підстав припинення трудового договору та ряду соціальних гарантій.

Усі ці зміни до діючого законодавства про працю дали змогу у критичні моменти функціонування держави, вкотре, довести верховенство права та прагнення України рухатися виключно європейським шляхом законодавчого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про правовий режим воєнного стану. Закон України 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#top> (дата звернення 10.02.2023).
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2136-20> (дата звернення 10.02.2023).
3. Kyian V. Y., Kolosov R. V., Bilianska N. V., Churpita H. V., Dovban I. M. (2021). Protection of the Rights of Persons Who Have Lost Their Jobs Because of the Spread of COVID-19. *Cuestiones Políticas*, 39(71), p. 267-288
4. Капітаненко Н.П., Киян В.Я. Особливості укладення трудового договору в умовах воєнного стану. Міжнародний науковий журнал «Colloquium-journal» Część 1 (Warszawa, Polska) №32 (155). 2022. С. 57-62.
5. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода від 27 червня 2014 р, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.
6. Капітаненко Н. П. Особливості розірвання трудового договору в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 523-526.
7. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення 10.02.2023).

8. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні: Закон України від 24 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення 10.02.2023).
9. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 10.02.2023).
10. Про дерадяннізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 р. № 2215-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n9> (дата звернення 10.02.2023).
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 р. № 2253-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#n6> (дата звернення 10.02.2023).
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 1 липня 2022 р. № 2352-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-IX#Text> (дата звернення 10.02.2023).
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18 липня 2022 р. № 2421-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2421-20#n6> (дата звернення 10.02.2023).
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність: Закон України від 19 липня 2022 р. № 2434-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#n6> (дата звернення 10.02.2023).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці» від 21.09.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2622-20#n6> (дата звернення 10.02.2023).
16. Іншин М. І. До проблеми класифікації трудових прав громадян. *Публічне право*. 2013. № 4. С. 150–152.

САМОРОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПЕДАГОГА

*Кіріка Діана, доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування,
Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-3633-0103
dkirika7@gmail.com*

Саморозвиток визначає потребу людини у саморусі, готовність змінюватися на краще, відкритість інноваціям, гнучке ставлення до зовнішніх впливів, відмова від консерватизму і догматизму.
(Енциклопедія освіти)

Інтеграція України до Європейського простору визначає вплив на розвиток вітчизняної освіти. Суспільство потребує не просто спеціалістів із певної галузі знань, але й фахівців із міжнародної та міжкультурної комунікації, що виходить за рамки знань мови. У світлі сучасних вимог, науково-педагогічний працівник повинен брати участь у міжнародних проектах, уміти налагоджувати й зміцнювати професійні контакти, правильно сприймати і розуміти співрозмовників.

В рамках даного закордонного стажування, актуальною постала проблема професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників в умовах сучасних глобальних викликів. Усвідомлення тенденцій щодо трансформації парадигмальних підходів в системі вищої освіти України висуває нові вимоги до професійних компетентностей науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, зокрема здатність до особистісного самовдосконалення і професійного саморозвитку упродовж життя.

Беззаперечним є той факт, що професійний розвиток науково-педагогічного працівника – це багатокомпонентний, цілеспрямований, пролонгований і поетапний процес професійного становлення, розвитку і його саморозвитку зорієнтований на набуття нових компетентностей і характеризується неперервністю, системністю, динамізмом, циклічністю і синергізмом та передбачає перетворення ціннісно-світоглядних орієнтирів, мотиваційної сфери, психологічної структури професійно-педагогічної діяльності, засвоєння та реалізацію інноваційних професійних ролей і функцій. В даному контексті хочеться звернути увагу на феномен «саморозвиток», який став предметом досліджень багатьох філософів, психологів та педагогів: В. Веретеннікова, А. Деркача, В. Кременя, М. Костогризова, Є. Рапацевича, В. Слободчикова, Т. Тихонової, М. Лондона та Дж. Смісера та інших.

У психологопедагогічній літературі не існує єдиного тлумачення терміну «саморозвиток», що свідчить про розрізненість наукових підходів до вивчення цієї проблеми та відсутність єдиного розуміння цього феномена. Здійснений аналіз різних визначень

науковців дефініції «саморозвиток» дає можливість виокремити її складові, по-перше – це цілеспрямований процес впливу особистості на себе; по-друге – умотивованість особистості на досягнення конкретної мети; по-третє – її свідоме самовдосконалення; по-четверте – самопізнання, самоствердження, самовдосконалення і самоактуалізація; по-п'яте – бажання ефективної адаптації до соціального середовища і самореалізації.

Законами України «Про вищу освіту» й «Наукову та науково-технічну діяльність» визначено обов'язки, окреслено завдання науково-педагогічних працівників в умовах інтеграції вищої освіти і науки. Необхідно, передусім, істотно модернізувати професійний розвиток науково-педагогічних працівників, удосконалити освітнє середовище закладів вищої освіти, зробивши його сприятливим для здійснення науково-педагогічними працівниками фундаментальних досліджень, а також прикладних досліджень у сфері науки, що визначила їх професію. За таких умов актуальності набувають обґрунтування теоретичних основ професійного розвитку та кар'єрного зростання науково-педагогічних працівників в умовах інтеграції вищої освіти і науки, їхній професійний розвиток на основі компетентнісного підходу. Слід підкреслити, що професійний саморозвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти завжди є особистісно-професійним, усвідомленим і мотивованим процесом, який напряму пов'язаний неперервною професійною самоосвітою.

Науково-педагогічний працівник – професіонал, який володіє такими професійними якостями як: контактність, товариськість, емпатія, інтерес до людей, високий рівень розуміння у сфері міжособистісних відносин тощо є незамінним на ринку праці. Моделі професійного розвитку науково-педагогічних працівників дозволяють: аналізувати зміст і характер професійної діяльності науково-педагогічних працівників і визначити необхідні їм для цього знання, уміння, навички й особистісні якості; сформулювати професійні орієнтири для науково-педагогічних працівників; визначити індикатори і критерії для контролю процесу професійного розвитку; конкретизувати вимоги до рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників. Принципами, що забезпечують впровадження інноваційних моделей підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників є: прогностична спрямованість, науковість, неперервність, цілісність, наступність, моніторинг фахових знань, корекція, індивідуалізація, диференціація професійного навчання.

Вважаємо, що саморозвиток передбачає умотивованість особистості на досягнення конкретної мети та цілеспрямований вплив на себе з метою самопізнання, самоствердження, самовдосконалення, самоактуалізації і бажання ефективної адаптації до соціального середовища і самореалізації у практичній діяльності. Саморозвиток спрямований на розвиток в собі того, що не успадковується, визначених властивостей, якостей, особистісними здібностей і потребують особистісних зусиль, напруженості, праці для їх досягнення.

Враховуючи сучасні трансформаційні процеси в системі вищої освіти, що пов'язано із швидкими темпами оновлення та появою нових знань в умовах інформатизації і глобалізації сучасного суспільства професійний саморозвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти здійснюється упродовж життя. Наслідок професійного саморозвитку науково-педагогічного працівника є досягнення професійного успіху, кар'єрного зростання, фінансового благополуччя підвищення професійного іміджу наукових колах і відчуття своєї успішності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калюжна, Т. (2021). Професійний саморозвиток як фактор формування андрагогічної компетентності викладача закладу післядипломної педагогічної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1(19), 72-81. [https://doi.org/10.35387/od.1\(19\).2021.72-81](https://doi.org/10.35387/od.1(19).2021.72-81)
2. <https://core.ac.uk/download/pdf/32309683.pdf>
3. Rutynskyi M., Kovalchuk A. (2020). *Pilgrimage and religious tourism: theoretical foundations and sacred origins : monograph*. Lviv : SPOLOM, 324 p. ISBN 978-966-919-591-3 [in Ukrainian].
4. Кіріка Д.В. Інноваційні підходи навчального процесу в контексті правової підготовки аграріїв ПДАТУ // *Аграрна наука та освіта Поділля: збір. матер. міжнар. наук.-практич. конференції 14-16 березня 2017 р. – Кам'янець-Подільський. - 2017. – С. 27 – 31*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Клясен Наталія Леонідівна, к. п. н., старший дослідник, старший науковий співробітник відділу проєктної діяльності Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України, м. Київ, Україна

ORGANIZATION OF TRAINING OF TEACHING EMPLOYEES UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

Nataliia Kliasen, Ph.D. (Pedagogy), Docent Head of the Department of Project Activity. State Scientific Institution «Institute of education content modernization» of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

The article examines the state of activity of regional institutions of post-graduate pedagogical education in the conditions of war, focused on the modernization of the content of education, which is aimed at the implementation of the tasks of reforming general secondary education. The presented material is based on the results of the analysis of scientific-methodical and innovative project activities implemented in practice by regional institutions of postgraduate pedagogical education. The author identified the actual tasks of training teaching staff to implement innovative activities, the leading provisions of the «New Ukrainian School» Concept, the implementation of the new State Standard of Basic Secondary Education, aimed at improving the system of ensuring the quality of education and their professional growth.

Keywords: professional development, postgraduate education, education in wartime, professional growth.

Постановка проблеми.

Індикаторами якості професійного розвитку педагогічних працівників, в процесі підвищення кваліфікації, відтепер стало особистісно зорієнтованого спрямування з урахування запитів їх професійних потреб та можливістю моделювати власний розвиток професійної діяльності. Відповідно до нового Закону України «Про освіту» [1] та постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників» [2] педагоги отримали реальну свободу щодо вибору змісту, часу, організаційних форм і суб'єкта підвищення кваліфікації. У зв'язку з цим завдання з реформування загальної середньої освіти вимагають відповідних змін у системі неперервного професійного навчання педагогів.

Однак війна внесла свої корективи в роботу всіх закладів освіти в Україні, особливо тих, які розташовані на особливо небезпечних територіях. У таких несприятливих для системи освіти умовах докладається максимум зусиль у підготовці педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до реалізації нових державних освітніх стандартів, спрямованих на вдосконалення системи забезпечення якості освіти.

Аналіз останніх досліджень.

У рамках проєкту «Побудова стійкості в конфлікті шляхом діалогу» Українська Гельсінська спілка з прав людини за фінансової підтримки Європейського Союзу проводила фокус-групові дослідження на основі глибинних інтерв'ю у 12 країнах ЄС. За результатами дослідження був підготовлений звіт, згідно з яким більшість опитаних планує повернутися в Україну після закінчення війни. Динаміка повернення громадян до України з-за кордону залежить від безпекової ситуації [3].

Величезна кількість внутрішньо переміщених сімей породжує чимало освітніх викликів. У зв'язку з цим, крім підготовки педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти до реалізації нових державних освітніх стандартів, постало гостре питання стану психологічного здоров'я здобувачів освіти, їхніх батьків, педагогічних працівників.

Перед закладами післядипломної педагогічної освіти постало завдання в умовах війни забезпечувати неперервний професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» з використанням усіх доступних форм: онлайн, офлайн, у змішаному режимі. Паралельно з навчальною та науково-методичною діяльністю, брати активну участь у забезпеченні безпечного освітнього середовища регіону.

Мета: аналіз системи роботи регіональних закладів післядипломної педагогічної освіти (далі – заклади ППО) з метою забезпечення неперервного професійного розвитку педагогічних працівників відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [4] в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надважливим викликом сьогодення для української держави це не втратити майбутнє покоління та забезпечити навчання наших українських дітей. Особливим викликом для всієї системи освіти в Україні – забезпечення необхідних умов для організації проведення (продовження) освітнього процесу під час війни. При цьому, реалізувати поставлені завдання Уряду щодо модернізації національної системи освіти у контексті сучасного євроінтеграційного поступу України.

Функціонування системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах війни характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм

організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Враховуючи нові виклики регіональні заклади післядипломної педагогічної освіти у співпраці запровадили нову форму підвищення кваліфікації керівників та педагогічних кадрів – сертифіковані заходи. Така форма підвищення кваліфікації надає можливість слухачам самостійно конструювати індивідуальну освітню траєкторію, вибирати найбільш зручні для себе терміни навчання, сприяє випереджувальному реагуванню на сучасні виклики реформи освітньої галузі. Також із метою задоволення освітніх потреб запроваджено проведення в дистанційному форматі сертифікованих заходів – семінарів-практикумів, вебінарів, тренінгів тощо.

Серед функцій науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів визначимо навчальну, сервісну, адаптаційну, дорадницьку, експертну, модераційну, акмеологічну, коучингову, компенсаторну, фасилітаційну, коригувальнорефлексійну тощо [5, с. 23]. Крім того, у зв'язку з процесами децентралізації багато новостворених об'єднаних територіальних громад потребують організаційно-методичної підтримки з питань розроблення стратегії розвитку системи освіти, забезпечення якої також покладено на регіональні заклади післядипломної педагогічної освіти.

Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи закладів післядипломної педагогічної освіти, яка має бути зосереджена на впровадження таких напрямів: реалізація сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів системи освіти згідно з вимогами інноваційного розвитку освіти; забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації відповідно до потреб реформування системи освіти; модернізацію навчальних планів, програм відповідно до оновлених державних стандартів.

Крім того, тяжкий психологічний стан учасників освітнього процесу є однією із серйозних проблем, що створює перепони на шляху забезпечення якості освіти. Педагоги, учні та їх батьки, які постраждали від військової агресії російської федерації, потребують значної психологічної підтримки. У цій частині регіональні заклади післядипломної педагогічної освіти зорганізували заходи для забезпечення такої психологічної підтримки, розміщуючи на своїх офіційних сайтах корисні поради для постраждалих.

З метою підтримки учасників освітнього процесу під час правового режиму воєнного стану в Україні ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України сформовано таблицю колективних напрацювань регіональних закладів післядипломної педагогічної освіти «Освітні ініціативи» <https://imzo.gov.ua/psyholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voienykh-diy/> (курси, вебінари, тренінги,

навчально-методичні розробки, інформаційні ресурси тощо) для функціонування та розвитку єдиного освітнього простору регіонів.

Зауважимо, що підвищення кваліфікації вчителів здійснюється також і на безкоштовних онлайн-ресурсах Британської Ради Online Teacher Community (ОТС), Французького Інституту в Україні та Goethe-Institut в Україні, громадських організацій України тощо. До реалізації проєктів з підвищення кваліфікації, створення електронних баз та навчальних модулів, дистанційних курсів, розроблення інформаційних медіа ресурсів нового покоління залучаються грантові кошти. У липні 2022 року стартував курс підвищення кваліфікації «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій» за ініціативи першої леді України Оленою Зеленською.

Завдяки професіоналізму педагогічних працівників та методистів усіх рівнів триває робота над удосконаленням програм та рекомендацій, забезпеченням професійно-методичної підтримки для професійного зростання кожного працівника освіти для успішного продовження впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти.

Вважаємо, що умовах війни модернізації освіти та посилення процесів децентралізації проблема науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників набуває особливої актуальності.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків:

Отже, стабільність та безпека освітнього середовища в умовах збройного конфлікту набуває надважливого значення.

Основним завданням української системи післядипломної педагогічної освіти, це створити відповідні умови для професійного зростання кожного педагогічного працівника. Необхідність виконання цих вимог ставить перед закладами післядипломної педагогічної освіти завдання, що мають забезпечувати професійне вдосконалення педагогів та відповідно їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Індикаторами якості професійного розвитку педагогів відтепер стало особистісно зорієнтоване спрямування навчання в процесі підвищення кваліфікації, урахування запитів і професійних потреб педагогів, можливість моделювати власний розвиток як суб'єкта професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України Про освіту від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Редакція від 24.06.2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.02.2023).

Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. Redaktsiia vid 12.02.2023 r.

2. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.02.2023).

Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 serpnia 2019 r. № 800.

3. Соціологічний звіт за результатами проведення глибинних інтерв'ю з громадянками України, які перемістилися до європейських країн у пошуку тимчасового захисту внаслідок повномасштабної війни РФ проти України / УГСПЛ. Київ, 2022. 30 с..

Sotsiolohichnyi zvit za rezultatamy provedennia hlybynnykh interv'iu z hromadiankamy Ukrainy, yaki peremistylisia do yevropeiskykh krain u poshuku tymchasovoho zakhystu vnaslidok rovnomasshtabnoi viiny RF proty Ukrainy / UHSPL. Kyiv, 2022. 30 s..

4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р (зі змінами) – URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 06.02.2023).

Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 hrudnia 2017 r. № 903-r (zi zminamy).

5. Литвиненко Г.М., Клясен Н.Л., Система менеджменту освіти та сервісного обслуговування закладів освіти в умовах територіальних громад // Нова педагогічна думка :науково-методичний журнал. - Рівне : РОІППО. - 2018. - №2 (94)2, С. 22-24.

Lytvynenko H.M., Kliasen N.L., Systema menedzhmentu osvity ta servisnoho obsluhovuvannia zakladiv osvity v umovakh terytorialnykh hromad // Nova pedahohichna dumka :naukovo-metodychnyi zhurnal. - Rivne : ROIPPO. - 2018. - №2 (94)2, S. 22-24.

ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ГАРМОНІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Коваленко Олена Олександрівна, д. ю. н., професор, в.о.завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Конституція України, ухвалена Верховною Радою України 28 червня 1996 року, закріпила соціальну модель розвитку держави, основним напрямом політики якої має бути, насамперед, забезпечення прав, свобод та інтересів людини. Крім того, Україна проголосила пріоритетним напрямком своєї зовнішньої політики курс на входження до Європейського Союзу та прийняла на себе відповідні зобов'язання щодо забезпечення прав людини. Серед цих прав особливе місце займають основне право людини – право на працю та похідні від нього інші трудові права: на справедливі та безпечні умови праці, на відпочинок, на оплату праці, на страйк тощо. Ці права завжди мали велике значення для перспектив розвитку держави, бо виступали одними з індикаторів демократичності та гуманності останньої.

Таким чином, обрання Україною курсу на побудову демократичної, соціальної та правової держави із ринковою економікою, яка визнає європейські цінності та прагне до її утвердження, визнає примат міжнародного права визначає напрям розвитку українського законодавства взагалі, та трудового зокрема. Цей вектор руху Української держави не має змінюватись ні в якому разі, адже самі він визначає можливості демократичного розвитку нашої держави, існування свободи у всіх її проявах.

Однак, сьогодні, актуальними чинниками, які обумовляють кардинальні зміни в усіх сферах функціонування та розвитку України стають події військової агресії, які розпочалися росією 24 лютого 2022 р. і які, на жаль, тривають в Україні зараз, бо саме вони назавжди поклали край думкам про нібито єдиний народ, а отже визначили кінцеве світоглядне відокремлення української ментальності від російської. Зазначене, безумовно, остаточно та безапеляційно визначило кардинально новий вектор розвитку юридичної науки взагалі та науки трудового права зокрема, спрямований на розвиток самостійної сучасної держави, що є повноцінним партнером об'єднання провідних європейських держав - Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначені події не залишилися осторонь науковців сучасної України. Так нові перспективи розвитку трудової науки розглядалися у роботах Л.П. Амелічевої, В.В. Жернакова, О.М. Рим, О.М. Ярошенка та інших провідних

науковців України. І по суті ці роботи заклали нові підвалини трудової парадигми майбутнього.

Формулювання цілей тез. У даній роботі хотілося б продовжити даний напрям і окреслити можливості гармонізації законодавства України у сфері реалізації права на працю із законодавством Європейського Союзу в умовах військової агресії росії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалії війни, в яких опинилася Україна від 24 лютого 2022р., змусили переорієнтувати правове впорядкування суспільних відносин на воєнний лад. Зокрема у сфері реалізації права на працю таке переорієнтування здійснив Закон України від 15 березня 2022 року N 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1].

Однак, треба розуміти, що норми, які містяться в ньому, спрямовані на обмеження права на працю, викликані саме відсутністю можливостей його забезпечення на довоєнному рівні внаслідок бойових дій, що змусили як працівників, так і роботодавців покинути свої домівки. І вони, якнайшвидше, при першій можливості, мають бути відмінені саме для того, щоб надати можливості завдяки реалізації права на працю відновлювати зруйновану економіку України, розбудувати успішну державу та йти назустріч демократичному майбутньому разом з Європою.

За даними Міжнародної організації праці, українська економіка сильно постраждала від російської агресії. З початку російської агресії втрачено майже 5 мільйонів робочих місць, понад 5,23 мільйона біженців втекли до сусідніх країн. Серед біженців в основному жінки, діти та особи старше 60 років. Із загальної кількості біженців приблизно 2,75 мільйона людей працездатного віку. З них 43,5 відсотка, або 1,2 мільйона, раніше працювали і втратили або залишили роботу [2].

Відповідно до нового звіту МОП, «з початку російської агресії в Україні було втрачено приблизно 4,8 мільйона робочих місць. За оцінками дослідження, якщо військові дії призведуть до ескалації, втрата робочих місць збільшиться до семи мільйонів. Проте, якби бойові дії негайно припинилися, було б можливе швидке відновлення з поверненням 3,4 мільйонів робочих місць. Це зменшить втрати зайнятості до 8,9 відсотка, згідно з записом “Вплив кризи в Україні на світ праці: початкові оцінки”» [2].

Звичайно, зазначене обґрунтовує застосування на період режиму воєнного стану тимчасові «непопулярні заходи» для працівників, що обмежують їх трудові права, застосування яких виправдане в цих умовах і визначене через критерії можливості застосування у певних ситуаціях.

Зокрема щодо можливості збільшення тривалості робочого часу від довоєнного стандарту у максимум 40 годин на тиждень до 60 годин на тиждень ч.1 ст.60 зазначає наступне:

«Нормальна тривалість робочого часу у період дії воєнного стану може бути збільшена до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо)» [1].

Щодо відпустки визначено, що: «у період дії воєнного стану надання працівнику щорічної основної відпустки за рішенням роботодавця може бути обмежено тривалістю 24 календарні дні за поточний робочий рік. Якщо тривалість щорічної основної відпустки працівника становить більше 24 календарних днів, надання не використаних у період дії воєнного стану днів такої відпустки переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні невикористаних днів щорічної відпустки» [1, ч.1 ст.12].

Треба відмітити, що, на мою думку, обмеження права на відпустку подовженої тривалості має бути вмотивованим, щоб не залишати роботодавцю простору для свавілля. І у даному випадку тез було б доречним встановити припис – індикатор обмеження права на відпустку подовженої тривалості, який може застосовуватись лише у тому випадку, коли працівник зайнятий на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо) чи якщо його знаходження у відпустці може негативно вплинути на забезпечення функціонування підприємства, установи, організації.

Такі ж критерії визначені і при застосуванні новели у правовому регулюванні трудових відносин: призупиненні трудового договору, якими виступила «збройна агресія проти України, що виключає можливість обох сторін трудових відносин виконувати обов'язки, передбачені трудовим договором» [1, ч.1 ст.13].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Тобто, очевидно, що регулювання праці у воєнний період відрізняється суттєво від мирного часу, бо нестабільність ситуації у всіх напрямках діяльності держави і, що найголовніше, постійна загроза незалежності держави, її громадянам, вимагають жорстких методів управління. однак, потрібно розуміти, що ці заходи є тимчасовими.

Трудові права людини у цивілізованій європейській країні у мирний час не можуть утискатись. Навпаки, держава має розбудовувати плацдарм для прояву свободи праці, реалізації людських можливостей, що є характерним саме для цінностей Європейського Союзу.

Тому виникає нагальна необхідність вже зараз започаткувати перехід від норм воєнного періоду регулювання трудових відносин у мирний час і формувати цей новий простір взаємодії сторін трудового договору у відповідності до концепції гідної праці на цивілізаційних паритетних началах через баланс інтересів означених сторін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Закон України від 15 березня 2022 року N 2136-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
2. Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression, sas ILO. ILO. Press release. 11 May 2022. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm#:~:text=Ukraine%20crisis-.Nearly%205%20million%20jobs%20have%20been%20lost%20in%20Ukraine%20since,country%20and%20in%20neighbouring%20states.

ПЛОДООВОЧІВНИЦТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

*¹Козіна Тетяна Вікторівна, ²Мулярчук Оксана Іванівна,
^{1, 2} кандидат сільськогосподарських наук, доцент, ЗВО «Подільський державний
університет», м. Кам'янець-Подільський, Україна*

24 лютого з початком російського вторгнення в Україні було введено воєнний стан, що призвів до ускладнень ведення операційної діяльності всього бізнес-середовища України. Зміна планів та роботи торкнулися й агробізнесу. За майбутнє країни Збройні Сили України борються на полі бою, а аграрії – у полях. Із початку російського вторгнення українські аграрії засіяли вже понад 2,5 млн га – 20% від усіх запланованих площ.

Для тепличних господарств збільшились затрати на логістику, паливо, пакування, етикетку, тару. На 40% зросла вартість електроенергії, в 4 рази вища – на дизельних генераторах. Якщо нова ціна на електроенергію близько 7 грн/кВт, то на генераторах вона доходить до 30 грн/кВт. І хоч ціна на ранні овочі цього року буде вищою, ніж минулого сезону, але все ж таки вона регулюватиметься ринком [1].

Імпортна продукція з Туреччини буде дорожча через логістику, якщо вона буде з Європи – там дуже дорого коштують енергоносії. Зараз немає виробництва на Херсонщині, там усе заміноване, потерпає Запорізька область. Тож залишається лише Одещина, але й тут логістика дуже велика.

Окупація рашистами частини родючого півдня України та блокування морських портів ускладнили вітчизняне виробництво свіжих вітамінів та їхній імпорт в нашу країну.

Ще одним з воєнних викликів для громадян нашої країни залишається й підвищення вартості продуктів харчування. Оскільки багато українців внаслідок повномасштабної війни та економічної кризи зіткнулись зі зменшенням прибутків, а то й взагалі лишились без джерела доходів через втрату роботи. Тож цітники на харчі для них не є приємним явищем.

За даними Державної служби статистики, ціни на товари і послуги в Україні у 2022 році в середньому вирости майже на 23 відсотки. Загалом вартість продуктів харчування збільшилась на 27,1 відсотків. Зокрема, зростання споживчих цін на овочі становило 68,5 відсотків, на фрукти – 27,7 відсотків. Росту цін на свіжі та корисні вітаміни сприяла передусім часткова окупація російськими загарбниками родючих земель Херсонської та Запорізької областей, які до війни активно постачали овочі та фрукти для всієї України [2].

Місцеві фермери в минулому сезоні втратили можливість забезпечувати вітчизняний ринок цими продуктами. Тому виробники з вільних українських просторів робили все можливе, щоб наповнити вітчизняний ринок своєю продукцією. Проте, для них викликами стали здорожчання палива, насінневих матеріалів та добрив. До того ж фермерів стримувала

нестабільна ситуація в країні. А тепер ще й перебої з електропостачанням ускладнюють зберігання врожаю.

Які б не були складнощі у виробників із вирощуванням та зберіганням овочів та фруктів, але вітчизняні ритейлери намагаються задовільнити потреби своїх покупців. Тому вони в разі потреби активно шукають та знаходять альтернативних постачальників, зважаючи на запити споживачів. Провідні мережі супермаркетів запевняють, що в їхніх магазинах асортимент свіжих вітамінів суттєво не змінився в порівнянні з минулим роком.

За оцінками аналітиків, за три тижні січня 2023 року яблука здорожчали на 5,8 відсотків – до 12,30 грн/кг. Ціни на імпортні мандарини та банани зросли на 8,6 відсотків та 1,8 відсотка – до 72,17 грн/кг та 70,45 грн/кг відповідно. Апельсини та лимони навпаки здешевшали на 9,8 відсотків та 4,7 відсотка – до 58,57 грн/кг та 60,97 грн/кг [2].

За прогнозними оцінками науковців Інституту аграрної економіки, до кінця лютого 2023 року очікується зростання цін на плодів на рівні 7-10 відсотків.

За інформацією завідувача відділу ціноутворення та аграрного ринку Інституту агроєкономіки Інна Сало, з початку 2023 року в цілому по Україні здорожчали овочі борщового набору: капуста білокачанна – до 13,40 грн/кг (на 2,3 відсотка), буряк – до 12,49 грн/кг (на 4,3 відсотка), а також картопля – до 10,13 грн/кг (на 3,7 відсотка). Високою залишається ціна на цибулю ріпчасту та моркву – 35,42 грн/кг та 25,77 грн/кг, що перевищує ціни на початку року на 2,6 та 0,8 відсотка відповідно. До кінця лютого, як прогнозують науковці, ціни на овочі зростуть до 5-7 відсотків.

Зараз відбувається сезонне зростання цін на овочі та фрукти. Це пов'язано з тим, що зростають витрати на їх зберігання. Така тенденція буде тривати приблизно до травня 2023 року, коли в очікуванні нового врожаю, підприємці будуть реалізовувати залишки продукції, тоді ціни підуть вниз.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» передбачено спрощення ведення господарської діяльності шляхом зменшення кількості необхідних дозвільних документів у період воєнного стану. Це актуально саме для новостворених підприємств [3].

Замість окремих дозвільних документів суб'єкти господарювання отримали можливість подавати декларацію про провадження господарської діяльності або до Міністерства економіки України, або Міністерства внутрішніх справ України (в залежності від виду господарської діяльності). Однак таке спрощення не стосується зовнішньоекономічної діяльності (у тому числі новостворених підприємств), у випадку здійснення якої необхідно

отримувати відповідні ліцензії для окремих її видів, як приклад, експорт певних категорій товарів.

Експорт плодів, ягід та горіхів продовжив зростати, тому що більш ніж 80 % його спрямовується до країн Євросоюзу. Найбільшу виручку експортери отримують завдяки замороженим ягодам і фруктам (123 мільйони доларів, +21 %), волоських горіхів (52 мільйони доларів, -15 %), яблук і груш (14 мільйонів доларів, +188 %), ягідних культур (11 мільйонів доларів, +32 %) [4].

В останні роки Україна екпортує овочі до 96 експортних ринків, але після російського вторгнення в Україну ситуація змінилася. Задля забезпечення внутрішніх потреб населення держава призупинила експорт соціально важливих продуктів і овочів.

В силу воєнного стану залишається актуальним питання – наскільки Україна забезпечена овочами, адже овочі далеко не остання та дуже важлива складова раціону людини. Чого чекати? Насамперед перемоги. Це те, на що чекаємо всі ми та наші аграрії без виключення. Звільнення наших територій від російських загарбників, що означає також звільнення полів від них та від «сюрпризів», які вони не шкодують залишати. Але це питання часу, яке ми довіряємо Збройним Силам України та Державній службі України з надзвичайних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ярмоленко Т. Сезон відкрито: як українські тепличники вирощують овочі в умовах війни. 10.02.2023. URL: <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/sezon-vidkrito-yak-ukrajinski-teplicniki-viroshchuyut-ovochi-v-umovah-viyni>
2. Стало відомо, чи очікувати в Україні дефіцит овочів та фруктів. 31.01.2023. URL: <https://agronews.ua/news/stalo-vidomo-chy-ochikuvatv-v-ukrayini-deficyt-ovochiv-ta-fruktiv/>
3. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року. № 314. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220314?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01
4. В умовах війни Україна збільшила експорт яблук і груш на 188%. Журнал «Садівництво». 2022. URL: <https://techhorticulture.com/v-umovah-vijny-ukrayina-zbilshyla-eksport-yabluk-i-grush-na-188/>

ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ПОТЕРПІЛОГО ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

*Коновальчик Євгенія Олександрівна, аспірантка 2 р.н., спеціальність 081 Право,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. Україна рішуче крокує у напрямку євроінтеграції, що відображено у преамбулі Конституції України [1], а також у преамбулі Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [2]. Повномасштабне вторгнення РФ на її територію жодним чином не загальмувало цей процес. Навпаки, 23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі (далі ЄС).

Наслідком такого європейського курсу України є реформування національного законодавства з метою наближення його до стандартів ЄС. Зокрема, у кримінальному законодавстві це реалізується через внесення змін до чинного Кримінального кодексу України (далі КК України) та розробку проекту нового КК України.

Європеїзація кримінального законодавства України зачіпає багато аспектів, одним з яких, на думку Голови Робочої групи з питань розвитку кримінального права, що займається розробкою проекту нового КК, Ю.В. Бауліна, є захист прав потерпілого [3; с. 5].

Під час війни цей аспект набуває особливої актуальності. Вже від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року станом на 17 січня 2023 року «розпочато 58 564 кримінальних проваджень за фактами вчинення на території України злочинів військовослужбовцями збройних сил російської федерації та їхніми посібниками» [4]. Кількість потерпілих від таких злочинів збільшується кожного дня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами щодо врахування думки потерпілого займаються у науці: Ю.Баулін, О.Горох, А. Макаренко.

Формулювання цілей тез. Цілями даної роботи є розгляд європейських тенденцій врахування думки потерпілого при призначенні покарання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Задля наближення до європейських стандартів Ю.В. Баулін вважає за необхідне «передбачити участь потерпілого у вирішенні багатьох питань щодо подальшої кримінально-правової долі особи, яка заподіяла йому шкоди» [3; с. 5].

Наразі п. 5 ч. 3 ст. 56 Кримінального процесуального кодексу України передбачено, що під час судового провадження потерпілий має право висловлювати «свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому» [5].

Як підкреслює О.П. Горох, спираючись на власний адвокатський досвід та аналіз судової практики, «думка потерпілого, висловлена в судових дебатах, має важливе значення при вирішенні судом питання про призначення певного виду та міри покарання» [6; с. 139-140].

Разом з тим, чинним КК України не закріплено обов'язку суду щодо врахування думки потерпілого при визначенні виду та розміру покарання [7], тобто це належить до судового розсуду.

У світлі цього привертає увагу пропозиція А.С. Макаренка щодо «закріплення спеціального правила призначення покарання з урахуванням позиції потерпілого» [8, с. 13].

При дослідженні тексту проекту нового КК України у його редакції станом на 30 грудня 2022 року не вбачається норми, відповідно до якої суд при призначенні покарання має брати до уваги думку потерпілого стосовно міри відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення [9].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Тому вважаємо за доцільне звернутися до аналізу Кримінальних кодексів держав-членів ЄС на предмет закріплення в них обов'язку суду щодо врахування позиції потерпілого стосовно покарання обвинуваченого. Наразі зупинимо увагу на деяких з них.

Зі змісту Кримінальних кодексів Королівства Іспанія [10], Латвійської Республіки [11], Литовської Республіки [12], Республіки Польща [13], Румунії [14], Федеративної Республіки Німеччина [15], Французької Республіки [16], Чеської Республіки [17] вбачається, що в жодному з них не закріплено обов'язку суду враховувати думку потерпілого стосовно призначення покарання правопорушнику.

Враховуючи такі тенденції, виникає питання: а чи взагалі доцільно закріплювати такий обов'язок? Чи відповідатиме це праву на справедливий суд? Адже суд, визначаючи вид та розмір покарання, керується приписами закону про кримінальну відповідальність. Разом з тим, стосовно позиції потерпілого можна висловити припущення щодо ймовірної складності через завдану шкоду надати об'єктивну оцінку справедливості розміру покарання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України №254к/96-ВР від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №30, ст. 141.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 16 січня 2023 року).

3. Баулін Ю.В. Європеїзація Загальної частини проекту КК України. URL: <https://bit.ly/3H2EyVQ> (дата звернення: 15.01.2023).
4. Злочини, вчинені військовими рф під час повномасштабного вторгнення в Україну. Портал МВС : веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3HlAstg> (дата звернення: 17.01.2023).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України №4651-VI від 13 квітня 2012 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, №9-10, №11-12, №13, ст. 88.
6. Горох О.П. Врахування інтересів потерпілого як принцип звільнення від покарання. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Том 181. С. 139-143.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України №2341-III від 05 квітня 2001 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №25-26, ст. 131.
8. Макаренко А.С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2012. 22 с.
9. Кримінальний кодекс України : проект / Робоча група з питань розвитку кримінального права. URL: <https://bit.ly/3wgvNIJ> (дата звернення: 17.01.2023).
10. Criminal Code of the Kingdom of Spain. URL: <https://bit.ly/3j9vE0h> (дата звернення 11.01.2023).
11. Criminal Code of the Republic of Latvia. URL: <https://bit.ly/3FDfvIc> (дата звернення 18.01.2023).
12. Criminal Code of the Republic of Lithuania. URL: <https://bit.ly/3Wbvbcu> (дата звернення 11.01.2023).
13. Criminal Code of the Republic of Poland. URL: <https://bit.ly/3G3jW02> (дата звернення 11.01.2023).
14. Criminal Code of Romania. URL: <https://bit.ly/3hDydXW> (дата звернення 11.01.2023).
15. Criminal Code of the Federal Republic of Germany. URL: <https://bit.ly/3v84VUp> (дата звернення 18.01.2023).
16. Criminal Code of the French Republic. URL: <https://bit.ly/3V3mgZm> (дата звернення 11.01.2023).
17. Criminal Code of the Czech Republic. URL: <https://bit.ly/3HR8ZA6> (дата звернення 16.01.2023).

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

*Корабель Марія Георгіївна, к. ю. н., доцент кафедри державно – правових дисциплін,
кримінального права та процесу, Харківський національний педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. Інтеграція кримінального законодавства у європейський простір є результатом інтеграційних процесів України до Європейського Союзу.

Світове співтовариство починаючи з середини ХХ століття почало встановлювати шляхи вирішення проблем захисту права власності в процесі протидії злочинності, відшкодування збитків, заподіяних злочинами, протидії організованій злочинності та незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин та іншим проблемам ХХ та ХХІ століття.

На початковому етапі це відображалось в універсальних міжнародних договорах, першим з яких стала прийнята 10 грудня 1948 року резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Загальна декларація прав людини»[1] (де закріплені права людини, які охороняються силою закону). Суттєве місце займає «Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину та зловживання владою», прийнята 29 листопада 1985 року резолюцією Генеральної Асамблеї ООН [2]. В якій ідеться про захист прав громадян, які стали жертвами злочинів, їх доступ до механізмів правосуддя та якнайшвидшу компенсацію завданих збитків, тощо.

Міжнародні договори, що мають універсальний характер направлені на виокремлення та захист прав людини від злочинних посягань. Для збільшення ефективності механізмів протидії злочинності важливу роль відіграє співробітництво держав в різних напрямках попередження, виявлення, запобігання та розкриття кримінальних правопорушень. Інститут конфіскації майна є одним із дієвих важелів в протидії злочинності в міжнародній площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми конфіскації майна розглядалися такими вченими як: О.В. Козаченко, М.І. Панов, Ю.В. Шинкарьов та іншими.

Формулювання цілей тез. У даній роботі цілями є визначення окремих питань інтеграції кримінального законодавства України з протидії злочинності у європейський простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найважливіших міжнародних документів, в якому йде мова про співробітництво з питань конфіскації майна, стала Конвенція ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин» (1988 р.)[3]. Конвенція зобов'язує держави-учасниці надавати взаємну юридичну допомогу для виявлення чи арешту доходів від незаконного обігу наркотичних засобів та

психотропних речовин, з метою їхньої подальшої конфіскації. Конвенція ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності», прийнята резолюцією ООН 55/25 від 15 листопада 2000 року [4], також зобов'язує сторони договору вживати максимальних заходів, які можуть знадобитися для виявлення, відстеження, арешту або виїмки для забезпечення можливої конфіскації.

З метою удосконалення міжнародного співробітництва 27 січня 1999 року Рада Європи відкрила для підписання Конвенцію «Про кримінальну відповідальність за корупцію»[5,] (підписана Францією, США, Україною та ін.), яка регулює загальні принципи міжнародного співробітництва; також передбачено стандарти надання міжнародної допомоги щодо банківської таємниці з метою накладення арешту і конфіскації доходів від корупції або майна, вартість якого еквівалентна таким доходам. Конвенція виконується сторонами принципово на основі норм національного законодавства, а в разі відсутності таких, внесенням змін до національного законодавства країн-учасниць [б.с.51].

Значна кількість міжнародних договорів, які регулюють певні напрямки міжнародного співробітництва в галузі конфіскації майна в різних країнах, які необхідно враховувати під час формування відповідних правових норм в українському законодавстві. Так, в Кримінальному кодексі України були внесені доповнення в Розділ XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг»[7], наприклад ст. 368² «Незаконне збагачення», що передбачала обов'язкове призначення конфіскації майна. Згідно з Рішенням Конституційного Суду № 1-р/2019 від 26.02.2019, статтю визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), через суперечність конституційному принципу презумпції невинуватості. Інтеграція кримінального законодавства в європейський простір вимагає певних змін та доповнень в національне законодавство України, і це стосується не лише Кримінального кодексу України, а й інших нормативно – правових актів, Конституції України, зокрема. В іншому випадку, на прикладі ст. 368² «Незаконне збагачення», норми що відповідають міжнародному праву, будуть визнаватися не конституційними.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. В боротьбі зі злочинністю збереження конфіскації майна в зарубіжних країнах обумовлено її ефективністю як засобу протидії організованій злочинності, тероризму та незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. Міжнародне співробітництво в протидії злочинності вимагає постійного вдосконалення національного законодавства, що є необхідним на шляху інтеграції кримінального законодавства України у європейський простір.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна декларація прав людини Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину та зловживання владою Генеральної Асамблеї ООН (1985) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_114
3. Конвенція ООН Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (1989 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_096
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй Проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU00144.html
5. Конвенція Рада Європи відкрила для підписання «Конвенцію Про кримінальну відповідальність за корупцію» 27 січня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_948
6. Корабель М. Г., Шинкарьов Ю. В. Конфіскація майна як вид кримінального покарання. Монографія. - Право. 2018.
7. Кримінальний кодекс України. № 2341-III, редакція від 29.12.2022.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

ПРИМУСОВЕ ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

*Коренцов Олександр, аспірант 1 р.н., спеціальність 081 Право,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Харків, Україна*

Постановка проблеми. Конституцією України (ст.64) визначено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод громадян, що призводить до зміни адміністративно-правового статусу громадян. Законом України «Про правовий режим воєнного стану» встановлено, що військовим командуванням в період дії воєнного стану можуть запроваджуватися відповідні заходи щодо обмежень прав громадян, юридичних осіб, зокрема може бути примусово відчужено майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучено майно, що знаходиться у державній власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми примусового відчуження майна розглядалися в роботах Гринюком А.Б., Хребтовою А.А. та іншими.

Формулювання цілей тез. У даній роботі метою є розгляд примусового відчуження майна в умовах правового режиму воєнного стану: адміністративно-правовий аспект.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заходи з вилучення майна громадян не раз застосовувались на протязі історії існування Радянського Союзу (СРСР), у складі якого сім десятиліть перебувала Україна, зокрема 22 червня 1941 року (початок війни) Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про воєнний стан» було введено воєнний стан, який передбачав заходи щодо обмеження прав громадян, зокрема вилучення транспортних засобів і іншого необхідного для потреб оборони майна як у громадян так і у підприємств.

Але методи державного управління, які були притаманні тоталітарному режиму СРСР, де громадяни не мали права на життя, свободу, приватну власність не можуть застосовуватись в Україні, яка за конституцією є демократичною, правовою державою що обрала європейський шлях розвитку, тому примусове відчуження майна в умовах дії воєнного стану є рудиментом тоталітарної системи колишнього СРСР, якого держава має позбутись.

Порядок відчуження майна в умовах воєнного стану визначено в законі України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» №4765-VI від 17.05.2012р. (Закон №4765-VI) і в ст. 9 Закону зазначається, що «право на відшкодування вартості майна мають юридичні та фізичні особи у яких було відчужено будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану», таким чином згідно цього визначення відчуженню підлягає будь-яке майно. В ст. 4 Закону зазначається, що примусове відчуження

майна у зв'язку із запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснюється *за рішенням військового командування*. Але норми Закону №4765-VI не відповідають положенням Конституції України, Цивільного Кодексу України (ЦК), ст.1 Першого протоколу європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950р., який було ратифіковано Україною законом №475/97-ВР від 17.07.1997р., тому що в Законі №4765-VI зазначено, що закон визначає механізм примусового відчуження майна *для потреб держави*, але ст.41 Конституції України, ст.1 Першого протоколу Конвенції допускається, як виняток, позбавлення власності тільки «в *інтересах суспільства*».

Ст. 47 Конституції України встановлено, що «кожен має право на житло, ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше, як на підставі закону *за рішенням суду*», і це право згідно ст. 64 Конституції не може бути обмежене навіть в умовах воєнного та надзвичайного стану, тому враховуючи, що Конституцією заборонено примусове позбавлення житла, що відчуження житла можливе тільки за рішенням суду, *житло (квартири, житлові будинки) не можуть бути відчужені у громадян в період дії правового режиму воєнного стану за будь-яких обставин*.

Ст. 41 Конституції України встановлено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, а примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосовано лише *як виняток з мотивів суспільної необхідності* за умови *попереднього* (курсив – авт.) і повного відшкодування їх вартості і тільки лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану допускається *наступне* повне відшкодування вартості майна. Таким чином Конституцією визначена єдина умова за якої може бути здійснене примусове відчуження майна громадян - якщо відчужене майно буде в подальшому використовуватись для суспільних потреб, тому навіть в період дії правового режиму воєнного стану майно громадян може бути примусово відчужено не в будь-якому випадку а тільки в разі його подальшого використання в суспільних інтересах.

Згідно ст.351,353 Цивільного кодексу України та ст.143 Земельного кодексу України примусове відчуження земельної ділянки, нерухомого майна з мотивів суспільної необхідності здійснюється *за рішенням суду* тому, враховуючи що при прийнятті закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» не було внесено зміни до ЦК (що передбачено ст.4 ЦК) , в період дії воєнного стану не може бути примусово відчужено *за рішенням військового командування* земельні ділянки і об'єкти нерухомості, які на них розташовані.

Автором не було знайдено інформацію про випадки офіційного застосування відчуження майна за рішенням військового командування з початку військової агресії РФ проти України. Разом з тим наявність в Законі №4765-VI положення, яке дозволяє примусове

відчуження майна громадян в умовах дії воєнного стану призводить до порушень майнових прав громадян військовими, зокрема до зайняття будинків і квартир громадян в зоні бойових дій за відсутності рішень про відчуження цього майна, про що зазначається Українською гельсінською спілкою з прав людини в розробленій спілкою Інструкції (15.03.2020р.) щодо отримання компенсації за примусово відчужене майно в зоні проведення антитерористичної операції (АТО). В Інструкції зазначено, що «у зв'язку з численними порушеннями права власності громадян України в районі проведення АТО, зокрема зайняття військовослужбовцями ЗСУ майна громадян, використання даного майна під час їх участі в проведенні АТО за відсутності відповідних рішень про це, у постраждалих осіб виникає право на отримання матеріальної компенсації за примусове відчужене майно».

На відміну від відчуження земельних ділянок, об'єктів нерухомості, які здійснюються на підставі закону для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності *використання майна в умовах воєнного стану має не постійний, а тимчасовий характер*, а саме на час бойових дій або до скасування режиму воєнного стану, а тому *відчуження цього майна для потреб держави є недоцільним*.

У разі здійснення відчуження майна громадян, зокрема квартир, житлових будинків, земельних ділянок, автомобілів, це майно потрібно буде зареєструвати, зберігати, обслуговувати, що потребує додаткового фінансування з державного бюджету, що в умовах війни є неможливим, враховуючи наявність великого бюджетного дефіциту в Україні .

Згідно Конституції України (ст.8,55,56,124) кожен власник майна, має право на подання до суду позову про скасування рішення військового командування щодо відчуження належного йому майна та оскарження висновку про вартість майна, а також на відшкодування збитків, і в суді саме військовому командуванню, як суб'єкту владних повноважень, згідно ст.77 Кодексу адміністративного судочинства України необхідно буде доказувати правомірність рішення про відчуження майна.

Практика Верховного суду України у справах про примусове відчуження майна (наприклад рішення ВСУ у справі №851/25/19) свідчить про захист судом прав власників у разі примусового відчуження майна для суспільних потреб, якщо державними органами, органами місцевого самоврядування не було доведено необхідність примусового відчуження майна з огляду на право приватного власника «на мирне володіння майном» встановлене ст.1 Першого протоколу європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Якщо національні суди не задовільнять позови громадян України, майно яких було примусово відчужено, вони мають право звернутися до Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ). Судова практика ЄСПЛ також свідчить про те, що судом захищаються права

власника майна і підставою для задоволення вимог заявника є порушення його права на мирне володіння майном про що зазначається в рішеннях ЄСПЛ, зокрема в рішенні у справі «Брайловська проти України».

Тому, враховуючи порядок примусового відчуження майна, необхідність відшкодувати вартість майна власникам, те, що це майно необхідно буде зареєструвати і зберігати, необхідність участі у судових процесах за позовами власників майна, а у разі ухвалення рішення судом на користь власника – повернути майно і відшкодувати збитки пов'язані з відчуженням і використанням майна, *відчуження майна для потреб держави в умовах воєнного стану є недоцільним*.

В умовах дії воєнного стану у разі потреби військових підрозділів у використанні певного майна приватних власників *доцільним є тимчасове користування майном*, що не порушує їх право власності на майно. Але тимчасове використання майна у воєнний час потребує правового регулювання, зокрема підлягають врегулюванню питання щодо відшкодування збитків у разі, якщо майно було пошкоджено або знищено внаслідок його використання.

В законодавстві країн Європи відсутній закон про примусове відчуження майна громадян в умовах воєнного стану, Конституцією або законом допускається примусове відчуження майна, якщо воно здійснюється в інтересах суспільства, зокрема в ст.14 Конституції Німеччини, ст.21 Конституції Польщі зазначається, що відчуження майна (експропріація) допускається лише якщо здійснюється для загального блага (з публічною метою) і *за справедливе* відшкодування.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків Таким чином, норми закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» не відповідають Конституції України, Цивільному Кодексу України, законодавчим актам Європейського Союзу, відчуження майна має примусовий характер, що призводить до порушення основоположних прав і свобод людей. Застосування в умовах дії воєнного стану такого заходу як примусове відчуження майна громадян є недоцільним, а тому, враховуючи євроінтеграційні прагнення України, з законів, які регулюють правовідносини в умовах дії воєнного стану, необхідно вилучити норми щодо примусового відчуження майна громадян. З урахуванням зазначеного, постає питання про доцільність існування Закону №4765-VI в цілому з огляду на те, що вилучення, відчуження майна фізичних і юридичних осіб здійснюються не в інтересах суспільства, а для потреб держави, що не відповідає Конституції України, міжнародним правовим актам, які були ратифіковані Україною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. Верховна Рада України: Закон України №254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про правовий режим воєнного стану Верховна Рада України: Закон України № 389-VIII від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Верховна Рада України: Закон України №4765-VI від 17.05.2012р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.

Косілова О.І.¹, Бинюк Н.М.²,

*¹ к.політ. наук, доцент, доцент; ² старший викладач,
кафедра теоретико-правових дисциплін, Державний податковий університет*

В умовах теперішньої важкої війни, за умов протистояння агресивній антиукраїнській пропаганді, особливе значення має збереження та розвиток української історичної освіти та подальше формування в української учнівської молоді патріотизму, усвідомлення загальнолюдських цінностей та несприйняття імперської і шовіністичної ідеології.

В Україні відбувається зміна освітньої парадигми. З 1 вересня 2022 р. почав запроваджуватись новий Державний стандарт базової середньої освіти відповідно до концепції Нової української школи. Суттєвих змін зазнали навчальні програми в частині недавньої новітньої історії, насамперед подій, пов'язаних зі збройною агресією Російської Федерації проти України. Передбачено повний (окремим навчальним блоком) розгляд російсько-української війни, що розпочалася в 2014 р.

Новим фактором в практиці викладання історії, як і освітнього процесу загалом, є умови викладання та психологічний стан учасників педагогічного процесу в умовах дії правового режиму воєнного стану і реальних обставин бойових дій та їхніх наслідків практично на території всієї країни.

Сьогодні Україна переживає найважчі випробування за весь період незалежності. Повномасштабна війна, яку 24 лютого 2022 р. розпочала Російська Федерація, спрямована насамперед проти української державності та має виразні риси геноциду українського народу. Наприкінці червня обговорення цих проблем відбулося у Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти на круглому столі «Шкільна історична освіта в умовах російсько-української війни» [1]. Військові дії потребують політичної легітимації, щоб отримати суспільне визнання, лояльність та підтримку у власній країні та за її межами [2].

Під час війни претензії на істину особливо важливі для комунікативного виробництва політичної легітимації: правда і брехня, інформація та дезінформація, пропаганда і контрпропаганда зустрічаються тут в радикальних, диференційованих і завуальованих формах. Внутрішній фронт повинен бути мобілізований, ворог принижений. Важливими акторами у цьому процесі, окрім відповідальних політиків і дипломатів, є також викладачі історії. Цим проблемам була присвячена цьогорічна конференція Німецько-Української комісії істориків (у співпраці з Лейбніц-Інститутом досліджень Східної та Південно-Східної Європи в Регенсбурзі) «Війни в Україні у 20-21-му століттях: ЗМІ, експерти, дезінформація»,

яка відбулася 19-21 жовтня. Оновлені навчальні програми орієнтують викладачів на висвітлення геноцидних дій політичного керівництва і російського війська щодо українців, національному опорі агресії та міжнародній підтримці України .

Важливим є формування в учнівства чіткої понятійної системи, що не дозволить російським пропагандистам підмінювати поняття та маніпулювати свідомістю. Серед актуальних дефініцій, відповідно до вікових особливостей учнівства, варто звертати особливу увагу, зокрема, на такі: «геополітика», «геноцид», «демократія», «експансія», «ідеологія», «імперія», «колоніалізм», «ксенофобія», «націоналізм», «національна держава», «нація», «політика «умиротворення»», «політична нація», «сепаратистський рух», «репарація», «республіка», «тоталітаризм» та його різновиди («комунізм», «фашизм», «нацизм», «рашизм»). Навчальні програми оновлено щодо переліків термінів та понять, що їх учнівство повинно знати і розуміти. Включено нові поняття, як-от: «присвоєння суверенітету» (у значенні привласнення, захоплення союзним центром суверенітету Української Соціалістичної Радянської Республіки), «руській мір», «рашизм»; замість вислову «політика русифікації» застосовано вислів «політика російщення», який точніше відбиває сутність явища і процесу; уточнено контекст застосування поняття «колабораціонізм». Оновлена програма допускає, пропонує змінювати поняття «радянський» на «советський» у контекстах, що вказують на:

1. непригаманні для України і нав'язані керівним центром СРСР/СССР політичні, економічні, соціальні та культурні практики (напр., світогляд «советської людини», «советизація», «концепція «советського народу»);

2. негативізацію, спотворення більшовиками (комуністами) понять «Ради», «радитися», «народовладдя» [3].

Складними для пояснення і розуміння, на думку укладників програми, можуть стати поняття «руській мір» і «рашизм», які на сьогодні не мають остаточних визначень. Ці поняття рекомендовано вивчати, виокремлюючи характерні ознаки та їхні прояви у площині внутрішньої та зовнішньої політики російської федерації. На наш погляд, важливо не лише знайомити учнів з новими поняттями, а включати їх в дослідницьку, пошукову роботу з тлумачення нових термінів (пошук і опрацювання інформації з різних джерел, обговорення здобутої інформації з однокласниками, витлумачення поняття за допомогою вчителя, порівняння своїх висновків з підручником, словником).

Розкриваючи особливості української історії, необхідно дотримуватися принципу проблемно-хронологічної синхронізації зі всесвітньою, європейською історією, інтегральною частиною яких є історія України. Наприклад, під час розгляду історичного матеріалу Середньовіччя програми пропонують звернути увагу на те, що Велике князівство Литовське,

Річ Посполита включали українські землі, де проживало українське населення, тому їхня історія є історією не тільки Литви, Польщі, а й України [4, С.203]. Крім того, згадані державні утворення можна розглядати як спроби створення перших європейських союзів.

Висновки

Щоб досягти мети історичної освіти слід навчити учнівську та студентську молодь мислити критично, логічно та системно і сформуванню свідомого громадянина України – потрібно повернути довіру до історії як галузі знань, яка відбиває реальне життя і вказує на можливості саморозвитку особистості та закономірності поступу спільноти – суспільства/нації.

При цьому українська історична освіта має не «віддзеркалювати» ідеологічні атаки з боку путінського режиму, а послідовно продовжувати формування в учнівства української історичної пам'яті, патріотизму та розуміння єдності України та українського народу з Європою та європейськими демократичними цінностями. Знання про минуле повинно стати інтелектуальним знаряддям для розуміння сучасного і творення майбутнього.

Потрібно негайно розробити і запровадити психологічний інструментарій зняття негативу, породжуваного іноземною збройною агресією, для учасників навчального процесу. Можливо, цій «зовнішній» для освіти проблемі слід надати статус першочергової, навіть в порівнянні з проблемою «добросесності», – умови війни вимагають визначення пріоритетів. Безумовно, що вміння конструктивного керування емоціями набуває особливого значення для збереження психологічного здоров'я усіх учасників освітнього процесу і кожному вчителю бажано опанувати методи психологічної підтримки та розвитку емоційного інтелекту дітей і підлітків, але не варто перекладати на вчительську спільноту те, чим повинні займатися спеціалізовані державні інституції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Витяги круглого столу «Шкільна історична освіта в умовах російсько-української війни» у Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (ЛОШПО). [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://varianty.lviv.ua/89086-shkilna-istorychna-osvita-v-umovakh-rosiisko-ukrainskoi-viiny>
2. Конференція: «Війни в Україні у 20-21-му століттях: ЗМІ, експерти, дезінформація» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://uamoderna.com/conference/vijni-ukraini-eksperti-dezinformacziya>

3. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>

4. Шкарлет С. Стандарт базової середньої освіти – основа для реалізації реформи «Нова українська школа» в 5-9 класах. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti-osnovadlya-realizaciyi-reformi-nova-ukrayinska-shkola-v-5-9-klasah> (дата звернення 10.11. 2022).

5. Ігнатенко Н., Москалюк М., Костюк Л. Історико-ретроспективний аналіз державної освітньої політики в Україні (1991–2020 рр.). Український історичний журнал. 2022. №2. С. 203–215. DOI: doi.org/10.15407/uhj2022.02.203. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/184664> (дата звернення 20.11.2022).

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Костенюк Наталя, доцент каф. соц.-гум. наук Науково-навчального Інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», Україна

Постановка проблеми. Відновлення економіки України, зокрема, такої її найбільш постраждалої від військових дій галузі суспільного сектору, як охорона здоров'я, неможливо без використання інноваційних підходів і активної ролі держави в застосуванні інноваційних інструментів розвитку.

Державна політика інноваційного розвитку країни має стимулювати вагомий управлінський та економічний потенціал щодо модернізацій сфери охорони здоров'я. Прийняття та реалізація ефективних державних рішень щодо інноваційного розвитку охорони здоров'я здатне створити належні умови задля забезпечення якісного та доступного медичного обслуговування населення на принципах рівності громадян та верховенстві чинного законодавства.

У сучасних умовах труднощі реалізації інноваційного розвитку системи охорони здоров'я та її інтеграції до європейського політичного, соціального та економічного простору зумовлені багатьма причинами, одна з них, що впливає на її потенціал, - невідповідність сучасним викликам регуляторної функції держави, що знижує ефективність державно-управлінського впливу, гальмує впровадження нових принципів та механізмів, спрямованих на структурно-трансформаційні зміни та активізацію інноваційних процесів у системі охорони здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості впровадження інноваційного управління в системі охорони здоров'я розглянуті в працях таких зарубіжних науковців, як: А. Абрамешина, Ю. Анісімова, В. Баранчєєва, І. Борисенко, А. Бронштейна, А. Вишневського, В. Вороніна, А. Вялкова, Н. Герасименко, Б. Герасимова, Н. Грищенко, В. Жарікова, С. Ільдеменова, Ф. Кадирова, В. Московцева, Т. Овчиннікової, М. Портера, Ю. Салікова, Л. Слесарєва, Д. Стігліц, І. Шеймана, В. Шевського, Л. Якобсона та ін.

Метою є обґрунтування шляхів удосконалення інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Державне регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я це система дій суб'єктів державної влади, спрямована на створення необхідних умов для комплексної реалізації інноваційної діяльності в системі охорони

здоров'я. Держава через механізми державного регулювання може справляти прямий та опосередкований вплив на стимулювання інноваційних процесів в системі охорони здоров'я.

В стратегічних документах розвитку України до 2030 року, які розроблені в довоєнний період, а також в Стратегічних проєктах відновлення України медицині та її модернізації приділяється першочергова увага серед галузей соціальної сфери. Реформа медицини продовжується і в воєнний час, про що говорить розробка на державному рівні нормативно-правової бази створення і функціонування Госпітальних кластерів.

Стратегічними пріоритетами інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України в умовах воєнного стану визначено: створення адекватної системи управління інноваційною діяльністю медичних закладів, формування механізмів державного регулювання інноваційної діяльності, інноваційної інфраструктури, сприятливих умов розвитку конкурентного середовища в інноваційній сфері.

Найбільш значущими напрямками підвищення ефективності у охороні здоров'я є створення інфраструктурних об'єктів та інноваційних майданчиків, розробка механізмів залучення інвестицій, впровадження програм навчання. Перспективними інноваційними майданчиками визнано галузеві інноваційні кластерні структури та інноваційні клініки [1].

Отже, пріоритетними напрямками формування інноваційного медичного середовища є: розвиток інноваційної інфраструктури; забезпечення взаємодії елементів медичного середовища через ефективну систему координації та управління; інтеграція до глобальної інноваційної системи через реалізацію технологічних та науково-дослідних проєктів, що забезпечують проривні позиції у науково-технологічній конкуренції.

Значущими напрямками формування сприятливого інноваційного клімату в охороні здоров'я є системна та комплексна підтримка держави, вибудовування адекватної системи організації та управління. Серед напрямів, найбільш розвинених з погляду можливості реалізації інноваційних продуктів, основними є малі інноваційні підприємства - МПП.

Впровадженню інновацій у медичних організаціях сприяють: наявності інформаційних технологій управління, сучасного обладнання та фінансової стабільності, кваліфікованих кадрів та науково-дослідного потенціалу, а також нових організаційних технологій [2].

До найважливіших індикаторів ефективності впровадження інновацій у охороні здоров'я можна віднесли: забезпечення високої якості медичних послуг та покращення медико-демографічних показників, розвиток прогресивних технологій у медицині та задоволеність споживачів медичних послуг, прагнення медичного персоналу до зростання та підвищення кваліфікації, залучення додаткових коштів для розвитку медичних організацій та підвищення їх статусу.

Пріоритетними напрямками формування інноваційного медичного середовища на регіональному рівні є: розвиток інфраструктури; підготовка кваліфікованих кадрів; забезпечення взаємодії елементів інноваційного середовища через систему координації та управління; розробка способів залучення інвестицій, нормативних документів та механізмів, що забезпечують виконання правових актів [3].

У липні 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги», який надає нове тлумачення поняття «госпітальний округ». Якщо раніше планувалося створювати госпітальні округи по територіальному принципу, то відтепер госпітальний округ складатиметься з госпітальних кластерів.

У межах госпітальних кластерів працюють загальні і кластерні заклади охорони здоров'я. Надкластерний заклад охорони здоров'я - багатопрофільний лікарняний заклад, у якого наявні певні ресурси та технології, орієнтовані на надання медичної допомоги у складних або рідкісних випадках захворювання.

Тому до принципів формування інноваційного медичного середовища в рамках медичних кластерів, які мають запрацювати з 2023 року: системність, мульти- та міждисциплінарний підхід, екстериторіальність, наукомісткість. Тобто діяльність таких закладів охорони здоров'я можуть поєднувати чотири блоки управління: 1) управління ресурсами; 2) управління процесами; 3) управління стратегіями, що визначає пріоритети у розвитку системи охорони здоров'я; 4) управління результатами [4].

Отже, необхідно скерувати зусилля на створення і вдосконалення таких видів інновацій, які можуть значно покращити процеси надання медичної послуги: зміна способів придбання споживачами медичної допомоги та її використання; створення інноваційних технологій і впровадження технологічних процесів, що сприятимуть розробленню нових медичних продуктів і лікарських засобів; формування нових бізнес-моделей, що поєднані із горизонтальною чи вертикальною інтеграцією організацій охорони здоров'я.

Розв'язання проблем охорони здоров'я потребує реалізації чітких і зрозумілих кроків, які вочевидь мають ґрунтуватись на державному регулюванні інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я, стратегічному управлінні, що передбачає формування концепції, вибір стратегій інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я для визначення й одержання потрібних ресурсів та їх використання, розподілу з метою забезпечення ефективної роботи сфери охорони здоров'я в майбутньому [5].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Враховуючи вищезазначене, запропоновано наступні шляхи удосконалення інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України в умовах воєнного стану: визначити чіткі орієнтири

інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я; встановити пріоритетні напрями інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я; розробити стратегію, політику задля досягнення стратегічних цілей інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я; забезпечити належний рівень процесу управління, ухвалення рішень задля досягнення стратегічних цілей інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я; забезпечити можливості адаптації сфери охорони здоров'я до змінних потреб населення, акумулювання регуляторних, політичних, соціальних та юридичних інструментів у напрямі управління інноваційним розвитком сфери охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вермінська О.М. Управління інноваційними процесами на державному та регіональному рівнях. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12409/1/014_Upravl%D1%96nnja%20%D1%96nova_83_88_704.pdf.

2. Гусєв В.О. Державна інноваційна політика: методологія формування і впровадження. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monogr/cf98da21-215f-4a2e-9d53-c41c7d5f10b5.pdf

3. Жаліло Л.І. Стратегії змін у сфері охорони здоров'я в умовах соціально-економічних реформ в Україні / Л.І. Жаліло, М.І. Мартинюк. URL:<http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Zhalilo.pdf>.

4. Литвинова О. Інновації в управлінні охороною здоров'я – боротьба чи єдність протиріч? URL: <https://www.vz.kiev.ua/innovatsiyi-v-upravlinni-ohoronoyu-zdorov-ya-borotba-chy-yednist-protyrich/>

5. Мочалов Ю. Інноваційна діяльність у роботі закладів охорони здоров'я. Практика управління медичним закладом. URL: https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/23597/1/Pages%20from%20Mediki_3_2014_inet.pdf

ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

*Кошарновська Світлана Леонідівна, к. ю. н., Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, місто Харків, Україна*

Постановка проблеми. З набуттям незалежності Україна обрала європейський вектор розвитку – це інтеграція до європейського співтовариства, що означає наближення чинного в державі законодавства до норм і стандартів міжнародно-правових норм. Відповідно, захист прав і законних інтересів дітей та підлітків повинен стати одним із пріоритетів державної соціально-правової політики. Актуальність даної проблеми визначається необхідністю створення такої системи ювенальної юстиції, згідно якої будуть прийняті відповідні нормативно-правові акти, направлені на забезпечення правового захисту неповнолітніх та державних органів, служб та інших організацій, що мають представляти цілісну систему спрямовану на забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей та підлітків у державі.

Аналіз останніх досліджень. Проаналізовано наукові праці А.І. Гусєва, Ю.Б. Костової, Н.М. Крестовської, Т.Є. Крукевич, Т. Дмитришиної.

Метою тез є обґрунтування необхідності та спроба визначення оптимальної структури національної системи ювенальної юстиції, формулювання пропозицій організаційного та правового характеру, спрямовані на превенцію правопорушень неповнолітніх осіб та їх ресоціалізацію.

Виклад основного матеріалу. З прийняттям Конвенції ООН про права дитини 20 листопада 1989 року, у всьому світовому співтоваристві особливої актуальності набули проблеми стосовно правового становища особистості неповнолітніх, реалізації та захисту їх прав та законних інтересів.

За загальним правилом термін «Ювенальна юстиція» в міжнародному та європейському законодавстві застосовується до законів, норм, стандартів, процедур механізмів та установ, спеціально розроблених для дітей та підлітків які перебувають у конфлікті з законом, в тому числі зусилля, направлені напровадження профілактичних заходів стосовно дітей, які або вступають у конфлікт із законом, або опиняються в якості свідків або потерпілих [1].

Відтак, метою створення ювенальної юстиції стала потреба в реабілітації та соціальній реінтеграції дитини, яку задекларовано в усіх відповідних міжнародних положеннях щодо захисту прав людини. Важливого значення для ефективного формування системи ювенальної юстиції, яка б відповідала потребам громадянського суспільства та демократичним стандартам, набуває досвід високорозвинених країн, більшість з яких мають високий

економічний розвиток, високі стандарти дотримання прав людини де ювенальна юстиція функціонує і має багаторічну історію.

Ювенальна юстиція загалом охоплює судоустрій і судочинство у справах про правопорушення неповнолітніх. Вона, звісно, відрізняється від загальної юстиції, тому що охоплює систему соціальних послуг на допомогу дитині, яка перебуває у конфлікті із законом. Так, ювенальну юстицію на сучасному етапі розвитку української держави можна визначити як систему державних(муніципальних), судових, правоохоронних органів, освітніх, виховних установ, громадських і правозахисних організацій, діяльність яких на основі права, медико-соціальних та психолого-педагогічних заходів направлена на попередження правопорушень серед дітей та підлітків та правопорушень проти дітей, здійснення правосуддя щодо дітей та підлітків, захист їхніх прав, свобод та інтересів, а також ресоціалізацію дітей та підлітків [2].

Не залишається байдужою до проблем становища дітей та підлітків і Україна. Конвенція ООН про права дитини була ратифікована Верховною Радою України ще у 1991 році та стала частиною національного законодавства України. Забезпечення благополучного і захищеного дитинства стало одним з основних національних пріоритетів нашої держави, оскільки головним її обов'язком є забезпечення прав і свобод людини, у тому числі неповнолітньої. Серед них найважливішими є: право на безпечне дитинство при достатньому життєвому рівні; право на опіку та піклування; виховання з боку батьків або осіб, що їх замінюють; на охорону здоров'я та лікування; відпочинок, доступ до безоплатної повної загальної та професійної освіти; право на житло, на справедливий судовий розгляд із забезпеченням права на захист на всіх етапах судового процесу[3].

На державному рівні розроблено та впроваджуються різні програми та інституції щодо подальшого розвитку ювенальної юстиції в Україні. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 р. № 1335-р було затверджено План заходів з реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року.

Крім того у 2021 році на виконання зазначеного плану заходів Урядом України розроблено та схвалено проєкт Закону «Про юстицію, дружню до дитини», метою якого є посилення захисту прав і ресоціалізація дітей та підлітків, що вчинили кримінальні правопорушення, а також дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах, або знаходяться у так званому контакті, або у конфлікті із законом, створення умов для організації та ефективного функціонування юстиції, дружньої до дитини, що відповідає вимогам Конвенції про права дитини та іншим міжнародним стандартам щодо прав дитини[4].

Зазначений проєкт закону містить низку правових гарантій щодо дітей та підлітків, які скоїли правопорушення та визначає систему державних закладів, що мають займатися вихованням та ресоціалізацією неповнолітніх, що у свою чергу дозволяє реалізувати принцип

забезпечення найкращих інтересів дітей під час проведення досудового та судового провадження щодо неповнолітніх і є законодавчою основою для забезпечення запобігання правопорушенням у дитячому середовищі, належного поводження з дітьми у контакті з законом та їх соціальної реабілітації, запобігання вторинній віктимізації дітей, які є потерпілими або свідками[5].

Окрім того, Кабінетом Міністрів України схвалено законопроект, який передбачає внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини.

Пропоновані зміни стосуються уточнення положень щодо презумпції невинуватості та можливості звільнення від адміністративної відповідальності неповнолітнього, презумпції невинуватості неповнолітніх; запровадження можливості застосування до неповнолітнього у віці від 16 до 18 років подальшого звільнення від адміністративної відповідальності; заходів впливу до неповнолітнього та їх застосування; загальних правил накладання стягнення за адміністративне правопорушення; виокремлення порядку адміністративного затримання неповнолітнього; умисного невиконання батьками або особами, які їх замінюють, рішень суб'єктів юстиції; розширення переліку прав особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, зокрема, в частині користування безоплатною правовою допомогою у випадках, визначених Законом України «Про безоплатну правову допомогу»; закріплення положень щодо обов'язкової участі захисника у справі про адміністративне правопорушення у разі притягнення неповнолітнього до адміністративної відповідальності; надання повноважень прокурору щодо вирішення питання про можливість виведення неповнолітнього із кримінального провадження та вжиття щодо нього відновних заходів, здійснення контролю за виконанням угоди про виведення неповнолітнього із кримінального провадження; вдосконалення порядку здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, які вчинені неповнолітніми, зокрема, проведення допитів та інших слідчих (розшукових) дій[6].

З огляду на наведене вище, можна зробити висновок що ювенальна юстиція, охоплює сукупність правових механізмів, спрямованих на забезпечення прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх, що реалізується системою державних і недержавних органів, установ і організацій.

Прийняття вищезазначених законопроектів в Україні допоможе максимально наблизити юстицію щодо дітей до міжнародних норм і стандартів, що в свою чергу дасть можливість створити умови для забезпечення законності, обґрунтованості та ефективності

кожного рішення щодо дитини у конфлікті з законом, а також захисту прав дітей-потерпілих та дітей-свідків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дмитришина Т. Ювенальна юстиція: міжнародний досвід та перспективи його впровадження Підприємництво, господарство і право 2021 №1 с.210-219 URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/38.pdf>

2. Ювенальна юстиція : навчальний посібник / А.І. Гусєв, Ю.Б. Костова, Н.М. Крестовська, Т.Є. Семікоп, В.І. Шмеріга, І.Г. Терещенко; за ред. Н.М. Крестовської. Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. 243 с.

3. Крукевич О.М. Здійснення правосуддя щодо неповнолітніх у країнах романо-германського та англо-американського типів правових систем. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2014. № 4 (51). С. 143-148

4. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

5. Проект Закону про юстицію, дружню до дитини №5617 від 04.06.2021 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72137

6. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини № 5618 від 04.06.2021 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72138

ГІДНА ПРАЦЯ ДЛЯ МОЛОДІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

*Кузнецова Карина Ігорівна, аспірантка кафедри Цивільно-правових дисциплін
і трудового права імені професора О.І. Процевського, Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Курс на євроінтеграцію, розпочатий Україною, ставить досить складні економічні, політичні, соціальні та інші завдання, серед яких важливим є забезпечення для молоді гідної праці. Забезпечення молоді гідних умов праці завжди є актуальним. Це сприяло б відновленню та зростанню економіки країни, надавало б кожній особі почуття власної значимості, гідності, дотримання прав та свобод, гарантований гідний рівень життя. Молодіжна зайнятість стоїть як одне з найголовніших питань на порядку денному міжнародної спільноти всебічного розвитку особистості.

За останнє десятиліття в Україні відбулися істотні трансформації, пов'язані з функціонуванням професійно-освітньої системи, яка стала одним із сегментів ринкових відносин. Значно змінився характер і масштаби попиту на фахівців різних напрямів професійної підготовки. Тісна взаємодія ринку праці та ринку освітніх послуг залишається важливим фактором змін і появи нових тенденцій як в освітньому просторі, так і у формуванні людського потенціалу, у суспільно-економічному розвитку країни. На сьогодні в Україні гостро стоять проблеми, пов'язані з недосконалістю механізмів взаємодії освіти та ринку праці. [1, с.17]

Сучасна практика працевлаштування та зайнятості молоді свідчить, що дана вікова категорія робочої сили має на ринку праці більш слабші позиції у порівнянні з іншими віковими групами зайнятих. Причинами цього є вплив ряду чинників, які визначають особливості транзиту молоді від навчання до отримання задовільного робочого місця, досягнення гідної зайнятості. Найвагоміший вплив на формування молодіжного сегменту робочої сили в Україні мають: не завжди раціональний вибір професії та необхідного для неї рівня підготовки, недоліки наявної системи професійної освіти, недостатній практичний досвід роботи, висока мобільність пов'язана з пошуками якіснішої зайнятості тощо. Проведене під егідою Міжнародної організації праці дослідження «Перехід на ринок праці молоді України» (School-to-work transition surveys) дало можливість виявити ряд бар'єрів на шляху досягнення молоддю гідної праці, які обумовлюють вразливість молоді на ринку праці та інших процесах соціального залучення. [2]

В рамках діяльності Національної тристоронньої соціально-економічної ради підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо впровадження Програми гідної праці для України на 2020-2024 роки.

Гідна праця є складним соціальним явищем, що лежить у площині політики, економіки, соціального і культурного життя суспільства, іншими словами, лежить у площині права. Найважливіша роль у реалізації такого соціального явища, як гідна праця, належить трудовому праву як галузі права і полягає у встановленні на державному рівні гарантій для працівників та забезпеченні прав і законних інтересів соціальних партнерів у цілому. Сьогодні «трудове законодавство передбачило спробу активніше враховувати накопичений світовий досвід правового регулювання трудових відносин, що неминуче тягне за собою «вживлення» в трудове законодавство загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права» [3].

В українському законодавстві основоположні права громадян, пов'язані з реалізацією права на працю передбачені статтями 43-46 Конституції України.

Зокрема, в статті 43 Конституції України встановлено, що Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. (стаття 46 Конституції України) [4]

Молодіжна зайнятість дуже тісно пов'язана із загальною ситуацією у сфері зайнятості. Проте вона має свої власні виміри та проблеми, що вимагають специфічних заходів у відповідь. Окремі характеристики та виміри молодіжної зайнятості відрізняються залежно від статі, віку, етнічного походження, рівня освіти та професійного навчання, сімейного походження, стану здоров'я та працездатності тощо. Деякі групи більш вразливі та

натикаються на окремі перешкоди, коли здійснюють перехід і перебувають на ринку праці. Небезпека криється у тому, що, якщо постійно скаржитися на цю ситуацію, то вразливі групи молоді можуть перестати шукати роботу, вважаючи, що все це марно. Вони втрачають довіру до системи управління, яка на їхню думку не є спроможною втілити у життя їхні очікування, і у крайніх випадках, це може призвести до політичної нестабільності та зростання екстремізму. Сильно впливають на ситуацію на світовому ринку праці міграційні процеси. Під час зростання обсягів переміщень через кордони все більше і більше молодих людей залишатимуть свої домівки у надії знайти роботу, що призводить до міграції із сільських регіонів до міст або в інші країни. Це матиме вплив на ринки праці у їхніх країнах, а також за кордоном. У час глобалізації та сучасних демографічних тенденцій міграція все більше стає важливим економічним, соціальним і політичним питанням, і тому необхідні детальні статистичні дані для оцінки впливу міграційних процесів на ринок праці [5].

Дослідники визначають, що вирішальними чинниками під час працевлаштування молоді постають такі:

соціальні та професійні орієнтації молоді (соціально-професійний статус; рівень освіти, необхідний для оволодіння професією: сфера діяльності (розумова чи фізична праця) та галузь економіки: конкретна професія; форма власності підприємства чи організації);

мотиви професії (самореалізація та прояв здібностей; матеріальна забезпеченість; престиж та кар'єра; спілкування (робота в колективі, стосунки з клієнтами); зміст праці (інтерес до професії, творчий характер, результат праці, самостійність рішення; удосконалення навичок, умови праці, суспільна користь);

економічні орієнтації (оцінка соціально-економічних процесів у суспільстві та матеріального статусу родини, ставлення до багатства, безробіття, соціального розшарування суспільства; уявлення про наявні в суспільстві способи досягнення багатства тощо);

уявлення про життєвий успіх та способи його досягнення (життєво значущі цілі та основні способи їх досягнення, місце матеріального достатку в структурі життєво значущих цілей тощо);

економічна активність – досвід самостійних заробітків, регулярність економічної активності; ставлення до заняття бізнесом, комерцією та бажанням ними займатися; орієнтація на власний бізнес, свою справу; можливі дії в разі безробіття. [6, с. 153]

Наразі незалежна Україна гортає чи не найскладніші та найтрагічніші сторінки своєї історії. Триваючі бойові дії на сході значно сповільнюють позитивну економічну динаміку та соціальний розвиток, знекровлюють державний бюджет, знедолюють родини та погіршують їх матеріальне благополуччя, гальмують реалізацію євроінтеграційних прагнень. Утім, ці обставини є об'єктивно зумовленими і з ними потрібно рахуватися. Підняття економіки країни

та забезпечення її подальшого розвитку ляже на плечі, переважно молоді, тому мати роботу для молоді є дуже значущим, навіть більш значущим для держави забезпечити молоді гідні умови праці, під час яких вони зможуть здобути певний життєвий досвід. У процесі роботи людина, особливо молода розвиває багато навичок, від основних технічних і до особистих. Безробіття і погані умови праці є частиною складних взаємозалежних проблем, які створюють перешкоди для повноцінного розвитку людей і збереження притаманної для них гідності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тілікіна Н.В., Аксьонова С.Ю. та інші. Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні /Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. – Київ, 2019. – 107 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/shorichna-dopovid-pro-stanovishe-molodi.pdf
2. Елла Лібанова, Олександр Цимбал, Олег Ярош та Лариса Лісогор. Перехід на ринок праці молоді України: результати міжнародного дослідження «School-to-work transitionsurveys» в Україні у 2013 та 2015 роках; Міжнародне бюро праці. – Женева: МОП, 2016. (Work4Youthpublicationseries; No. 41, ISSN: 2309-6780; 2309-6799 (webpdf)). URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_536293.pdf
3. Гетьманцева Н. Д. Правове регулювання трудових відносин в сучасних умовах господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Н.Д. Гетьманцева. – К., 2015. – 39 с.
4. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Молодіжна зайнятість: подолання гендерних бар'єрів для молодих жінок і чоловіків. [Електронний ресурс]. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--gender/documents/publication/wcms_120504.pdf
6. Пасічніченко С. В. Соціальний захист молоді у сфері працевлаштування як знаряддя реалізації державної політики зайнятості / С. В. Пасічніченко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика . – 2013. – № 12. – С. 151–161. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=srutip_2013_1-2_20

ІНТЕГРАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

*Кулак Владислав Ігорович, викладач,
кафедра англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна*

Освіта – є найважливішою складовою в житті людини, вона відіграє важливу роль у майбутній професії та діяльності, якою займається людина для свого існування і розвитку. На сьогоднішній день неможливо уявити розвиток сучасної освіти без інтегрування України у світовий освітній простір. Слід приділити увагу надзвичайно важливим формам і напрямкам міжнародного співробітництва закладів вищої освіти України. Додатково виокремлюється забезпечення освітнього процесу створенням електронних підручників, методичного забезпечення, а також проведенням заходів, наукових конференцій, тощо.

Постановка проблеми.

Напрямок розвитку освіти України на Європейську інтеграцію освітнього процесу має на меті покращитися та удосконалитися. Наукове товариство України при входженні в європейський освітній простір постійно часом займається пошуком нових можливостей співробітництва із закордонними представниками освітньої діяльності вищої освіти, серед яких:

- постають задачі визнання дипломів українських ЗВО у країнах Європейського Союзу;
- створення можливостей збереження наукового потенціалу саме українських здобувачів вищої освіти;
- підготовка фахівців для можливості захисту своєї країни у сфері освітньої та наукової діяльності зі збереженням інтересів країни в якій вони живуть та з урахуванням сучасних тенденцій наукових праць і актуальних проблем сучасності (Олексик Х.М. 1: с 38-47).

Аналіз останніх досліджень.

Завдяки дослідженням та фундаментальним науковим роботам таких вчених і педагогів як В.Г. Кремень, М.Ф. Степко, В.І. Луговий та інші, – слід зробити висновок того що проблеми інтеграції вищої освіти України у європейський простір приділяється значна увага і вирішуються достатньо складні задачі які постають перед науковцями. Виклики воєнного стану також вносять свої корективи у сферу освітньої інтеграції України в європейський освітній простір, а також надають можливість дослідженню різноманітних аспектів життя і отримання освіти в умовах війни.

Метою статті є висвітлення головних чинників інтеграції України в європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу.

Розвиток абсолютно всіх сфер суспільного життя і науки – є глобальним інтеграційним процесом світу. Наука не може існувати без інтеграційної можливості, залучаючи до свого єдиного цілого велику кількість можливих варіантів досліджень та використання сучасних технологій. Україна належить до групи найбільших держав у Європі (за територіальною цілісністю) як держава, вона не може бути осторонь всіх наукових інновацій, які на сьогоднішній день є досліджуваними і досліджуються розвиваючи потенціал фахівців для майбутніх досліджень. Такі інновації вміщують в собі своєрідні поняття багатополарності, глобалізації та основні тенденції розвитку взаємодії в науці.

Розглядаючи можливості глобалізації, слід виділити проблеми конкурентності в країнах Європейського союзу, а також подібності інтелектуально-інноваційного шляху. З урахуванням таких факторів у діяльності науки постають різноманітні можливості: різноманітності, унікальності, громадянської позиції та думки по відношенню до інших етапів розвитку наукової діяльності (В.Д.Бондаренка, Ф.Г.Ващука: с 50-54).

Найбільш ефективним проявом української інтеграції вищої освіти України у Європейський освітній простір, стали Болонський процес 1999 р. (який має на меті створення та висвітлення європейського простору вищої освіти), а також Лісабонська стратегія 2000 р. (яка в свою чергу, висвітлює можливості побудови Європейського дослідницького простору) (Ф.Г. Ващука. – Ужгород: с 432-417).

На фоні швидкого розвитку інноваційних технологій, особливо у сфері освіти, Україна офіційно приєдналася до Болонського процесу і бере в ньому участь на щорічній основі, у кожній конференції міністрів вищої освіти та європейських держав у Норвегії. На одній із таких конференцій, міністри 45 держав вищої освіти Європейських країн, а також Україна, створили та прийняли офіційне повідомлення під назвою "Європейський простір вищої освіти". Таке повідомлення має на меті висвітлити інформацію про хід і наслідки переговорів між державами, громадськими діячами, також деякими делегаціями у міжнародних відносинах і дає можливість використання всіх національних ресурсів для створення висновків, які можуть бути опубліковані в ЗМІ. Таким повідомленням визначалися пріоритети, які грають ключову роль у створенні вищої освіти в Європі із залученням інноваційних технологій. Коли Україна прийняла документи і підписала відповідні акти про приєднання до Болонського процесу – результатами цього послугувало значне покращення отримання вищої освіти і отримання її на міжнародному рівні в чому заключається якість і ефективність роботи майбутніх фахівців (Артьомов І.В: с 224-231).

Болонський процес, у свою чергу, започаткував та організував можливості готовності країн координувати в рамках цього процесу, а також впровадити національну політику зі створення загальноєвропейського простору вищої освіти. Болонський процес також

передбачив можливість допомагати країнам, які були щойно включені до цього процесу та розвивати здібності, уміння набуті досвідом і роботою (Мар'єнко М., & Сухіх А. (2022): с 12-15).

У результаті функціонування Болонського процесу сучасна освіта визначила намір розширити загальноєвропейський простір вищої освіти та забезпечити всі можливості для розвитку здібностей і навиків в отриманні якісного навчання суспільства, заснованого на знаннях старої школи зі збереженням національних цінностей та культур.

Для досягнення поставлених цілей та завдань було визначено такі пріоритети:

- укріплення зв'язків українських закладів вищої освіти з закладами освіти Європейського союзу;

- можливості частих переговорів, узгодження деяких моментів з приводу якості освіти та покращення практичного досвіду в майбутньому, з метою підвищення вірогідності працевлаштування випускників освітнього ступеня бакалавр;

- залучення до наукового процесу новітніх сучасних технологій, що є невід'ємною частиною отримання освіти, а також підвищення якості знань на фоні використання різноманітних методик;

- спонукання та залучення студентів до різноманітних методик міжнародної праці, участь у наукових конференціях на міжнародному рівні, презентації наукових робіт тощо;

- можливість продовження навчання після випуску закладу вищої освіти.

Входження України у Європейське, культурне, економічне, правове середовище дає можливість розвитку для досягнення успіхів не тільки в освітньому процесі, а й працевлаштуванні майбутніх спеціалістів з метою підняття економіки країни на міжнародний рівень (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021: с 50-52).

Глобалізація навчального процесу і діяльності закладів вищої освіти Європейського союзу суттєво впливають на систему освіти в Україні. У дослідженнях деяких науковців, можна виявити те, що існує спеціальний динамічний розвиток процесів, започаткованих Болонською декларацією у закладах вищої освіти країни. Результатом таких процесів є розширені можливості доступу до національних і наукових освітніх просторів, що у свою чергу сприяє підсиленню обміну досвідом між закладами освіти і додатково є можливістю прогнозування швидкого працевлаштування студентів після закінчення закладу вищої освіти.

Отже слід приділити велику увагу тому, що за роки приєднання України до Болонської декларації, було зроблено дуже багато роботи для розвитку і вдосконалення якості вищої освіти. Ураховуючи факти сьогоденного виклику воєнного часу та проблем, які можуть бути створені у зв'язку з війною, освіта не повинна занепадати і підкорятися процесам, які мають на меті погіршити умови сучасного освітнього процесу. Освіта повинна бути вільною,

і для подолання бар'єрів і викликів сучасності, незалежною у плані розвитку та залучення нових способів розширення свого потенціалу у сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Олексик Х.М. Еволюція Болонського процесу та його організаційно-правове забезпечення в Україні Х.М. Олексик // Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: монографія/За заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с. – С.69-82.

2. Філософія інтеграції: монографія / За заг. ред. В.Д.Бондаренка, Ф.Г.Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011.

3. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: монографія / за заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с.

4. Артёмов І.В. Концептуальні і правові основи формування Європейського освітнього простору: навч. посіб. І.В. Артёмов, О.М. Ващук; за ред. Ф.Г. Ващука, В.І. Лугового. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 568 с.

5. Мар'єнко М., & Сухіх А. (2022). Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*, 31–37. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-31-37> – С. 28-30

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>

ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

*Курепін В.М., канд. екон. наук, доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

Постановка проблеми. Якісні зміни у сфері науки і освіти, динамічний інтеграційний поступ в європейський простір вищої освіти України, це безповоротний курс України на європейську інтеграцію. Інтеграційна поступ України в європейський освітній простір вимагає вироблення нових механізмів співробітництва, серед яких: адаптування законодавства України до вимог Євросоюзу, підготовка фахівців, спроможних захистити інтереси країни у жорстких умовах світової конкуренції [1, с. 37] та агресії росії, розроблення сучасного методичного забезпечення освітнього процесу, визнання дипломів українського зразка у країнах ЄС та у світі, обмін випускниками закладів вищої освіти (ЗВО).

Умови повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією, без перебільшення, добавили нагальних проблем [2, с. 156], які виникли в системі освіти: загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, масштабні руйнування освітньої інфраструктури, вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським студентам, порушення безперервності освітнього процесу. Всі ці обставини підштовхують вищу освіту України посилити необхідність впровадження важливих реформ щодо інтеграції в європейський простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впровадження європейських освітніх стандартів, інтеграція вищої освіти України у європейський освітній простір завжди висвітлювалася у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких можна виокремити В. Андрущенко, І Бацуровську, О. Дашковську, В. Лугового, В. Погребняка, А. Сапіра, І. Сологуб, О. Шебаніну. Однак з огляду на проблеми, з якими зіткнулися освітяни України існує необхідність комплексного дослідження питань, пов'язаних із інтеграцією вищої освіти в Європейський освітній простір.

Формулювання цілей тез. Полягає у дослідженні та узагальненні науково-теоретичних підходів до шляхів інтеграції освіти в Європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навряд чи процес вступу до ЄЕ України буде стрімким. Але глобальні інтеграційні процеси сучасного світу, об'єктивні і закономірні тенденції розвитку усіх сфер суспільного життя, у тому числі і освіти, наближають нашу державу до цивілізаційних процесів сучасності [3, с. 6]. Насправді процес приєднання до ЄС тривалий і важкий, але необхідна інтеграційна діяльність України в освіті продовжується.

Від України вимагається виконання численних умов і гармонізації правил та стандартів, принципів забезпечення якості та впровадження національних кваліфікаційних рамок, створення можливостей для гнучких траєкторій навчання у вищій освіті. Сьогодні одне з ключових завдань України, це прискорення інтеграції національної системи вищої освіти в Європейський освітній простір (ЄОП) та розширенні взаємовигідної співпраці.

Інтеграція вищої освіти України до ЄОП базується на Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Вона визначає необхідність наближення української сфери науки і технологій до наявної політики ЄС та залучення України до Європейського дослідницького простору через проведення змін у сферах управління та освіти і науки. Це відбувається за рахунок участі у спільних міжнародних дослідницьких та інноваційних програмах ЄС.

Зрозуміло, поглиблення взаємодії з Європейськими науковцями та освітянами дасть змогу вітчизняним працівникам освіти і науки інтегруватися до європейського дослідницького простору. Держава матиме можливість продовжувати адаптацію до стандартів і норм сфери науки та інновацій ЄС.

Для спрямування на поглиблення у освітній та науковій сферах євроінтеграційних процесів задля впровадження кращих підходів європейських освітніх та наукових напрацювань у вітчизняні умови необхідні дієві та своєчасні реформи Міністерства освіти і науки України.

Євроінтеграційні пріоритети освітньо-наукової сфери повинні спиратися на:

- участь українських дослідників у наукових проєктах та ініціативах ЄС;
- застосування європейських стандартів і рекомендацій у системі забезпечення освітньої якості;
- підтримку академічної мобільності для здобувачів освітніх рівнів, науково-професорського складу ЗВО і дослідників ЄС [4, с. 75];
- приєднання вітчизняної дослідницької інфраструктури до європейських дослідницьких інфраструктур.

У стратегії розвитку освіти в Україні наголошується, конкретні кроки щодо інтеграції вітчизняної вищої освіти в міжнародний освітній простір вже зроблені. Практика роботи закладів вищої освіти України засвідчує - зазначений процес потребує якісних змін, адже сучасне суспільство, яке пристосовується до проблем глобалізації, потребує чіткої відповіді на багато запитань щодо впровадження новітніх технологій в освіті, які ґрунтуються на нових методологічних засадах інтеграційного характеру.

Серед основних складових роботи ЗВО України є продовження реалізація положень Болонської декларації, пріоритети якої складає міжнародна співпраця [5, с. 120], як важливий

механізм інтегрування в європейський і світовий освітній простір. Враховуючи це у ЗВО України розроблені концептуальні моделі розвитку міжнародного співробітництва. Ця співпраця полягає в:

- досягненні міжнародних стандартів якості у галузі дослідницьких та навчальних програм;
- гармонізації навчальних планів університетів з навчальними планами провідних європейських вузів;
- забезпечення відповідно до вимог Болонського процесу мобільності студентів;
- впровадження та реалізацію програм спільних дипломів як ефективного засобу підвищення конкурентоздатності на ринку освітніх послуг [6, с. 739];
- участь освітніх закладів у міжнародній науково-дослідній діяльності;
- забезпечення зростаючого вкладу міжнародної діяльності у фінансову потужність освітніх установ.

У сприятливому середовищі ЗВО повинні мати фінансову та академічну автономію, прозорий зовнішній моніторинг ефективності їх діяльності, це стимулює різноманітність та конкуренцію між суб'єктами освітньої діяльності. Наявні міжнародні зв'язки у сфері освіти та досліджень, співробітництво посилює необхідні технічні зміни, інноваційність діяльності, обмін досвідом і напрацюваннями та стає драйвером економічного зростання.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Незважаючи на існуючі виклики в Україні, зроблено чимало корисного для розвитку і вдосконалення вищої освіти. Інтеграційна поступ України в європейський освітній простір формує широкий набір потенційних можливостей та передбачає зосередження особливої уваги на системі вищої освіти. Україна постійно доводить власну освітню, наукову та інноваційну спроможність бути надійним партнером Європейського Союзу. Через реформування нормативно-правової бази у сфері освіти та науки визначені напрями співпраці з європейськими освітніми інституціями, можливість створення спільних інноваційних програм та проєктів, поступово впроваджуються сучасні моделі фінансування закладів вищої освіти. В подальшому є доцільним вивчення та аналіз законодавства, що регулює процеси інтеграції системи вищої освіти в Європейський освітній простір. Це необхідне для пошуку підходів до розроблення правових механізмів державного управління змінами в системі вищої освіти на основі європейських стандартів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Русавська В. І. Адаптація національного трудового законодавства до законодавства Європейського Союзу // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні

аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 36-39.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9821>.

2. Курепін В. М. Воєнні конфлікти, як глобальні екологічні проблеми суспільства // Педагогічні інновації : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 28-29 квітня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021, С. 156-158.
URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9296>.

3. Реформи МОН, спрямовані на євроінтеграцію України. URL:
<https://mon.gov.ua/ua/news/reformi-monnapravleni-na-yevrointegraciyu-ukrayini-sergij-shkarlet>.

4. Іваненко В. Вплив євроінтеграційних процесів на роль студентського самоврядування // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ.освіти і мол.учених, 5-6 жовтня 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 73-77.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11859>.

5. Курепін В. М. Миколаївський національний аграрний університет колицка аграрних кадрів // Актуальні питання історії науки і техніки : матеріали 21-ї Всеукраїнської наукової конференції, м. Київ, 20-21 жовтня 2022 р. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK, 2022. С. 118-121. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11871>.

6. Іваненко В. С. Цінності та запити сучасної молоді: життєві пріоритети української молоді // Покоління незалежності: ціннісні орієнтири і перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та магістрантів, м. Костанай, 30 березня 2021р. Костанай : Костанайський регіональний університет імені А. Байтурсинова, 2021. С. 737-741.
URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9255>.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ВЛАСНИКАМ ЗЕМЛІ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧАМ В УКРАЇНІ

Кушнірук Т.М.¹, Ясінецька І.А.², Додурич В.В.³,

*¹ к. с.-г. наук, доцент кафедри; ² д. е. наук, професор кафедри; ³ асистент кафедри,
кафедра «Садово-паркового господарства, геодезії та землеустрою»,
ЗВО «Подільський державний університет», м. Кам'янець-Подільський, Україна*

З проведенням земельної реформи в Україні зросла роль приватно-правових інститутів у зазначеній сфері та необхідність ефективного захисту прав на землю. Одним з найдавніших і основоположних інститутів у сфері захисту порушених прав є інститут відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. Конституція України юридично закріпила обов'язок кожного відшкодувати завдані ним збитки. Конституційні засади розкриваються у Земельному кодексі України (далі — ЗК України), який значно більше уваги приділяє інституту відшкодування збитків.

Стрімкі темпи реформування земельно-правових відносин в Україні та потреби судової практики вимагають постійного наукового аналізу категорії «збитки». Попри поширеність випадків заподіяння шкоди власникам землі та землекористувачам, отримати відшкодування (відшкодувати збитки) вельми складно, що обумовлено проблематичністю доведення розміру збитків, і ще в більшому ступені — наявності причинно-наслідкового зв'язку між діями однієї особи і виникненням збитків у іншої особи. Негативно позначається на ефективності захисту прав та інтересів власників землі та землекористувачів недосконалість чинного земельного законодавства в галузі регулювання відшкодування збитків. У зв'язку з цим у даний час виникла нагальна потреба у чіткому визначенні поняття «збитки» та основних функцій відшкодування збитків, закріпленні особливостей правомірних та неправомірних підстав відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, формулюванні пропозицій щодо удосконалення правового регулювання відносин у зазначеній сфері. [1, с.80-83]

Від повноти вирішення цих питань та правильного тлумачення норм про збитки багато в чому залежить ефективність захисту порушених прав та інтересів суб'єктів земельного права і розгляду земельних справ судами. Важливе практичне значення має забезпечення справедливого балансу між інтересами власників землі та землекористувачів щодо отримання відшкодування збитків та інтересами порушників щодо виплати збитків, співмірних завданій шкоді.

Сформульовані в дослідженні теоретичні висновки спираються на результати досліджень таких вчених-правознавців у галузі земельного права, як: В. І. Андрейцева, Г. В. Анісімової, Г. І. Балюк, В. Д. Басая, А. Г. Бобкової, М. Я. Ващишин, О. А. Вівчаренка, Н. С.

Гавриш, Я. З. Гасцької-Колотило, А. П. Гетьмана та ін.

Аналіз проведених в Україні наукових досліджень з питань земельного, екологічного та цивільного права показує, що сучасна вітчизняна земельно-правова доктрина поки що не враховує принцип поєднання інтересів суспільства і законних інтересів громадян та збереження гарантій кожного громадянина на вільне володіння, використання і розпорядження належною йому земельною ділянкою, а обмежується лише висвітленням і коментуванням законодавчих положень щодо відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, не пропонуючи теоретичних висновків і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам в умовах світових інтеграційних економічних і державно-правових явищ.

За результатами дослідження еволюції законодавчого забезпечення відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам було виділено три етапи:

перший етап (1922—1990 рр.) — період, який пов'язаний з прийняттям кодифікованих актів земельного законодавства за радянських часів. В той часовий проміжок інститут відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам був спрямований на виконання завдань та інтересів держави;

другий етап (1990—2001 рр.) характеризується суттєвими змінами в юридичній природі та правовому механізмі інституту відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам у порівнянні з радянським періодом (зміна суб'єктного складу, зміна правового статусу землекористувача, що було пов'язано із введенням двох видів користування земельними ділянками постійного і тимчасового, у тому числі оренди, доповнення переліку підстав відшкодування збитків, а саме — викуп земельної ділянки, що зумовлювалося визнанням приватної власності на землю);

третій етап (2001 р. — по сьогоднішній день) розпочався з прийняттям 25 жовтня 2001 р. чинного ЗК України. Правові приписи, що регулюють відносини у сфері відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, зосереджені в гл. 24 ЗК України, яка займає самостійне місце в розділі V, що має назву «Гарантії прав на землю». Це свідчить про суттєву роль, яку мають відігравати норми, що регулюють суспільні відносини в даній сфері. Відносини щодо відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам раніше були врегульовані підзаконними нормативними актами. Сьогодні ж, наприклад, порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам при відчуженні земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності закріплено на рівні Закону. [2]

Збитки у сфері земельного права — це спричинені неправомірною (або правомірною)

поведінкою негативні наслідки, завдані майновій (еколого-майновій) сфері власника землі чи землекористувача. Критеріями класифікації збитків є: 1) ступень виявлення збитків (явні, які чітко визначаються за допомогою наукових методів і приховані, які за умов існуючого рівня знань і методологічного забезпечення не можуть бути встановлені); 2) час формування (поточні, існують в даний момент та прогнозовані, які будуть існувати в майбутньому внаслідок певного впливу); 3) оборотність наслідків (поправні і непоправні); 4) масштаб (глобальний, регіональний, локальний); 5) спосіб визначення (вимірювані (грошові чи натуральні) і умовно вимірювані, тобто ті, що практично не піддаються кількісній оцінці); 6) наслідки (екологічні збитки й такі, що не пов'язані з екологічною шкодою).

Функціями відшкодування збитків є:

а) компенсаційна (відшкодування шкоди в грошовій формі); б) правовідновлююча (повернення самовільно зайнятої земельної ділянки, відміна незаконного акта); в) стимулююча (здійснення мотиваційного впливу на свідомість учасників земельних відносин з метою стимулювати їх поведінку у необхідному для суспільства руслі).

Встановлено, що розпорядження «Про створення комісії для визначення збитків власникам землі та землекористувачам» мають низку суперечностей, які потребують детального правового аналізу. Запропоновано закріпити в Порядку № 284 чіткий перелік обов'язкових документів, які додаються до заяви про відшкодування збитків власникам землі і землекористувачам.

Правові підстави прийняття більшості постанов ВР України щодо вилучення земельних ділянок та обов'язку підприємств, установ та організацій, що отримують ці ділянки, компенсувати збитки не мають юридичного підґрунтя. ЗК України, а також ЗУ «Про відчуження для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності ...» явно не надають ВР України відповідних повноважень. В нормах ЗК України прямо встановлюється лише обов'язок погоджувати вилучення особливо цінних земель з ВР України, однак більшість відповідних постанов парламенту особливо цінних земель не стосується. Аргументовано пропозицію надати ВР України право на вилучення земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності та зазначити в ЗУ «Про відчуження для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності ...» тип та форму акта, яким ВР України буде здійснювати таке вилучення та відшкодування. [3, с.69] Враховуючи неусталеність оформлення актів КМ України щодо вилучення земельних ділянок, слід рішення КМ України щодо вилучення земельних ділянок приймати лише у вигляді постанов, зміст та форма яких буде визначатися нормами ЗУ «Про відчуження для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності ...». При викупі земельних ділянок перевага має надаватися відшкодуванню в грошовій формі, оскільки при компенсації у натуральній формі можуть виникнути проблеми з визначеністю

рівноцінності відшкодування. [4, с.184]

З метою удосконалення чинного законодавства щодо захисту прав та законних інтересів власників землі та землекористувачів доцільно внести такі зміни: доповнити перелік ст. 156 ЗК України такою підставою відшкодування збитків, як використання земельних ділянок без належної державної реєстрації прав на них; доповнити ст. 14 ЗУ «Про відчуження для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності ...» положенням, що у разі викупу (вилучення) земель сільськогосподарського призначення встановлюється підвищений (подвійний) розмір відшкодування збитків; викласти ст. 14 ЗУ «Про відчуження для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності» у такій редакції: «У разі викупу земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, для суспільних потреб власнику (власникам) цього майна вартість таких об'єктів може бути відшкодована у грошовій формі або за згодою власника (власників) може бути надано у власність іншу рівноцінну земельну ділянку чи об'єкти нерухомого майна, вартість яких враховується при визначенні викупної ціни»; доповнити частиною другою ст. 156 ЗК України в такій редакції: «вимога про відшкодування не одержаних доходів покладає на позивача обов'язок довести, що ці доходи не є абстрактними, а дійсно були б ним отримані в разі належного виконання відповідачем своїх обов'язків»; виключити положення ч. 2 ст. 14 із ЗУ «Про відчуження для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності ...», оскільки правила укладання договорів купівлі-продажу, встановлені ЦК України та ЗК України, не передбачають обов'язків набувача земельної ділянки з відшкодування збитків третім особам, якщо ці збитки виникли із самого факту купівлі-продажу земельної ділянки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гавриш Н. С., Суца Л. М. Історичні передумови формування інституту відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. *Науково-практичний журнал «Прикарпатський юридичний вісник»*. № 6 (15), 2016. С. 80-83.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3. Ст. 27.
3. Земельний кодекс України : науково-практичний коментар. За ред. В. І. Семчика. Київ, 2003. 676 с.
4. Мельник Н. О. Правові засади відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва : монографія. Право, 2016. 184 с.

РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИЩУ ОСВІТУ

*Лиманський Павло Павлович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
e-mail: plimanski@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-2920-2418>*

Протягом тривалого часу питання регулювання робочого часу науково-педагогічних працівників ставало в полі зору законодавців. Реформування вищої освіти в Україні, прискорення тенденцій щодо інтеграції у світову спільноту, в значній мірі сприяли створенню зовнішньої та внутрішньої системи правового регулювання робочого часу науково-педагогічних працівників та його використання.

У Законі України «Про вищу освіту» (ч.1, ст.56) вказано, що «робочий час становить 36 годин на тиждень (скорочена тривалість робочого часу). Робочий час науково-педагогічного працівника включає час виконання ним навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи та інших трудових обов'язків. Норми часу навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи визначаються закладом вищої освіти [1].

Наказ Міністерства освіти і науки України від 7 серпня 2002 року № 450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та перелік основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів закріплює норми часу для обліку роботи науково-педагогічних працівників [2].

Відсутність же затверджених норм часу для основних видів методичної, наукової та організаційної роботи науково-педагогічних працівників становить складність її обліку. Закон визначає такі норми лише для навчальної роботи. Максимальне навчальне навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника не може перевищувати 600 годин на навчальний рік [1].

Науковці вказують, що це значно вище, ніж навантаження у європейських колег. Так, в Польщі річний розмір навчального навантаження становить від 120 до 240 годин для науково-педагогічних працівників [2].

К. Попова-Коряк наголошує, що специфіка робочого часу науково-педагогічних працівників полягає у особливості науково-педагогічної діяльності, яка має комплексний характер за видами робіт і є достатньо складною. Складність становить прорахувати тривалість цих робіт, особливо таких, як: зародження ідеї, визначення напрямів її реалізації та й у визначенні необхідності присутності працівника на робочому місці під час їх виконання [4]. Авторка пропонує у рамках загальної тенденції європейських країн щодо використання

новітніх тенденцій у регулювання режимів роботи із застосуванням їх гнучкості та можливістю використання дистанційної роботи.

Отже, специфіка трудової діяльності науково-педагогічних працівників зумовлює необхідність удосконалення системи обліку окремих видів робіт, зменшення навчального навантаження, індивідуалізації підходів до робочого часу та місця виконання своїх обов'язків, що сприятиме уникнення перенавантаження працівників та активізації їх наукової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Крічфалушій-Степанова К.М. Напрями удосконалення правового регулювання робочого часу науково-педагогічних працівників. «*Colloquium journal*». № 12 (99). 2021. С. 38-42.
3. Наказ МОН № 450 від 07.08.2002 р.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-02#Text>.
4. Попова-Коряк К.О. Особливості правового регулювання праці науково-педагогічних працівників. Дис. на здобуття наук.ступ. канд.юрид.наук. Х., Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 2019. 250 с.

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ ТА ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ПОТРЕБ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Лисенко Володимир¹, Комишнюк Юрій²
¹ доктор юридичних наук, професор; ² аспірант,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

Постановка проблеми. Розслідування злочинів економічного спрямування вимагає від слідчого використання різноманітних документів та інших предметів, які є носіями інформації про обставини його вчинення. Такі документи та предмети можуть знаходитися за місцем розташування суб'єктів господарювання чи місцем проживання осіб, які беруть участь у його діяльності. Перелік документів та предметів, які підлягають вилученню та використанню в доказовому процесі, залежить від виду кримінального правопорушення, способу його вчинення та приховування слідів злочину, досвіду ведення фінансово-господарських операцій, злочинного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання процесуального забезпечення отримання для потреб досудового розслідування речей та документів у ході здійснення тимчасового доступу знайшли достатньо широке відображення у наукових публікаціях Погорецького М.А., Сергєєвої Д.Б., Старенького О.С., Коровайка О.І., Соф'їна М. І., Кузубової Т.О. [1-5], оскільки в практиці розслідування злочинів виникає низка організаційних проблем. У зазначених вище наукових роботах запропонована низка рекомендацій, у тому числі змін до чинного кримінального-процесуального законодавства, щодо вирішення таких проблем діяльності органів досудового розслідування. Незважаючи на те що питання вилучення у суб'єктів господарювання речей та документів достатньо широко висвітлені в наукових роботах, правоохоронні органи та суди по-різному ставляться до розв'язання цієї проблеми, що, відповідно, негативно впливає на результати розслідування злочинів.

Формулювання цілей тез. Метою дослідження є аналіз судової практики щодо особливостей реалізації положень кримінального процесуального законодавства України у ході тимчасового доступу до речей і документів. Аналіз отриманих даних буде сприяти належній організації роботи слідчих щодо формування змісту клопотань до слідчого судді і реалізації на практиці положень про особливості проведення тимчасового доступу до речей і документів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінальний процесуальний кодекс України редакції 2012 р. (КПК) кардинально змінив способи вилучення (отримання) документів слідчими в межах кримінального провадження. При цьому законодавцю не

вдалося повністю створити ідеальний механізм, який би, з однієї сторони, забезпечував належний захист власників таких документів і предметів (суб'єктів господарювання). З іншої сторони – створити належні умови правоохоронним органам для протидії злочинності, можливості отримання необхідних для доказового процесу документів, предметів тощо.

В своїй діяльності органи досудового розслідування використовують різні механізми відшукування та отримання документів, предметів у суб'єктів господарювання. Серед них окремі заходи забезпечення кримінального провадження: тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; арешт майна. Іншим, достатньо поширеним, є проведення такої слідчої (розшукової) дії як обшук.

Зазначені вище механізми відшукування та вилучення документів та інших предметів по-різному використовуються слідчими, нерідко допускаються порушення чинного процесуального законодавства. Головними причинами здебільшого, як показав аналіз судової практики, є недостатній рівень кваліфікації, відсутність дієвого контролю за слідчими з боку керівництва слідчих підрозділів та прокурора, як процесуального керуючого. Нерідко слідчий суддя повертає слідчому клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів для доопрацювання, в окремих випадках декілька разів [6-7].

Специфіка вилучення інформації з електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку потребує використання технічних засобів та допомоги відповідних спеціалістів [8]. У клопотанні про тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем та вилучення інформації, яка підтверджує рух коштів на розрахунковому рахунку слідчий фактично клопотав про надання тимчасового доступу до документів, які містять банківську таємницю і не навів належних доказів перерахування коштів на розрахунковий рахунок, вказавши лише номер банківської картки [9].

Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про надання тимчасового доступу якщо клопотання не містить вказівок, до яких конкретно документів сторона обвинувачення бажає отримати тимчасовий доступ. Тобто в клопотанні має чітко бути зазначено до яких саме первинних, бухгалтерський та документів податкової звітності стороні обвинувачення потрібен доступ. Слідчий суддя відмовив у тимчасовому доступу до оригіналів документів, які перебувають у володінні суб'єкта господарювання, оскільки клопотання не обґрунтоване належним чином та не конкретизоване, не був визначений конкретний перелік документів, до яких мав би був наданий тимчасовий доступ [10].

Серед тимчасового доступу до речей і документів виділяється специфічний його вид, який стосується речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю (ст. 162 КПК України) [11-14].

Слідчі нерідко звертаються до слідчого судді з клопотаннями про надання тимчасового доступу до речей і документів, у зв'язку із наданням компетентним органам інших держав міжнародної правової допомоги на території України [15].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Слідчі у ході звернень до слідчого судді мають враховувати вимоги судової практики щодо оформлення клопотань, чіткого визначення переліку документів, які підлягають вилученню, дотримуватися вимог щодо повернення власнику тимчасово вилученого майна і документів. Аналіз і узагальнення судової практики у подальшому сприяє належній організації діяльності органів досудового розслідування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кузубова Т. О. (2017). Правові наслідки невиконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : тези доп. учасників наук.-практ. конф.* (100-103). Харків. нац. ун-т внутр. справ.

https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2552/Aktualni%20problemy%20sучasnoi%20nauky%20v%20doslidzhenniakh%20molodykh%20uchenikh_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y

2. Погорецький М. А., Коровайко О. І. (2013). Застосування тимчасового доступу до речей і документів у кримінальних провадженнях про злочини, учинені організованими злочинними угрупованнями. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. № 1. 234-241. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=boz_2013_1_28

3. Сергеева Д. Б., Старенький О. С. (2015). Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для проведення тимчасового доступу до речей і документів. *Вісник кримінального судочинства*. № 4. 70-80.

https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2014_Sergeeva_Starenkyi.pdf

4. Соф'їн М. І. (2016). Проблемні питання тимчасового доступу до речей та документів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 1 (98). 182-194. <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/88/3/14.pdf>

5. Старенький О. С. (2019). Тимчасовий доступ до речей і документів як засіб отримання доказів у кримінальному провадженні: окремі проблемні питання. *Вісник*

http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2019_starenkyi.pdf

6. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 11 травня 2021 р. Справа № 757/24075/21-к (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102888002>.

7. Ухвала слідчого судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 20 січня 2020 р. Справа № 686/1089/20 (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87016443>.

8. Ухвала слідчого судді Сихівського районного суду м. Львова від 28 лютого 2020 р. Справа № 464/973/20 (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87975595>.

9. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 6 січня 2023 р. ЄУН № 336/2975/22 (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108274676>.

10. Ухвала слідчого судді Личаківського районного суду м. Львова від 16 квітня 2021 р. Справа №463/4326/21 (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96421909>.

11. Ухвала слідчого судді Зміївського районного суду Харківської області від 6 липня 2021 р. Справа №621/871/21 (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98102206>.

12. Ухвала колегії суддів Вишого антикорупційного суду від 20 січня 2021 р. Справа № 348/1674/19 (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94271031>.

13. Ухвала колегії суддів Вишого антикорупційного суду від 7 грудня 2021 р. Справа № 758/3123/16. (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101701988>.

14. Ухвала слідчого судді Солом'янського районного суду міста Києва від 3 лютого 2021 р. Справа № 760/1952/2 (Україна). Вилучено з <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94792697>.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ГІДНОЇ ПРАЦІ У ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Литвиненко Анна Сергіївна, адвокат, аспірант 2-го року навчання, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Так склалось у сучасному світі, що нам довелося жити в епоху війн, різноманітних військових конфліктів, гуманітарних катастроф, грубих порушень прав людини, інформаційних війн, інформаційної агресії. Цей шлях не оминув й Україну. Через військову агресію ми вимушені швидко пристосовуватись до європейські сучасності і приймати нові виклики. Але це, можна сказати, є нашим становленням, в тому числі і правовим.

Україна упродовж останнього року стала темою для розмов у міжнародному інформаційному просторі, значний інтерес зараз представляє дослідження саме українського питання в його новітній історичній гілці крізь призму впливу західних джерел, в тому числі євроінтеграція та інтеграція правових шкіл до більш європейських, поступовий відхід від радянських та пострадянських положень. Не виключенням є й трансформація трудового законодавства.

«Отже, зараз особливо гостро відчувається потреба у з'ясуванні природи, сутності права на працю для того, щоб розвивати та вдосконалювати трудове право в напрямі, яке б ґрунтувалося на принципах демократії, гуманізму та справедливості, проголошених у Конституції України, та втілювало б ці принципи в реальне життя головного творця усіх матеріальних та духовних благ цивілізації – працівника» [1, с. 40].

Особливо гостро стає потреба у імплементації міжнародних норм трудового права в українське право. З теоретичної точки зору міжнародні норми є змістом міжнародного трудового права, яке, в свою чергу, відображає результати діяльності певної держави і мають за мету впроваджувати такі результати в економіку. «Зміст таких стандартів є концентрованим відображенням досвіду багатьох країн, результатом ретельного відбору найбільш цінних і значущих норм та положень національного трудового права, створення інших правил, що представляють вже існуючі норми правового регулювання праці, короткий виклад суперечливих думок та підходів, пошук компромісних правових формул, трансформованих в міжнародні норми» [2, с. 219].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми гідної праці розглядалися в роботах Л. Амелічевої, О. Коваленко, О.Середі, Р.Шабанова та інших.

Формулювання цілей тез. У даній роботі метою є характеристика окремих питань імплементації міжнародних стандартів гідної праці у правову систему України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з основоположних принципів системи державного регулювання трудових відносин в Україні є вплив на міжнародні трудові норми. На сьогодні існує два основних способи поєднання внутрішнього трудового права і міжнародних трудових норм: застосування міжнародного трудового права у внутрішньому законодавстві і прийняття внутрішнього трудового законодавства з урахуванням міжнародних актів. [2, с. 69]

Найпоширеніший спосіб впливу міжнародно-правових актів на внутрішнє право - це їх застосування у внутрішньому законодавстві. Відповідно до міжнародного права, коли держава бере на себе зобов'язання за міжнародним договором, цей договір стає невід'ємною частиною внутрішнього права. Це правило підтверджується положенням ст. 9 Конституції України, згідно з якою чинні міжнародні договори, згода на які надана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. Якщо міжнародним договором або міжнародним договором, в якому бере участь Україна, встановлено інші правила, ніж ті, які містяться в трудовому законодавстві України, то застосовуються правила міжнародного договору або міжнародної угоди. Тому Конституція і Кодекс законів про працю закріплюють принцип пріоритету міжнародно-правових норм над нормами національного законодавства.

Інший спосіб впливу міжнародних трудових норм на правовий механізм регулювання трудових відносин в Україні є прийняття внутрішніх актів відповідно до міжнародних норм. У деяких випадках внутрішнє законодавство формується при безпосередньому консультуванні міжнародних організацій.

Так, в 2001 році за підтримки МОП розпочалася робота з підготовки реформи трудового законодавства. Розробка трудового законодавства України формується з урахуванням змісту міжнародних актів та норм. Співпраця МОП з Україною в галузі міжнародних трудових стандартів направлено загалом на ратифікацію і практичне здійснення конвенцій МОП. [3, с. 21].

Робота МОП в Україні призвела до того, що понад 20 проектів технічного співробітництва були об'єднані в три великомасштабні програми, найбільшою з яких були Програми гідної праці. Мета цього документу - надавати підтримку та допомогу Україні в її прагненні до демократії, повної захисту прав людини і сильній економіці. Саме вони стали основою для першої Програми гідної праці, підписаної між МОП і Україною, яка була реалізована в 2006-2007 роках. Завдяки соціальному діалогу він став ключовим елементом державної соціальної політики, програм дій багатьох профспілкових організацій та роботодавців. [4, с.21].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Зміни в політичних, економічних і соціальних засадах суспільства неминуче ведуть до змін в правильному регулюванні соціально-трудова відносин. Ці зміни повинні супроводжуватись подальшим розширенням договірних відносин, удосконаленням соціального партнерства в сфері праці, забезпеченням повного захисту трудових прав як працівників, так і роботодавців. Держава повинна забезпечити умови для реалізації прав як окремих осіб, так і всіх членів суспільства. Цей факт свідчить про те, що реалізація прав людини в правових системах призводить до відповідних змін в механізмі правового регулювання, а це призводить до того, що права людини і їх захист є загальними орієнтирами, що об'єднує правові системи всіх держав, які проголосили себе законними і демократичними.

Ситуація, що склалася сьогодні навколо України взагалі та навколо українського ринку праці зокрема призвела до зростання безробіття, розчаруванням громадян можливістю реалізувати себе, втрати доходів, втрати мотивації до професійного зростання. Все це змушує шукати ідеї та рекомендації як повернутись до своєї природної цінності - бути рушійною силою сили особистого і соціального прогресу. Це позиція Міжнародної організації праці, яка визначає глобальні принципи зайнятості. Основним міжнародним актом в області політики зайнятості можна назвати Конвенцію Міжнародної організації праці. Цей міжнародно-правовий акт визначає ключові області політики зайнятості, які повинні дотримуватися всіма країнами, які ратифікували Конвенцію.

З преамбули до Конвенції вже ясно, що Міжнародна організація праці прихильна справі сприяння ухваленню програм, спрямованих на забезпечення повної зайнятості і підвищення рівня життя в країнах світу. Однією з таких сучасних програм є концепція «гідної праці», суть якої визначається при розробці такої активної державної політики зайнятості, яка б органічно забезпечувала загальне зростання якості життя всього суспільства [4, с.8].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко О. О. Міжнародні правові норми, що визначають право на працю, як важливий елемент розвитку України як соціальної та правової держави. Сборник международной научно-практической Интернет-конференции Международное право развития: современные тенденции и перспективы: электронное научное издание, Одесса: Национальный университет «Одесская юридическая академия», 17 июня 2015 г., с. 38-43.

2. Серета О. Міжнародні стандарти з охорони праці: сучасний стан та перспективи адаптації законодавства України. Публічне право. 2013. № 2. С. 219–226.

3. Колот А., Герасименко О. Соціально-економічний вимір гідної праці в координатах нової економіки. Україна: аспекти праці. 2016. № 3–4. С. 10–24.

4. Костин Л. А. Достойный труд – не привилегия для избранных, а настоящая необходимость для каждого занятого. Человек и труд. 2007. № 4. С. 18–21.

КВАНТОВА ФІЛОСОФІЯ КРИПТОСИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНО-ВІЙСЬКОВА ФОРМУЛА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ЕНТРОПІЙНИЙ ПРОЦЕС ІНФОРМАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ ЗНАНЬ

Лісовський П.М.¹, Лісовська Ю.П.²,

¹ д. філос. н., доцент, професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу Відкритого міжнародного університету розвитку Людини «Україна», Київ, Україна.

² к. ю. н., доцент кафедри адміністративного, фінансового та банківського права, Навчально-науковий інститут права МАУП, Київ, Україна

Постановка проблеми. У сучасних умовах нестабільності, коли міжнародне життя характеризується глобально-економічними і соціально-політичними змінами, право постає специфічною формою соціального буття, що переходить в новий якісний стан. Саме в системі регулювання правових відносин як прояву різного рівня невизначеності, випадковості, імовірності мають вплив ентропійні процеси на особу, державу та суспільство. Такий соціогенний вплив ентропійних процесів можливий лише за умов пізнання закономірностей цих процесів, їх особливостей для чого потрібне спеціалізоване вивчення сутності та змісту соціально-правової ентропії. Адже правова ентропія – це об'єктивне, закономірне явище, що надає можливість глибше пізнати сутність, структуру та динаміку як конкретних правових систем, так і правової системи загалом.

Крім того, інноваційні знання про соціально-правову ентропію дозволяють не тільки усвідомити особливості самоорганізації і самоуправління правових системних утворень, а й виробити нові підходи, методи щодо їх реалізації, зокрема в аерокосмічній галузі. Саме така ентропія як сукупна фізична матрична величина, що містить такі важливі параметри як температурний режим, час та простір, створює концептуальну теоретичну модель оптимального розвитку соціально-правових систем у процесі їх самоорганізації та самовизначення на рівні особи, держави та суспільства.

У свою чергу, за умов досягнень науково-технічного прогресу, актуального значення набуває квантова філософія. Саме таке всебічне суспільне явище як квантова філософія містить у собі фундаментальну основу знань. Це, насамперед, знання про ієрархію живої природи, що узагальнює розвиток органічного світу. У цьому розумінні знання, наповнене субстанційною енергією, у квантовій філософії набуває якісно нового стану людського капіталу. Ця інновація у квантовій філософії щодо перехідних процесів у життєвому світі (на атомно-молекулярному рівні) і характеризує постсучасність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій парадигмі до проблеми квантового капіталу та його міжнародно-правове забезпечення торкаються у своїх працях такі

вітчизняні і зарубіжні вчені як: Е. Брінолсфсона, Н. Ілляшенко, М. Курко, В. Литвиненко, А. Подоляка, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, С. Хокінг тощо.

Мета дослідження – вплив ентропійних процесів у квантовій філософії щодо вирішення глобальних потреб та інтересів людства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема дослідження стала предметом вивчення представниками різних наукових дисциплін як можливості впливу новітніх технологій у сфері соціології права.

При цьому, варто зауважити, що інтерес до інтелектуальних можливостей впливу науки на соціально-правовий розвиток людської цивілізації сформувався ще у новоєвропейській науковій традиції.

Як вважає англійський мислитель Ф. Бекон метою знань людини та основою її могутності є підкорення природи [1, с. 147]. Крім того, мислитель Ш. де Монтеск'є заперечував твердження тогочасних моралістів про те, що нові предмети споживання, які виробляються у промисловості, обумовлюють моральну деградацію людини. На думку дослідника, матеріальні блага є небезпечними для особистості лише в тому випадку, коли їх придбання не пов'язане з працею [2, с. 591].

Сьогодні стає очевидним, що новий тип виробничих процесів кардинально змінюються під впливом всеосяжної роботизації та діджиталізації. За цих умов американський філософ Ф. Фукуяма передбачав, що «найбільша небезпека, яку продукують сучасні біотехнології, полягає у можливості змінювати людську природу і тим самим вивести нас у «постлюдську» історичну епоху. Дійсно, нові генонанотехнології з огляду нейробіолінгвістики змінять наше світобачення про життєві імперативи ціннісно-сміслових орієнтирів, що певною мірою поневолює людину як творця креативних ідей. Англійський фізик-теоретик С. Хокінг висвітлює, що «автоматизація у кінцевому підсумку призведе до акселерації вже і без того зростаючої економічної нерівності в світі. Інтернет і ті платформи, які його використовують, дають вірні прибутки, при цьому н наймаючи значної кількості співробітників». Безперечно, на наш погляд це має суто деструктивний характер.

У цьому змісті варто прогнозувати, що можна буде купувати товари індивідуального дизайну, які будуть відразу оплачені. А так звані «дрони» (роботи-безпілотники) без посередників доправлятимуть покупки за вказаною адресою з торгових точок. Негативним наслідком цього є втрата потреби в дешевій робочій силі, яка сьогодні обслуговує торгові ринки і може завдати шкоди не лише некваліфікованим працівникам, а й тим країнам, які отримують прибуток від природних ресурсів, виробництва речей масового вжитку і зручного транспортного розташування.

Квантова філософія як нелінійність розвитку глобалізаційної освіти

Правові ризики, які супроводжують кібертехнології, повинні враховуватися, першочергово, на рівні людського капіталу. Для вирішення цієї проблеми необхідне якісне забезпечення освітою. Особливого значення набуває доступ до онлайн-освіти.

Так, наприклад, у кінці 2015 року в планах Facebook Inc. відбувається забезпечення Інтернетом частини Африканського континенту. При цьому, сплановано запуск супутника МОС–6, який охопить значну частину Західної, Східної та Південної Африки. Проте, очевидність такого засобу зв'язку та комунікації, як Інтернет, має і певні недоліки.

Адже варто наголосити, що в сучасній світовій практиці, зокрема в Японії, було допущено незначну помилку працівниками компанії Google в ентропійному процесі введення даних у протокол динамічної маршрутизації. Це призвело до кількогодинної відсутності доступу до Інтернету на території країни.

У цьому аспекті необхідно порушувати питання щодо фундаментальної освіти міждисциплінарного підходу серед населення планети. Для цього знову ж таки потрібні значні капіталовкладення, оскільки роботизація дозволяє знизити вартість праці робота до 2,7 євро з його завантаженням на 50 % робочого дня. Зекономлені кошти принагідно було б цілеспрямувати на навчання вивільнених працівників, а також на інтелектуальний розвиток стратегічних галузей меншою мірою розвинутих країн.

За даними експертів, «сьогодні на 10 тис. людей у США припадає 850 робіт, у Японії – 370, у Південній Кореї – 350, у Китаї – 36... Ідеться про один із найдорожчих ресурсів планети – розум, інтелект» [3, с. 22]. Адже однією з причин відтоку інтелекту в розвинуті країни, зокрема з України, є низький рівень оплати праці, що ґрунтується на дешевій робочій силі, а не на інноваціях.

У авангарді цих квантових (перехідних змін) перебуває сам «інтелектуальна еліта, відтік якої для країн периферії і напівпериферії недопустимий, адже за умови зростаючої еміграції здійснювати технологічні відкриття і впроваджувати інновації не буде кому» [3, с. 23]. Тому, на наш погляд, необхідно терміново створювати додаткові фінансові можливості для розвитку нових галузей економіки та науки, а також зростання соціокультурної обумовленості країн світу.

Таким чином, механізм управління та адміністрування освітою – це ірраціонально-раціональна діяльність інформолога, що риторично передбачає (планує), організує, координує та контролює.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2019 року» на першому етапі (2017–2018 роки) передбачається розроблення плану дій з реформування системи загальної середньої освіти;

спрощення системи документообігу, оптимізацію звітності та запровадження електронної форми документів [4].

Безперечно, імператив модернізації людського буття в сучасному кіберпросторі визначає таке складне соціально-юридичне явище як правова ентропія. Це явище уможлиблює атомно-молекулярні перехідні процеси на тлі лінійно-нелінійності, системи випадково-закономірних функцій (імовірних ірраціонально-раціональних чисел в контексті інтегральних та диференціальних рішень).

Як вважає вітчизняний філософ В. Кремень, «сучасна людина, з огляду на зміни ситуації буття, часто неадекватній її очікуванням, не може знайти точки дотику, спираючись на набуті в наявній системі освіти та культури знання і здібності. Саме тому її освіта повинна бути зорієнтована на раціональні смисли, тобто вчити людину перспективам раціонального пізнання й оцінці ситуації, умінню дисциплінувати на розумній основі емоції, розумом спрямовувати вольові дії [5, с. 9].

Адже саме сьогодні не вистачає людей, які системно обізнані в питаннях інноваційного законодавства щодо освіти, законодавства з бюджетного фінансування, Господарського кодексу, володіють риторичними навиками, знаються на основах діловодства та комп'ютерних розробках і технологіях. Для цього має бути нова українська еліта, спроможна системно мислити на тлі докорінних змін у постсучасності.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Необхідна додаткова розробка методики та техніки дослідження ентропії, оскільки саме соціально-правова ентропія тісно пов'язана з методологією правової науки. Адже сучасна юриспруденція семантично не охоплює значною мірою методологічний інструмент вияву сутності, структури та динаміки суспільно-правової ентропії як процесуальної норми в модернізації України. Для цього потрібно вивчати структурну організацію динамічно взаємодіючих суспільно-правових систем як ціннісно-смысловий орієнтир забезпечення ентропійного оптимуму не лише в Україні, а й міжнародній практиці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Джеджупа Ю. Таємна війна Богдана Хмельницького, історико-документальна оповідь. К.: Молодь, 1995. 224 с.
2. Коцур В. Концептуально-теоретичні засади дослідження етнополітичних конфліктів. Науковий часопис НПУ імені М. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2011. Вип. 5. С. 25.

3. Подольська Є. Освіта задля встановлення миру : методологічний потенціал соціальної науки як основа вирішення проблем глобальної інтеграції. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2014. Вип. 20. С. 298.
4. Рудич Ф. Політична влада та опозиція в Україні : спроба політологічного аналізу. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Е.Ф. Курага НАН України*. 2015. Вип. 2. С. 19.
5. Кремень В.Г. Синергетична модель розвитку освіти. *Проблеми освіти : зб. наук. праць*. Вінниця. Київ, 2015. Вип. 7–15.
6. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. *Військове право України: цифрова держава та інформаційне суспільство знань: навч. посібник*. К.: Видавництво Ліра-К, 2023. 162 с.

**ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ
У ЗАКОНОДАВСТВІ СУЧАСНИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

*Любавіна Вікторія, кандидат юридичних наук
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна*

Постановка проблеми. Однією із умов вступу України є приведення внутрішнього законодавства у відповідність із міжнародним. Існуюча система кримінальної юстиції не повною мірою відповідає новим суспільним відносинам, що склалися в Україні, і не забезпечує належного стану правопорядку, ефективного захисту осіб, суспільства та держави від небезпечних посягань на соціальні цінності, права і законні інтереси». Враховуючи постійно зростаючий рівень злочинності в Україні, має бути створена така система кримінальної юстиції, яка б відповідала всім міжнародним стандартам і гарантувала кожній особі дотримання її прав, в тому числі і однієї із фундаментальних засад кримінального провадження – презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Теоретичні та прикладні аспекти щодо гарантування презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини у кримінальному провадженні вивчали українські вчені: А. М. Бойко, В. Г. Гончаренко, ІВ. Т. Маляренко, Т. М. Мірошніченко, М. М. Михеєнко, В. О. Попелюшко, П. В. Пушкар, Ю. В. Стеценко, В. М. Тертишник, В. В. Топчій, В. І. Фаринник, В. П. Шибіко, М. Є. Шумило, В. М. Юрчишин, С. С. Яценко та інші.

Формулювання цілей тез: Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування та порівняльно-правова характеристика презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини у законодавстві сучасних зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини є однією з найважливіших демократичних засад, яка характеризує правову, соціальну державу та її гуманне кримінальне судочинство. Її важливість обумовлена керівним значенням для здійснення неупередженого, об'єктивного розслідування і судового розгляду, виступаючи гарантією справедливого правосуддя. При цьому, презумпція невинуватості діє щодо будь-якої особи до моменту винесення остаточного судового рішення про визнання винуватості такої особи.

Крім закріплення презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини в нормах внутрішнього законодавства більшості з країн світу (для прикладу, в ст. 62 Конституції України: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана

кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [1], Кримінальному та Кримінальному процесуальному кодексам України), нормативне положення цієї засади знайшло своє відображення і у найважливіших міжнародно-правових актах, які закріпили універсальні стандарти основних прав і свобод людини.

Зокрема: у Загальній декларації прав людини (п. 1 ст. 11 «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту» [2]), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (п. 2 ст. 14 «Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно з законом» [4]), Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (п.2 ст. 6 «Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинним доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку» [3]).

Зазначені вище міжнародні документи закріплюють основоположні права і свободи, які у своїй сукупності покликані забезпечити високий рівень життя кожної особи та є обов'язковими для виконання і дотримання сторонами, які їх підписали (ратифікували).

Тому, закріплення презумпції невинуватості у найважливіших міжнародно-правових актах ще раз підтверджує її важливість та надзвичайно велике значення для здійснення справедливого правосуддя, заснованого на демократичних засадах у кожній із країн світу, які ратифікували зазначені вище міжнародні правові акти.

Найбільший внесок у дослідження питання презумпцій в американському праві зробили дослідники доказового права М. Морган та У. Тейер. Морган підкреслював, що презумпції часто відображають звичний досвід про вірогідність зв'язку між основним і презюмованим фактом. Тому, якщо сторона надала доказ, достатній для підтримки висновку про правдивість основного факту, тягар переконання має покладатись на противника презумпції. Позиція У Тейера отримала назву теорії «пузиря, що лопає»: коли противник презумпції надає доказ, що суперечить існуванню презюмованого факту, «пузир» презумпції лопає і презумпція зникає. Згідно цієї теорії презумпції підтримують лише передачу тягара надання доказів[5, с. 611].

Зазначені твердження є свого роду трактуванням презумпції невинуватості за законодавством України, за яким сторона обвинувачення має довести у законному порядку винуватість особи. У випадку не доведення, особа вважатиметься такою, яка не вчинила злочинне діяння.

Проаналізувавши літературу, можна побачити, що досить тривалий час презумпція невинуватості не була закріплена в Кримінально-процесуальному кодексі Французької республіки. Спершу, в кінці ХХ століття, законодавець доповнив Цивільний кодекс Франції статтею 9-1, де було сказано, що «кожен має право на дотримання в його відношенні презумпції невинуватості». І лише законом від 15 червня 2000 року, який отримав офіційну назву «Закон, що зміцнює захист презумпції невинності і права потерпілого» було здійснено реформу кримінального судочинства.

Цей акт вперше включив до Кримінального законодавства перелік принципів французького кримінального процесу:

- 1) справедливість;
- 2) змагальність;
- 3) рівність прав сторін, рівність перед законом переслідуваних осіб;
- 4) судовий контроль за розслідуванням і дотриманням прав потерпілих;
- 5) презумпцію невинуватості;
- 6) право знати зміст обвинувальних доказів і право на захист;
- 7) пропорційність заходів процесуального примусу і їх судовий характер;
- 8) розумний строк провадження по справі.

Так само як і в Україні, у Франції завдяки закріпленню і дотриманню презумпції невинуватості тягар доказування покладено на сторону обвинувачення.

Таким чином, розглянувши законодавче закріплення презумпції невинуватості в деяких сучасних зарубіжних країнах, слід зробити висновок про те, що у США, Іспанії та Франції зазначений принцип знаходить своє закріплення в актах національного законодавства, на відміну від Німеччини, яка керується міжнародно-визнаною нормою Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Крім того, дана засада в Кримінальному процесуальному кодексі України має назву «Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини», тобто фактично вміщує дві норми, на відміну від законодавства зарубіжних країн, де вона сформульована як окрема презумпція невинуватості особи.

Відповідно до п. 2 ст. 6 Конвенції, якою встановлено, що «кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено згідно із законом», діє обмеження на заяви державних офіційних осіб щодо незавершених кримінальних проваджень, які підштовхують громадськість до того, щоб вважати підозрюваного винуватим, та до упередженої оцінки фактів компетентним судовим органом в законному порядку. Практика Європейського суду наповнила цей принцип змістом, який виходить за межі суто процесуального аспекту. Як зазначає Чумак О., презумпція

невинуватості визначає правовий статус обвинуваченого не тільки у кримінальному процесі, а й у всіх суспільних відносинах, в яких він є одним із суб'єктів [6, с. 178-179].

Також, принцип презумпції невинуватості має на меті захист прав та інтересів особи, щодо якої проводиться розслідування. Серед цих прав та інтересів підозрюваного, обвинуваченого особливе значення мають цивільно-правові, а саме його особисті немайнові права – недоторканість гідності, честі та ділової репутації.

Висновок. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини є однією з найважливіших демократичних засад, яка характеризує правову, соціальну державу та її гуманне кримінальне судочинство.

Крім закріплення презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини в нормах внутрішнього законодавства більшості з провідних країн світу, нормативне положення цієї засади знайшло своє відображення і у найважливіших міжнародно-правових актах, які закріпили універсальні стандарти основних прав і свобод людини. Зокрема у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Таким чином, закріплення презумпції невинуватості у найважливіших міжнародно-правових актах ще раз підтверджує її важливість та надзвичайно велике значення для здійснення справедливого правосуддя, заснованого на демократичних засадах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.Ст. 141
2. Загальна декларація прав людини : документ № 995_015 від 10 грудня 1948 года. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ № 995_004, ратифікований Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права : документ № 995_043, ратифікований Указом Президії ВРУ РСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
5. Ляшенко Р. Д. Право і держава. Випуск 23. 2012 р. С. 610 – 616.
6. Чумак О. Презумпція невинуватості у національному законодавстві і практиці Європейського суду з прав людини. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 2(4). С. 177-183.

FORMATION OF A NEW PARADIGM FOR THE TRAINING OF ACCOUNTING AND TAXATION SPECIALISTS UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN UKRAINE

*Myronchuk Zoriana, Associate professor of accounting and taxation department;
Andrushko Ruslana, Associate professor of accounting and taxation department,
Lviv National University of Nature Management, Ukraine*

Formulation of the problem. A significant difference of the accounting profession is that the accountant often has to work on the border interests: the owner, the administrator, the state. On the one hand, he is responsible to state for fulfilling the requirements of the current legislation regarding payment of taxes, formation of financial results and their reflection in financial statements. On the other hand, the accountant must take into account requirements of the company's administration regarding tax minimization, and often even concealment of profit, falsification of data, since he is an employee of the company. This creates a serious conflict and forces the accountant to make decisions sometimes outside the current legislation. In order to correctly resolve such conflicts, an accountant must adhere to professional ethics [1].

Competitiveness of accounting and taxation graduates in the conditions European integration is ensured not only by their professional qualities, but also by moral and ethical values, which are embodied by professional ethics. Professional ethics implies to need take into account ethical and moral principles when performing professional activities.

Qualification level of an accounting specialist is assessed through his observance of such fundamental principles as decency, objectivity, professional competence, confidentiality, compliance with rules of professional conduct.

In addition, accounting in the hands unscrupulous employees can be a means of fraud and falsification, so ethics play an important role in this profession. Ethical requirements for the accounting profession have also become an important component of increasing prestige of the accounting profession.

The emergence and development accountant's professional ethics is an integral part the history of human society. Modern science has not given an unequivocal answer as to which date should be considered emergence of professional ethics. Perhaps this is period formation of accounting, perhaps the period is connected with the development of commodity-money relations, and perhaps the emergence of professional ethics is conditioned by the requirements the realities of life.

In order to understand and comprehend essence of professional ethics, it is necessary to know its history. The study of history facilitates the understanding of practical problems that life presents, instills a love for accounting and economic thinking. Professional ethics in accounting is a

multifaceted concept. It covers of moral foundations the profession, professional training and ethical education personnel, accounting traditions, connection of time and generations accounting workers, their international contracts, relationship of accountants with the labor team, owners and management of the enterprise, relations with banks, financial and tax authorities, audit and control services, right to information and compliance with the principles of commercial secrecy, etc.

Analysis of recent research and publications. From January 1, 2005, International standards of education for professional accountants entered into force: MCO 1 "Entry requirements the program of professional accounting education", MCO 2 "Content program of the professional accounting education", MCO 3 "Professional skills", MCO 4 "Professional values, ethics and relations", ISA 5 "Requirements for practical experience", ISA 6 "Assessment of professional abilities and competence", ISA 7 "Continuous professional development", ISA 8 "Competence requirements for audit professionals". Application of MSO makes it possible to meet requirements for the functions of professional accountants [2].

International Education Standards professional accountants of the International Federation Accountants (International Education Standarts) give education of ethical qualities and special professional competences accountants and auditors a special didactic content and significance. MSO of professional accountants contain direct instructions regarding the obligation to take into account the ethical component in the process professional training. In particular, in MSO 2, along with the generally accepted disciplines: financial accounting and reporting, management accounting and control, taxation, business and commercial law, auditing, information technology, economics, management, marketing, international business, such disciplines as business ethics and professional values and ethics. This means that during study of normative and selective educational disciplines in order to develop personal qualities and professional competencies of future accountants and auditors, the inclusion topics related to the study of professional ethics is an imperative requirement of International Standards for the Education Professional Accountants.

Initial professional development involves mastering fundamental ethical principles: integrity, objectivity, professional competence and thoroughness, confidentiality, professional behavior. For this purpose, Professor Zubilevich S.Ya. distinguishes three areas of competence: professional skepticism and professional judgment, ethical principles and action in the public interest, which learning outcomes 2 are identified [3].

Formulation of theses objectives. The need to improve quality the professional education of accountants is determined in context of Clause 18 of the Strategy for the Application of International Financial Reporting Standards in Ukraine. Compliance with professional ethics is an integral feature a professional accountant. MSO 4 "Professional values, ethics and relationships" defines the learning outcomes that must be demonstrated by an applicant for the qualification an accounting and auditing

specialist. Standard states that professional ethics are important both at the stage of initial professional development and during continuing education.

In ISA 4, professional skepticism is defined as the anticipation of conditions that may indicate a possible misstatement due to error or fraud, and the critical evaluation of evidence, and professional judgment is the application appropriate training, knowledge, and experience in the context of auditing, accounting, and ethical standards. in making informed decisions about the areas of activity in circumstances audit task performed in accordance with international standards.

Field the competence "Ethical principles" with average mastery of the material allows you to obtain the following learning outcomes:

- explanation of the nature ethics;
- explaining the advantages and disadvantages approaches to ethics based on rules and principles;
- analysis of alternative options for actions and determination their ethical consequences;
- application fundamental of ethical principles integrity, objectivity, professional competence and integrity, professional behavior in ethical dilemmas and determination of appropriate approach;
- application of relevant ethical requirements to professional behavior in compliance with standards [4].

It should be noted that ethics, professional values and behavior may first be studied as a separate academic discipline, but then ethical issues should be considered during the study of other academic disciplines. Teachers should pay special attention to the practical application of fundamental principles of ethics: honesty and objectivity, professional competence and due diligence, confidentiality, professional behavior and compliance with technical standards, clarifying their essence and peculiarities of decision-making by accountants and auditors, based on ethical system values. Formation the system knowledge of ethical norms and rules among future accounting and auditing specialists also requires familiarization with typical threats to professional ethics (pressure, personal relationships) and the ability to take precautionary measures to eliminate them.

In practice of teaching accounting disciplines, it is possible to apply the "case-study" case method, which is based on extensive historical material and journalistic information about scandals related to non-compliance with the fundamental principles of auditing ethics by the world's largest auditing companies.

ISA 7 states that all professional accountants have a duty to develop and maintain their professional competence in the area of their activities and professional responsibilities. This duty applies to all professional accountants, regardless of whether they are traditional accounting field or not. The Code of Ethics the International Federation of Accountants defines main tasks accounting profession, namely, to work in accordance with highest levels of efficiency.

Competitiveness of accounting and taxation university graduates on the labor market directly depends on quality of their training. Ensuring appropriate quality of training accounting and taxation specialists today is possible only if modern changes in the accounting profession are taken into account.

Conclusions and prospects for further scientific research. Based on the results study, the following conclusions can be drawn: • ensuring the appropriate quality of training accounting and taxation specialists and their competitiveness on the labor market is possible only if modern trends in the development of accounting profession are taken into account; • the change in the nature work of accounting employees requires a reorientation the training of specialists from executive to the creative nature of work; • competitiveness of accounting and taxation specialists in modern conditions is ensured not only by their professional qualities, but also by moral and ethical values, which make it necessary for students to master professional ethics.

REFERENCES:

1. Momot T.V. Introduction to the "Accounting and Auditing" specialty: [study guide] / T.V. Momot, O.V. Kharlamova, H.M. Breslavskaya - Kh.: KhNAMG, 2012. - 317 p.
2. Sayun A.O., Hotkina O.R. Problems of training specialists in accounting, analysis and auditing // Financial space. – 2013. - No. 1(9). - P. 147-150.
3. Zubilevich S.Ya. International standards of education of professional accountants: "reboot" [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.ifac.org/publications-resources>.
4. Strategy of application of international standards of financial reporting in Ukraine, approved. Order of the CMU of October 24, 2007 No. 911 [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007>.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Мусіюк Тетяна Вікторівна, аспірантка I р.н., спеціальність 081 Право, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Соціальний захист громадян є важливою та необхідною умовою функціонування будь-якої держави. Починаючи з давніх-давен бере свій початок надання допомоги громадянам своєї держави (князівства) від наслідків несприятливих природних умов або бойових дій.

Процес формування сучасної системи соціального захисту населення неможливий без досконального вивчення історичної спадщини для правильного використання досвіду при реформуванні існуючої системи державного управління в системі соціального забезпечення населення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія розвитку соціального захисту населення розглядалася Т. Денисенко [1], А. Стопчак [2], В. Деріга [3].

Формулювання цілей тез. Цілями тез є характеристика становлення і розвитку соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи, на перші державні утворення на території України, початком української державності вважають виникнення могутньої середньовічної держави – Київської Русі з центром у Києві. Дослідники стверджують, що ще у 911 р. князі здійснювали опіку над людьми, які потребували соціальної допомоги. На ранніх етапах існування слов'янської держави сформувався інститут допомоги громади.

Формально можна вважати російсько-візантійський договір від 2 вересня 911 року підписаний російським князем Олегом разом із підлеглими йому великими князями та великими боярами, і Візантією, яку представляли відразу три імператори: Лев VI, його брат Олександр, та син Льва Костянтин. Відповідно до договору передбачалося: взаємні зобов'язання про викуп полонених росіян і греків, в якій би країні вони не перебували, та відправлення їх на батьківщину; правил успадкування; внесені зміни до берегового права, відповідно до якого замість захоплення викинутого на берег судна та його майна, власники берега зобов'язувалися надавати допомогу у їхньому порятунку; Російські купці отримали право жити у Константинополі по півроку, імперія зобов'язувалася утримувати їх протягом цього часу за рахунок скарбниці [4].

Безумовно, у стародавньому Києві основним напрямом соціальної допомоги жебракам, убогим та хворим була благодійність заможної частини суспільства, що більшою мірою виявилось після прийняття християнства на Русі у 988 році.

Під впливом православного вчення, що закликає дбати про ближнього, бути милосердним, прагнучи закріпити благодійну діяльність, князь Володимир, крім роздачі милостині, «годування» нужденних на княжому дворі, в 998 році видає Статут (закон), в якому суспільне піклування доручалося піклуванню та нагляду духовенству від імені Митрополита і підлеглих йому структур. Володимир активно будував церкви, які ставали не лише оплотом віри, а й основою книжкової справи та наукового знання. У цей час з'являються перші лікарні.

До законів, що несуть соціальний захист громадянам, умовно можна віднести і перший слов'янський закон «Правда Ярослава» (Найдавніша Правда) князя Ярослава Мудрого (згодом «Правда Ярослава» була доповнена його дітьми («Правда Ярославичів») та онуком Володимиром II Мономахом («Статут Володимира Мономаха»). Сукупність цих зводів законів була об'єднана під назвою "Російська правда" і стала найдавнішим російським правовим кодексом [5].

Справа в тому, що в «Правді Ярослава» в деяких статтях бралася плата «за образу», які ми умовно відносимо до елементів соціального захисту. Так, у статті 2 сказано: «Якщо постраждалий не може за себе помститися, порушник зобов'язаний заплатити «за образу» 3 гривні та сплатити послуги лікаря»; у статті 4 – за удар піхвами чи рукояткою меча – також 12 гривень («за образу»); у статті 5 – завдання травми, що призвела до позбавлення руки, карається платою у розмірі 40 гривень — рівною штрафу за вбивство вільної людини, тощо. Умовно, для того часу це також можливо вважати подобою соціального захисту.

Історичний розвиток нашої держави у період начала другого тисячоліття був пов'язаний з боротьбою за незалежність та з навалою монголо-татарськими полчищами. У сей час основна тяжкість захисту лягла на існуючі православні монастирі. При Печерському, Чернігівському Лебединському та інших монастирях були створені благодійні заклади для поранених і старих воїнів, засновувались благодійні заклади для немічних та сиріт. Місцеві громади Кам'янець-Подільському, Львова відкривали лікарні, шпиталі за власні кошти. Київська громада опікувалося школою для убогих, тощо.

Після підписання договору про союз та допомогу проти Речі Посполитої у 1654 році Богданом Хмельницьким та московськими послами, українські землі були фактично захоплені Московітами. Це означало придбання частини земель Західної Русі, зокрема древнього Києва. В кінці XVII ст. значна частина території України входить до складу Росії.

Вся існуюча до початку XVIII століття допомога, в основному, надавалася у формі життєве необхідних продуктів харчування, оскільки в той момент грошовий обіг не був досить

розвинений. Допомога здійснювалася на віру прохача за принципом – голодний не вимагає будівельних матеріалів, а погорілець, якщо він не голодний, не вимагає хліба. Розвиток грошового обігу призвело до того, що той, хто просить милостиню, отримував гроші, які він міг накопичувати, злидарство стало перетворюватися на професійне заняття. Саме у зв'язку з цим цар Петро Перший у 1712 р. видав указ, який заборонив жебрацтво.

Безумовно, можна з упевненістю говорити про те, що всі ці форми були лише елементами соціального захисту. Але вже наприкінці XVIII століття на найвищому рівні починає оформлятися державна структура соціальної допомоги населенню.

Закон «Установи управління губерній Всеросійської імперії» (коротка назва «Установа про губерніях»), прийнятий імператрицею Катериною II у 1775 році запровадив «Накази громадського піклування» для управління та розвитку притулків та установ народної освіти (установлення та завідування народними школами, сирітськими будинками, лікарнями, аптеками, богадільнями, робітничими та смиренними будинками). Для збільшення фінансування наказів їм було дозволено приймати вклади на зберігання та видавати позички під нерухомість та державні процентні папери [6].

Цей закон започаткував поширення запровадження Наказів суспільної опіки зі своїми закладами підтримки та захисту населення, розвивається світське законодавство в галузі суспільної опіки та приватної благодійності. Дістає поширення громадська благодійність, зокрема, в Україні діє «Харківське товариство благодійництва» (засновано у 1812 р.) [7].

Кінець 19 століття початок 20 ст. характеризується швидким розвитком промислового виробництва як у світовому масштабі, так і Росії, що призвело до різкого зростання необхідності залучення додаткової робочої сили. Відповідно, збільшення чисельності громадян, зайнятих у промисловості, спричинило виникнення нових соціальних проблем.

Для їх вирішення 6 березня 1861 р. було ухвалено Закон про «допоміжні товариства» при казенних гірничих заводах, у відповідності до якого введена обов'язкова організація страхової каси. Відрахування становили 2-3 % [8, с. 9]. Положення 1901 “Временные правила о пенсиях рабочим казенных горных заводов и рудников, утративших трудоспособность на заводских и рудничных работах” більш повно застосував принцип соціального захисту працівників. У 1903 році були встановлені гарантування потерпілим від нещасного випадку та у разі смерті їхнім сім'ям на всіх промислових підприємствах. Нарешті, у 1912 р. Третя Державна Дума приймає пакет законів про соціальне страхування, аналогічних законам, ухваленим в Австрії, Франції та Німеччині.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Українське співтовариство активувалось у першій чверті XX ст., коли почалось початок історії державності України, які мали всій вияв у становленні державно-правових засад створення

системи соціального захисту населення. Одним з прогресивніших кроків влади у новому державному створенні стало заснування за часів Гетьманату П. Скоропадського першого в історії України Міністерства Народного здоров'я та державного опікування, яке перебрало на себе всі функції в соціальній сфері [9].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Т. Денисенко Становлення та розвиток системи соціального захисту населення в Україні. "ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ". Збірник наукових праць. 2012. Вип. 33 URL :
file:///C:/Users/%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%B9/Downloads/efdu_2012_33_12.pdf.
2. Стопчак А. Ю. Історичні аспекти виникнення та еволюції соціального захисту населення в Україні. URL :
<http://elar.khmnu.edu.ua/bitstream/123456789/2999/1/C%D0%A2%D0%9E%D0%9F%D0%A7%D0%90%D0%9A.pdf>
3. Деріга В. Соціальна і гуманітарна політики: навч. посібник. Миколаїв: вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2012. 152 с.
4. Русско-византийский договор, 911 год. URL:
<https://diletant.media/articles/34718606/>.
5. Правда Ярослава Мудрого свод законов Киевской Руси. URL:
<https://day.kyiv.ua/ru/article/ukraina-incognita/russkaya-pravda-pervyy-kodeks-zakonov-na-rusi>.
6. Приказ общественного призрения. URL : <https://rusfond.ru/encyclopedia/23>
7. Харьковское общество благотворения. URL:
[http://iht.univ.kiev.ua/library/ks/1896/pdf/kievskaya-starina-1896-7-8-D-\(4269-4286\).pdf](http://iht.univ.kiev.ua/library/ks/1896/pdf/kievskaya-starina-1896-7-8-D-(4269-4286).pdf).
8. Сторонянська І.З. Вікнянська А.О. Фінансовий механізм соціального страхування з тимчасової втрати працездатності : монографія. Львів : ДУ «ІРД імені М.І. Долишнього НАН України», 2014. 192 с.
9. Колосова О.О. Правове забезпечення соціального захисту безпритульних дітей і дітей-сиріт у політиці урядів УНР та Гетьманат у 1917- 1921 рр. URL :
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/3656>.

ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ: ДОСВІД КРАЇН ЛЮБЛІНСЬКОГО ТРИКУТНИКА

*Павленко Тетяна Анатоліївна, канд. юр. наук, доцент,
доцент каф. держ.-прав. дисциплін, крим. права та процесу, Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. Починаючи з кінця лютого 2014 року Російська Федерація (далі – РФ) перейшла від прихованої тактики впливу на Україну до відкритої гібридної війни, що потягло за собою анексію частини українських територій (Автономної Республіки Крим) та розпалювання сепаратистських та терористичних рухів на південно-східній частині нашої держави. Що, врешті решт, 24 лютого 2022 року отримало страшне продовження у формі відкритої збройної агресії РФ проти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протидію російській дезінформації та пропаганді через досвід країн люблінського трикутника розглядали А.Ю. Даценко, Р.М. Панчук та інші.

Формулювання цілей тез. У даній роботі цілями є розгляд проблем протидії російській дезінформації та пропаганді через досвід країн люблінського трикутника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед усіх типів міжнародних конфліктів найнебезпечнішими є воєнні (збройні), оскільки вони характеризуються жорсткістю та безкомпромісністю позицій їх учасників, призводять до величезних людських втрат, руйнувань, матеріальних збитків. При цьому їх важко зупинити. Характер воєнних конфліктів і можливості їх мирного розв’язання прямо пов’язані зі специфікою міжнародної системи, в якій вони відбуваються. Збройні конфлікти, тобто війни, є цілеспрямовано організованими зіткненнями збройних сил конфліктуючих сторін з метою нанесення максимально можливої шкоди противнику, аж до знищення його військового й господарського потенціалу. Сучасні збройні конфлікти носять характер гібридних війн, які поєднують традиційні (зброю) і нетрадиційні (інформаційний вплив) методи ведення війни. Масове застосування інформаційних впливів отримало назву інформаційної війни [1]. На сьогодні можемо констатувати, що в російському арсеналі засобів і методів ведення війни одне з перших місць займає інформаційна війна, а саме один з її елементів – розповсюдження дезінформації та пропаганда. Слід зазначити, що розповсюдження РФ дезінформації та пропаганда спрямоване не лише проти України, яка, дійсно, опинилася в самому епіцентрі російського дезінформаційного та пропагандистського впливу, який виправдовує відкрите, збройне вторгнення РФ до нашої країни. Такий вплив активно розповсюджується й проти багатьох цивілізованих країн світу, які надають активу політичну, військову, дипломатичну та

гуманітарну допомогу Україні. Саме тому маємо виходити з того, що інформація як така не має кордонів, її розповсюдження чинить вплив не просто на одну конкретну людину, а на держави, світову спільноту в цілому, а отже є необхідність випрацювати єдиний підхід до розуміння поняття, предмету, змісту дезінформації та її протидії, що має відбуватися злагоджено на рівні міжнародної спільноти (особливо в умовах євроінтеграції), аби на рівні національного законодавства не було спокуси впроваджувати «неоднозначні» норми щодо протидії дезінформації [2, с. 339].

Зауважимо, що проблема протидії російській дезінформації та пропаганді викликає занепокоєння не лише в Україні, а й в інших державах. Це, зокрема, підтверджує ґрунтовний звіт трьох неурядових організації Люблінського трикутника (далі – Звіт): Литви, Польщі та України (Ініціатива громадянської стійкості (CRI), Інститут Костюшко та Детектор Медіа), що був представлений 6 грудня 2022 року в Брюсселі під час Форуму Україна – ЄС [3]. У цьому звіті висвітлено виклики, пов'язані з російською дезінформаційною та пропагандистською діяльністю в країнах Люблінського трикутника.

Основними напрацюваннями цього Звіту є те, що три авторитетні неурядові організації об'єднали зусилля, щоб проаналізувати існуючі виклики та висвітлити основні елементи стійкості до російської дезінформації в Литві, Польщі та Україні. Так, для того, щоб окреслити найкращі практики боротьби з дезінформацією, експерти спочатку розглянули подібності та відмінності основних наративів і повідомлень, спрямованих проти країн Люблінського трикутника; визначили основні джерела дезінформації та проаналізували її приклади; дослідили та надали оцінку заходам, які вживалися для боротьби з дезінформацією [3, с. 2].

Поширеними наративами та повідомленнями російської пропаганди та дезінформації в інформаційному просторі Литви, Польщі та України названі такі: Україна – невдала держава, яка перебуває під зовнішнім впливом; уряд України не в змозі забезпечити своїх громадян доступними ресурсами; Україна – русофобська, нацистська країна.

Крім того РФ розповсюджує дезінформацію та пропагандистські наративи, спрямовані проти переконань і довіри громадян. Зокрема щодо слабкості НАТО та ЄС, які от-от «розвалюються»; що «Захід/НАТО» воює з РФ; що країни (Україна, Польща, Литва) не повинні співпрацювати через своє історичне минуле; санкції не ефективні та спричиняють більшу шкоду «Заходу», аніж РФ.

Що стосується джерел, методів та засобів розповсюдження РФ дезінформації та пропаганди, то сучасні цифрові технології сприяють такому розповсюдженню. Основні російські наративи все ще продовжують надходити із широкої мережі телеканалів і ЗМІ, які є абсолютно підконтрольними Кремлю. З позитивного у протидії розповсюдженню дезінформації та пропаганди РФ є те, що згідно Звіту з серпня 2022 року такі ключові

проросійські телеканали у Люблінському трикутнику було заблоковано [3, с. 29]. У березні 2022 року ЄС ввів санкції та призупинив мовлення ряду російських телеканалів (наприклад, Sputnik' та RT/ Russia Today та ряду інших), а у червні цього ж року було призупинено телерадіомовлення ще трьох підконтрольних РФ каналів (RTR Planeta, Russia 24 and TV Centre International), які здійснювали мовлення англійською мовою.

Щодо протидії дезінформації та пропаганді, то кожна країна Люблінського трикутника має свій унікальний досвід у заходах по створенню стійкості до російської пропаганди та дезінформації, до того ж на різних рівнях.

На рівні державних установ та їх політики. Так, у країнах Люблінського трикутника завдання в сфері протидії розповсюдженню дезінформації та стратегічної комунікації здійснюються різними підрозділами, що працюють незалежно в рамках конкретних відділів. Така комунікація може здійснюватися, наприклад, на рівні Міністерств закордонних справ. Крім того, створюються й нові органи, діяльність яких спрямована на боротьбу з дезінформацією та пропагандою. Наприклад, у березні 2021 року Україна створила два державні органи, відповідальні за протидію дезінформації. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики України, основними завданнями якого є розбудова стратегічних комунікацій (розробка контрнарративів РФ, проведення інформкампаній, включення українських нарративів у щоденну комунікацію Уряду); протидія дезінформації та формування стійкості до неї. Постійне сповіщення про інформаційні атаки проти України на ресурсах Центру, зокрема на [web-порталі](#), [FB-сторінці](#), та [Telegram-каналі](#); підвищення обізнаності про гібридні загрози (розробка та проведення тренінгів для державних службовців, зокрема для представників комунікаційних підрозділів); регулярне інформування про гібридну агресію з боку Росії на міжнародному рівні, напрацювання механізмів протидії дезінформації спільно з міжнародними партнерами [4]. Та Центр протидії дезінформації при РНБО Україна. У Польщі у вересні 2022 року створено посаду в Канцелярії Прем'єр-міністра – Уповноваженого Уряду з безпеки інформаційного простору Республіки Польща. Його завданням є виявлення та аналіз інформації діяльності проти безпеки, інтересів та іміджу Польщі, виявлення юридичних осіб, особливо іноземних, які здійснюють та проводять інформаційну діяльність проти інтересів Польщі, виявлення проявів проведення інформаційних операцій в інформаційному просторі та проведення заходів, спрямованих на нейтралізацію виявлених загроз безпеці [3, с. 35]. І це лише невелика частина діяльності, щодо створення та роботи нових органів з протидії дезінформації та пропаганді.

На рівні встановлення заборон та правил щодо розповсюдження дезінформації та пропаганди, як вже зазначалося, в першу чергу мова йде про обмеження теле- радіомовлення

каналів, підконтрольних Кремлю. Наприклад, Польська Національна Рада Мовлення (рl. KRRiTV) відразу після російського вторгнення в Україну заборонила мовлення кремлівським ЗМІ в Польщі [3, с. 42]. Хоча, слід зазначити, що у Польщі проросійські канали не були популярними, навіть за умови мовлення польською.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. На рівні ініціатив громадянського суспільства саме країни Люблінського трикутника здійснюють значний внесок у формування стійкості до російської пропаганди та дезінформації. Їх кількість та різноманітність ініціатив вражає. Зупинимося лише на маленькому аспекті – освітньому. Так, кожна країна багато чого запропонувала щодо просування освітніх проектів медіа грамотності: різні тренування і семінари, а також онлайн-курси та матеріали. Наприклад, онлайн-курс «Дезінформація: види, засоби і способи захисту», що запропонований Українським кризовим медіа-центром. Платформа Prometheus пропонує різні навчальні курси: «Інформаційна гігієна», «Як розпізнати брехню в соцмережах». Також протягом 2022 року Британська Рада в Литві та Форум економіки знань спільно реалізували проект «People to People Escape disinfo», під час якого учні навчилися спостерігати, аналізувати та діяти відповідно до умисно та неумисно представленої неправдивої інформація та навчилися її розрізняти.

Співпраця країн Люблінського трикутника у протидії збройній агресії РФ проти України продовжується і надалі, так 11 січня 2023 року Лідери України, Польщі та Литви у Львові підписали Спільну декларацію президентів Люблінського трикутника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анатомія російсько-українського конфлікту (2014–2022 рр.) в епоху гібридних війн. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/5937>
2. Павленко Т.А. Дезінформація: поняття, ознаки, перспективи протидії. Юридичний науковий електронний журнал. № 7. 2022. С. 337-339. URL: http://lsei.org.ua/7_2022/80.pdf
3. Lublin triangle perspective. December 2022. 55 p. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/the-lublin-triangle-joint-report-on-counteracting-disinformation.pdf>
4. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua/content/centr-strategichnih-komunikacij-ta-informacijnoi-bezpeki-pri-ministerstvi-kulturi-ta-informacijnoi-politiki.html>

ОСМИСЛЕННЯ ВІЙНИ ЯК ДЕСТРУКТИВНОЇ СИЛИ Й СУСПІЛЬНОГО ЗЛА В УСНІЙ ТРАДИЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ

*Павлова Алла, к. філол. н., доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна*

Постановка проблеми. Тема війни широко представлена в різних жанрах необрядового ліро-епічного фольклору. У центрі таких творів – людина з її світовідчуттям та світорозумінням, усвідомленням нею справедливості – несправедливості, долі й драматизму, любові й ненависті, іманентного й трансцендентного, раціонального й ірраціонального. У ході дослідження антропологічної моделі усної традиційної культури постає проблема екзистенції людини в умовах війни та різних драматичних подій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми людина – війна, свій – чужий досліджували представники сучасної гуманітаристики О. Чікало, А. Поцелуйко, Т. Нікольченко, О. Кузьменко та інші. Типологію образу народного героя детально проаналізувала О. Чікало в роботі «Народний герой у фольклорних наративах середини ХХ століття: семантичний та поетичний аспекти». Ученою використано фольклорні тексти про добу національно-визвольних змагань 40-60-х рр.. Фольклористку зацікавила проблема синтезу традиційних та нових елементів у процесі художнього моделювання образу. З цією метою досліджено фольклорні матеріали з Волині та Прикарпаття [7].

Етико-естетична парадигма ліричної пісенності проаналізована Н. Мельник у монографії «Українська народна соціально-побутова пісня: етико-естетичні модуси» [6]. Наукова інтенція дослідниці концентрується навколо дилеми суще – належне в житті, яка вивчається із залученням матеріалу козацької, жовнірської, вояцької, рекрутської, солдатської пісень. У центрі уваги дослідниці – мотивема віри та її роль у світоглядних позиціях козаків та рекрутів. Дилема життя – смерть представлено також у етико-філософському аспекті, а сутність самої смерті постає в інших вимірах та уособленнях для різних героїв соціально-побутових пісень.

Мета дослідження – проаналізувати модус осмислення війни як руйнівної сили, суспільного зла в творах необрядового ліро-епічного фольклору.

Виклад основного матеріалу. Дилема людина – війна представлена у багатьох ліро-епічних піснях, зокрема, співанці-хроніці «Про чужину», яка побудована у формі листа українця до матері про перебування в Німеччині за часів Другої світової війни. Аналіз фольклорного твору виявляє, що концепт «чужина» асоціативно співвідноситься з лексемою «несправедливість», а сама фольклорна свідомість сфокусована на багаторівневому

осмисленні обставин важкого, сповненого неправди життя. Наприклад, поняття «відповідальність за справедливість» тлумачиться через порушення заповіту з Богом:

Проступили, братя милі,
Ми Божі закони.
Що на цім си світі робит,
Най Господь борони [5, с. 123].

Згідно з християнським світобаченням українства, Господь – одвічне втілення справедливості як абсолюту. Константи справедливості незмінні, оскільки Бог був, є і завжди буде, – він вічний: «І ото я перебуватиму з вами повсякденно аж до кінця віку (Мф. 28: 19 – 20)» [1, с. 44]. Божі діяння завжди вважалися справедливою відплатою за життя гріховне та винагородою за життя праведне. Така концепція окреслюється різними аспектами: з одного боку, прямим утвердженням справедливості та достеменності Божого суду, який неодмінно прийде, а з іншого, – усвідомленням таємничості інтенцій, завдяки яким регулюється все людське життя, бо шляхи Господні незвідані. У необрядовому ліро-епічному фольклорі показано моменти звертання до Творця, якого неможливо осмислити раціонально, якому все підвладне, зокрема, стосовно встановлення справедливості. Це, ймовірно, результат марних сподівань на інших людей, на якісь дива, тобто, коли всі інші шляхи видалися недостовірними [3; 8].

Поряд із тим, у фольклорному тексті розгортається широка панорама подій, де яскраво окреслюється соціальне зло, різновидом якого і є війна. Водночас із філософською гносеологічною лінією, у наведеній пісні розкривається ще й онтологічна. У творі детально подано картини війни, яка сприймається як фатальна несправедливість, оскільки не залежить від волі конкретної людини, яку втягнуто в ці деструктивні процеси. Зокрема, йдеться про жорстоке поводження фашистських загарбників із людьми та їхні розстріли: «А ци винен, ци ни винен, / То кров проливає» [5, с. 123].

Сучасні лінгвісти зауважують, що поняття «чужина» представлено в мовній картині світу українства через негативну оцінку і містить градаційні характеристики, які вирізняються випаданням важливих ознак поняття «рідна земля» в кількісних або якісних еквівалентах. Прикладами вказаних градацій, які мають безпосереднє втілення, можуть слугувати лексичні одиниці на зразок «тільки», «лише», «не так», а опосередкованим вираженням можуть бути антонімічні образи як стереотипні маніфестанти позитивних та негативних ознак [2, с. 167].

Поняття несправедливості постійно корелює з поняттям зла, яке яскраво оприявнюється через лексико-семантичний простір ліро-епічного твору. Феномен переживання розкривається завдяки стереотипним маніфестантам негативних ознак чужого краю та загалом війни: «боле руки», «стогне земля», «ревут бомби», «вогнем погорают», «кров

струями», «плаче мати», «плаче Україна», «гинут люде», «хати почорніли», «в містах руїна» [5, с. 125]. У фольклорній свідомості особливим чином розкривається етико-філософський модус осягнення неприродної, дочасної смерті молоді людини, що також постає екзистенційно як неприйнятність агресії, порушення буттєвої гармонії: «Ни одна мати синочка / Тежко викутає. / Німецькі пси білі кости / Єму розтігают [5, с. 125].

Про вияви «відповідальності за справедливість» йдеться у співанках-хроніках, присвячених національно-визвольній боротьбі українців середини 20 століття. У ліро-епічній пісні «Українським повстанцям» увіковічено пам'ять тих, хто помер за Україну:

Ви повстали проти ката,
Свій край боронили.
Будем счєста приходити
На ваші могили [5, с. 132].

Лексема «справедливість» відсутня в поетичному просторі наведеного фольклорного твору, однак її змістова наповненість репрезентується через вислів, який постає своєрідною ідеологемою твору: «свій край боронили». Поняття «несправедливість», водночас, розкривається через низку асоціативних одиниць, зокрема іменника «кат», який уособлює «знак біди», війну як величезне зло і є ворожим як для окремого індивіда, так і для цілого соціуму.

Висновки. Категорія справедливості відіграє важливу роль у формуванні антропологічної моделі ліро-епічного фольклору. Ідеал справедливості сформувався на основі багатогранного досвіду етносу, осмислення буття суцього та того, яким воно має бути, тобто в гармонії та щасті, до чого прагнула й прагне людська душа. Війна асоціюється з несправедливістю, руйнівною силою, суспільним злом.

Перспективи подальших наукових пошуків. Проблема людина – війна актуалізується в процесі дослідження антропологічної моделі усної необрядової ліро-епічної поезії. Перспективним є аналіз концептуального поля цієї дилеми на прикладі сучасних пісенних новотворів, усних наративів та паремій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську наново перекладена. 988 – 1988. Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства в Україні. Київ: Видання Місійного товариства «Нове життя. Кемпус Крусейд Фор Крайст», 1992. 960 с. –296 с. – 129 с.

2. Бобро М.П. Аксіологічні та лінгвокультурні параметри концепту життя як складника української концептосфери. Дис... канд. філол. н.: 10.02. 01. Харків, 2018. 242 с.
3. Копаниця Л. М. Павлова А. К. Концептуальне поле дилеми людина – світ в українській усній поетичній традиції. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 21. Т. 2. Видавничий дім «Гельветика» 2021. С. 269–274.
4. Кузьменко О. Драматичне буття людини в українському фольклорі: концептуальні форми вираження (період Першої та Другої світових воєн): монографія. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2018. 728 с.
5. Кумлик Р.П. Гуцульські співанки / упоряд. В. Нагірняк. Чернівці: Друк Арт, 2015. 216 с.
6. Мельник Н.Г. Українська народна соціально-побутова пісня: етико-естетичні модули : монографія. 2-е вид., доповнене. Київ: Айс-Принт, 2018. 206 с.
7. Чікало О.. Народний герой у фольклорних наративах середини ХХ століття: семантичний та поетичний аспекти. *Збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті»*, 11–12 червня 2020 року. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. С. 161–166.
8. Teleutsia V. Pavlova A. Sydorenko L. Tilniak N. Kapliyenko-Iliuk Y. & Venzhynovych N. Mode of Understanding the Terms «Concept» and «Folklore Concept» in Modern Humanities. *Studies in Media and Communication*. Published by Redfame Publishing. 2022. Vol. 10. No. 3. PP. 40–46. URL: <http://smc.redfame.com>.

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СПРАВЕДЛИВИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

*Панаско Юрій Іванович, аспірант 1 р.н., спеціальність 081 Право,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. 23 грудня 2010 р. «з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики в Україні, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві», було прийнято Закон «Про соціальний діалог в Україні [1]. Цей Закон, за його преамбулою, визначає «правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні» [1].

Прийняття означеного закону є очевидною перемогою української держави та приближенням до європейських справедливих способів вирішення проблем у сфері соціально-трудова відносин, однак, на жаль, переважно тільки у суто теоретичному виміру. Адже на практиці в Україні й досі не вирішені проблеми з підписанням галузевих, міжгалузевих угод, колективних договорів [2], які б утворили практичну платформу для узгодження інтересів працівників, роботодавців і держави, і наукові дослідження мають стати каталізатором для цього. Зазначене визначає актуальність проведення наукових досліджень щодо правового регулювання соціального діалогу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціального діалогу розглядалися Т.Г. Головань, О.О. Коваленко, М.О. Міщуком, Г.І. Чанишевою та іншими.

Формулювання цілей тез. Мета даної роботи полягає у характеристиці соціального діалогу як європейського справедливого способу вирішення проблем у сфері соціально-трудова відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституція проголосила Україну соціальною, правовою державою, тобто державою, яка сенс свого існування вбачає в утвердженні та забезпеченні прав людини. Здійснення цих стратегічних завдань є неможливим без застосування соціального діалогу – найефективнішого справедливого засобу взаємодії між усіма, зацікавленими у сталому виробничому процесі, суб'єктами. Адже саме діалог – як процес взаємодії всіх суб'єктів відкриває неосяжні можливості для порозуміння працівників, роботодавців і держави. Він є засобом для встановлення справедливості у соціально-трудова відносинах, адже усі питання, які стосуються створення простору для стабільних відносин партнерства у різних гострих питаннях, як наприклад, вирішення проблем безробіття, створення додаткових соціальних гарантій для соціально незахищених верств населення тощо можуть отримати відповіді саме через співробітництво цих трьох зацікавлених сторін.

Прийняття Закону України «Про соціальний діалог в Україні» [1] у 2010 році окреслило новий напрям побудови соціально-трудових відносин – через взаємні домовленості зацікавлених суб'єктів, що свідчить про правильний шлях у становленні інститутів громадянського суспільства в Україні. У цьому напрямі Україна зробила великий крок уперед, незважаючи на недостатній рівень розвитку економічних відносин та нестабільну політичну ситуацію, що супроводжує існування України.

Привертає увагу внесення законодавцем у дефініцію соціального діалогу такої складової як процес визначення і зближення позицій. Наявність цієї складової, видається, вказує на, існуючі у сторін соціального діалогу, власні різні, а подекуди, протилежні інтереси. Саме це різнобарв'я й може продукувати суперечності, що мають потенціал до утворення навіть колективних трудових спорів (конфліктів). І тому ці суперечності потрібно обговорювати. А у цьому процесі без взаємодії не можливо. Саме взаємодія сторін соціального діалогу приведе до зниження градусу суперечностей, попередження та залагодження спорів, об'єднання протилежних інтересів у єдиний вектор, що надасть позитивний для всіх результат.

Варто також відмітити, що розвиток соціального діалогу в Україні – це важливий вектор євроінтеграції нашої держави. Адже підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [3] дійсно визначило ще більшу важливість застосування соціального діалогу в Україні. «На сьогодні важливо щоб цивілізований соціальний діалог між соціальними партнерами став основою та передумовою прийняття будь-яких владних рішень на рівні держави стосовно будь-яких економічних та соціальних змін в Україні» [4, с.2].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, сутність соціального діалогу полягає у тому, що це та площина, де інтереси суб'єктів, зацікавлених у стабільному трудовому процесі, що приносить прибуток за якісними результатами праці, а отже і дає змогу платити заробітну плату, не зважаючи на різне бачення врегулювання ситуації, мають перспективу знаходження спільного справедливого знаменника через спілкування та процедуру мирного вирішення проблем.

Україна обрала шлях у реформуванні законодавства у цій площині, щоб рухатись в одному напрямі з міжнародною та передовою європейською спільнотою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про соціальний діалог в Україні: Верховна Рада України; Закон України від 23 груд. 2010 р. № 2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>.

2. Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення провів «круглий стіл» на тему: «Соціальний діалог як інструмент взаємодії громадянського суспільства і держави». Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua/news/Novyny/151210.html>.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода, Міжнародний документ від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

4. Соціальний діалог в Україні в контексті підписання угоди про асоціацію: виклики та пропозиції. К. 2014. URL: <https://bureau.in.ua/downloads/social-dialogue/Ukraine.pdf>.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ З ПИТАНЬ ДИТЯЧОЇ ХІРУРГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Пахольчук О.П., кафедра дитячої хірургії,
Запорізький державний медичний університет, Україна*

Вступ. Сучасний освітній процес є етапом переходу до інформатизації всього суспільства, що в свою чергу рекомендує системі освіти дозвіл абсолютно нового завдання у підготовки фахівців [1, с.225]. У зв'язку з особливими обставинами, що обумовлені пандемією COVID 19 та воєнним станом, змінюється підхід до методів підготовки майбутнього лікаря. При цьому питання розвитку мотиваційної відповідності професійній діяльності залишаються неодмінною умовою формування цілісного освітнього процесу. Це обумовлює пошук різноманітних методів, які дозволять удосконалити специфіку та спрямованість навчання, забезпечити високу якість навчальних послуг, уникнути дисбалансу між теоретичною та практичною підготовкою.

Якість підготовки майбутніх фахових лікарів безпосередньо залежить від набуття та оволодіння студентами-медиками теоретичних знань і практичними навиками. Ця проблема особливо актуальна для майбутніх лікарів хірургічних спеціальностей. Оскільки для кваліфікованого хірурга надзвичайно важливо не лише безперервно поглиблювати теоритичні знання, а й удосконалювати мануальні навики.

Дистанційне навчання – це цілеспрямований процес взаємодії викладача та студента, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, які дозволяють здійснювати навчання на відстані, що актуально в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану [2, с.458].

Електронне навчання все частіше використовуються медичними навчальними закладами у всьому світі і включають навчальні посібники, аудіо-відео файли і віртуальні моделі[3, с. 134; 5, с.16]

На кафедрі дитячої хірургії питанню хірургічних проблем виділено 28 годин на 5 курсі та 60 години на 6 курсі.

Викладання питань хірургічних захворювань дитячого віку для студентів 5,6 курсів медичного факультету основане на формуванні їхньої соціально-особистісної та професійної компетенції, в основі яких лежать знання та вміння застосовувати методи діагностики та

лікування хірургічної патології, що є актуальними не тільки України, але й в усьому світі [4, с.2; 6, с. 16].

На базі типових програм прийнятих у 2022 році для студентів медичного факультету на кафедрі були створені робочі програми. З метою підвищення теоретичних знань та практичних навичок студентів з вроджених та набутих хірургічних захворювань дитячого віку були виділені навчальні години на 5 курсі та на 6 курсі.

Навчання студентів 5 курсу з питань діагностики та вибору тактики лікування проводиться на практичних заняттях при розборі матеріалу за кожною темою заняття. А саме, при розборі кожної теми, обговорюючи діагностичні та лікувальні заходи у дитини з ознаками набутої хірургічної хвороби викладач, підкреслює важливість визначення об'єму діагностики і обговорює її особливості хірургічної тактики відносно кожної нозології.

На 6 курсі на практичне заняття за темами вроджені вади розвитку дихальної системи, шлунково-кишкового тракту, сечовивідної системи та опорно-рухового апарату виділено 60 години навчального процесу. На кожному занятті висвітлюють наступні питання: пренатальна діагностика вроджених вад; клінічна картина та рання діагностика новонародженої дитини; вибір оптимальної хірургічної тактики та після оперативне ведення пацієнтів.

Одним з недоліків дистанційного навчання в медичному виші є відсутність можливості роботи з пацієнтом та відпрацювання практичних навичок. На нашу думку, найбільш оптимальним рішенням для цього є використання відео матеріалу з їх виконанням. Співробітниками кафедри створені відеоролики з різними оперативними втручаннями, які демонструються під час занять. Використовується показ з наступним розбором використаних методик і навичок, симптомів та постановкою топічного і клінічного діагнозу як альтернативу неможливого зараз реального обстеження та клінічного розбору пацієнта.

Дистанційні заняття у форматі відеозв'язок дозволяють демонструвати техніку операції, маніпуляції в живому форматі і з коментарями відповідати на питання і т. д. Вони дають можливість студенту отримати необхідні практичні навички, що він має засвоїти; навчитись описувати та інтерпретувати виявлені патологічні процеси. В свою чергу, викладач може швидко та об'єктивно проаналізувати підготовленість та знання студента, чітко відмежувати, коли студент тільки завчив матеріал, а коли підготовлений з глибоким розумінням теми.

В умовах дистанційного навчання на практичних заняттях викладачі широко використовують розбір профільних хворих за історіями хвороби. У відеорежимі викладач демонструє історію хвороби дитини, обговорює суб'єктивні та об'єктивні дані обстеження, допомагає поставити попередній та клінічний діагнози, поставити диференційний діагноз, скласти план обстеження та лікування дитини методом обговорення.

Студентам 6 курсу пропонується провести аналіз додаткових методів дослідження, супутньої патології, тактики подальшого ведення, прогнозу захворювання. Така форма навчання сприяє розвитку клінічного мислення майбутніх лікарів, вчить сприймати та аналізувати інформацію он-лайн. Адже компетентність лікаря полягає в умінні здобувати та використовувати знання, структурувати їх за допомогою клінічного мислення, застосовувати в нових, нестандартних ситуаціях, зокрема в умовах дистанційного навчання.

Висновки:

1. Впровадження сучасних освітніх технологій в медичні освітні заклади потребує нових компетенцій.
2. Новітні інформаційні та мультимедійні, симуляційні технології сприяють ефективності дистанційного навчального процесу у вищих навчальних медичних закладах та його максимальному наближенню до стаціонарної очної форми, пацієнт-орієнтованого навчання.
3. Завдяки ефекту оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає зацікавленість до процесу навчання, особливого значення набуває вивчення, аналіз, узагальнення і творче використання досвіду втілення інноваційних освітніх технологій, які збагачують педагогічну теорію та практику своїм унікальним внеском.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лушня С.Л. Особливості проведення навчання студентів на кафедрі травматології та ортопедії // Бесперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика: матер.ІІІ Всеукраїнської науково-практичн. конференції, 04 грудня 2020р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНУ»./ наук.ред. О.Є. Висоцька. - Дніпро: СПД «Охотнік», 2021.-С.225.
2. Ткаченко О.І., Максимовський В.Є., Пирогов В.В. Навчально-методичне забезпечення при викладанні хірургічних дисциплін в умовах пандемії коронавірусу / О.І. Ткаченко, В.Є. Максимовський, В.В. Пирогов // Актуальні питання вищої медичної (фармацевтичної) освіти: виклики сьогодення та перспективи їх вирішення: матеріали ХVІІІ Всеукр. Наук.-практ. конф. в онлайн-режимі за допомогою системи microsoft teams (тернопіль, 20–21 трав. 2021 р.) / Терноп. Нац. Мед. Ун-т імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. – Тернопіль : ТНМУ, 2021. – С.458.
3. Лупальцов В. І., Ягнюк А. І., Мірошніченко О. В.ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ПО ХІРУРГІЇ // МАТЕРІАЛИ ХІV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 60-

річчю ТДМУ СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ/ 2017.

Тернопіль, 18-19 травня 2017 року, Том 1 , с – 134-135

4. Антоненко А.М. Досвід проведення дистанційного викладання дисципліни «HYGIENE AND ECOLOGY» за цикловою системою студентам 6 курсу факультету підготовки іноземних громадян англомовної форми навчання/ Антоненко А.М., Вавріневич О.П., Бардов В.Г// Матеріали конференції «Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу» 18 вересні 2020 р. – Івано-Франківськ. 2020 – С 1-2.

5. Жукович І.І. Сучасні педагогічні технології в навчанні. Матеріали XII/ Жукович І.І.// Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції «Сучасні концепції викладання природних дисциплін у медичних освітніх закладах, 5-6 грудня 2019 року». - м. Харків. 2019. – С 16-17.

6. Коваленко М.М. Інформаційні технології в навчальному процесі/ Матеріали XII Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції «Сучасні концепції викладання природних дисциплін у медичних освітніх закладах, 5-6 грудня 2019 року»// Коваленко М.М., Михалик О.І. - м. Харків. 2019. – С 16-17.

ОСВІТА ЯК ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНІЙ ПОВЕДІНЦІ І НАСТУПНІЙ ПЕНАЛІЗАЦІЇ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

*Пивоваров Володимир Володимирович, к. ю. н., доцент, старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташица
НАПрНУ (м.Харків, Україна), ORCID ID: 0000-0003-3754-8099*

Сучасна парадигма задоволення освітніх потреб, безсумнівно, має включати в себе й питання задоволення права на освіту осіб, засуджених за кримінальне правопорушення. При цьому, важливим є широке і повне охоплення цього суспільно важливого питання. Мова повинна йти не тільки про забезпечення функціонування та результативність освітніх програм для осіб, що позбавлені волі за вироком суду. Передусім, йдеться про функціональну роль освіти як такої в заходах запобігання злочинності, в тому числі, у заходах репресивно-пенітенціарного характеру. В контексті освітньої проблематики ми розуміємо, що перш за все йдеться про освітні потреби неповнолітніх. Зв'язок питання пеналізації і запобігання злочинності в цілому широко представлений у науковій і науково-практичній літературі сучасного світу.

Проблема злочинності неповнолітніх загальновідома і достатньо ретельно описана в спеціальній літературі ХХ століття.

Але існують визначені кримінологічні нюанси. Так, видатний український кримінолог А.П. Закалюк констатував, що в 2000-х роках протягом короткого терміну (5-6 років) спостерігалось зростання частки злочинів неповнолітніх, які за сучасної кваліфікації віднесені до тяжких та особливо тяжких. Серед злочинів неповнолітніх дві третини становили крадіжки, в тому числі кожна четверта — з квартир, кожна п'ята — зі складів, баз, магазинів, інших торгових точок. Майже кожним десятим злочином був грабіж, близько 5 % — хуліганство, 3 % — незаконне заволодіння автотранспортом. Стрімко зростала питома вага неповнолітніх, притягнутих до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері наркообігу, у тому числі переважно без мети збуту наркотиків [1, с.467].

Дослідження свідчить, що неповнолітня злочинність мінлива і рухома (вважаємо, строк зміни загального «портрету» злочинності складає не менш 10-15 років), тому питання педагогічного впливу на неповнолітніх правопорушників постає в повний зріст навіть на фоні прогресивних досягнень ХХІ століття. Можливість змін неповнолітньої злочинності в повоєнний час очевидна.

І За таких умов, знов на перше місце виступає питання освітньо-виховного впливу на неповнолітніх / малолітніх правопорушників, особливо в сучасні воєнні та повоєнні часи.

Загальний розвиток злочинності відбувається за рахунок неповнолітніх. Відтак особлива увага усвідомлюваним суб'єктом чи ні освітнім потребам неповнолітнім правопорушникам, а також особам, що перебувають у неволі, нами структуровано так:

1. Категорично потрібне забезпечення загальноосвітніх потреб неповнолітніх осіб, які піддані покаранню, пов'язаному з обмеженням волі;

2. Забезпечення, поряд із загально середньою освітою, спеціальної професійної орієнтації осіб, які досягли 16-річного віку, з урахуванням їх психоемоційних і розумових здатностей;

3. Розробка і впровадження курсів для засуджених неповнолітніх, орієнтованих на самостійне вирішення дрібних побутових питань та неконфліктне спілкування з оточенням;

4. Ревізія і оновлення (прогресивна адаптація) начального процесу в будинках дитячого типу при установах виконання покарань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинівК.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 712 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ЛІНГВІСТИКИ У ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*Пілюгіна Тамара, канд. пед. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна*

Основним засобом професійної юридичної діяльності в органах правоохоронної системи є мова. Майбутні правознавці повинні знати її особливості і спеціальну юридичну термінологію. Це обумовлено потребами юридичної практики в однозначній, точній і чіткій побудові приписів нормативно-правових актів, яка б запобігала їх довільному тлумаченню та виникненню суперечностей.

Для правознавців практичну необхідність має розуміння особливостей застосування елементарних правил юридичної техніки, законів юридичного мовлення, юридичних термінів [1].

Інтеграційні процеси, зміцнення культурних зв'язків з іншими країнами зумовлюють потребу у фахівцях, кваліфікація яких відповідає сучасним вимогам до професіоналів, які працюють у сфері юриспруденції.

Мовна підготовка фахівців за напрямом «Право» має професійно орієнтовану практичну спрямованість на основі професійної рольової поведінки фахівця у різних ситуаціях особистісно-ділової взаємодії з використанням новітніх інтерактивних технологій. Іншомовна підготовка фахівців із вищою освітою передбачає поєднання професійної мобільності, вузькоспеціальної підготовки у конкретній галузі знань або практичної діяльності з вивченням іноземної мови. Професійна іншомовна спрямованість зумовлена необхідністю використання майбутніми фахівцями здобутих під час навчання наукових знань у професійній діяльності за допомогою іноземної мови.

Основу науково-теоретичної, методологічної та науково-практичної бази сучасної юридичної лінгвістики складають дослідження вітчизняних і зарубіжних лінгвістів та юристів В. Власенка, С. Хижняк, В. Калюжної, І. Усенка, Д. Баранника, Ю. Прадіда, О. Юрчук, Г., Ландквіста, Дж. Холла, Р. Бержерона, М. Каца та ін.

Проблеми викладання іноземної мови за професійним спрямуванням вивчали такі автори, як А. Waters, Т. Hutchinson, О. Биконя, Т. Корж, Г. Гринюк, Л. Личко, Ю. Манько, І. Мельник, О. Петрашук, О.М. Серета тощо.

Метою дослідження є теоретичний і практичний аналіз викладання юридичної іноземної мови як технології інтерактивного підходу до навчання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Курс викладання іноземної мови має бути професійно спрямованим для реалізації форм, методів і засобів навчання, відповідних освітніх цілей та професійно значущих якостей майбутнього фахівця.

Особливості вивчення іноземних мов та їх ролі у професійній діяльності юристів формують вимоги до набуття відповідних професійних знань та формування умінь. Для адекватного спілкування студента з носієм мови, яку він вивчає, необхідне не лише знання про те, як, використовуючи ту чи іншу іншомовну лексику, правильно висловити свою думку, але й знання, як саме використовувати певні засоби іноземної мови у різноманітних ситуаціях спілкування з іноземцями; уміння використовувати прийоми стратегічної компетенції у разі виникнення труднощів у процесі спілкування [3].

Викладання іноземної мови за професійним спрямуванням повинно здійснюватися паралельно зі спеціальною підготовкою. За умови паралельного навчання іноземної мови і професії, метою підготовки є здатність використання студентами іноземної мови для вирішення актуальних професійних завдань на момент навчання. Для того, щоб навчити студентів юридичної іноземної мови, необхідно використовувати конкретний правовий контекст, оскільки існує тісний зв'язок мови з конкретними правовими системами та їх особливостями. Потрібно враховувати також і такі теоретичні питання, як використання лінгвістичних методів для розуміння природи права та юридичних процедур. Однією з особливостей вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням майбутніми фахівцями з права є те, що вони, крім загальнонавчальної лексики, вивчають лексику, яка є властивою для правової галузі. Під час перекладу юридичних текстів варто брати до уваги те, що кожна країна має свою юридичну систему, відповідну юридичну термінологію тощо [2, с. 208].

Особливістю навчання іноземної мови за професійним спрямуванням майбутніх юристів є урахування специфіки професійної сфери. Тому, потрібно наблизити зміст та методи навчання до практичних потреб студентів, обов'язково урахувавши їхні інтереси та необхідну мотивацію. Варто підбирати навчальний матеріал, що відображає сучасні та професійні проблеми працівників юридичної сфери та шляхи їх практичного вирішення, використовувати інтерактивні методи навчання, які дозволяють наблизити навчання до реальних умов та сприяють усебічному розвитку студентів.

Отже, завданнями вивчення навчальної дисципліни є підвищення якості юридичної освіти у результаті розширення її міждисциплінарної соціогуманітарної бази; актуалізація соціокультурної значущості професійної діяльності фахівців з юридичною освітою; забезпечення студентів соціально затребуваними знаннями та актуальними компетенціями лінгвістичного та лінгвоюридичного змісту для оптимізації їх впливу на теорію і практику соціальних комунікацій в українському суспільстві.

Отже, кінцева мета навчання повинна відповідати окресленим уявленням студента про його майбутню професійну діяльність, стимулювати його потребу у вивченні іноземної мови як запоруки стати освіченою, культурною, професійною, конкурентноспроможною та успішною людиною.

ЛІТЕРАТУРА:

1) Артикуца Н. В. Юридична лінгвістика як новий перспективний напрям міждисциплінарних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2461/artkytsa_yuryd_lingvistyka.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2) Лебедева М.О. Особливості викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичного факультету. Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі: Матеріали конференції. Київ, 2013, НТУУ “КПІ”. С. 204–213.

3) Савка І.В. Особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням для майбутніх фахівців у галузі права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_3/23.pdf

ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРУ

*Плотнікова Аліна Володимирівна, адвокат, кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права та процесу
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. Курс на Європейську інтеграцію, обраний Україною, відображає волю нашого народу жити у вільній, розвиненій, демократичній державі.

З 20 лютого 2014 р. триває збройна агресія Російської Федерації проти України, яка кинула виклик політичній, економічній та правовій системі нашої держави. А з 24 лютого 2022 р. внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації увесь світ побачив, що українці готові до викликів, зокрема до правових викликів, які приготувала нам країна-агресор.

Ми згуртувалися, мобілізували свої зусилля, стали сильнішими і готові тримати удар.

З прийняттям цих викликів постала необхідність у перегляді національного законодавства антикримінальної спрямованості, зокрема щодо посилення захисту основ національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження з проблем пособництва державі-агресору здійснювали О.В. Попович, О.М. Чебан та інші.

Формулювання цілей тез. Цілями даної роботи є дослідження соціальної обумовленості криміналізації пособництва державі-агресору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Була прийнята низка законів, спрямованих на протидію кримінальним правопорушенням в цій сфері. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 № 2108-ІХ кримінальний закон був доповнений ст. 111-1 «Колабораційна діяльність».

А Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» від 14.04.2022 № 198-ІХ було криміналізовано пособництво державі-агресору [1].

Таким чином, до тексту закону, було введено дві нові статті, які містять підстави для притягнення до відповідальності осіб, які тим чи іншим чином взаємодіють з представниками держави-агресора на шкоду національним інтересам.

Разом з тим, незважаючи на об'єктивні загрози національній безпеці та досить складні умови, в яких доводиться працювати, в тому числі і приймати рішення щодо вдосконалення ефективності норм закону, а також цілком зрозуміле прагнення посилити відповідальність осіб, які вчиняють різноманітні дії на шкоду Україні, варто впроваджувати зміни зважаючи на існуючі принципи криміналізації суспільно небезпечних діянь та намагатися прорахувати усі наслідки такої криміналізації, в тому числі і негативні.

Йдеться, передусім про те, що на момент встановлення відповідальності за колабораційну діяльність та пособництво державі-агресору вже була встановлена кримінальна відповідальність за державну зраду (ст. 111 КК України) та посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України).

А на момент криміналізації пособництва державі-агресору вже існувала ст. 111-1 КК України, яка містить підстави для притягнення винної особи до кримінальної відповідальності за різноманітні прояви взаємодії з представниками держави-агресора, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора.

При цьому, ст. 111 КК України, яка містить визначення державної зради, формулює його доволі широко: «Державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України».

З огляду на таке визначення державної зради різновиди колабораційної діяльності нагадують більш деталізовані форми об'єктивної сторони державної зради.

А ч. 4 ст. 111-1 КК України взагалі є майже дослівним відтворенням складу пособництва державі-агресору.

Так, ч. 4 ст. 111-1 КК України визначає відповідальність за **передачу матеріальних ресурсів** незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, а пособництво державі-агресору полягає в умисних діях, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних

формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, **підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів** чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

Варто зауважити, що законодавець не розшифровує, зокрема, що слід розуміти під переходом на бік ворога в період збройного конфлікту та наданням іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Правова невизначеність державної зради, створює можливість судової дискреції. А, відповідно, загрожує тим, що буде сформована неоднозначна судова практика, що в свою чергу потягне за собою велику кількість скасованих судових рішень.

У випадку ж звернень до ЄСПЛ є загроза негативної для України практики, яка може вплинути на авторитет судової влади, а, відповідно і на державний авторитет.

Цілком слушним з огляду на тематику та організаторів конференції є звернення до досвіду вирішення питання встановлення відповідальності за державну зраду до КК Республіки Польща.

Так, ст. 127 КК Республіки Польщі 1997 року, встановлює відповідальність для осіб: «§ 1. Kto, mając na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie części obszaru lub zmianę przemocą konstytucyjnego ustroju Rzeczypospolitej Polskiej, podejmuje w porozumieniu z innymi osobami działalność zmierzającą bezpośrednio do urzeczywistnienia tego celu» [2].

З цього визначення можна зробити висновок, що дана норма, хоча не містить визначення «державна зрада», але оперує досить широким поняттям, залишаючи так само широкі межі для судової дискреції.

Шпигунство за КК Республіки Польщі винесено в окрему норму: «Art. 130. § 1. Kto bierze udział w działalności obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej» [2].

Зрозуміло, що до певного часу дана норма фактично не працювала, тоді як особливу актуальність щодо тлумачення її змістовного наповнення постала саме тепер, коли Україна опинилася перед необхідністю боронити країну із зброєю в руках, національну безпеку, безпеку власних громадян, давати максимально ефективну відсіч окупантам.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. У зв'язку із викладеним, вважаємо, що криміналізація пособництва державі-агресору не є соціально зумовленою, є прикладом надмірної криміналізації.

Задля подолання конкуренції норм, спрямованих на охорону найважливіших цінностей людства, приведення законодавства до такої якості, що судова практика буде сприймати їх однозначно, маємо спрямувати зусилля на ефективну протидію викликам сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» від 14.04.2022 № 198-IX // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8>
2. Кримінальний кодекс Республіки Польщі від 6 грудня 1997 р. (USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny) // Режим доступу: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Подуфалов Павло, викладач ВСП «Могилів-Подільський технологічно-економічний фаховий коледж Вінницького НАУ», м. Могилів-Подільський, Україна

Постановка проблеми. Україна як важливе геополітичне утворення на європейському континенті є невід'ємною складовою нової системи європейських і глобальних зв'язків та відносин, що сформувалася на зламі тисячоліть. Істотними чинниками зростання міжнародного значення України є її надзвичайно сприятливе положення – у самому центрі Європи, на стику православної, західної та ісламської цивілізацій. Завдяки цьому наша держава є повноправним учасником широкої взаємодії культур і цивілізацій у сучасному світі. Україна намагається сприяти подоланню геополітичних і культурних бар'єрів, створенню умов для глобальної взаємодії культур і цивілізацій, формуванню демократичного світового устрою. Наша держава зробила свідомий вибір на користь загальноєвропейської інтеграції [2, с. 200].

Забезпечення прав та свобод людини є головним завданням міжнародної спільноти загалом і Європейського Союзу зокрема. Реалізації цього завдання можна досягти шляхом дотримання групи основних принципів, які мають назву європейські цінності. Європейські цінності розглядаються як широко поширені і глибоко вкорінені нормативні орієнтири, що складають основу спільного «європейського дому» – європейської спільноти. У період воєнного стану важливо забезпечити беззаперечне дотримання кожної цінності, оскільки ставлячи під сумнів їх доцільність, можна зруйнувати лад «європейського дому».

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемі модернізації та демократизації в контексті євроінтеграції були присвячені роботи: О.М. Москаленка, В.І. Муравйова, Р.А. Петрова, О.В. Стрельцової та ін. Досліджують та впроваджують принципи правової визначеності українського законодавства М.Л. Ентіна, М.М. Марченко, А. Татама, Т.К. Хартлі.

Метою дослідження є пошук різних шляхів і методів забезпечення моделі демократичних прав і свобод, в якій би оптимально поєдналися кращі вітчизняні й зарубіжні традиції та сприятиме втіленню європейських стандартів у законодавство України.

Основні результати дослідження. Обрання європейського напрямку інтеграційних відносин є виправданим через культурну, ментальну та географічну близькість України до цього об'єднання. Крім того, євроінтеграція є важливим цивілізаційним вибором, що буде формувати напрям політичного, економічного та культурного розвитку нашої держави, посилить її вагу, як суб'єкта геополітичних відносин на довгу перспективу.

Є багато різних аргументів, які виступають як за, так і проти відстоювання цінностей Союзу. Один із таких аргументів закликає поважати внутрішню демократію та національну ідентичність держав. Ще одним вагомим аргументом є врахування того, що це не завдає шкоди Союзу.

У той же час існують суттєві правові підстави, щоб Союз захищав європейські цінності. Три аргументи здаються особливо доречними:

1) Перший аргумент випливає з саморозуміння ЄС як ліберально-демократичного мирного проекту.

2) Другий аргумент полягає в мандаті ЄС захищати всіх осіб у європейському правовому просторі. Наприклад, Союз надає захист польським громадянам від їх власного уряду, коли останні проводять репресивну політику. 3) Третій аргумент – принцип взаємної довіри. Якщо держава вживає заходів, які ставлять під загрозу фундаментальну структуру ЄС, то вона підриває взаємну довіру, без якої життєво важливі сфери європейського співробітництва перестають функціонувати. Систему цінностей Європейського Союзу складають: мир і співробітництво між націям; права людини; плюралізм; солідарність; свобода; рівність; толерантність; недискримінація; справедливість; демократія; верховенство права; недоторканність приватної власності.

Можна виділити три опори, на які спирається демократизм Європейського Союзу:

Свобода. Усі люди мають свободу думки, совісті, віросповідання, преси, які захищені основними правами людини.

Рівність. Усі люди рівні перед законом і мають право на захист. Це означає, що не повинно бути дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичної чи іншої думки, національного чи соціального походження тощо. Кожна людина має право на захист від будь-яких проявів дискримінації.

Солідарність. Усі люди мають економічні та соціальні права, наприклад, право на соціальне забезпечення, справедливу винагороду, адекватний рівень життя, право на доступ до освіти, що є невід'ємним елементом системи прав людини.

Наступною цінністю є свобода. Наприклад, свобода пересування дає громадянам країн-членів ЄС право вільно пересуватися та проживати в межах Союзу. Індивідуальні свободи, такі як повага до приватного життя, свобода думки, віросповідання, зборів, вираження поглядів та інформації, закріплені в Хартії основних прав Європейського Союзу та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Іншою важливою цінністю є демократія. Бути громадянином Європи означає також користуватися політичними правами. Кожен дорослий громадянин ЄС має право виступати кандидатом та голосувати на виборах до Європейського парламенту. Громадяни ЄС мають право виступати кандидатом та голосувати

у своїй країні проживання або в країні походження. Термін «демократія» застосовується до політичної системи, де суверенітет заснований і покладається на волю людей і де влада підзвітна народу.

Однією із ключових цінностей Європейського суспільства, є верховенство права. Діяльність здійснюється на основі договорів, укладеними між країнами ЄС. Верховенство права як одна з головних цінностей будується на чотирьох принципах.

Першим є принцип дотримання основних прав та свобод людини, які закріплені в нормативно-правових актах держав-членів ЄС та міжнародних документах. Дотримання цих прав контролюють органи державної влади, а кожна особа має право на захист цих прав та свобод на засадах рівності.

Другим є принцип наділення повноваженнями, який полягає у тому, що ЄС діє тільки в межах компетенції, яку надали йому в Договорах держави-члени для досягнення цілей, встановлених цими Договорами.

Останнім принципом є пропорційність, яка полягає в тому, що зміст і форма дій ЄС не виходять за рамки того, що необхідно для досягнення цілей Договорів (ч. 4 ст. 5 Договору про ЄС).

Висновок. Отже, політичний вплив цінностей Європейського Союзу на державотворчі процеси в Україні забезпечує розвиток демократичних засад діяльності всіх її інститутів. Завдяки цьому, відбувається формування дієвого громадянського суспільства, яке має змогу бути активним контролером та конструктивним критиком дій системи державного управління, завдяки вільному поширенню інформації та обміну нею. Спільність принципів та цінностей громадянського суспільства України та ЄС слугує найбільш дієвим драйвером, який наповнює таке співробітництво практичними результатами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995015>.
2. Мак А.О. Розвиток євроінтеграційних процесів в Україні: від початку незалежності до сучасності. Правова держава. 2018. № 30. С. 200-203.
3. Макарова О.В. Правові основи регулювання правової освіти в Україні / О.В. Макарова // Вісник Академії адвокатури України. –2012.–№ 3(25). –С83-89.
4. Стрельцова О.В. Загальні принципи права як джерело права Європейського Союзу. Правова держава: Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2003. Вип. 14. С. 265–269.

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Поляков Андрій Олександрович, к. п. н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Скористатися доступною та відкритою системою безоплатної правової допомоги – це є один із критеріїв демократичної правової держави. Широкі можливості, онлайн та очні формати, інтернет-консультування, сімейні та адміністративні справи, учасники бойових дій або багатодітні сім'ї – дуже важливим наразі є охоплення затребуваних юридичних питань різних суб'єктів правовідносин та форм надання допомоги. В Україні для ефективного налагодження роботи безоплатної правової допомоги (далі – БПД) створюється розгалужена система координації з регіональними центрами, представниками національної й патрульної поліції, благодійних фондів та Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та з європейськими експертами. Бо взаємодія в рамках партнерських відносин і запозичення досвіду взірцевих європейських країн, які мають історію та вироблене законодавче регулювання БПД зробіть інституції, які стоять на захисті прав людини ще більш наближеними до управління на принципах розуміння та поваги до людської гідності, недискримінації, доступності та високого правового рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Надання безоплатної правової допомоги в зарубіжних країнах розглядалося у роботах І. С. Ковальчук, Н.О. Цюприк та інших.

Формулювання цілей тез. Цілями даної роботи є характеристика діяльності громадських організацій щодо надання безоплатної правової допомоги в країнах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід відзначити, що в різних країнах світу дуже різняться відповідні критерії. Кожна держава самостійно встановлює ці критерії, за якими визначається наявність права на безоплатну правову допомогу. У цілому можна виділити два: фінансовий – відсутність необхідних коштів і предметний – категорія справи. На думку експертів Ганни Колесник, голови Комітету захисту прав людини НААУ, Ігоря Светлічного, голови секції відновного правосуддя Комітету захисту прав людини НААУ, Лесі Бурчак, директора Лівобережного київського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги аналіз законодавства деяких розвинених країн Європейського Союзу встановив, що в цих країнах часто застосовується поділ правової допомоги на два види: первинну і вторинну, як і в Україні. Проте в більшості країн ЄС відсутня абсолютно безоплатна для клієнтів правова допомога у цивільних справах, натомість існує часткова

оплата, тобто клієнт платить хоча б символічну суму. Правова допомога в кримінальних справах у Великій Британії забезпечується через фірми повірених (солісіторів) та адвокатів (баристерів) які працюють у приватній практиці [1].

Зокрема, в Німеччині особа, яка має нижче певної суми євро в місяць, має право отримати будь-який з видів безоплатної правової допомоги та при цьому на нього не покладається обов'язків щодо співфінансування послуг. При перевищенні цієї планки людина не має права претендувати на отримання безоплатної правової допомоги у вигляді консультування і позасудового представництва, але може скористатися допомогою представника в судовому розгляді. При цьому отримувач зобов'язаний щомісяця виплачувати внесок у розмірі від 15 до 300 євро (залежно від величини доходу). Усі приватні юристи країн Європейського Союзу присвячують частину свого вільного часу веденню справ, за які вони не отримують оплати. Це престижно і є справжнім *pro bono*. У Королівстві Данія, щоб покрити витрати на правову допомогу у цивільній справі, претендент повинен відповідати таким критеріям: не повинен заробляти більше ніж еквівалент приблизно 50 тисяч євро на рік і його вимоги (сторони в позові або спорі) повинні бути розумними [1].

Правова допомога в Італії передбачена італійським законодавством. Стаття 24 Конституції Італії гарантує доступ до правової допомоги та захисту (в цивільних, адміністративних і кримінальних справах) людям, які не в змозі незалежно оплатити послуги адвоката через нестачу їх доходу (приблизно, якщо дохід менше ніж прожитковий мінімум) [1].

І.С. Ковальчук приходять до висновку, що законодавство всіх цих країн визначає, що фінансування безоплатної правової допомоги здійснюється з державного бюджету, проте крім коштів державного бюджету з цією метою можуть використовуватися дозволені законодавством інші кошти [2, с. 225].

Отже, у кожній країні Європейського Союзу діють умови та правила БПД, які можна об'єднати за характерними ознаками:

- 1) закріплення права на правову допомогу на конституційному рівні;
- 2) залучення широкого кола суб'єктів надання БПД – громадяни, іноземці, туристи, біженці, інваліди, люди похилого віку, неповнолітні. Наразі кожна-держава учасниця створила максимально дієві механізми забезпечення соціальних прав вимушено переміщених осіб з України. Загалом активація режиму тимчасового колективного захисту для людей, які масово рятуються від війни в Україні, демонструє європейську солідарність щодо підтримки України та засвідчує прагнення європейців розділити переживання українців, які змушені були залишити власні домівки через бойові дії та шукати прихистку. Так, у Великій Британії

кожному члену родини, що прибув та отримав тимчасовий прихисток, надають одноразову виплату у розмірі £ 200, щоб допомогти покрити негайні виплати, доки особа освоїться [3];

3) первинна правова допомога надається безоплатно (тобто надання консультацій і роз'яснень з правових питань), а вторинна буде залежати від фінансового становища особи та може передбачати мінімальні суми для покриття. Також при вторинній допомозі враховується категорія справ, так у деяких країнах безоплатна правова допомога надається лише у кримінальних справах;

4) дотримання принципів верховенства права, законності, доступності та забезпечення якості безоплатної правової допомоги;

5) правозахисники, муніципальні органи, юристи, адвокати, які працюють у державних центрах надання правової допомоги, отримують заробітну плату, правозахисні організації фінансуються за рахунок благодійних внесків і грантів, проте приватні юристи витрачають свій час без будь-якого відшкодування;

6) наявна система звітності кількості звернень та статистичних даних, яка діє на принципах прозорості та інформаційної відкритості надаючи вільний доступ до ресурсів інформації та документів.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, аналіз досвіду країн Європейського Союзу щодо порядку, підстав та державних гарантій надання БПД вказує, що цей інститут має уніфікований характер і чіткі організаційні критерії. БПД представлена потужним консультативним сектором, системою покриття витрат на правову допомогу та встановленими стандартами якості надання допомоги у цивільних, адміністративних справах та представництва у кримінальному процесі спираючись на рекомендації Ради Європи у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колесник Г., Светлічний І., Бурчак Л. Огляд систем безоплатної правової допомоги у країнах Європейського союзу. *Вища школа адвокатури НААУ*. 2022. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/oglyad-system-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy-u-krayinah-uevropejskogo-soyuzu/>

2. Ковальчук І. С. Досвід зарубіжних країн з надання безоплатної правової допомоги: проблеми реалізації в Україні. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ "ОЮА". Півд. регіон. центр НАПрН України*. Одеса : Фенікс, 2013. Т. 2. С. 223-225.

3. Мнацакян С. Як забезпечуються соціальні права українців, які знайшли притулок в країнах ЄС – дослідження Ради Європи. *Громадський Простір*. 2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-zabezpechuyutsya-sotsialni-prava-ukrajintsiy-yaki-znajshly-pryhystok-v-krajinah-es-doslidzhennya-rady-evropy>

ЛЕГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проневич Олексій¹, Коляда Тетяна²

¹ д. ю. н., професор, професор кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

² к. ю. н., доцент, доцент кафедри управління та забезпечення якості у фармації Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна

Аксіоматично, що освітній процес є інтелектуальною, творчою діяльністю, спрямованою на передачу, засвоєння, примноження і використання компетентностей здобувачів освіти, а також на формування гармонійно розвиненої та професійної мобільної особистості, спроможної швидко адаптуватися до викликів у різних сферах людського буття, перманентно поглиблювати знання, вдосконалювати вміння і навички, обирати оптимальні алгоритми вирішення колізій комплексного характеру. Класичний освітній процес ґрунтується на реалізації системи взаємопов'язаних науково-методичних, навчально-наукових і педагогічних заходів. Навіть у штатних умовах мирного часу належна організація освітнього процесу неможлива без постійного гнучкого реагування на вплив мінливих чинників.

Натомість в екстраординарних умовах воєнного часу для учасників освітнього процесу існують реальні та/або потенційні загрози, що об'єктивно зумовлює нагальну необхідність пошуку та апробації інноваційних підходів до гармонізації двох важливих видів легального публічного інтересу, - надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти та створення безпечного середовища для всіх учасників освітнього процесу. Тому в умовах триваючого неспровокованого повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації правові параметри організації освітнього процесу в Україні було суттєво скориговано.

Наразі у вітчизняній адміністративно-правовій науці не сформувалося традиції осмислення легальних засад організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Зазначена проблема залишається предметом жвавого суспільного дискурсу, ознайомлення з яким дає підстави стверджувати щодо неусталеності спектру аналізованих проблем, еkleктичності методологічних підходів їх сутнісного пізнання, відсутності консенсусу при визначенні шляхів вирішення існуючих управлінсько-правових колізій. Дослідницьким імперативом у зазначеній царині є з'ясування стану артикуляції базових положень «надзвичайного освітнього права», модернізації механізмів організації освітнього процесу, легального закріплення адміністративної правосуб'єктності уповноважених адміністративних органів, коригування правового статусу учасників освітнього процесу.

Безпосереднім наслідком повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації є виникнення екзистенційної загрози для української нації. Відповідно до указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України було введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [1] (зазначимо, що строк дії воєнного стану неодноразово продовжувався). Згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан є особливим періодом правового режиму, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Майже рік в Україні існує загроза для життя і здоров'я мирних мешканці, спричинена бойовими діями в окремих регіонах, а також постійними ракетними обстрілами усієї території держави. На початку війни нормативно-правова база щодо організації освітнього процесу у закладах освіти в умовах воєнного стану була відсутня. У березні 2022 року було рекомендовано залежно від конкретної ситуації тимчасово призупиняти освітній процес (для регіонів, де відбувалися постійні обстріли та було знищено освітню інфраструктуру) або організувати освітній процес за дистанційною формою навчання (для місцевостей, де не велися активні бойові дії та стабільно працював інтернет). Окремо наголошувалося на особливій важливості залучення до навчання і надання психологічної допомоги дітям, які переїхали з небезпечних регіонів [3].

Упродовж кількох наступних місяців було прийнято низку нормативно-правових актів різної юридичної сили та розроблено організаційно-методичні документи з метою забезпечення прав учасників освітнього процесу і створення безпечних умов для здійснення освітнього процесу (Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX, постанова Кабінету Міністрів України «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні» від 24 червня 2022 року № 711, наказ Міністерства освіти і науки України «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» від 28 березня 2022 року № 274, лист Державної служби України з надзвичайних ситуацій «Про організацію укриття працівників і дітей у закладах освіти» від 14 червня 2022

року № 03-1870/162-2 (ґрунтується на Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 червня 2017 року № 138, та наказі Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» від 9 липня 2018 року № 579), інформаційні листи Міністерства освіти і науки України «Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання» від 7 березня 2022 року № 1/3370-22, «Про перенесення атестації педагогічних працівників у 2022 році» від 15 березня 2022 року № 1/3454-22, «Зкладам освіти, установам, які вимушені змінити місце розташування у зв'язку з проведенням в місцях їх розташування бойових дій або тимчасовою окупацією території України, необхідно перейти на обслуговування до органів казначейства за новою адресою розташування» від 19 березня 2022 року № 1/3556-22, «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» від 29 березня 2022 року № 1/3737-22, «Особливості організації 2022/2023 навчального року» від 6 липня 2022 року та «Безпечно середовище: як діяти вчителям під час занять при оголошенні сигналу «Повітряна тривога?»» від 1 серпня 2022 року тощо.

Комплексний аналіз правового регулювання організації освітнього процесу в умовах воєнного стану дає підстави стверджувати щодо легального закріплення таких базових «освітніх і безпекових постулатів»:

- необхідності позиціонування закладів освіти в умовах воєнного стану як універсальних осередків набуття нових знань, інтенсивної міжособистісної комунікації та психологічної підтримки. Навчальні заняття у синхронному режимі набувають особливої соціально-психологічної ваги, оскільки сприяють зміцненню відчуття приналежності до соціальної спільноти, комфорту та безпеки. Пріоритетними є дискусійні/партнерські варіанти та форми актуалізації опорних знань і закріплення теоретичного матеріалу;

- організації у 2022-2023 навчальному році освітнього процесу у закладах освіти загалом або окремих класах/групах залежно від безпекової і енергетичної ситуації на регіональному та локальному рівнях і наявності безпекової інфраструктури (площі безпечних укриттів) за очною, змішаною або дистанційною формою навчання (при змішаному форматі навчання можлива організація освітнього процесу у певні дні для частини здобувачів освіти очно, для інших – дистанційно, і навпаки);

- обов'язковості вжиття засновниками таких безпекових заходів при підготовці закладів освіти до роботи в очному режимі: перевірки закладів освіти та прилеглих територій на наявність вибухонебезпечних предметів; перевірки готовності систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей із порушеннями зору та слуху; визначення і позначення

шляхів евакуації; підготовки обладнаного укриття для учасників освітнього процесу; створення запасів води та медикаментів; проведення тренувань з учасниками освітнього процесу щодо дій у разі повітряної тривоги; проведення навчальних занять щодо збереження здоров'я, надання домедичної підготовки тощо; підключення мережі Wi-Fi в укриттях для проведення занять [4];

- організації освітнього процесу виключно в дистанційній формі у разі ведення у населеному пункті або районі бойових дій, активізації артилерійських та ракетних обстрілів, погіршення енергетичної або епідемічної ситуації;

- можливості запровадження за заявами батьків дистанційної, сімейної, екстернатної або індивідуальної форми навчання для окремих здобувачів загальної повної середньої освіти;

- внесення у разі критичного загострення безпекової ситуації змін в режим роботи закладу освіти, форму навчання здобувачів освіти, а в окремих випадках впровадження вимушених канікул з подальшим коригуванням виконання освітньої програми;

- дотримання розроблених Міністерством освіти і науки України рекомендацій щодо інклюзивного навчання під час війни для дітей із порушеннями зору, слуху та інтелектуального розвитку;

- використання гнучких алгоритмів відпрацювання навчальних занять (запровадження «консультативних груп вихідного дня», проведення індивідуальних занять/групових консультацій у канікулярний час тощо);

- покладання на керівників закладів освіти відповідальності щодо забезпечення учасників освітнього процесу засобами колективного захисту (об'єктами фонду захисних споруд) [5];

- обов'язку відповідальної особи закладу освіти після отримання на мобільний застосунок сигналу «Повітряна тривога» або увімкнення місцевої сирени системи оповіщення продублювати в освітньому закладі сповіщення про загрозу та проконтролювати процес евакуації учасників освітнього процесу до найближчого укриття. Забезпечення викладачем, який проводить навчальне заняття за очною формою навчання, сповіщення і евакуації здобувачів освіти. Можливості виходу із захисних споруд лише після отримання інформації про відсутність небезпеки або у випадках вимушеної евакуації. Вимушена евакуація зі споруди фонду захисних споруд проводиться, якщо: відбулося пошкодження споруди, що виключає подальше перебування в ній осіб, які укриваються; відбулося затоплення споруди; сталася пожежа у споруді та утворилися в ній небезпечні концентрації шкідливих газів; було досягнуто граничних параметрів внутрішнього повітряного середовища;

- негайного сповіщення здобувачів освіти викладачем при проведенні онлайн-уроку у синхронному режимі про сигнал «Повітряна тривога», виходу з режиму відео-конференції та

переміщення до безпечного місця/найближчого укриття. Забезпечення подальшого опрацювання навчального матеріалу в асинхронному режимі через спілкування у месенджерах, роботу з дидактичними онлайн-ресурсами (для здобувачів повної загальної середньої освіти рекомендовано онлайн-ресурси «Всеукраїнська школа онлайн», «Всеосвіта», «На урок», «Навчання без меж» тощо), виконання вправ/завдань з метою психологічного розвантаження/врегулювання емоційного стану;

- здійснення оплати праці працівників закладів освіти та установ освіти незалежно від їхнього поточного місця проживання/перебування, зокрема шляхом прийняття рішення (розпорядження, наказу) про оголошення простою в закладах освіти, що не можуть здійснювати освітню діяльність внаслідок збройної агресії Російської Федерації [6];

- переведення за необхідності педагогічних і науково-педагогічних працівників на дистанційну роботу. Відповідно до ч. 11 ст. 60-2 Кодексу законів про працю України прямо передбачена можливість переведення працівника на дистанційну роботу на час загрози поширення епідемії, пандемії, необхідності самоізоляції працівника та/або у разі виникнення загрози збройної агресії, надзвичайної ситуації техногенного, природного чи іншого характеру. Дистанційна робота може запроваджуватися наказом/розпорядженням роботодавця без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі [7]. Кожен педагогічний та науково-педагогічний працівник, що виконує роботу у дистанційному режимі, має самостійно визначити робоче місце, забезпечити безпечні і нешкідливі умови праці на обраному робочому місці, зокрема за межами території України.

- неухильного забезпечення дотримання в умовах воєнного стану таких прав педагогічних працівників: створення безпечних умов для учасників освітнього процесу; унеможливлення практики примусу педагогічних працівників до відпустки за власний рахунок; здійснення оплати проходження медичного огляду працівників закладів освіти за рахунок роботодавця (закладу освіти чи управління освітою); внесення змін до педагогічного навантаження педагогічного керівника лише після погодження з ним; надання можливості педагогічному персоналу працювати дистанційно; припинення сегрегації педагогічних працівників за критеріями перебування у населеному пункті/зміни місця проживання, розташування закладу освіти або перебування за кордоном; припинення примусу педагогічних працівників до повернення до України/населеного пункту/на робоче місце та/або очної роботи у закладах освіти, розташованих у зонах бойових дій [8].

Резюмуючи, зазначимо, що в умовах повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації існує екзистенційна небезпека для української нації та Української держави. Організація безпечного та якісного освітнього процесу у закладах освіти є одним із стратегічних напрямів публічного адміністрування в умовах введення правового режиму

воєнного стану. Варто визнати, що окремі параметри організації освітнього процесу в умовах воєнного стану загалом врегульовано (у тому числі шляхом широкого використання інструктивно-рекомендаційних листів уповноважених суб'єктів публічної адміністрації). Особлива увага приділялася забезпеченню психологічної підтримки здобувачів освіти, створенню безпечних умов освітньої діяльності, визначенню форм освітньої діяльності тощо. Водночас еkleктичність та недостатня узгодженість вжитих заходів дає підстави стверджувати щодо відсутності «надзвичайного освітнього права», покликаною регулювати суспільні відносини у сфері освіти на тлі спричинених збройною агресією чисельних реальних і потенційних загроз для охоронюваного державою блага. Тому зберігається нагальна необхідність новелізації освітнього законодавства, зокрема підготовки ґрунтованого на засадах людиноцентричності, інклюзивності та раціоналізму комплексного нормативно-правового акту, де було б належним чином врегульовано базові організаційно-правові параметри забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного стану. Безумовними управлінськими та дослідницькими імперативами у царині правового забезпечення організації освітнього процесу в умовах воєнного стану залишається формування збалансованої державної політики щодо здійснення освітньої діяльності у районах ведення бойових дій та на деокупованих територіях, забезпечення дотримання прав учасників освітнього процесу (з акцентуацією особливої уваги на правах батьків здобувачів повної загальної середньої освіти щодо вільного вибору форми навчання, зарахуванні дітей-переселенців до закладів освіти та врахування особливих освітніх потреб дитини на основі висновку інклюзивно-ресурсного центру, а також власне на освітніх правах внутрішньо переміщених осіб як здобувачів освіти та осіб з особливими освітніми потребами), налагодження ефективної комунікації закладів освіти з учасниками освітнього процесу, які перебувають в Україні, за кордоном та/або на тимчасово окупованих територіях, посилення фізичної безпеки учасників освітнього процесу, збереження функціонально-інституційної спроможності закладів освіти в умовах існування енергетичної кризи тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про введення воєнного стану в Україні: указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 05.02.2023).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 05.02.2023).

3. Про організацію навчального процесу: лист Міністерства освіти і науки України від 6 березня 2022 року № 1/3371-22. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/86062/ (дата звернення: 06.02.2023).

4. Особливості організації 2022/2023 навчального року: рекомендації Міністерства освіти і науки України від 6 липня 2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/osoblivosti-organizaciyi-202223-navchalnogo-roku> (дата звернення: 06.02.2023).

5. Про організацію укриття працівників і дітей у закладах освіти: лист Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 14 червня 2022 року № 03-1870/162-2. URL: <https://document.vobu.ua/doc/13513> (дата звернення: 06.02.2023).

6. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні: наказ Міністерства освіти і науки України від 28 березня 2022 року № 274. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-organizaciyi-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ta-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення: 07.02.2023).

7. Кодекс законів про працю України (у редакції від 27 січня 2023 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 08.02.2023).

8. Пропозиції Освітнього омбудсмена України щодо вирішення проблем учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану від 18 серпня 2022 року. URL: <https://eo.gov.ua/propozytsii-sluzhby-osvitnoho-ombudsmena-shchodo-vyrishennia-problem-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/08/18/> (дата звернення: 08.02.2023).

ДО ПРОБЛЕМИ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*Раневич Орест, кандидат юридичних наук,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна*

Органи у сфері пенсійного забезпечення, а саме Пенсійний фонд України та його територіальні органи як і будь-які суб'єкти публічної влади наділені відповідними повноваженнями. Таке коло їхніх повноважень визначається різними за своїм змістом нормативно-правовими актами та належить до певних видів правовідносин, що виникають у діяльності пенсійних органів.

Разом з тим, правовий статус органів Пенсійного фонду України варто розглядати з огляду на те, що вони за своєю природою є органами державної влади. А тому, тут застосовуються норми Конституції України, згідно з якими, органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19). Норми права подібного змісту містяться й у Положенні про Пенсійний фонд України, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 року № 280.

З огляду на що, постає питання про те, чи органи у сфері пенсійного забезпечення, які у своїй діяльності керуються лише Конституцією та законами України, указами Президента України, постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України та іншими актами законодавства, наділені дискреційними повноваженнями або можливістю вибору між декількома варіантами своєї поведінки.

Проблема дискреційних повноважень здебільшого існує в судовій практиці щодо захисту пенсійних прав громадян. Суди роблять помилкові висновки про те, що обраний позивачем спосіб захисту його прав матиме наслідком втручання у дискреційні повноваження пенсійного органу. Встановивши порушення прав позивача та прийшовши до висновку про наявність дискреційних повноважень, суди фактично позбавляють особу на ефективний захист її прав в судовому порядку та, як наслідок, не забезпечують їхнього відновлення.

Зрештою, суди переважно приходять до взаємосуперечливих висновків, адже не встановивши під час розгляду справи інших підстав, наприклад, для відмови у призначенні пенсії, аніж досліджені та спростовані судом у ході розгляду справи, суд фактично не захищає право особи на призначення їй пенсії у належний спосіб, про який просить позивач, та який

відповідає процесуальному закону. Натомість, суди посилаються на наявність дискреційних повноважень в пенсійних органів, коли у певному випадку, такі відсутні.

Питання дискреційних повноважень органів у сфері пенсійного забезпечення слугували предметом неодноразових розглядів Верховного Суду. Так, в постанові від 22.08.2018 року у справі № 146/1024/17 він вказав, що безпідставним є посилання в касаційній скарзі на те, що зобов'язуючи відповідача призначити позивачу пенсію, суд втрутився в його дискреційні повноваження, оскільки судами встановлено факт наявності у позивача права на призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку, у зв'язку з чим у відповідача відсутній інший варіант поведінки ніж призначення позивачу даного виду пенсії, а тому зобов'язання відповідача призначити позивачу пенсію зі зниженням пенсійного віку на підставі ст. 55 Закону № 796-ХІІ є належним способом відновлення порушених прав позивача.

Верховний Суд в постанові від 15.08.2019 року у справі № 227/4246/16-а також вказав, що відмовляючи у задоволенні позовної вимоги про зобов'язання відповідача призначити позивачу пенсію за Списком № 1 згідно статті 14 Закону України “Про пенсійне забезпечення” суд першої інстанції виходив з того, що задоволення зазначеної вимоги є формою втручання в дискреційні повноваження відповідача та виходить за межі завдань адміністративного судочинства, оскільки позивач має право звернутися до відповідача із документами підтверджуючими його пільговий стаж і останній, у межах своєї компетенції, здійснивши розрахунок стажу позивача прийме відповідне компетентне рішення. Однак, суд погодився із постановою апеляційного суду, якою рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нову постанову про задоволення позовних вимог в повному обсязі, а саме зобов'язано орган Пенсійного фонду України призначити пенсію за Списком № 1 згідно зі статтею 14 Закону України “Про пенсійне забезпечення”.

В іншій постанові від 14.04.2021 року у справі № 640/7089/17 колегія суддів Верховного Суду справедливо зазначає: якщо відмова відповідного органу визнана судом протиправною, а іншого варіанту поведінки у суб'єкта владних повноважень за законом не існує, то суд має право зобов'язати такий орган влади вчинити конкретні дії, які б гарантували захист прав і свобод позивача. Отже, застосування судами попередніх інстанцій зазначеного способу захисту права в контексті спірних правовідносин не можна вважати втручанням у дискреційні повноваження. Аналогічна правова позиція викладена у постановах Верховного Суду від 29.01.2019 року (справа № 336/2660/17), від 23.10.2019 року (справа № 324/187/17), від 30.11.2020 року (справа № 336/1933/17).

З огляду на вищевказані висновки Верховного Суду, можемо висувати про те, що під час вирішення питання щодо призначення особі пенсії суб'єкт владних повноважень, в нашому випадку орган Пенсійного фонду України, зобов'язаний діяти лише на підставі, в

межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, а не на “власний розсуд”. Пенсійний орган зобов’язаний виконувати норми законодавства про пенсійне забезпечення, а не порушувати норми права і посилатися на, нібито, наявність у нього дискреційних повноважень, що фактично нівелюватиме судовий захист прав. Коли призначення певного виду пенсії (переведення з одного виду пенсії на інший, її перерахунок) детально врегульовано нормами права (пенсійного законодавства), і не передбачає свободи дій органу, який призначає пенсію.

Відтак, відмовляючи у задоволенні позовів, їхніх вимог, з огляду на наявність дискреційних повноважень у пенсійних органів, судами без перебільшень порушуються не лише норми процесуального та матеріального права, а ще й помилково застосовується інститут дискреційних повноважень органу влади.

Допущені судами помилки під час розгляду справ (ухвалення рішень), як вже можна сказати, не призводять до ефективного судового захисту порушених прав, оскільки приймаючи рішення, суди повинні не лише вирішити позовні вимоги у відповідності до принципів верховенства права, а й обрати найбільш ефективний спосіб захисту порушеного права. Тобто такий, що виключатиме подальші протиправні рішення, дії чи бездіяльність суб’єкта владних повноважень, а у випадку невиконання, або неналежного виконання рішення не виникала б необхідність повторного звернення до суду та здійснювалося примусове виконання, на чому, також, наголошується в постанові Верховного Суду від 31 січня 2019 року у справі № 825/2845/15-а.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Положення про Пенсійний фонд України, постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 року № 280. - <https://www.pfu.gov.ua/2148251-polozhennya-pro-pensijnyj-fond-ukrayiny/>

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Резенкіна Наталія Олександрівна, викладач факультету економіки та бізнесу,
Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ*

Постановка проблеми. 20 грудня 2022р. Постановою Кабінету Міністрів України №1411 [1] було зупинено дію Постанови Кабінету Міністрів України «Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки» від 10.07.2019 р. №822 [2]. Дана подія викликала неабиякий резонанс в освітній спільноті, адже в умовах режиму воєнного стану, що триває вже майже рік і інфляції (за повідомленнями пресслужби Міністерства економіки України «за 11 місяців цього року споживчі ціни в Україні зросли на 25,7%; за прогнозом Міністерства економіки, за підсумками року інфляція не перевищить 30%» [3]) питання оплати праці є гострими проблемами сьогодення для населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання оплати праці освітян досліджували: О.О. Коваленко, П.П. Лиманський, Є.О. Подорожній.

Формулювання цілей тез. Цілями даної роботи є характеристика окремих проблем правового регулювання заробітної плати працівників освіти в умовах режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітян, як свідчать численні дописи у соцмережах, турбує питання чи мова йде тільки про зупинення положень про підвищення розмірів посадових окладів чи ще й про зупинення доплат і надбавок: за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників, за суміщення професій (посад), за розширення зони обслуговування або збільшення обсягу виконуваних робіт - у розмірі до 50 відсотків посадового окладу (тарифної ставки); за науковий ступінь: кандидата наук (доктора філософії) - у граничному розмірі 15 відсотків; доктора наук - у граничному розмірі 25 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати); за вчене звання: професора - у граничному розмірі 33 відсотки; доцента, старшого наукового співробітника - у граничному розмірі 25 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати) тощо.

Щодо цього варто зазначити наступне. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022р. №1411 [1] зупиняє дію Постанови Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 №822 [2] лише в тій частині, яка фактично деталізувала поетапну реалізацію положень [ч.2](#) ст. 61 Закону України «Про освіту» [4]. В ній Кабінет Міністрів України визначав, насамперед, строки впровадження новел законодавства про освіту щодо підвищення розмірів посадових

окладів працівників освіти, які мали рахуватись від певної відправної точки – найменшого розміру посадового окладу педагогічного працівника і постановляв:

«1. Установити, що найменший розмір посадового окладу (ставки заробітної плати) педагогічного працівника становить:

з 1 січня 2023 р. - 4 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня 2023 року. (саме це було визначено законом «Про освіту» ч.2 ст.61 відправною точкою для розрахунку посадових окладів інших працівників освіти як-от «Найменший посадовий оклад науково-педагогічного працівника встановлюється на 25 відсотків вище від посадового окладу педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії».)

2. Затвердити такі, що додаються:

... [схему посадових окладів науково-педагогічних працівників на період до 2023 року](#);»

Такий висновок робиться, насамперед тому, що це вже не перший раз, коли дія цієї Постанови зупиняється і аналогічний випадок був минулого року: так вже було зроблено Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2021 р. № 1391 [5], якою, так само, було визначено зупинення Постанови в цілому без зазначення окремих положень: «Зупинити до 31 грудня 2022 р. Дію [постанови Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 822](#)» - але по факту зупинено було тільки підвищення розмірів посадових окладів, а все інше – а саме доплати і надбавки – виплачувались у повному обсязі.

Також варто акцентувати увагу і на тому, що, якщо використати системний аналіз, то, дійдемо висновку, що Постанова Кабінету Міністрів України №1411 від 20 грудня 2022р фактично зупинила дію нововведень - підвищення розмірів заробітної плати, що кожного року відкладається, і чого фактично не було до прийняття нового Закону Про освіту 2017 р., але що було обіцяно з 2018р.

Норми ж, які встановлювали доплати, як додаткову заробітну плату зі структури заробітної плати, передбаченої Законом України «Про оплату праці» [6], існували і до прийняття закону нового «Про освіту» у 2017 р., містилися і містяться в Законі України «Про вищу освіту» [7] у ст.59 як гарантії науково-педагогічним, науковим, педагогічним працівникам і саме за цими нормами здійснювалась і фактично здійснюється оплата праці вказаних категорій працівників.

Тому, якщо підвищення розміру заробітної плати відтерміновувалось і цієї норми не було, а її введення мало проводитись через механізм Постанови Кабінету Міністрів України №822, то виплата доплат – здійснювалось фактично відповідно до ч.3 ст. 61 Закону України «Про освіту» та ст. 59 Закону «Про вищу освіту» і додаткових вказівок строкового характеру на зміст цієї норми Постановою не накладалось.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Таким чином, знов-таки, доходимо висновку, що, по суті, вже вкотре відкладається підвищення розмірів заробітної плати педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників.

Отже, можна зробити висновок, що зупинення дії Постанови Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. передбачає тільки чергове зупинення положень щодо запланованого Законом «Про освіту» 2017 р. і такого, що ніяк не може відбутись вже 5 років, підвищення розмірів посадових окладів педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників з 1 січня 2023 р., але зупинення нарахування та виплати доплат і надбавок це не стосується.

ЛІТЕРАТУРА:

2. Про зупинення дії постанови Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 822. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 р. №1411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1411-2022-%D0%BF#Text>.
3. Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 822. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2019-%D0%BF#Text>.
4. Інфляція за підсумками року не перевищить 30%. Укрінформ. 09.12.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3631173-inflacia-za-pidsumkami-roku-ne-perevisit-30-minekonomiki.html>.
5. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
6. Деякі питання встановлення підвищень посадових окладів (ставок заробітної плати) та доплат за окремі види педагогічної діяльності у державних і комунальних закладах та установах освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2021 р. № 1391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-2021-%D0%BF#Text>.
7. Про оплату праці. Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Про вищу освіту. Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАГУВАННЯ НА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ

*Рим Олена, доктор юридичних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна*

Питання юридичної оцінки антидержавницьких діянь та висловлювань педагогічних працівників у фокусі уваги компетентних правоохоронних органів з 2014 року. Відкрита російська збройна агресія проти України, що почалась з анексії Криму та вторгнення на Донбас, змінила суспільне ставлення до систематичної та неприхованої проросійської пропаганди у закладах освіти. Така більше не толерувалась, а навпаки викривалась та засуджувалась. Тогочасні засоби масової інформації не раз висвітлювали епізоди антиукраїнської агітації під час навчального процесу [2; 3; 7; 8]. Попри зміну суспільних настроїв, діяння антиукраїнських педагогів в українських закладах освіти не отримали належного реагування з боку відповідальних за це осіб. Останні замість діяти відповідно до букви та духу закону, скаржились на брак норм права, які б дозволяли застосувати заходи юридичної відповідальності до педагогів-антидержавників [4; 5].

Військове вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року стало початком нової реальності, а відтак актуалізувалась потреба адекватної правової оцінки діянь проти держави загалом, і у сфері освіти зокрема. Процес переосмислення відповідного нормативного забезпечення розпочався із внесення змін до Кримінального кодексу України (далі КК України) у березні 2022 року. А саме, було посилено відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану [13] та встановлено кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність [14]. Зокрема, спеціальними різновидами колабораційної діяльності, що можуть вчиняти освітяни, було визнано здійснення пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності (ч. 3 ст. 111-1 КК України) та дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти (ч. 3 ст. 111-1 КК України). Таким чином КК України визначає колаборантами тих педагогів, які добровільно йдуть на співпрацю з ворогом, долучаються до проросійської пропаганди, заперечують агресію росії проти України та погоджуються викладати «русській мір» українським дітям. На жаль, правоохоронні органи фіксують непоодинокі випадки такої добровільної співпраці. Станом на вересень 2022 року було відкрито 19 кримінальних проваджень щодо освітян-колаборантів. За повідомленням Національної поліції України, вони намагались викладати в школах на тимчасово окупованих територіях за російськими програмами [10].

За колабораційну діяльність у сфері освіти (ч. 3 ст. 111-1 КК України) особа може бути покараною виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Тож у разі ухвалення обвинувального вироку та визначення такого виду покарання як позбавлення педагогічного чи науково-педагогічного працівника права займатися викладацькою, педагогічною чи іншою діяльністю на певний період, роботодавець колаборанта-освітянина матиме обов'язок припинити з ним трудові відносини. Підставою для розірвання трудового договору тут буде п. 7 ч. 1 ст. 36 Кодексу законів про працю України (набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено (крім випадків звільнення від відбування покарання з випробуванням) до позбавлення волі або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи).

Якщо ж особу, позбавлену вироком суду права займати певні посади у сфері освіти чи займатися педагогічною та викладацькою діяльністю протягом визначеного судом строку, попри відповідні обмеження все ж було прийнято на роботу до закладу освіти, то звільнення такого працівника має відбутись на підставі статті 7 Кодексу законів про працю України (порушення встановлених правил прийому на роботу).

Колабораціонізм у сфері освітньої діяльності як явище деструктивне та ганебне, вимагає реагування не лише за допомогою інструментів кримінального права, але також і трудового. Навіть Міністерство освіти і науки України «дозволяє керівникам шкіл розривати трудові договори з учителями, які добровільно пішли на співпрацю з ворогом». Щоправда як це робити, не уточнює [1; 9; 11]. На наше переконання, педагог, який проводить антидержавну агітацію на уроках, у позаробочий час, або ж розміщує відповідний контент на власних публічних сторінках у соціальних мережах, викладає замість навчальної програми власні антидержавницькі погляди на політичні процеси в Україні, займається антидержавницькою пропагандою, відкрито демонструє антидержавницьку позицію, пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України, виправдовує чи заперечує факт збройної агресії РФ проти України, у тому числі шляхом представлення такої як внутрішнього конфлікту, громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечує тимчасову окупацію частини території України, вчиняє аморально. А відтак є всі підстави розглянути можливість припинення трудових відносин з таким працівником за п. 3 ст. 41 КЗпП України. Сьогодні в умовах збройної боротьби України проти Росії, добровільна співпраця педагога з ворогом та інші вчинки на підтримку чи сприяння державі-агресору треба тлумачити як аморальні проступки, що не сумісні з продовженням виховних функцій. Враховуючи той факт, що аморальний проступок як

правова категорія є оціночним поняттям, дійсне значення цієї норми права у теперішніх соціально-політичних умовах, що охоплює випадки діяльності, спрямованої проти суспільної моральності, має включати також і дії проти основ української державності. Будь-які дії працівника, який виконує виховні функції, щодо сприяння чи на підтримку держави-агресора є обернено пропорційними його високій місії педагога виховувати учнів у дусі патріотизму, дискредитують такого наставника та прямо свідчать про його аморальність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амеліна К. Сміливі навчати і вчитися. Як оговтуються українські школи після окупації і випадків колабораціонізму. 3 січня 2023. URL : https://lb.ua/society/2023/01/03/540903_smilivi_navchati_i_vchitisy_a_yak.html (дата звернення: 14.02.2023).
2. В Одесі вчителька історії розповідала дітям про «укропів», які «саджають на кіл дітей». 06.10.14. URL : <https://tsn.ua/ukrayina/v-odesi-vchitelka-istoriyi-rozpovidala-dityam-pro-ukropiv-yaki-sadzhayut-na-kil-ditey-372475.html> (дата звернення: 14.02.2023).
3. В Україні досі є учителі, які викладають історію з позиції держави-агресора – Гриневич. 03.05.2016. URL : https://vgholos.ua/news/v-ukrayini-dosi-ye-uchyteli-yaki-vykladayut-istoriyu-z-pozytsiyi-derzhavy-agresora-grynevych-214719.html?_cf_chl_tk=P3x3RytuarQih2vvpZj_yvweaKdYzJzaapAuFxxk2AQ-1674503647-0-gaNycGzNCT0 (дата звернення: 14.02.2023).
4. Гриневич пояснила, чому складно звільняти вчителів, які на уроках агітують за «Новоросію». URL : <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/grinevich-pojasnila-chomu-skladno-zvilnjati-vchiteliv-jaki-na-urokah-agitujut-za-novorosiju-117061.html> (дата звернення: 14.02.2023).
5. Гриневич розповіла, хто має карати вчителів за антиукраїнську агітацію. 1 вересня, 2016. URL : <https://glavcom.ua/news/grinevich-rozpovila-hto-maje-karati-vchiteliv-za-antiukrajinsku-agitaciyu-370185.html> (дата звернення: 14.02.2023).
6. Жорстокі розстріли мирних жителів Бучі називала «постановочними» сюжетами, а військову агресію рашистів - «спецоперацією»: у Житомирі судитимуть вчительку-колаборантку. 17.06.2022
https://zhit.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=314882&fbclid=IwAR0XS50vQuAlYDydpMUF4qiER2Bysl_msa2Or9gYRHKvC9wwxzt4-XHaTV8 (дата звернення: 14.02.2023).

7. Комарова О. Антиукраїнські вчителі в українських школах або російська пропаганда в учнівських конспектах. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/27706099.html> (дата звернення: 14.02.2023).
8. Комарова О. Під час війни в Києві русифікують українські школи? URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/27436300.html> (дата звернення: 14.02.2023).
9. Кравченко О. Керівники закладів освіти мають право розірвати трудовий договір з вчителем-колаборантом – Міносвіти. 14 листопада 2022. URL : https://lb.ua/society/2022/11/14/535781_kerivniki_zakladiv_osviti_mayut.html (дата звернення: 14.02.2023).
10. Кречетова Д. Влада знає майже всі прізвища педагогів-колаборантів, вони відповідатимуть перед законом – Шкарлет. 14.11.2022. URL : <https://life.pravda.com.ua/society/2022/11/14/251304/> (дата звернення: 14.02.2023).
11. На Херсонщині розірвуть договори зі вчителями-колаборантами. 13.11.2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3613478-na-hersonsini-rozirvut-dogovori-zi-vcitelamikolaborantami.html> (дата звернення: 14.02.2023).
12. Позбавлення права займатися викладацькою діяльністю на 10 років – у Житомирі засудили викладача-колаборанта (16.11.2022) URL : https://zhit.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=323019 (дата звернення: 14.02.2023).
13. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану: Закон України від 3 березня 2022 р. № 2113-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text> (дата звернення: 14.02.2023).
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 3 березня 2022 р. № 2108-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 14.02.2023).

ЮРИДИЧНА КЛІНІЧНА ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

*Рудницька Ольга,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Процес входження національної системи вищої освіти до європейського освітнього простору, єдиної Болонської системи зумовив необхідність і важливість практичної підготовки майбутніх спеціалістів, а якість вищої освіти має стати пріоритетом державної політики в Україні. Одним із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти є саме практична підготовка, яка є процесом орієнтування освітньої діяльності у закладі вищої освіти на результат майбутньої професійної діяльності здобувачів. Саме тому юридична клінічна освіта на сьогодні має істотний вплив на розвиток правової освіти в Україні та є важливим інструментом формування фахових компетентностей у майбутніх правників.

Метою даної статті є дослідження впливу юридичної клінічної освіти на формування фахових компетентностей, правової культури у майбутніх правників, аналіз методів та принципів діяльності юридичних клінік.

Безоплатна юридична допомога є для здобувачів вищої освіти унікальною можливістю отримати досвід практичної роботи, а також перевірити свої знання, отримані у процесі навчання, набути навички та встановити контакти, необхідні для майбутньої роботи за фахом. Для громадян України, що потребують підтримки та захисту держави така допомога є можливістю отримати фахову допомогу щодо захисту своїх прав та законних інтересів.

Юридична клінічна освіта на сьогодні визначена Міністерством освіти і науки України частиною освітнього процесу підготовки майбутніх правників. Поряд з виокремленими базами практик (судові та правоохоронні органи, підприємства, установи, організації тощо), що не підпорядковані закладам вищої освіти, юридична клінічна освіта є важливим інструментом, що може забезпечити безперервність практики здобувачів у майбутній професії. Специфікою роботи юридичної клініки в закладі вищої школи є постійне, як правило протягом відповідного навчального року, залучення здобувачів до правничої допомоги клієнтам, при цьому використовуючи усі правові способи реалізації та захисту прав, свобод та законних інтересів. Так, важливо зазначити, що переважна більшість вищевказаних підрозділів закладів вищої освіти в Україні практикують саме класичну систему набуття професійних умінь і навичок правника-практика, а саме: підготовку юридичних консультацій, складання процесуальних документів, а також й представництво інтересів клієнтів, що становить.

Розглянемо вплив юридичної клінічної освіти на формування професійної правової культури майбутніх юристів на прикладі Юридичної клініки «Правосвіт» Житомирського державного університету імені Івана Франка. Юридична клініка є структурним підрозділом Житомирського державного університету імені Івана Франка і була створена як база для практичного навчання і проведення навчальної практики здобувачів вищої освіти.

У своїй діяльності Юридична клініка «Правосвіт» керується Конституцією України, Законом України «Про безоплатну правову допомогу» від 8 липня 2011 року, Законом України «Про вищу освіту», Указом Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992 «Про Національну програму правової освіти населення», Статутом Житомирського державного університету імені Івана Франка, наказом Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 р. «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України» № 592 від 3 серпня 2006 р. , Стандартом юридичних клінік України від 16 листопада 2003 р. та Положенням «Про юридичну клініку «Правосвіт» Житомирського державного університету імені Івана Франка, затвердженим наказом ректора університету.

Предметом правового регулювання діяльності юридичних клінік в Україні, на думку М. Лоджука, є суспільні відносини, які виникають у процесі використання останніх як баз проходження здобувачами вищої освіти навчальної та інших видів практики. Саме поняття «юридична клініка» визначає шляхи реалізації ідеї суспільно-корисної, безперервної виробничої практичної (юридичної клінічної) освіти, яка сприяє забезпеченню вирішення таких питань загальнодержавного значення як правова освіта населення, а також допомога соціально незахищеним верствам населення нашої держави.

Юридична клінічна освіта в закладах вищої школи України є інструментом, який забезпечує загальні та спеціальні компетентності, зокрема, спеціальні компетентності 14 та 15, що передбачені Стандартом вищої освіти України: першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», затвердженого наказом від 12.12.2018 р. № 1379 Міністерства освіти і науки України.

Юридична клініка «Правосвіт» є базою для практичного навчання здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка. Здобувачі-консультанти приймають активну участь в її діяльності, одночасно набуваючи навичок професійної діяльності, зокрема, вчаться застосовувати теоретичні знання на практиці, здобувають досвід практичної роботи в правничій сфері, що є важливим компонентом формування кваліфікованого юриста.

Основними формами роботи в юридичній клініці «Правосвіт» є:

- індивідуальна робота зі здобувачами вищої освіти;

- набуття загальних та спеціальних компетентностей через механізм навчальної практики «Основи юридичної клінічної практики»;
- систематичні форми та засоби як формальної, так і неформальної освіти, (воркшопи, спеціалізовані семінари та тренінги, факультативні заняття, інструктажі, механізми відбору учасників-консультантів та наставництва тощо);
- форми міжвузівської, національної та міжнародної освітньої діяльності в межах юридичного клінічного руху;
- інші форми індивідуальної та групової роботи здобувачів вищої освіти щодо набуття навичок компетентностей майбутньої професійної діяльності, зокрема, і поза освітнім процесом (наприклад, наукові дослідження).

Ефективна організація та належне функціонування будь-якої юридичної клініки є неможливими без відповідного нормативного врегулювання її діяльності на локальному рівні, зокрема, внутрішніх актах з організації роботи.

Формування та розвиток набутих загальних та спеціальних компетентностей у даному напрямку досягається завдяки міжпредметним зв'язкам з освітніх компонент професійного циклу, зокрема, і курсу юридичної клінічної практики. Вищевказані компетентності встановлюють, що освітня програма має формувати у майбутнього правника здатність до консультивання з правових питань, вміння, відповідно до вимог професійної етики, визначити можливі способи захисту прав та інтересів клієнта, а також нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації. Крім того, здобувач має набути вмінь та навичок самостійно підготувати проект акту правозастосування.

Отже, проаналізувавши досвід діяльності юридичних клінік закладів вищої освіти в Україні можна зробити висновок, що участь здобувачів вищої освіти у юридичній клініці має позитивні результати у професійній підготовці здобувачів-юристів, оскільки вони надаються послуги із правового консультивання, підготовки документів процесуального характеру, представництва інтересів окремих громадян у судових та адміністративних органах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 8 липня 2011 року. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Закон України «Про вищу освіту». - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14#Text>

3. Указ Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992 «Про Національну програму правової освіти населення». - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text>
4. Статут Житомирського державного університету імені Івана Франка, наказ Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 р. - https://zu.edu.ua/offic/statut_zu.pdf
5. «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України» № 592 від 3 серпня 2006 р. - https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/2718/
6. Стандарт юридичних клінік України від 16 листопада 2003 р. - <https://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Standarti-juridichnih-klinik.pdf>
7. Положення «Про юридичну клініку «Правосвіт» Житомирського державного університету імені Івана Франка. - https://zu.edu.ua/l_clinic.html

ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

*Сімакова Світлана, к.ю.н., доцент соціально-гуманітарного факультету,
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна*

Постановка проблеми. Однією із важливих тем, які стоять перед науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти юридичного профілю є підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців у галузі права шляхом надання освітніх послуг відмінної якості, дотримання високих стандартів у викладанні, науковій і професійній діяльності.

Основними цілями навчання є формування здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання у сфері права з розумінням природи і змісту його основних правових інститутів, а також меж правового регулювання різних суспільних відносин, формування фахової підготовки та формування інтегральних, загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у галузі права. На перший погляд, це буденні питання, які повинен вирішувати викладач закладу вищої освіти, про те, як організувати навчальний процес так, щоб можна було реалізувати загальні та спеціальні компетентності, та підготувати висококваліфікованого юриста-правника в умовах воєнного стану, викликає ряд труднощів, та викликів.

Активні бойові дії, які розпочались 24 лютого 2022 р. на всій території нашої держави внаслідок агресії російської федерації породили ряд проблем у сфері вищої освіти, одна з яких – забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу. Вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, свідчить, те, що здобуття вищої освіти за різними напрямками знань обговорюється на різних наукових заходах. Фахівці у галузі освіти намагаються знайти шляхи вирішення проблемних питань, пов'язаних із наданням освітніх послуг в умовах воєнного стану.

Комплексне дослідження за темою: «Сучасна вища освіта в умовах війни» здійснили Будзяк О.С. Будзяк В.М., які у своєму дослідженні, дійшли висновку, що воєнний стан суттєво впливає на рівень забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу залежно від місця територіального перебування суб'єктів освітнього процесу вищої освіти, зокрема, він справляє вплив як на саму організацію освітнього процесу у вищих навчальних закладах, так і відобразиться на вступній 2022/2023 н.р. кампанії вищих навчальних закладів [1, с. 45-49]. З думками вищевказаних науковців варто погодитись, адже багато здобувачів вищої освіти

перебувають за межами держави, та не мають змоги очно (дистанційно) навчатись, деякі студенти перебувають у сільській місцевості, та мають постійні технічні проблеми пов'язані з мережею інтернет, що в сукупності призводить до погіршення засвоєння наданого матеріалу викладачем, і в результаті чого здобувач вищої освіти отримує низький підсумковий бал.

Будяченко О.М. у своєму дослідженні за темою: «Досвід проведення лекційних занять із дисциплін кримінально-правового циклу для здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану» зазначає, що в сучасних умовах навчання викладачі вже почали відмовлятися від лекційних занять в їх класичному варіанті, що є очевидним та виправданим. На його бачення вдалим варіантом перебігу заняття є ступінний етап, який має на меті зацікавити здобувачів вищої освіти у тематиці заняття та налаштувати на активну взаємодію; основна частина заняття поділяється на чітко структуровані послідовно розташовані наступні блоки: 1) викладення теорії 15–20 хвилин, 2) вирішення тестових завдань із використання сервісу Quizizz 3) перегляд та аналіз відео. Науковець вважає, що викладачам варто ефективно використовувати відеозаписи судових процесів, які розміщені на офіційних порталах, наприклад на офіційному каналі на Youtube «Судова влада України» [2, с. 49-52].

Також Будяченко О.М., вказує, що не всі студенти мають можливість продовжувати завчання в синхронному режимі, адже деякі з них опинились на тимчасово окупованих територіях або із інших причин не завжди мають доступ до Інтернету, також не варто забувати і повітряні тривоги, які вимагають переміщення у спеціальні укриття. А тому викладачу варто робити запису міні-відеолекцій, які присвячені найважливішим аспектам теми лекційного заняття із наступним їх розміщенням на платформах дистанційного навчання за допомогою сервісу Vidyard, Zoom та ін. [2, с. 49-52]. Такі підходи до викладання є цікавими, і мені здається ефективними. На власному досвіді викладання хочу зазначити, що мною під час викладання навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право України» постійно використовувався офіційний канал Youtube «Кримінально-виконавча система України», де здобувачі вищої освіти 4 курсу мали можливість переглядати відео про кримінально-виконавчу систему, про органи та установи виконання покарань. На практичних заняттях, ми постійно обговорювали переглянуті відео, аналізували їх, проговорювали про ті, проблеми, які виникають на практиці, шукали шляхи їх вирішення, та розв'язували ситуативні завдання та задачі. Така форма проведення практичного заняття полегшила студентам опанувати, та зрозуміти дисципліну. Щодо запису міні-відеолекцій це дуже креативний підхід, який мені імponує, та у своїй викладацькій діяльності маю бажання перейняти його.

Навчальний процес в закладах освіти протягом останніх років майже проводився онлайн через оголошений карантин, викликаний епідемією COVID-19, а тому ще в 2021 та 2022 р.р. викладачі вищої освіти почали опановувати наукові платформи для викладання.

Якщо говорити про європейські країни, то викладання у такому форматі це вже звичайна справа. Ось чому варто також знайомитись із європейськими підходами до викладання, зокрема підвищувати свою кваліфікацію шляхом прийняття участі у різних наукових заходах та підвищеннях кваліфікації. Крім цього викладачам закладів вищої освіти юридичного профілю варто спілкувати між собою, обмінюватись досвідом шляхом проведення круглих столів, конференцій, оговорювати методику викладання в умовах воєнного стану, та підвищувати свій професійний рівень.

Так, всупереч найскладнішому часу в Україні у вищих навчальних закладах освітній процес здійснюється у дистанційному або змішаному форматі, в залежності від того як дозволяє безпекова ситуація. Для української освітньої системи це випробовування стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив вікно нових можливостей, ставши катализатором давно назрілих модернізаційних змін в освіті. Передусім ідеться про розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайнної. Але перспективи трансформації освіти не обмежено лише цими напрямками. Потребують пильної уваги також розвиток неформальної та інформальної освіти, створення механізмів визнання її результатів у системі формальної освіти. На часі апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням інформаційних технологій [3].

І тут варто зауважити, що змішана форма викладання дає можливість викладачу обирати шлях викладання навчальної дисципліни. Якщо це 1 та 2 курси, то тут варто проводити принаймні лекційні заняття очно, адже студенти молодших курсів самостійно можуть не впоратись із вивчення наприклад таких дисциплін, як «Кримінальне право України», «Адміністративне право», і тут дуже важливий очний зв'язок зі студентом, пояснення, роз'яснення суті дисципліни, її значимість, та допомога в опануванні. Дисципліни юридичного профілю на молодших курсах є нібито «фундаментом» на якому будувате побудоване викладання інших дисциплін.

Так, Булик І.Л. у своїй праці : «Проблемні питання дистанційної освіти у вищих навчальних закладах в умовах воєнного стану в Україні», зазначає, що існує ряд проблем, пов'язаних із дистанційним навчанням :

1) це відсутній інтернет, або відсутня можливість підключення до інтернету учасників освітнього процесу;

2) по-друге, певна кількість здобувачів вищої освіти не мають можливості навчатися дистанційно, у зв'язку з їх волонтерською діяльністю, або службою в збройних силах України, перебуванням у підрозділах територіальної оборони, чи роботою 4 для забезпечення своєї сім'ї, коли інші члени сім'ї втратили роботу;

3) по-третє, є недобросовісні студенти, які користуються складною ситуацією в Україні та без причин пропускають заняття;

4) по-четверте, багато студентів знаходяться на тимчасово окупованих територіях російською федерацією. Тут багато питань виникає щодо навчання таких здобувачів та завершення навчального року чи навчання взагалі, та отримання диплому. В цьому випадку треба рекомендувати, у будь-якому варіанті, використовувати наявні електронні ресурси, регіональні платформи, ресурси закладів вищої освіти та ін. [4, с. 52-55]. Констатуючи думки науковців, варто зауважити, що проблеми, які існують у закладах вищої освіти юридичного профілю є схожими, а тому і шляхи вирішення варто шукати разом. Наповненість сайтів для дистанційного навчання, це повинна бути основна вимога до викладача. В обов'язковому порядку повинно бути підгружено роботу програму, силабус, файли із лекційним матеріалом, завдання для самостійної роботи, теми для виконання індивідуальних занять, презентації, основна та рекомендована література до курсу, основні напрацювання викладача з навчальної дисципліни.

Хотілось би зазначити, що у закладах вищої освіти наразі існує ще одна вкрай важлива проблема - не всі науково-педагогічні працівники вміють застосовувати інноваційні методи навчання, працювати з науковими платформами, та сайтами. Зараз всі викладачі повинні пристосовуватись до змін, та викликів, які перед ними постають, тому що застарілі методи навчання вже не діють. Студенти просто не зможуть здобути якісну освіту, та стати юристами-фахівцями, де викладач «не йде в ногу з часом».

Інноваційні методи навчання під час дистанційного освітнього процесу повинні бути опановані всіма викладачами. Крім цього викладачам варто орієнтуватись на здобувачів вищої освіти, зацікавлювати їх, шукати нові шляхи викладання: це можуть бути аналіз цікавих відео, порівняння теорії і практики, розв'язування цікавих ситуативних задач, проведення тематичних заходів (брейтингів, ділових ігор).

Висновок. Викладання лекційних, практичних (семінарських) занять повинно бути структуровано, лаконічно. Не можливо наразі диктувати процес проведення лекційних та семінарських занять, все залежить від дисципліни, яка викладається, від курсу на якому викладається дисципліна, та від засвоєння самими студентами дисципліни. Проміжні контролі покажуть чи вірний напрямок викладач обрав для викладання дисципліни юридичного профілю, та що варто скорегувати. Навіть варто викладачу не соромитись і запитувати у студентів їх бачення щодо викладення навчальної дисципліни юридичного профілю в умовах воєнного стану. У свою чергу студенти повинні виявляти бажання, та працювати активно, мати готовність до самостійного доопрацювання певної теми, чи заняття, та скажімо не використовувати нинішні умови, які привід не працювати, не виконувати завдання, та не

підключатись до навчальних занять. Спільні зусилля і здобувача вищої освіти, і велика робота викладача закладу вищої освіти призведе до формування висококваліфікованого фахівця галузі права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Будзяк О.С. Будзяк В.М., Сучасна вища освіта в умовах війни. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 504 с. С. 45-49 .

2. Будяченко О.М. Досвід проведення лекційних занять із дисциплін кримінально-правового циклу для здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 504 с. С. 49-52 .

3. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayin-ska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voennoyi-ahresiyi-rf-problemy-yu>.

4. Булик І.Л. «Проблемні питання дистанційної освіти у вищих навчальних закладах в умовах воєнного стану в Україні». Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 504 с. С. 52-55 .

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОНЛАЙН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Собчук Ірина Сергіївна, Макогончук Тетяна Володимирівна,
викладачі ВСП Могилів-Подільського технолого-економічного фахового коледжу ВНАУ,
м. Могилів-Подільський, Україна*

Наступного дня після початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого Міністерство освіти і науки України рекомендувало зупинити освітній процес у закладах освіти всіх рівнів і відправити здобувачів освіти й освітян на двотижневі канікули [7, с. 1–10]. За цей час частина території України опинилася під тимчасовою окупацією, низка міст і сіл стали ареною активних бойових дій. Більше 10 мільйонів людей вимушені були залишити свої домівки. З 14 березня освітній процес в областях, де безпекова ситуація це дозволила, почав відновлюватися.

Військова агресія росії проти нашої держави призвела до часткової або повної зруйнованості більш як тисячі закладів освіти України. Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасової окупації окремих територій вимушено перемістилася за кордон або в межах України, у тому числі – на Вінниччину. Студенти, які залишили свої домівки, змогли повернутися до навчання в місцях тимчасового перебування – як в Україні, так і за кордоном. Освітняни, які мали можливість працювати, могли робити це з будь-якого місця в межах країни або поза нею.

Рішення про те, де й у якому форматі проводити заняття, приймали обласні адміністрації та заклади освіти. [1, с. 1–18; 2, с. 1–31; 3, с. 1–9, 5, с. 1–9].

Відновлення роботи в дистанційному режимі стало важливим рішенням яке активізувало життєдіяльність навчальних закладів. Це найбільш оптимальна форма організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, оскільки вона є найбільш безпечною для його учасників. Корисними у цій ситуації стали напрацьовані під час пандемії коронавірусу моделі змішаного та дистанційного навчання у синхронному та асинхронному режимах.

Важливою особливістю дистанційного навчання в умовах воєнного часу стало дотримання правил безпеки у ситуаціях, коли під час онлайн-зустрічей вмикався сигнал повітряної тривоги. У таких випадках заняття припинялись для того, щоб усі перемістились у безпечне місце.

Розуміючи, що навіть у відносно спокійних районах здобувачі освіти можуть періодично перебувати в укриттях, Міністерство освіти і науки України підготувало для організації навчання у дистанційному форматі певні інструменти, які педагогічні працівники

використовують у своїй роботі. Для опрацювання кожної навчальної теми розроблено відповідні матеріали (відеоуроки, конспекти, тестові завдання у гугл-формах, відеопояснення нового матеріалу, які студенти можуть переглядати у зручний для себе час стільки разів, скільки їм потрібно для засвоєння нової теми).

Підхід до викладання окремих дисциплін у сьогоденних умовах теж суттєво змінився. Кожен викладач повинен був провести «ревізію» робочих програм, визначивши теми, що легше засвоюються та не потребують додаткових зусиль для вивчення. Водночас потрібно було виділити теми, без яких неможливе розуміння змісту дисципліни, що викладається, та які передують засвоєнню наступних дисциплін, і відповідно перерозподілити години.

Варто зауважити, що наразі в Україні дуже нестабільний стан навчання, спричинений війною. Саме тому, навчальним закладам нашої країни, складно визначити чіткий план на майбутнє, бо наявно багато аспектів, котрі потрібно враховувати, плануючи подальше навчання, а зовнішні умови є не надто сприятливими для продовження освітнього процесу. Постійне перебування в напруженому стані погіршує психічне здоров'я як викладачів, так і здобувачів освіти, тому загальна мотивація до навчання та викладання не є стійкою.

У часи війни психологічне здоров'я піддається більш негативному впливу [6]. До того ж існує реальна загроза життю всіх учасників освітнього процесу, тому загалом безпека людини стає основним аспектом.

Саме тому нашим завданням, як викладачів, разом з антистресовими заходами психологічної підтримки, стає пошук чинників мотивації молоді людини для продовження освіти, саморозвитку, ціннісної орієнтації й самоактуалізації.

Для викладачів пріоритетними стають засоби профілактики вигорання й підживлення. Зрозуміло, способи підживлення маємо добирати індивідуально: допомагає музика, спілкування з природою, улюблені книги, взагалі будь-яке хобі, творчість, спілкування з однодумцями тощо. [7.]

Психологи у даному випадку рекомендують:

- намагатися дозувати своє робоче навантаження;
- ділитися своїми проблемами з кимось з колег;
- не нехтувати фізичними вправами;
- щодня обов'язково знаходити або створювати для себе позитивний сигнал, якого так потребує наша психіка.

Варто також зазначити, що крім проблем психологічного характеру, до негативних чинників дистанційної освіти в умовах війни потрібно віднести недосконалість технічних можливостей. Очевидно, що не в усіх викладачів та здобувачів освіти є технічні можливості для дистанційного навчання (потужні комп'ютери, стабільний інтернет-зв'язок тощо). Якщо

не передбачати таких ситуацій заздалегідь та не визначити потенційних шляхів їх вирішення, вони можуть доволі серйозно вплинути на якість навчального процесу.

Але, незважаючи на складну ситуацію в освіті сьогодні, можна виділити і позитивні сторони та нові можливості. Зокрема це – взаємодія навчальних закладів між собою, яка може значно розширитися завдяки новій формі кооперації на базі сучасних засобів комунікації (Zoom, Microsoft Teams, Skype тощо). Тепер заклади фахової передвищої та вищої освіти зможуть проводити спільні заходи, навіть якщо вони розташовані в різних містах України чи навіть в інших країнах. Тож студенти та викладачі з різних навчальних закладів зможуть обмінюватися досвідом, культурними здобутками, здобувати освіту та практикуватися в опанованих знаннях [6]. Потенційно така співпраця допоможе створити спільний інформаційний простір та єдину мережу зв'язків. До того ж доступ до різних міжнародних платформ з навчальними дисциплінами підвищує якість освіти.

Ще однією з переваг навчального процесу сьогодні можна назвати інклюзивність освіти. Завдяки новому технічному забезпеченню у студентів та викладачів розширилися можливості для інтерактивного підходу до здобуття та передачі знань. Відбувається зміна формату навчання, адже попередні і вже звичні засоби для здобуття знань тимчасово недоступні.

Навчальний простір через перенесення в онлайн-площину стає більш інклюзивним та доступним для багатьох категорій населення [4].

Отже, враховуючи вищевикладене, для ефективнішого провадження навчального процесу, в умовах, що склалися необхідно:

- індивідуалізувати навчальні плани учасників освітнього процесу відповідно до їхніх потреб, готовності та можливості продовжувати навчання під час війни;
- проводити креативні заняття, застосовуючи різноманітні технічні підходи, для підвищення залученості здобувачів освіти до навчального процесу;
- брати участь у тренінгах з підвищення цифрової грамотності, освоєння інструментів для забезпечення академічної доброчесності, удосконалення фахового та професійного рівня;
- розвивати мережі комунікацій між навчальними закладами для міжнародної співпраці та обміну досвідом;
- надавати психологічну підтримку учасникам освітнього процесу, що допоможе долати ускладнення в процесі здобуття освіти, розкрити потенціал здобувачів освіти і збереже психологічне здоров'я.

Працюймо на майбутнє, яке обов'язково має бути мирним та щасливим!

ЛІТКРАТУРА:

1. Державна служба якості освіти України (2021). Всеукраїнське опитування щодо тенденцій організації дистанційного навчання у закладах освіти в умовах карантину у 2 семестрі 2020/2021 навчального року. URL: [_DOVIDKA_vesna_2021-1.docx](#)
2. Міністерство освіти і науки України (2020 б). Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL: <https://bit.ly/3AdMD7U>.
3. Міністерство освіти і науки України (2020 с). Рекомендації щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій. URL: <https://bit.ly/3vRewjy>.
4. Міністерство освіти і науки України (2022). Статистичні дані (інклюзивне навчання). URL: <https://bit.ly/3QpJib0>.
5. Національний університет біоресурсів і природокористування України (2022). Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: ризики та перспективи розвитку. URL: <https://bit.ly/3dl1Paj>.
6. Освіта і війна в Україні (24 лютого – 1 квітня). Аналітика Cedos. URL: <https://bit.ly/3QegBhx>.
7. <https://nashkiev.ua/life/scho-take-emotsiine-vigorannya-ta-yak-iogo-podolati>

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ

*Соломко Наталія, викладач-методист,
ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»*

Анотація. Україна як важливе геополітичне утворення на європейському континенті є невід’ємною складовою нової системи європейських і глобальних зв’язків та відносин, що сформувалася на зламі тисячоліть. Істотними чинниками зростання міжнародного значення України є її надзвичайно сприятливе положення – у самому центрі Європи, на стику православної, західної та ісламської цивілізацій. Завдяки цьому наша держава є повноправним учасником широкої взаємодії культур і цивілізацій у сучасному світі. Україна намагається сприяти подоланню геополітичних і культурних бар’єрів, створенню умов для глобальної взаємодії культур і цивілізацій, формуванню демократичного світового устрою. Наша держава зробила свідомий вибір на користь загальноєвропейської інтеграції [1].

Постановка наукової проблеми та її значення. Курс України на європейську інтеграцію потребує якісних змін у сфері науки і освіти, динамічного інтеграційного поступу в європейський простір вищої освіти, базові положення якого чітко виписані у Болонській декларації.

Відновлення системи вищої освіти України в повоєнний період є одним із ключових завдань становлення її як успішної європейської держави й повноправного члена Європейського Союзу. Важливими принципами відновлення мають бути узгодженість завдань за різними напрямками (державне управління, державна безпека, економічний і соціальний розвиток, охорона здоров’я, культура тощо) та спрямованість на прискорення інтеграції до ЄС. Водночас плани відновлення у сфері вищої освіти повинні бути узгоджені зі стратегіями розвитку інших ланок освіти, ресурсними обмеженнями (час, кадри, фінанси, обладнання тощо), з прогнозами розвитку ринку праці й технологій в Україні та світі. Говорячи про інтеграцію до ЄС, варто враховувати не лише наявні міжнародні документи, національне законодавство і практики країн ЄС, а й плани та пропозиції щодо їх можливих змін у перспективі 2030 р. [2].

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Проблемам інтеграції вищої освіти України у Європейський освітній простір приділяється значна увага, про що свідчать фундаментальні наукові праці. Сучасними вітчизняними та іноземними науковцями досліджено деякі аспекти відновлення системи вищої освіти України в повоєнний період: ефективність мережі та Євроінтеграційні аспекти (В. Головка, Л. Данильченко, Л. Кайдалова,

Н. Матвеева, Г. Онищенко, Д.Радик, Н.Руденко, А.Савельєв, І.Штеймільер, Е.Palmer, P.Pederson, D.Rhein, C.Ward, G.Willson та інші), інтернаціоналізації вищої освіти (А. Вербицька, Л. Горбунова, М. Прадівлянський, Г. Прісовська, Н. Росол, О. Шаповалова, А. Borza, С. Crişan-Mitra, S. Guri-Rosenblit, V. Naidoo, P. Peterson та інші) [1].

Незважаючи на велику кількість публікацій та інформації про ЄПВО, до євроінтеграційних процесів у вищій освіті поки що не залучені всі ВНЗ України, рівень їхньої участі у ЄПВО значно відстає від інших країн-учасників Болонського процесу. Тому Україна не отримує усіх потенційних вигод від євроінтеграції для більш активної модернізації вищої школи, що є умовою розвитку й підвищення якості людського капіталу країни. Це свідчить про необхідність подальшого дослідження проблем освітньої євроінтеграції в контексті виявлення здобутків, обмежень і визначення напрямів її розвитку.

Метою статті є аналіз проблем вищої освіти України в контексті європейських освітніх тенденцій, оцінювання досягнень інтеграції України в європейський простір вищої освіти, виявлення обмежень у міжнародному співробітництві та визначення напрямів його розвитку [1].

Виклад основного матеріалу. Глобальні інтеграційні процеси сучасного світу – об'єктивна і закономірна тенденція розвитку усіх сфер суспільного життя. Україна як така, що належить до групи найбільших європейських країн (і за чисельністю населення, і за територією), стратегічно не може перебувати поза цивілізаційними процесами сучасності, що характеризуються такими поняттями, як багатополарність, глобалізація та взаємозалежність [2].

В умовах світової глобалізації, змінності, конкурентності й мобільності Європою обрано інтеграційний інтелектуально-інноваційний шлях розвитку із збереженням цінності європейської різноманітності, громадянської активності і відповідальності.

Сучасний етап розвитку людської цивілізації, що визначається як перехід до суспільства знань, характеризується якісно новими вимогами до розвитку освіти. Перетворившись на продуктивну силу, вона дедалі більшою мірою визначає успішність націй та цілих регіонів у конкурентній боротьбі за виживання. Проявом такої тенденції став початок нового етапу європейської освітньої політики, що був організаційно оформлений в рамках програми «Освіта та професійна підготовка 2010», затвердженої у травні 2000 р. на засіданні Єврокомісії у Лісабоні. Відомо, що концепція якості вищої освіти синтезує частинні концепції, розроблені в рамках Болонського процесу й системно об'єднані однією метою. До них належать: - концепція трьохчастинної (формальна, неформальна, інформальна) освіти впродовж життя; - концепція трициклової (бакалавр, магістр, доктор) вищої школи; - концепція компетентнісного підходу; - концепція навчальних кредитів; - концепція інтеграції

вищої освіти і досліджень на всіх циклах; - концепція сумісності європейської і національної систем кваліфікацій та їх описів (дескрипторів); - концепція гарантування якості вищої освіти (стандарти, процедури, рекомендації); - концепція розмаїття європейських систем вищої школи та їх взаємної зрозумілості і визнання [3].

Натомість в Україні, незважаючи на поступові зміни законодавства протягом останніх 8 років, за багатьма нормативними актами власністю є саме заклади освіти, а не лише окреме майно цих закладів. Власні надходження державних і комунальних ЗВО, що є бюджетними установами, відразу зараховуються до спеціального фонду відповідного бюджету, що істотно ускладнює їх використання. Тому для підвищення ефективності діяльності закладів вищої освіти актуальним є питання їх поступової трансформації з бюджетних установ у публічні заклади зі статусом, аналогічним тому, який мають ЗВО в країнах ЄС. На сьогодні обговорюються також інші варіанти трансформації статусів державних ЗВО, зокрема їх приватизація або корпоратизація. Але потенціал для такого збільшення в Україні є дуже обмеженим. Тому ці варіанти можуть розглядатися лише як доповнення до трансформації в публічні заклади. До того ж у переважній частині країн ЄС частка публічного фінансування вищої освіти зазвичай перевищує частку приватного фінансування. Так, за даними ОЕСР [3], після виходу Сполученого Королівства з ЄС не залишилося країн, де частка приватного фінансування вищої освіти була б вищою за частку публічного фінансування. Найбільшою у 2020 р. вона була в Італії – 36,6 %. Натомість у Норвегії, Люксембурзі та Фінляндії частка публічного фінансування перевищувала 90 %. Також варто зазначити, що в багатьох європейських країнах приватне фінансування не зводиться до фінансування домогосподарствами. Зокрема, у Сполученому Королівстві, де частка приватного фінансування є найбільшою в Європі – 72,6 %, 18,7 % припадає не на домогосподарства, а на інші приватні джерела. У деяких країнах ЄС, наприклад Німеччині, фінансування від домогосподарств узагалі немає [5].

Висновки. На сучасному етапі в ЄС відповідно до потреб знанневої економіки активно розвивається Європейський простір вищої освіти, до якого також долучилася Україна. Наша держава має потужну систему вищої освіти, більшість її ВНЗ внаслідок нагромадження суттєвих недоліків не забезпечують високу якість вузівської підготовки, мають низьку конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках вищої освіти. Співпраця з європейськими країнами у сфері освіти сприятиме модернізації СВО України відповідно до сучасних досягнень вищої школи, потреб суспільства й економіки. Наша держава, в якій функціонує 281 одиниця університетів, інститутів, академій, де навчаються близько 1300 тис. студентів, та в яких працюють 78,6 тис. викладачів з науковими ступенями, має потенціал для такої співпраці. Так, у країнах ОЕСР частка населення з вищою освітою у віковій групі 25–34

років у середньому на 15–20 % більша за відповідну частку у віковій групі 55–64 років [4]. За одним із ключових показників залучення до вищої освіти (GER) Україна відповідає середнім показникам європейських країн [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху модернізації. Бізнес-Інформ. 2019. № 4. С. 198–204
2. Вища та фахова передвища освіта в Україні / Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/arh_vuz_20_u.html.
3. Бахрушин В. Оптимізація і «оптимізація» в освіті та управлінні. Освітня політика : вебсайт. 2021. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/724-optimizatsiyai-optimizatsiya-v-osviti-ta-upravlinni>.
4. Кульчій О. О. Досвід країн європейського союзу в сфері освітньої політики. Державно-управлінські студії. 2019. № 6 (8). URL: <http://studio.ipk.edu.ua/dosvid-krayin-yeuropeys-koho-soyuzu-v-sferi-osvitn-oyi-polityky/>
5. Турута О. В., Жидкова О. О. Модернізація системи вищої освіти як необхідна складова частина інтеграції України в європейський освітній простір. Інноваційна педагогіка. Вип. 10. Т. 2. 2019. С. 181–183.

ПРАВОВА ОСВІТА ЯК ПРОВІДНА СКЛАДОВА РЕФОРМУАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Солошенко Олена, кандидат історичних наук, доцент Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, Харків, Україна

Сучасна вища школа України, долаючи виклики воєнного часу, продовжує забезпечувати науково-освітній потенціал та економічний ресурс розвитку держави, здійснювати результативну підготовку висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців. Випускник вишу - це не тільки дипломований спеціаліст - це представник сучасної еліти українського суспільства, креативна та інтелектуальна особистість, свідомий громадянин, інформативна та соціалізована людина. Отримання відповідних знань і навичок забезпечує широке коло гуманітарних та суспільствознавчих наук, які здобувачі вищої освіти опановують під час навчання. Особливого значення набуває правова освіта, яка забезпечує молоді розуміння правових цінностей в сучасному суспільстві, обумовлює обізнаність щодо основних прав і свобод у буденних соціальних практиках, формує правову культуру тощо.

Різні аспекти призначення правової освіти в сучасних вишах України неодноразово ставали предметом обговорення науковців на конференціях. Дослідники ґрунтовно аналізували та доводили важливість поширення правової освіти, її наукової та теоретичної складової для забезпечення сталого розвитку демократичної держави в дискурсі європейських інтеграційних процесів [1]. Доробки А.Гусенка, А. Зайця, О. Іванія акцентували увагу на важливості правової освіти в сучасному освітньому процесі: надання відповідних компетентностей забезпечує правову культуру та правову свідомість всіх учасників громадянського суспільства [2]. Забезпечення правової компетентності фахівців є основним призначенням правової освіти і нагальним питанням щодо організації освітнього процесу в сучасних вишах України. Певні дослідження аналізують шляхи та методи формування правової компетентності у здобувачів вищої освіти різних спеціальностей [3].

Сьогодні саме правова освіта, як складова навчального процесу є важливим вектором подальшого реформування української освіти щодо її інтеграції в європейській освітній простір. Отже, в тезах зроблена спроба довести важливість поглиблення правових знань для набуття правової компетентності здобувачами вищої освіти на шляху євроінтеграційних освітніх процесів сучасної української вищої школи.

Правова освіта – ключова складова освітнього процесу у всіх вишах України. Правова компетентність при своїй універсальності, має особливості та уточнення для кожної спеціальності. Проте, у загальному розумінні, правова компетентність – це сукупність можливостей, які визначають рівень правової культури та освіченості щодо відповідного

рівні засвоєних знань галузевого законодавства (цивільного, адміністративного, сімейного тощо). Рівень правової освіченості сприяє успішності людини у фаховій та інших сферах життєдіяльності, впливає на її політичну та громадську активність.

Варто зазначити, що правова освіта необхідна сучасним фахівцям для впевненого та обґрунтованого сприйняття ситуацій, які потребують вирішення у правовому полі. Правова грамотність: знання своїх прав та обов'язків, вміння їх реалізовувати, поважне ставлення до прав та обов'язків своїх контрагентів (громадян, трудових колективів, посадових осіб, державних чи громадських органів тощо), дає можливість вирішувати проблеми практичної поведінки та вчинків у правовій сфері. Важливість гуманітарної, в тому числі і правової освіти, є стратегічною складовою подальшого реформування української вищої освіти.

В 2022 році Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки». В основу цієї Стратегії покладені прагнення України стати рівноправним членом європейської спільноти, закріплено курс на активізацію співпраці України та Європейського Союзу у сфері вищої освіти. Бачення вищої освіти України — конкурентоспроможна та соціально відповідальна вища освіта України, яка має високу довіру у суспільстві; формує фаховий та науково-освітній потенціал країни шляхом реалізації якісних освітніх програм, досліджень і соціальних проєктів; інтегрована у європейський освітній та дослідницький простори; демонструє динамічний розвиток інституцій та академічних спільнот на принципах академічної свободи, університетської автономії, доброчесності та інклюзивності [4, с. 19].

Стратегічні та операційні цілі і завдання спрямовані на досягнення мети вищої освіти, розв'язання проблем, протистояння ризикам і викликам на основі найбільш повного використання можливостей і створення підґрунтя для подальшого розвитку вищої освіти країни з урахуванням інтересів заінтересованих сторін реформ та ідентифікації основних очікуваних результатів реалізації цієї Стратегії.

Серед стратегічних цілей зазначимо ціль 2, яка безпосередньо стосується правової освіти, а саме, довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти. Для її досягнення передбачено виконання таких завдань: формування у здобувачів вищої освіти поваги до прав людини, правових норм і суспільного договору; сприяння розвитку асоціацій випускників закладів вищої освіти як особливого виду громадських об'єднань; реагування на факти корупції, дискримінації та академічної недоброчесності тощо [4, с. 27].

Правове навчання, формування правової культури студентів – майбутніх фахівців стає важливим державним завданням. Велику відповідальність несуть освітні установи усіх рівнів за формування дієздатних фахівців, їх соціально-правової готовності до життєдіяльності у

громадянському суспільстві. Навчання у ВНЗ формує у майбутнього фахівця пізнавальне ставлення до правових цінностей, почуття поваги до закону, переконаність у необхідності й соціальній значимості зміцнення правової основи державного й громадського життя [5, с. 27]. Треба розуміти, що правова освіта – це інструмент формування свідомого громадянина, що конче важливо в сучасних умовах. Військова агресія сформувала нові виклики перед закладами вищої освіти. Сталий розвиток незалежної України можливий тільки при перевазі фахівців, які озброєні не тільки спеціальними, але перш за все, загальними компетентностями, серед яких на перше місце доцільно поставити правову. Доцільно сформувати гнучкий та адаптаційний до вимог сьогодення цикл курсів щодо правової освіти здобувачів ВНЗ та знайти можливості впровадження його в сучасний освітній процес.

Отже, правова освіта повинна формувати правоорієнтовану особистість, яка долає виклики часу: реформування соціально-політичної сфери, розвиток правової держави, формування громадянського суспільства та сприяє реалізації євроінтеграції України, в тому числі і в освітній простір.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Правова освіта та наука в умовах євроінтеграції. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (148 с.), 18 березня, 2021, Дніпро, Україна. Вилучено із <https://cgp.nmu.org.ua/ua/students/conferences/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%A2%D0%95%D0%972021%20%D0%BE%D0%BA.pdf>; Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (273 с.), 29-30 травня, 2020, Суми, Україна. Вилучено із https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/afe6061e-ae5b-46bb-bdb7-7b5b0c89e3dd/konferentsiya_values_2020.pdf; Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції. Матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції (230 с.), 18 червня, 2022, Суми, Україна. Вилучено із https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88516/1/Baranenko_administration.pdf;jsessionid=6A85C3793E93EB86F8FAD49A3570E00D
2. Гусенко, А. (2016) Поняття та сутність правової культури студентів. *Наукові праці. Педагогіка* (т.270, вип.258), 27-30. Вилучено із <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/nauk/praci/pedagogika/2016/270-258-5.pdf>; Заєць, А. (2017) Правова освіта як структурний компонент освіти в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право* (42), 13-16. Вилучено із <https://dspace.uzhnu.edu.ua>

[/jspui/bitstream/lib/33279/1/%D0%](#)

[9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E92%D0%86%D0%A2%D0%98%20%D0%92%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%86.pdf](#);

Іваній, О. (2016) Правова освіта як засіб формування громадянського суспільства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція* (22), 42-45. Вилучено із <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc22/11.pdf>

3. Бакланова, Н. (2016) Формування правової компетентності майбутніх учителів. *Освітологічний дискурс* (2), 115-123. Вилучено із

[file:///C:/Users/%D0%95%D0%BB%D0%B5D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-993-1-10-20160621%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%95%D0%BB%D0%B5D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-993-1-10-20160621%20(1).pdf);

Огороднійчук, І. Новітні підходи щодо формування правової компетентності майбутніх інженерів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки* (2), 215-219. Вилучено із

<https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/28.pdf>;

Пугач, С. (2019) Визначення рівнів сформованості правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.

Педагогіка безпеки (2), 131-138. Вилучено із

[file:///C:/Users/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/93-0%D1%82%D1%82%D1%96-127-1-10-20191227%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/93-0%D1%82%D1%82%D1%96-127-1-10-20191227%20(2).pdf)

4. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки № 286-

р. (2022). Вилучено із [Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—](#)

[2032 роки | Кабінет Міністрів України \(kmu.gov.ua\)](#)

5. Задорожний, Ю. (2008) Зародження та формування юридичної освіти в країнах

Західної Європи. 127-131. Вилучено із <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/16610/127-131.pdf?sequence=1>

ДОГОВІР ФРАНЧАЙЗИНГУ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сприндис Сергій Іванович¹, Протопопова Яна Сергіївна²

¹ к. ю. н., доцент каф. цив.-прав. дисциплін і труд. права імені професора О.І. Процевського, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

² к. ю. н., доцент каф. правового забезпечення та адміністрування транспортної діяльності, Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків, Україна

Франчайзинг – це така специфічна організація бізнесу, за якої франчайзер передає іншому суб'єкту підприємницької діяльності – франчайзі за плату (роялті) право на певний вид підприємництва, використовуючи розроблену бізнес-модель його ведення: діяти від свого імені, використовуючи технологію, сировину, товарні знаки та/або бренди франчайзера. Сукупність переданих прав і обов'язків має назву «франшиза». В перекладі з англійської «Franchise» означає «привілей», «пільга», «особливе право».

Саме цьому багато вчених вважають, що франшиза у вигляді права збирати податки на певних територіях в обмін на попередню оплату або на різні послуги, видана королем Британії баронам, є початком історії розвитку франчайзингу. Система гільдій, існуюча у Лондонському Сіті, була також своєрідною формою франчайзингу: статус фримена (free man) присвоювалась учню, якій успішно закінчував вивчення у ліврейної компанії. Таким чином, громадянин мав право служити любому пану або самому себе. Таким чином, членство в компанії давало право працювати в межах Лондонського Сіті у відповідності з стандартами ліврейної компанії. При відсутності членства в ліврейної компанії мати магазин або торгавати в переділах Сіті було неможливо. Іншими словами, ліврейні компанії надавали своїм членам франшизу по торгівлі у відповідності до стандартів, розроблених такими компаніями [1, с.1].

Франчайзинг на своєму шляху розвитку пройшов довгий шлях, оскільки становлення відбувалося у різний історичний час (залежно від зростання промислового виробництва) та у різних країнах з різними економічними, історичними, соціальними умовами, усталеними звичаями ведення бізнесу та з різним правовим регулюванням.

Саме цьому, як саме поняття франчайзингу, так і його основні елементи у різних країнах мають відмінності, що призводить до різного розуміння та застосування основних положень. Досить сказати, що видані ще в середні віки королем Англії певні франшизи (дозволи, із зазначенням комплексу прав та обов'язків як самого франчайзера, так і франчайзі) дійсні й нині (права на утримування ринків, проведення ярмарків, утримування поромів і мостів та інше), хоч законодавство за цей час перетерпіло доволно серйозні зміни.

У середині 19 ст. компанія «Зінгер» започаткувала франчайзинг в сучасному розумінні. Молодий Зінгер вигадав систему, за якою незалежні продавці ставали дистриб'юторами

товару компанії (швейних машин). Вони уклали письмовий договір на передачу франшизи (право на продаж та ремонт швейних машин) на певній території США [2].

Надалі, в 1898 році, вже компанія «Дженерал Моторс» при розробці своєї франчайзингової схеми стала використовувати для продажу своєї продукції дилерів [3], які одночасно виступали як франчайзі. Сенс цієї схеми зводився до того що, що дилеру (франчайзі) у договорі визначалася певна територія, де він буде ексклюзивним представником компанії (виключення конкуренції), а франчайзі, своєю чергою, не продавати продукцію інших виробників, забезпечуватиме високий рівень обслуговування і буде підтримувати високий імідж франчайзера [2].

Новий поштовх розвитку франчайзингу стало відродження економіки багатьох держав після Другої Світової війни. Прийнятий в США в 1946 році Закон про товарні знаки [4] сприяв поширенню франчайзингу не тільки в США, а й в усьому світі.

Саме завдяки прийняттю цього закону підприємці отримали можливість отримання додаткового прибутку шляхом надання права іншим підприємствам на використання своїх товарних знаків під різнобічним контролем і захистом закону, що дозволило франчайзеру без додаткових витрат розширити межі свого бізнесу [5].

Так, відомі у всьому світі компанії «Кока-Кола» та «Пепсі», у зв'язку з високим вмістом води в їхній продукції робили нерентабельними централізоване постачання продукції в інші країни, перейшли на виготовлення та постачання концентрованого сиропу, а вже його постачали місцевим заводам-франчайзі з розливу напою. Заводи-франчайзі були власністю заводів по розливу напою. [6].

Найяскравіший приклад дії договору франчайзингу, приклад його ефективності підприємницької діяльності є приклад розвитку компанії «Макдональдс». Підприємець Рей Крок (Ray Kroc), у 1945 році, був здивований чистотою та порядком, швидким та якісним обслуговуванням невеликої придорожньої закускової для автомобілістів «Макдональдс» у Сан-Бернардіно, штат Каліфорнія. Рей Крок звернувся до власників закускової братам Макдональд з пропозицією продажу йому права поширення «Макдональдса», котру йому вони з рештою продали. 2 березня 1955 року Крок засновує франчайзингову компанію «McDonald's System Inc». Вже до 1960 року в мережу «Макдоналдс» входило понад 200 закускових. В США Крок досягнув успіху і тепер він вирішив покорити світ. З 1968 року починається світова «експансія», коли відкрився перший ресторан в Канаді. Через 12 років компанія перетнула океан та рушила в Європу, Азію, Австралію, а потім в Африку. Таким чином, Крок, завдяки франчайзинговою форми реалізації підприємницької діяльності, з придорожньої закускової для автомобілістів компанію «Макдональдс» розвив всесвітню мережу. В кінцевому рахунку відділення МакДоналдс відкриті сьогодні в 118 різних країнах [7].

Нині в Україні франчайзинг розвинений у великих обласних центрах. Необхідно відзначити, що коли питання стоїть про відкриття або розширення бізнесу, франчайзинг дає можливість організувати прибутковий бізнес навіть у тих випадках, коли підприємець не має досвіду роботи в бізнесі. Розвиток франчайзингу в Україні гальмує відсутність чіткого регламентування законодавцем франчайзингу, оскільки замість терміну «франчайзинг» законодавець пропонує термін «комерційна концесія», що відлякує закордонних партнерів.

Але незважаючи на недосконалу нормативно-правову базу, високий рівень тіньової економіки, відсутність підтримки з боку державних органів у сфері франчайзингу ринок продовжує стрімко розвиватися.

Розвиток франчайзингу в Україні розпочався 1993 року, коли було укладено перші франчайзингові договори. 1994 року на ринок України виходить міжнародний гігант – мережа McDonalds, 1999 року відкривається перший партнерський ресторан мережі «Pizza Celentano» та інші. І вже 2001 року в Україні створюється Асоціація франчайзингу України. Слід зазначити, що на початок пандемії в Україні успішно працювала вже понад 23 000 франчайзингових точок [8].

На сьогоднішній день понад 30 українських мереж представлено на міжнародних ринках. Серед яскравих представників можна відзначити: VD one – мережа магазинів чоловічого одягу; DELFAST – сервіс кур'єрської експрес-доставки на електровелосипедах; Arber – магазини ділового одягу для чоловіків; Burger Club – мережа бургерних. За кількістю франчайзингових точок найбільшими мережами в Україні є «Наша Ряба» (понад 2 500 торгових точок), «Нова Пошта» (понад 6 000 відділень), «Форнетті» (близько 500 точок) [8].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цират А.В. Франчайзинг и франчайзинговый договор. Учебно-практическое пособие. URL : https://jvs.law/wp-content/uploads/2019/03/Franchise_and_franchise_agreements.pdf (дата звернення 21.01.2023).
2. Історія виникнення та розвитку франчайзингу. URL : https://pidru4niki.com/18471227/ekonomika/istoriya_viniknennya_rozvitku_franchayzingu (дата звернення 21.01.2023).
3. Дилер (англ. Dealer «торговець»): – фізична чи юридична особа, яке закуповує оптом продукцію компанії, а потім продає його в роздріб або дрібним оптом (наприклад, автомобільний дилер); URL : [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D1%80_\(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D1%80_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F)) (дата звернення 16.08.2022).

4. 75 років Закону США про торгові марки (Закон Ленхема). URL : <https://yur-gazeta.com/golovna/75-rokiv-zakonu-ssha-pro-torgovi-marki-zakon-lenhema.html> (дата звернення 21.01.2023).

5. Закон Ленхема, який 05.07.1946 р. підписав Президент Гаррі С. Трумен. Хоча торгові марки якимось чином використовувалися і застосовувалися в США протягом століть, перше всеосяжне федеральне законодавство, яке регулює реєстрацію та захист торгових марок, не було прийняте до 1946 р.

6. Історія компанії Соса-Соса. URL : https://zaritsky.at.ua/publ/istoriji/istorija_kompaniji_coca_cola/6-1-0-107 (дата звернення 21.01.2023).

7. Історія створення і розвитку макдональдс. Хто засновник «МакДональдса»? Історія створення мережі «МакДональдс. URL : <https://uvdarh.ru/bird/the-history-of-the-creation-and-development-of-mcdonalds-who-is-the-founder-of-mcdonalds.html>

8. Історія франчайзинга в Україні URL : <https://franchise-capital.com/ru/blog/istoriya-franchajzinga-v-ukraine-2/>

КОНВЕРГЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В КООРДИНАТАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Тарасенко Олексій¹, Тарасенко Ірина²

¹ к. е. н.; ² д. е. н., професор,

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

Постановка проблеми. До недавнього часу в процесі управління вищою освітою не враховувався вплив на умови функціонування закладів вищої освіти (ЗВО) військових дій та зумовлених ними гуманітарних, демографічних та інших наслідків. Процес конвергенції в освітній сфері розглядався з позицій конвергентності освітніх процесів, а не можливої взаємодії між університетами європейських країн та України, яка зазнала впливу повномасштабної військової агресії з боку РФ. Зазначене визначає актуальність дослідження, обумовлює необхідність визначення пріоритетів розвитку системи вищої освіти (СВО) з урахуванням цілей національної безпеки України в умовах військової агресії та у післявоєнному періоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наслідки військової агресії для освітньої системи України вимагають значних змін в технологіях і організації функціонування ЗВО, серед яких – можливості конвергенції університетів України з європейською освітньою системою при збереженні конкурентоспроможності (КС) та потенціалу СВО України в умовах успішної інтеграції в європейський освітній простір (ЄОП).

В [1-3] визначено стратегічні пріоритети розвитку освіти із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу та обґрунтовано основні напрями підвищення економічного потенціалу ЗВО, серед яких: інноваційний розвиток, застосування освітніх стандартів ЄС з урахуванням євроінтеграційних та глобалізаційних процесів. Питання інтеграції України до Європейського освітнього та дослідницького простору, можливості, загрози і небезпеки, які є результатом інтеграційних й глобалізаційних процесів, пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку вищої освіти і забезпечення її конкурентоспроможності, напрями реформування вищої освіти в Україні, розкрито в [4]. В [5] проаналізовано напрями європейської освітньої інтеграції, спільність та відмінності в розвитку педагогічних систем європейських країн, переваги для розвитку ЄОП. В [6] конвергенцію в освіті визначено як стабілізаційний чинник сприяння відбору оптимальних компонентів, перевірених у процесі тривалої освітньої практики; описано особливості інноваційних методологічних досліджень конвергентності освітніх процесів.

Формування цілей. Метою дослідження є оцінка передумов та чинників конвергенції університетів України з європейською освітньою системою через призму конкурентоспроможності та національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах військової агресії з боку РФ проти України перспективи розвитку СВО залежать не лише від рівня економічного потенціалу країни, але й можливостей євроінтеграційного курсу, одним із проявів якого можна вважати взаємодію українських ЗВО з європейськими університетами з метою досягнення спільних цілей. Проте, крім переваг, які надає інтеграція українській СВО, слід враховувати і ризики такої взаємодії, серед яких: «відтік мізків» – молоді та науково-педагогічних працівників і, як наслідок, втрата людського капіталу країни [7, с. 10]. В умовах війни ці ризики загострилися і набули характеру реальних загроз. Одним із індикаторів цього слід вважати значне скорочення вступників до українських ЗВО у 2022 році [8].

В Законі України «Про вищу освіту» закладено основи державної політики щодо міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти [9]: в статті 74 визначено, що «держава з метою гармонізації законодавчих та інших нормативно-правових актів України у сфері вищої освіти та імплементації найважливіших положень міжнародних документів підтверджує пріоритетність норм міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України». В статті 75 визначено основні напрями міжнародного співробітництва у сфері освіти, які повинні здійснюватися за договорами про співробітництво шляхом встановлення прямих зв'язків між партнерами такої взаємодії [9]. В той же час, спостерігається ситуація, коли допомагаючи українським біженцям, які виїхали з України внаслідок військових дій з боку РФ, приймаючі країни надавали допомогу поза існуючими договорами про таке співробітництво. Це активізувало процеси переведення студентів для продовження навчання в зарубіжних університетах. Отже, для ЗВО характерні всі переваги і ризики реалізації конвергентних процесів у транскордонному просторі між Україною та Європейським Союзом, зокрема безпекові виклики європейської інтеграції, про які зазначається в [10, с. 1].

Встановлено, що в умовах військової агресії конвергенція українських ЗВО з європейською освітньою системою забезпечить можливість функціонування СВО в умовах війни та її розвиток в періоді післявоєнного відновлення за умови дотримання нормативно-правових актів України та забезпечення договірної основи такої співпраці. Для зниження можливих ризиків і пошуку оптимальних шляхів подальшого розвитку СВО України, було визначено чинники, які зумовлюють необхідність та визначають можливість конвергенції українських і зарубіжних університетів з виокремленням: (1) передумов і спільних ознак освітніх систем як підґрунтя для конвергенції університетів різних країн; (2) соціально-

економічних та політичних умов функціонування ЗВО України в умовах військової агресії та в післявоєнному періоді.

Обґрунтовано елементи забезпечення КС та безпеки СВО України як складової національної безпеки, серед яких: удосконалення державної політики з орієнтацією на збереження СВО як пріоритетної сфери, підтримку її КС в умовах військової агресії та створення умов для відновлення в післявоєнному періоді; інваріантність освітніх програм як основа конкурентних переваг українських ЗВО; розвиток в країні демократичних інститутів та розробка державної міграційної політики, спрямованої на повернення українських мігрантів з-за кордону після завершення військових дій; розробка МОН України комплексу заходів, спрямованих мотивувати молодих людей до продовження освіти в українських ЗВО; соціальні гарантії громадянам, які змушені мігрувати до більш безпечних регіонів, забезпечення можливості для продовження освіти; інтернаціоналізація освіти та її інтеграція в європейський і світовий освітній простір, співпраця у освітній сфері на міжнародному рівні; запровадження сучасних технологій навчання, освітніх інновацій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для досягнення цілей післявоєнного відновлення при розробці комплексу заходів щодо розвитку СВО доцільно враховувати можливості нових форм взаємодії між університетами України та ЄС за умови забезпечення КС національних ЗВО. Напрямами посилення конкурентоспроможності національних ЗВО слід вважати: підвищення рівня їх наукової та інноваційної діяльності, якості послуг та престижності освіти, удосконалення системи менеджменту, зокрема шляхом імплементації підсистем управління конкурентоспроможністю та ризик менеджменту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Klein, Joel I., Rice, Condoleezza, Levy, Julia C. (2012). U.S. Education Reform and National Security. *New York: Council on Foreign Relations Press*, March 2012. 120.
2. Duřová Spiřáková, E., Gontkovičová, B., & Hajduová, Z. (2016). Education from the Perspective of the Europe 2020 Strategy: the Case of Southern Countries of the European Union. *Economics & Sociology*, 9, 2. 266-278.
3. Bartosik-Purgat, M., Filimon, N., & Kiygi-Calli, M. (2017). Social media and higher education – an international perspective. *Economics & Sociology*, 10, 1. 181-191.
4. Bagmet, M., & Liakhovets, O. (2017). Towards the European Union's Education Standards: Expectations of the Ukrainians. *Economics & Sociology*, 10, 2. 191-206.
5. Левченко, Т.І. (2007). Європейська освіта: конвергенція та дивергенція (Монографія). *Вінниця: «Нова книга»*.

6. Масляк, Т.Р. (2020). Конвергентність освітніх процесів європейської інтеграції як основа успішної інтеграції просторово-економічних систем. *Механізми публічного управління*. Випуск 19. 46-52.
7. Ващук, Ф.Г. (2011). Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія (Серія «Євроінтеграція: український вимір»). Ужгород: ЗакДУ.
8. «Вступ.ОСВІТА.УА» (2022, 01 December). <https://vstup.osvita.ua/r27/>
9. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII (2014). URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
10. Куцаб-Бонк, К. Конвергенція у соціально-економічному просторі транскордонного регіону в умовах європейської інтеграції [Автореф. дис. д-ра екон. наук, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»]. https://ird.gov.ua/irdd/ar20170529_a805_KucabBakK3.pdf

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОСОБЛИВО ОХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Тарасюк В.А., к.с.-г.н. асистент кафедри землеробства, ґрунтознавства та захисту рослин, ЗВО «Подільський державний університет», м. Кам'янець-Подільський, Україна

Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення – це встановлений правовими нормами порядок охорони земель, який передбачає збереження і відтворення, а також використання за цільовим призначенням земель різних форм власності, забезпечення охорони прав всіх суб'єктів на ці землі, здійснення управління землями і забезпечення контролю за дотриманням законодавства та застосування відповідальності за його порушення.

Природоохоронна територія – територія, яка охороняється через своє екологічне, культурне або подібне значення. Існує велика кількість таких територій, рівень захисту яких сильно відрізняється та залежить від статусу, встановленого національними законами та міжнародними договорами.

Природоохоронна територія, визначається Міжнародним союзом охорони природи (МСОП) – територія або акваторія, призначена для захисту і підтримки біологічної різноманітності та природних і пов'язаних із ними культурних ресурсів, захист якої встановлюється законом або іншими засобами.

Відповідно до ст. 44 ЗК України до складу земель природно-заповідного фонду включені природні території та об'єкти (природні заповідники, національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища), а також штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва). Відповідно до ст. 46 ЗК України до земель іншого природоохоронного призначення належать земельні ділянки водно-болотних угідь, що невіднесені до земель лісового і водного фонду та земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу наукову цінність.

На землях природоохоронного, лікувально-оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення законодавством встановлюється особливий порядок землекористування та господарювання: забороняється або обмежується діяльність, яка може викликати зниження чи знищення екологічної, лікувально-оздоровчої, рекреаційної та історико-культурної цінності взятих під особливу охорону земель.

Природні заказники й заповідники, яких в Україні найбільше і які займають найбільшу площу охоронних територій, обмежені як територіально, так і функціонально. Як правило, вони займають невеликі за площею території без наявності буферних зон.

Порядок використання земель природних заповідників та їх охоронних зон деталізується в Проектах організації території природного заповідника, які розробляються та затверджуються відповідно до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Положень про Проекти організації територій установ природно-заповідного фонду України» від 6 липня 2005 р.

Правове регулювання охорони і використання земель національних природних парків є диференційованим, оскільки вони підлягають функціональному зонуванню. Зокрема, землі національних природних парків поділяються на чотири зони, які істотно відрізняються за своїм правовим режимом. Так, у складі земель таких парків виділяють:

а) заповідну зону, яка призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, режим якої визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників;

б) зону регульованої рекреації, в межах якої проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць. У цій зоні дозволяється також влаштування та відповідне обладнання туристських маршрутів і екологічних стежок. Однак у ній забороняються рубання лісу головного користування, промислове рибальство та промислове добування мисливських тварин, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони;

в) зону стаціонарної рекреації, яка призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку;

г) господарську зону, у межах якої провадиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, можуть знаходитися населені пункти, а також землі інших землевласників та землекористувачів.

Землі пам'яток природи. Створення пам'яток природи як території природно-заповідного фонду проводиться без вилучення земельних ділянок у їх власників або користувачів. Землі, які оголошені пам'ятками природи, можуть використовуватися з обмеженнями, встановленими Законом України «Про природно-заповідний фонд України» (статті 27, 28).

Основними правовими актами, що встановлюють порядок віднесення, використання та охорони земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, є:

+ Земельний кодекс України;

+ Закон України "Про природно-заповідний фонд України";

+ Указ Президента України від 12 липня 1995 р. "Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності";

+ Указ Президента України від 19 січня 1999 р. "Про продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення";

+ Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах від 29 липня 1993 р. "Про тимчасове положення про порядок здійснення органами Державного комітету України по земельних ресурсах державного контролю за використанням та охороною земель".

Порядок віднесення, використання та охорони їх встановлюється для території державного значення Кабінетом Міністрів України за згодою з органами державної влади на підставі державних законів, для територій регіонального та місцевого значення органами державної влади і органами місцевого самоврядування – на підставі державних законів і нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування.

І нарешті, екологічні виклики та необхідність підтримання та забезпечення сталого розвитку природи стосуються світової екологічної мережі, всієї екосистеми Землі. З урахуванням вказаного, очевидним стає той факт, що правова охорона та захист природи мають носити транскордонний характер, а також ґрунтуватися на міжнародній співпраці та вдосконаленні національних законодавств за рахунок імплементації міжнародного досвіду.

Так, держави та міжнародні природоохоронні організації ще у другій половині минулого століття підняли питання про розширення різних форм екологічної співпраці у транскордонних регіонах. Однією із пріоритетних форм такої співпраці є територіальна охорона природи шляхом створення транскордонних заповідних об'єктів – національних природних та ландшафтних парків, біосферних резерватів, заповідників, а також встановлення міжнародних правил охорони природно-заповідного фонду та довкілля в цілому.

Отже, можемо сказати, що особливості правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду вже багато років є приводом для дискусій багатьма вченими, але на вирішення даного питання може вплинути реформа екологічної сфери та вдосконалення і кодифікація екологічного законодавства України, що дозволить створити єдиний погляд на існуючі проблеми та запропонувати оптимальні шляхи їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земельний кодекс України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12#Text>
2. Закон України "Про природно-заповідний фонд України". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

3. Указ Президента України від 12 липня 1995 р. "Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/608/95#Text>

4. Указ Президента України від 19 січня 1999 р. "Про продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/99#Text>

5. Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах від 29 липня 1993 р. "Про тимчасове положення про порядок здійснення органами Державного комітету України по земельних ресурсах державного контролю за використанням та охороною земель".

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПРАВОВОГО БЛОКУ ПРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПЕРЕМІЩЕНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

*Тимчук Віктор¹, Осипова Людмила², Халін Сергій³,
^{1, 2} к. с.-г. н., старший науковий співробітник; ³ к. с.-г. н.,
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля, м. Київ, Україна*

Постановка проблеми. Серед сучасних викликів для аграрних університетів як навчальної і наукової системи є прагматичне оперування інформаційними потоками і ресурсами у форматі трансферу [1, с.5-7]. Якщо говорити про аграрний напрям – існують специфічні запити користувачів і суспільства, особливо в умовах глобалізації та інтернаціоналізації, що значно підвищує актуальність правового поля в якому відбуваються ці процеси [2, с.8-12; 3, с.9-11].

Формулювання цілей тез. Аналіз стану та проблемних питань з метою виділити перспективні вектори і підходи системної трансформації переміщених університетів у форматі сучасних викликів [1, с. 6-9]. При розробці робочих моделей виходили з урахування позицій організації, структурної та ієрархічної побудови систем, формалізації та системного підходу на засадах наскрізної координації з визначенням ролі правового забезпечення. Об'єктом досліджень були факторіальні чинники для побудови цілісних систем за модульним принципом [4, с.322-324].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз показав, що в рамках ОПП 201 «Агрономія» на кафедрі агрономії та лісництва СНУ ім. В.Даля 81,6% звітів студентів містили SWOT аналіз з виділенням ключових моментів роботи аграрного сектору на прикладі підприємств в яких відбувалася практика. 30,5% звітів містили аналіз і пропозиції поліпшення ситуації в аграрній сфері у повоєнний період. При цьому на теперішній час студенти, на жаль, досить опосередковано оперували ресурсом у форматі чинного законодавства за виключенням окремих напрямів. Тобто, з точки зору оперування великою кількістю факторіальних перемінних при системному підході суттєво змінюються акценти і наголоси щодо об'єктів, персоналій, інструментарію та методології зі зростанням стратегічної ролі правового поля і правового забезпечення аграрного виробництва на фоні статусу України як кандидата до вступу в ЄС, особливо в умовах військової агресії РФ проти України [5, с.4-7; 6, с. 1-3].

Враховуючи специфіку правового блоку прагматично виникає необхідність його достатньої адаптації для користувачів різних рівнів, або наявність розгалуженої системи правового забезпечення [3, с.5-7]. Відносно агропромислового виробництва і особливо галузі рослинництва стратегічно важливими є перехід до рівня стандартизованих сировинних

ресурсів (ССР), обґрунтованої зональної спеціалізації та трансферу цілісних технологій з відпрацюванням відповідних об'єктів, зон та механізмів.

На теперішній час за вектором інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної сфери економіки одним з актуальних питань залишається трансформація наукових установ та вищих навчальних закладів (ВНЗ) з державною формою власності до рівня оригінатора об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) та центрів трансферу знань і технологій [7, с.5-11]. Для цього на рівні навчального процесу має бути вибудована система прагматично функціонального зв'язку між дисциплінами з одного боку та необхідний рівень методологічного забезпечення і супроводження ІТ технологіями та правовим блоком.

Проведеним аналізом виділено, що кількість формальних рангових оцінок в освітньому блоці становить 28,5 %, у науковому – 53,3 %, у маркетинговому – 70 %. Що є чітким індикатором векторів покращення роботи. При цьому при побудові цілісної системи на засадах наскрізної координації згідно інтегральної компетентності ОПІ 201 «Агрономія» чітко говориться про здатність самостійно розв'язувати складні виробничі задачі і проблеми професійної діяльності в сільському господарстві в сучасних економічних умовах на рівні конкурентоздатного виробництва та у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень щодо трансферу технологій і здійснення інноваційних підходів в умовах варіабельного зовнішнього середовища з урахуванням зональних умов та зональної спеціалізації. Але все це системно реалізується в правовому полі через специфічні ресурси і механізми. Тобто, правовий блок базово і системно має бути інтегрований в навчальний, науковий і маркетинговий блоки. З цього огляду за основу взято використання розробленого раніше алгоритму І4, який дозволяє предметно досліджувати взаємозв'язок між векторами і факторами (рис.1)

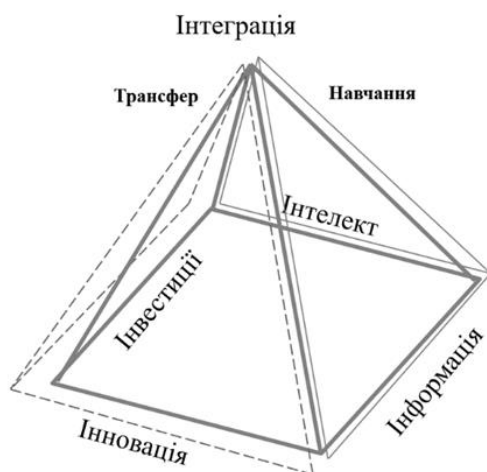

Рис. 1. Використання алгоритму І4 при аналізі наукового, навчального і маркетингового блоків ОПІ 201 «Агрономія»

І на рівні навчання і на рівні трансферу є специфічні ресурси та механізми правового забезпечення, які мають забезпечувати їх ефективність та практичність. На теперішній час для ОПП 201 «Агрономія» ці питання вирішуються переважно через включення до дисциплін розбору наявних ситуацій та перспектив розвитку аграрного сектору економіки. З цього огляду інтерес становить аналіз методологічних підходів організації наукового, навчального та маркетингового блоків (рис.2).

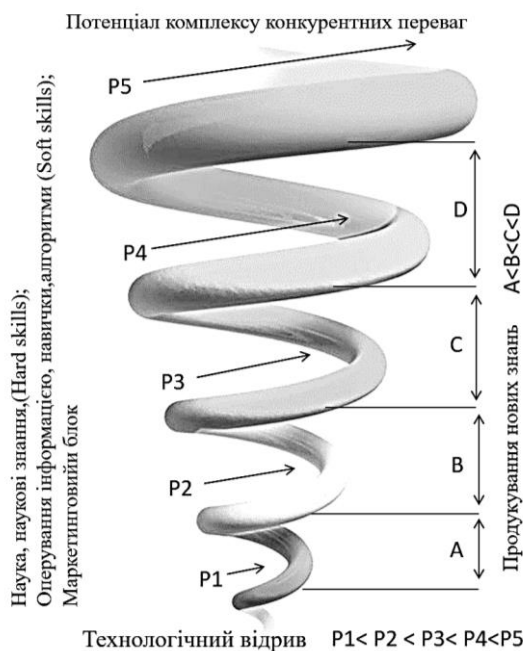

Рис. 2. Аналіз методологічних підходів організації наукового, навчального та маркетингового блоків при трансформації СНУ ім. В. Даля за спеціальністю 201 «Агрономія»

При цьому показово, що з методологічної точки зору параметри процесу та їх ефективність і по вертикалі і по горизонталі визначально реалізуються через правове поле, яке в теперішніх умовах враховується переважно на рівні трансферу, а не в повній мірі інтегрується за принципами наскрізної координації при плануванні і розробці.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Проведений аналіз і отримані результати є складовою формування цілісної системи трансферу знань та технологій в переміщених університетах по ОПП 201 «Агрономія» за модульним підходом. Проведені дослідження є складовою реалізації рекомендацій експертної комісії Національної агенції з якості вищої освіти (НАЗЯВО) у форматі виконання дорожньої карти при акредитації ОПП 201 «Агрономія». Проведена апробація на кафедральному та університетському рівнях, Всеукраїнських і Міжнародних конференціях та на рівні аграріїв, переробників, правників, фахівців технічної галузі, педагогів та студентів генерально виділила необхідний рівень стартової адаптації, позитивне сприйняття підходів та актуальність поставлених задач.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Курило В.С., Савченко С.В., Карамаш О.Л. Переміщені університети як новий тип закладів вищої освіти України. Освіта та педагогічна наука №3 (172), 2019 С.3-9
2. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с.
3. Аграрне право : підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін. ; за ред. А. М. Статівки. – Вид. 2-ге, змін. – Харків : Право, 2019. – 416 с
4. Timchuk V.M. Methodological approaches to simulating and forming technological innovations in plant production. Вісник центру наукового забезпечення АПВ Харківської області. Х., 2014.-№16 С.320-328
5. Стратегія розвитку СНУ ім. В. Даля до 2030 року URL:<https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/Strategiya-rozvytku-SNU-im.-V.-Dalya-na-2019-2030-roky-1.pdf>. (дата звернення: 16.01.2023)
6. Андрій Федотов «Підконтрольні території Донецької та Луганської областей мають стати пілотом для трансформації всієї економіки України» URL:<https://ces.org.ua/podcast-government-controlled-territories-of-the-donetsk-and-luhansk-regions/> (дата звернення: 16.01.2023)
7. Матюшенко І.Ю. Розробка і впровадження конвергентних технологій в Україні в умовах промислової революції: організація державної підтримки: монографія. Х: ФОП Александрова К.М., 2016. 556 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПІВПРАЦЕЮ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Ткачук Наталія, директор Комунального закладу «Малокрушлинецький ліцей
Вінницького району Вінницької області» село Малі Крушлинці, Україна*

Постановка проблеми. Сучасні екологічні проблеми навколишнього середовища створюють загрозу для людства. Це вимагає актуалізації питання збереження довкілля та зміни ставлення кожної людини до навколишнього середовища. В першу чергу знання щодо збереження та охорони природи мають бути сформовані у дітей, юнацтва та молоді в процесі здобуття ними освіти у закладах загальної та вищої освіти. Вирішити дану проблему може екологічне виховання, що включає постійну педагогічну діяльність, направлену на розвиток і формування в учнів та студентів екологічної свідомості та культури. Виходячи з цього, важливим завданням педагогічних та науково-педагогічних працівників є забезпечення екологічних знань в учнів та здобувачів вищої освіти, вихованні любові до природи, бажанні берегти, примножувати її, виховувати культуру природокористування [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування екологічної культури особистості досліджували такі педагоги як Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К. Д. Ушинський, О. Я. Герд, О. І. Бекетов, К. О. Тімірязев, Н. Ф. Реймерс та багато інших [2].

Завданнями сучасного екологічного виховання молодого покоління є сприяння накопиченню екологічних знань, виховання любові до природи, бажання берегти та примножувати її багатства, формувати вміння і навички діяльності людини в природі [3; 4].

Головними формами та методами екологічного виховання учнів має бути проведення інтерактивних екологічних заходів, розробка природоохоронних заходів для місцевих природних ландшафтів (річок, струмків, ставків, галявин, луків, лісів) та подорожі екологічними стежками, дослідницька діяльність учнів щодо їх екологічного виховання [5].

Проте, існує нагальна необхідність у подальшій, більш глибокій розробці проблеми екологічного виховання дітей, що підвищить екологічну етику учнів, їх відповідальність за охорону і збереження природи.

Формулювання цілей тез. Тому метою дослідження було розробити елементи концепції екологічної освіти здобувачів загальної освіти у взаємозв'язку із продовженням їх навчання в закладах вищої освіти. У дослідженні представлені напрацювання у цьому напрямі Комунального закладу «Малокрушлинецький ліцей Вінницького району Вінницької області», що входить до Вінницької міської територіальної громади.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні перед сучасними закладами загальної освіти, які мають відігравати визначальну роль у прищепленні дітям почуття відповідальності за рідну природу, стоять важливі завдання. При цьому визначальною ланкою має виступати чітка система екологічного виховання: сім'я – дошкільні установи – заклади загальної освіти – заклади вищої освіти.

Екологічне виховання у закладі загальної освіти необхідно починати з молодшого шкільного віку. Спочатку діти вчаться помічати прекрасне та незвичне навколо себе, спостерігають за природою, милуються нею. Це формує у них перші навички охорони, збереження природи, не шкодити навколишньому середовищу, робити довкілля чистішим. Значною мірою це досягається вивченням навчального компонента «Я досліджую світ. Природознавча галузь».

У середніх та старших класах метою екологічного виховання дітей має бути усвідомлення масштабів екологічної кризи, знання та розуміння причин і наслідків негативного впливу людства на природне середовище, формування нового типу мислення, вироблення нових ідей, направлених на збереження довкілля, можлива практична екологічна діяльність, націлена на виявлення важливих екологічних проблем рідного краю та покращення стану природного середовища. Згідно НУШ з 5-го класу здобувачі освіти мають змогу опанувати предмети «Природознавство», «STEM-освіта».

Важливу роль у вихованні екологічної культури учнів належить навчальному компоненту «Екологія», який викладається у 10–11-х класах закладів загальної освіти. Вивчення здобувачами загальної освіти навчального компонента «Екологія» забезпечує формування у них наступних компетенцій: формування світоглядних знань про основні тенденції взаємодії суспільства і природи на сучасному етапі; взаємозалежність економіки та екології; розкриття наукових основ природокористування; формування знань про традиції природокористування корінних громад населення; основні положення міжнародної стратегії сталого розвитку; виховання розуміння сучасних екологічних проблем, усвідомлення їх важливості; виховання почуття відповідальності за стан довкілля; усвідомлення місця людини в природі; свідомості щодо необхідності дотримання природоохоронного законодавства; розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому та регіональному рівні; вміння прогнозувати особисту діяльність та діяльність інших людей; розвиток системи інтелектуальних та практичних умінь і навичок, емоційних переживань стосовно вивчення, оцінювання та збереження природи рідного краю та власного здоров'я.

Робота дітей повинна бути цілеспрямованою, вони повинні розуміти, для чого виконуються певні завдання та якими мають бути їх результати. Важливість і необхідність

такої діяльності дає учням відчуття потреби діяти, бути задоволеними одержаним результатом, причетності до вирішення важливих екологічних проблем, до свідомого самостійного життя у злагоді з природою.

Саме за таким принципом відбувається підготовка дітей у Комунальному закладі «Малокрушлинецький ліцей Вінницького району Вінницької області». У ліцеї функціонує дитяче об'єднання «Берегиня», яке створене на добровільній основі та має за мету сприяти національному та екологічному відродженню рідного краю. Об'єднання «Берегиня» працює за такими напрямками: «Моя земля – земля моїх батьків», «Люби і знай свій рідний край».

Кожен клас ліцею в рамках об'єднання сформований у екологічний загін, що має свою назву («Промінчики», «Джерело», «Веселка» і т. д.). Кожен загін має свою справу і завдання щодо вивчення та покращення навколишнього середовища. Щомісяця у ліцеї видається екологічна газета «Соняшник», у якій висвітлюються проведені екологічні акції учнями по висадці дерев, озелененні прилеглої території, ліквідації сміттєзвалищ, підгодівлі птахів тощо.

Завдяки співпраці Комунального закладу «Малокрушлинецький ліцей» з ТОВ «Подільська Січ» запроваджено екологічний проєкт «Екошкола» з сортування побутових відходів у закладі. Учні ліцею є активними учасниками щорічної всеукраїнської акції «Джерело» щодо збереження та охорони водних джерел.

Комунальний заклад «Малокрушлинецький ліцей» налагоджує тісну співпрацю із закладами вищої освіти регіону. Так у взаємодії з Вінницьким національним аграрним університетом, Вінницьким обласним управлінням лісового та мисливського господарства, Вінницькою обласною станцією юних натуралістів на базі ліцею створюється учнівське лісництво та еколого-просвітницький центр.

Керівництво Вінницького національного аграрного університету організовує постійні зустрічі учнів ліцею у стінах закладу. Метою таких заходів є ознайомлення здобувачів освіти із матеріально-технічною базою, зокрема Ботанічним садом «Поділля», Зимовим садом, Мисливськими угіддями, Науково-дослідними ділянками університету. Учні відвідують навчальні аудиторії та лабораторії з екології, ботаніки, рослинництва, ландшафтного дизайну, лісівництва, де із захопленням розглядають представлені експонати. Також вони наочно спостерігають за проведенням екологічних досліджень у Науково-вимірювальній агрохімічній лабораторії кафедри екології та охорони навколишнього середовища факультету агрономії та лісівництва. Це формує у них почуття відповідальності за природу.

Студенти-екологи Вінницького національного аграрного університету проводять у Комунальному закладі «Малокрушлинецький ліцей» екоуроки, на яких розповідають учням про сортування сміття, органічну його переробку, супроводжуючи заходи цікавими завданнями для учнів (мініквести, тренінги тощо).

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, екологічне виховання учнів має базуватись на формуванні у них екологічної культури. Це відбувається на основі залучення у освітній процес взаємопов'язаних ланок: сім'я – дошкільний заклад – заклад загальної освіти – заклад вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іванова О. Досвід роботи школи з екологічного виховання учнів. URL: <http://osvita.ua/school/method/upbring/1130/> (дата звернення 02.02.2023).
2. Завдання школи та її роль в екологічному вихованні школярів. URL: http://allref.com.ua/uk/skachaty/Zavdannya_shkoli_ta_yiyi_rol-v_ekologich (дата звернення 02.02.2023).
3. Фіцула М. М. Екологічне виховання. *Педагогіка*. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/50115> (дата звернення 02.02.2023).
4. Актуальність проблеми екологічного виховання школярів. URL: <http://vospitanie.at.ua/blog/> (дата звернення 02.02.2023).
5. Ткачук Н. О., Ткачук О. П. Особливості екологічного виховання учнів шляхом співпраці загальноосвітніх і вищих навчальних закладів. *Інтернаука*. 2017. № 2 (24). Т. 1. С. 95 – 100.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ІСТОТНИХ УМОВ ПРАЦІ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД: ПРОБЛЕМИ СВОБОДИ ВОЛІ СТОРІН ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Фатєєв Ярослав Володимирович, аспірант 3 р.н., спеціальність 081 Право, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. Напад російської федерації на Україну 24 лютого 2022 р. став новою точкою відліку української історії за усіма напрямками. Не оминуло це і напрям правотворчості, призначенням якої було і є створення таких правил поведінки, які б забезпечували правопорядок у суспільстві та визначали вектори його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміни у правовому регулюванні праці віднайшли відлуння у наукових дискусіях, що були започатковані провідними вченими сучасності у галузі трудового права: Л.П. Амелічевої, В.В. Жернакова, О.О. Коваленко, О.М. Рим, О.М. Ярошенка та інших.

Формулювання цілей тез. Актуальність даної проблеми дозволяє сформулювати мету даної роботи: розглянути особливості істотних умов праці в Україні, що стосуються свободи волі сторін трудового договору у воєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Базу для нового етапу правотворчості в Україні, звичайно, заклав режим воєнного стану, запроваджений на території України Указом Президента України. За цим режимом започатковано дозвіл на обмеження трудових прав громадян в умовах дії даного режиму.

Деталізація обмеження трудових прав громадян відбулась через запровадження особливостей правового регулювання трудових відносин в Україні Законом України від 15 березня 2022 року N 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1]. Зосередитись хотілося б на тій специфіці, що стосується зміни істотних умов праці, яка відобразилася на свободі волі сторін трудового договору.

Так, ч.2 ст.3 Закону України від 15 березня 2022 року N 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» визначила, що «у період дії воєнного стану повідомлення працівника про зміну істотних умов праці та зміну умов оплати праці, передбачених частиною третьою статті 32 та статтею 103 Кодексу законів про працю України, здійснюється не пізніше як до запровадження таких умов» [1]. А саме, мова йде про те, що за мирних часів, ч.3 ст.32 Кодексу законів про працю України передбачала, що «про зміну істотних умов праці - систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміну розрядів і найменування посад та інших - працівник повинен бути повідомлений не пізніше ніж за два місяці» [2].

Тобто, режим воєнного часу дозволив звужити площину прояву свободи волі працівника за рахунок розширення можливостей роботодавця. Законодавець надав додаткові важелі впливу на волю працівника, фактично позбавивши його часу на усвідомлення та адаптацію до нових умов.

Звісно, враховуючи важку ситуацію в країні, викликану повномасштабною війною проти України, таке обмеження свободи волі працівника, що трансформувалося в обмеження його права на працю, було цілком обґрунтованим на початку воєнних дій, коли роботодавцю потрібно було швидко підлаштовуватись під вимоги воєнного часу. Але зараз, майже рік потому, коли і Президент України, і голова Кабінету Міністрів України наголошують на необхідності відбудови економіки України, стає очевидним той факт, що без відновлення паритету воле сторін трудового договору навряд чи можна буде обійтись.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Справа в тому, що відсутність робочих рук в Україні внаслідок вимушеного переселення у пошуках захисту свого життя як в інші регіони України, так і за кордон, викликає попит на такі правові мотиваційні механізми, які б стимулювали повернення працівників у регіони, де працює промисловість. І повернення працівників значно можна стимулювати саме переходом на правове регулювання праці за законами мирного часу. Тому очевидно, що першочерговим завданням трудового законодавства українського сьогодення, з урахуванням звільнення окупованих територій, повернення українців. Що виїздили за кордон, є поступовий перехід на мирні рейки правового регулювання праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Закон України від 15 березня 2022 року N 2136-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

LEADING METHODS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE AT THE HEED OF THE MIA OF UKRAINE DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATUS

Khairulina Nailia¹, Dubova Hanna²,

¹ Cand. of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages at Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko, Ivano-Frankivsk, Ukraine

² Senior Teacher of the Department of Foreign Languages, State Fiscal Service University of Ukraine, Irpin, Ukraine

The Coronavirus pandemic has forced educators to adapt and adjust their work to remote mode. However, the war in Ukraine brought new challenges - the destruction of educational buildings forcibly resettled students and teachers who study and work in new conditions throughout Ukraine and beyond, "dropping out" of the educational process of some students due to air strikes, hostilities, and other war-related reasons.

The project, search, and research tasks help teachers ensure various cognitive activities and interest students during practical classes in the discipline "Foreign language of professional direction." As a rule, the central part of such tasks is performed by students in asynchronous mode.

The Law of Ukraine, "On Higher Education," among the main tasks of higher educational institutions, envisages "ensuring an organic combination of educational, scientific and innovative activities in the educational process" [1, p.6]. State documents on education declare significant changes regarding improving higher education: focus on the best world models of education, new intensive learning technologies, differentiation and integration of education content, and introduction of modern education technologies. In the conditions of the formation of an innovative society, the functional features of education are not only providing cadets/students with the amount of knowledge and skills accumulated in previous years but also the development of the ability to perceive and use in practice new scientific ideas, tools and methods [2, p.3].

In today's world, it is necessary to solve the current problems of pedagogy effectively and consistently and in a relatively short period because the needs to restructure education and development of the appropriate educational material base in our country are already obvious today. New pedagogical and information technologies can help us with this. It is impossible to separate one from the other since only the widespread introduction of new pedagogical technologies will allow changing the paradigm of education, and only new information technologies will allow the most effective implementation of the opportunities inherent in new pedagogical technologies. The new information technologies make it possible to fully reveal the pedagogical and didactic functions of the methods and realize the potential opportunities inherent in them [3, p. 11].

The theoretical justification for using modern pedagogical technologies in the educational process is revealed in the works of I. Forostyuk, I. Romanov, T. Sidelnyk, Yu. V. Shevchenko, and others. Such psychologists intensively developed active group teaching methods as H. Kovalchuk, Ya. V. Kovalchuk, I. Ryabets and others. One of the interactive methods that gained popularity in Great Britain, the USA, Germany, Denmark, and other countries was the case study (case method, situation analysis method), developed by foreign scientists U. Grosse, F. Edechem, M. Shaver, K. Yeats, and others. The basis of the case method was the concept of the development of cognitive and metacognitive abilities [4].

The purpose of the proposed survey is to analyze the most effective methods of teaching English at higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

The teaching of the discipline "English for Professional Purpose" at the higher education institution of the Ministry of Internal Affairs is carried out precisely according to the principles of the dominance of modern information technologies, digitization, and the study of the English language, which will be helpful in the future police officer.

Currently, the following pedagogical technologies are most often used in the educational practice of teachers:

- structural and logical technologies: step-by-step organization of the education system, which ensures a logical sequence of setting and solving didactic tasks based on the step-by-step selection of their content, forms, methods, and means, taking into account the diagnosis of results;
- integration technologies: didactic systems that ensure the integration of interdisciplinary knowledge and skills, various types of activities at the level of integrated courses (including electronic ones);
- professional and business game technologies: didactic systems of using various "games" during which skills are formed to solve tasks based on compromise choices (business and role-playing games, simulation exercises, individual training, computer programs, etc.);
- training tools: a system of activities for working out specific algorithms for solving typical practical tasks with the help of a computer (psychological training for intellectual development, communication, solving management tasks, etc.);
- information and computer technologies, which are implemented in didactic systems of computer training based on the dialogue "man-machine" with the help of various training programs (training, control, information, etc.);
- dialogue and communication technologies: a set of forms and learning methods based on dialogic thinking in interactive didactic systems at the subject-subject level. In educational practice, the diversification of educational technologies allows one to actively and effectively combine them through the modernization of traditional education and its reorientation to an effective

targeted one. With this approach, emphasis is placed on the personal development of future specialists, the ability to master new experiences of creative and critical thinking, role-playing, and simulation modeling of finding solutions to educational tasks, etc. [5, p. 319].

The use of case method technology deserves special attention. The essence of the method is the use of some instances (situations, stories, texts called "cases") for joint analysis, discussion, or decision-making of a particular block (topic) of educational disciplines. From a methodological point of view, a case is a specially prepared material that contains a structured description of situations taken from actual practice. Translated from English, the case is a problem (specimen), and the case is an educational problem (specimen).

Effective formation of foreign language competence with the help of case-stage technology should be based on competence, communicative activity, and differentiated and problem-situational approaches. The competence approach involves the formation of students' relevant competencies, in particular lexical and instrumental ones, which contribute to students' understanding of the ultimate goal of higher education and the desired learning outcome [3].

The case study allows us to develop the competencies needed in future professional activities, improve the skills of analysis, synthesis, and decision-making in standard and non-standard situations, work in a team and develop cooperation skills [7, p.99].

The case method is used as a specific teaching method to solve various problems. Its main problems are:

- technology and optimization;
- methodical saturation;
- application of various types and forms during training;
- a competent approach.

The case method is aimed at analyzing certain situations: case-necessity, case-choice, crisis case, conflict case, case-struggle, and innovation case. The educational tasks of the case method are: acquiring the skills to use theoretical material for the analysis of practical tasks; formation of skills to assess the situation, choosing and organizing the search for basic information; formation of the ability to formulate questions and requests; formation of skills to develop multivariate approaches to the implementation of the action plan; formation of the ability to independently make decisions in conditions of uncertainty; formation of skills and methods of a comprehensive analysis of the situation, forecasting ways of development of situations; formation of constructive criticism skills [7].

All educational technologies must be focused on the cadet/student. Among the indicators that this technology of teaching a subject in higher education is personally oriented, there are the following: the presence of motivation to study; a favorable, comfortable, educational environment for

achieving the goal; use of effective forms, methods, and techniques of training; relying on the experience, knowledge, skills, and abilities of students; students have a sense of control over their learning process; achieving success, meeting cognitive needs and the need for self-realization; complete immersion in the learning process; sufficient time to acquire new knowledge and skills; absence of risk factors for health; changing the content of education and the teacher's position [2, p. 18-19].

So, when innovative pedagogical technologies firmly take their place in the educational process, they will naturally displace traditional methods and forms of work. In this case, higher education institutions of Ukraine will be able to develop an optimal approach to the organization of the educational process, taking into account the specifics of higher education in our country and the domestic cultural environment.

REFERENCES

1. Aktyvizatsiia navchalnoho protsesu u suchasni vyshchii shkoli, (2010). Metod. ohliad. K.: DP "Vyd. dim "Personal", 2010. S. 3-5.[in Ukrainian].
2. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lyp. 2014. № 1556 VII, (2014). № 63. St. 1728. S. 6, 18-19. [in Ukrainian].
3. Syzonenko, V. (2008). Polityka i stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy: yevrointehratsiinyi aspekt. K.: Vyshcha shkola. № 6. S. 29–30. [in Ukrainian].
4. Romanov I. (2018). Umovy zastosuvannia metodu keisiv pry navchanni inozemnykh mov. Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Vypusk 60. Seriia 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy. S.98-102. [in Ukrainian].
5. Strel'nikov, V. (2013). Suchasni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli: modulnyi posibnyk dlia slukhachiv avtorskykh kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii vykladachiv MIPK PUET. Poltava: PUET. 309 s. S. 3-4, 11, 18–19. [in Ukrainian].
6. Chorna, I. (2017). Formuvannia u maibutnikh marketolohiv anhlomovnoi leksychnoi kompetentnosti v pysmi zasobamy keis-tekhnolohii. Avtoreferat. 13.00.02 – teoriia ta metodyka navchannia (hermanski movy). Ternopil. 25 s. [in Ukrainian].
7. Grosse, U. (2015). The Case Study Approach to Teaching Business English. English for specific purposes. 2015. Vol. 7. P. 131-132.

ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ПРАВНИКАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

*Хмизова Ольга, канд. пед. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна*

Постановка проблеми. Воєнний стан докорінним чином вплинув на усі аспекти життя українського суспільства [1; 2]. Не є виключенням і сфера вищої освіти, зокрема правничої, ключовими завданнями якої є підготовка фахівців до захисту прав людини та основоположних свобод, утвердження верховенства права. Вивчення іноземних мов є невід'ємною складовою професійної підготовки правників, що обумовлено інтеграцією системи вищої освіти України до Європейського освітнього простору, розвитком співпраці фахівців і вчених на глобальному рівні. Знання англійської мови полегшує доступ до інформації, використання інтернет-джерел, допомагає налагоджувати міжнародні контакти, розширювати можливості підвищення професійного рівня фахівців, представлення країни на світовій арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перебіг військових дій на території України відіграє ключову роль для всіх суб'єктів освітнього процесу. Залежно від того, де перебувають студенти-правники і науково-педагогічні працівники – на підконтрольній території України, у зоні активних бойових дій, на тимчасово окупованій території чи за кордоном – вибудовується навчально-виховний процес професійної підготовки здобувачів. Автономія закладу вищої освіти, яка визначена Законом України «Про вищу освіту» [3], дозволяє динамічно реагувати на воєнні виклики, зокрема, у визначенні форми навчання. Вибір очної, дистанційної чи змішаної форми безпосередньо пов'язаний з можливостями забезпечення збереження життя учасників освітнього процесу [4].

Державна служба якості освіти розробила рекомендації [5], які допомагають організувати безпечне освітнє середовище, а також ефективно змінювати форми навчання залежно від безпекової ситуації. Значна увага у вищезгаданих рекомендаціях також сфокусована на підтримці особистісної стійкості педагогів та виробленню умінь надати необхідну підтримку здобувачам освіти в умовах воєнного стану, а також на психолого-педагогічній і адаптаційній підтримці внутрішньо переміщених учасників освітнього процесу.

Мета тез – висвітлення процесу викладання англійської мови студентам-правникам в умовах воєнного стану в Україні (з досвіду роботи у Державному податковому університеті (ДПУ), м. Ірпінь).

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною формою викладання англійської мови студентам-правникам у ДПУ в умовах воєнного стану є дистанційна, тобто

індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [6]. Це передбачає не тільки наявність матеріально-технічного забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо), доступу до мережі Інтернет, цифрової грамотності в учасників освітнього процесу, а також певну викладацьку майстерність використання технологій дистанційного навчання. Викладання англійської мови студентам-правникам у ДПУ здійснюється у синхронному та асинхронному режимах дистанційного навчання на платформі Moodle.

Незважаючи на значні переваги, в умовах воєнного стану дистанційна форма навчання не спроможна повністю забезпечити стабільність, плановість, рівномірність навчальної роботи. Основними ризиками, що унеможливають синхронний режим, є: повітряні тривоги та необхідність переміщення в укриття; термінова евакуація із зони активних бойових дій; відсутність електроенергії і зв'язку; відсутність доступу до мережі Інтернет; відсутність доступу до комп'ютера тощо.

Для забезпечення стабільної роботи сайт Moodle ДПУ було перенесено на хмарну платформу. Це дозволило студентам і викладачам успішно працювати як у синхронному, так і в асинхронному режимах на практичних заняттях, під час індивідуальних консультацій, виконання самостійної роботи, проведення комп'ютерного тестування.

На платформу Moodle ДПУ завантажується робоча програма навчальної дисципліни, силабус, плани практичних занять, методичні рекомендації та вказівки до практичних занять, методичні рекомендації та вказівки до виконання самостійної роботи; посилання на онлайн-словники та підручники; також відео, аудіо і презентаційні матеріали у різних форматах; тести для самоконтролю та тематичної перевірки знань студентів.

Методи навчання: активні й інтерактивні методи комунікативного навчання, компетентнісного навчання, особистісно орієнтованого навчання, змішаного навчання, проблемно-орієнтованого навчання, самонавчання, навчання на основі досліджень. Викладання проводиться з використанням інтерактивних технологій.

Організація поточного та підсумкового контролю здійснюється на платформі Moodle ДПУ шляхом виконання здобувачами контрольних робіт, тестових завдань, проходження усного та письмового опитування, захисту проєктів, презентацій навчальних досліджень, складання диференційованого заліку та екзамену.

Викладання англійської мови студентам-правникам у ДПУ здійснюється також з використанням інших платформ і соціальних мереж за вибором викладача. Так, у Viber та Телеграм найчастіше підтримується зв'язок із навчальними групами, дублюються завдання

студентам, які не під'єдналися до заняття у ZOOM або GoogleMeet, надається психологічна допомога.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Активізація мотивації навчання, комунікативної взаємодії між суб'єктами освітнього процесу в умовах воєнного стану відбувається завдяки використанню у викладанні англійської мови студентам-правникам низки активних і інтерактивних методів навчання, зокрема, ситуаційного аналізу (кейс-стаді), розв'язання проблемних завдань і проблемних ситуацій з фаху, залучення до дискусій (під час відеоконференцій і на платформі Moodle ДПУ), психологічної підтримки у стресових ситуаціях. Змістом курсу є інтегроване навчання різним видам мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання та письмо) у сферах професійного та наукового англомовного спілкування фахівців у галузі права.

Використання системи Moodle, що орієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами, має простий інтерфейс, пропонує певний набір інструментів і середовищ групового та індивідуального навчання, значно розширює можливості суб'єктів освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні. Перспективи подальших пошуків вбачаємо у розробці інтерактивного підручника з англійської мови для студентів-правників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64 (2022). <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219987.html>.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (2015). Відомості Верховної Ради України, (№ 28), 250. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Закон України «Про вищу освіту» (2014). Відомості Верховної Ради України, (37-38), 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник (2022) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/>
5. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки (2022) <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/>
6. Наказ Міністерства освіти і науки України № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (2013) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ БЕЗ ФІЛОСОФІЇ ТА МОРАЛІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

*Цуварев Олексій Феліксович, аспірант 4 р.н. спеціальність 081 Право,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Постановка проблеми. Становлення та реалізація ідеї справедливості та принципу соціальної справедливості, їх прийняття та конституційне закріплення, відбувалося під впливом перманентної боротьби людини за право бути людиною.

Прикро констатувати, однак наразі, вбачається така ситуація, коли всі досягнення у цій сфері, отримані шляхом неймовірних зусиль та мільйонів людських втрат, можуть бути знецінені спрощеним відношенням сучасної людини до цього явища.

Чисельні опитування в українському суспільстві, підтверджують, що переважна більшість людей, принцип «справедливості», «соціальної справедливості» визначають виключно утопічною категорією, яка не має за собою практичного вираження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми справедливості у праві розглядалися О.І. Процевським, О.О. Коваленко та іншими.

Формулювання цілей тез. У даній роботі метою є розгляд принципу соціальної справедливості у практичному аспекті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Що перше спадає на думку людині, коли вона чує такі поняття? Щось стосовно моральних або релігійних норм, уяви про добро та зло.

Або, що це філософія. Одразу, перед очима Сократ, Платон, Кант, Гегель, Шопенгауер, Маркс.

Навіть деякі науковці, розглядають принцип соціальної справедливості виключно як ідеал.

Інші ж, взагалі, з метою дискредитації поняття, прирівнюють «соціальне» до пригнічення індивідуального.

Дуже рідко зустрічається чітке розуміння, про прямий причино – наслідковий зв'язок: соціальна справедливість – економічний розвиток та ефективність.

А саме таке розуміння повинно бути у людини XXI століття, у людини відповідальної, цивілізованої та сучасної.

Дефіцит вищезазначеного розуміння є фатальною помилкою, яка впливає як на життя кожної окремої людини, так і на розвиток держави.

Таким чином, незважаючи, на категоричне переконання автора, що філософські та моральні обґрунтування соціальної справедливості мають беззаперечний фундаментальний

вплив на сприйняття людини людиною, її становлення, формування у людини вимог до себе та до інших, гідну орієнтації людини у навколишньому світі та на багато іншого, існує наступна об'єктивна необхідність.

Потрібно, без акцентування уваги на нормах моралі, філософії та релігії дослідити це багатогранне явище – «соціальну справедливість», та вплив цього принципу на розвиток економіки, а через це і на життя кожної людини.

Тож, зазначимо, що принцип соціальної справедливості – це загально визнана цінність всіх цивілізованих держав.

Наприклад, і в Польщі і в Україні найвищими нормативними актами, правовою основою всієї бази законодавства є їх Конституції.

Це документи, які фактично, мають статус фундаментальних джерел, де зазначені світоглядні орієнтири держав.

Так, в Конституції України – Основному Законі, встановлено, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Норми Конституції України є нормами прямої дії [1].

У статті 2 Конституції Польської Республіки зазначено: «Польська Республіка – демократична правова держава, що реалізує принципи соціальної справедливості» [2].

У міжнародних інституціях, на досягнення соціального прогресу та його розвиток акцентовано безліч нормативно – правових актів.

Проаналізувавши, погляди економістів та юристів, з цього питання, потрібно зазначити, що «Соціальна справедливість – це об'єктивна система буття, у якій створені та реально діють рівні умови та можливості для вільного розвитку людини та задоволення потреб (враховуючи все різноманіття інтересів). Рівний, з точки зору справедливості, доступ до соціальних благ та всіх життєвих цінностей, з урахуванням власного внеску кожної людини в розвиток себе, суспільства, загально визнаних цінностей та принципів держави. Це система у якій всі люди мають однакову змогу користуватися соціальними, культурними, політичними та іншими правами» [3].

Тож, рівні умови та можливості для розвитку та реалізації, рівний, з урахуванням власного внеску розподіл благ, право на гідне життя, функціонування «соціальних ліфтів» та «здорової конкуренції». Все це, і не тільки, є соціальною справедливістю.

В той же час, в абсолютній більшості цивілізованих держав діє принцип вільної ринкової економіки.

Тобто, ми бачимо, що принципи соціальної справедливості та вільної ринкової економіки співіснують у одній реальності.

І ось тут, найголовніше питання.

У яких відносинах вони перебувають? Чи є взаємодія? Який вплив? І яким чином це впливає на достаток кожної людини?

Інколи явище краще пізнається через його протилежність.

Уявімо, що абсолютно все, що нас оточує базується на протилежності соціальної справедливості, а саме – на несправедливості. І це прийнято не просто як даність, а як норма.

Наприклад, коли людина не має можливості отримати освіту, коли ініціативна та компетентна людина яка відповідає всім вимогам не має можливості для працевлаштування, коли відбуваються систематичні порушення у трудових відносинах, коли абсолютно не працюють «соціальні ліфти» і у всіх сферах люди «не на своєму місці», коли відсутня конкуренція і підприємства які мають економічну ефективність та суспільний потенціал не мають можливості функціонувати, коли наявна дискримінація, відсутній плюралізм та інше.

Чи може все це призвести до ефективної розбудови економіки? Ні.

Чи є стратегічний потенціал для розвитку, в такому випадку, хоча б когось або чогось, людини, підприємства, бізнесу, економіки, держави? Ні.

Чи є в такому випадку можливість для реалізації людиною права на гідне життя, розвитку та заможності? Ні.

А.Сміт вважав справедливість «головною основою суспільного устрою», захист якої є найважливішим завданням держави та суспільства [4].

А.Сміт – яскравий прихильник лібералізму, засновник класичного напрямку економічної теорії, переконаний індивідуаліст та антисоціаліст, однак, навіть він розумів, що несправедливість веде тільки до неефективного використання потенціалу та неефективного використання ресурсів, а це в свою чергу призводить тільки до деградації. Деградації людини, економіки, бізнесу, суспільства, держави.

І навпаки, ефективна реалізація потенціалу та ресурсів, втілення у життя людиною її знань, умінь, навичок, освіти, досвіду, та прямий вплив цих факторів на виробництво, підприємство, бізнес – це завжди розвиток.

Тобто, потрібно чітко і конкретно зазначити, що соціальна справедливість – це вигідно, в економічному вираженні. Економічно вигідно всім, хто хоче створювати, а не руйнувати.

На підтвердження цьому, експерти Світового Банку дійшли висновку, що між справедливістю та економічною ефективністю є позитивний зв'язок, що справедливість спонукає більш ефективне функціонування економіки.

Визнано, що суспільство, у якому більш висока ступінь рівності, досягає більш високих темпів економічного зростання [5].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Таким чином, соціальна справедливість, глобально – це надія на розвиток економіки, а в практичному виразі – це залог

економічного достатку та заможності кожної окремої людини, реалізації людиною, за умови дотримання інших вимог, права на гідне життя.

Тому, стратегічно важливим, є сприйняття людиною та державою соціальної справедливості не фантазмагорією, а безальтернативною уявою про реальний світ, що в свою чергу, буде спонукати до розвитку саму людину, економіку, бізнес, а відповідно і державу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Tekst uchwalony w dniu 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>.
3. Цуварев О.Ф. Соціальна функція трудового права як практичний вираз ідеї соціальної справедливості. Юридичні гарантії забезпечення прав громадян на працю і соціальний захист: тези доповідей та наукових повідомлень учасників X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9 жовтня 2020 року). Харків : Право, 2020. С. 434-437.
4. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер.з.англ. О.Васильєв, М.Межевікіна, А.Малівський.-К.:Наш формат, 2018.-736 с.
5. Вебер А.Б. Социальная справедливость и развитие // Свободная мысль. 2015. №5. С.95-108.

**WPLYW ETYKO-DEONTOLOGICZNYCH ZASAD
I ODPOWIEDZIALNOŚCI PRAWNEJ PIELEŃNIARKI I INNYCH PRACOWNIKÓW
MEDYCZNYCH NA SUKCES ICH DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ**

**ВПЛИВ ЕТИКО-ДЕОНТОЛОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ ТА ЮРИДИЧНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ І ІНШИХ МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ НА УСПІШНІСТЬ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Zoia Sharlovych, PhD, adiunkt,

Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska

Sformułowanie problemu. Działanie pielęgniarki i innych pracowników medycznych opiera się na podstawowych zasadach, w tym na etycznych i deontologicznych zasadach nawiązywania wzajemnych relacji, budowaniu takich relacji oraz regułach postępowania, które zapewniałyby odpowiedzialność moralną i prawną oraz określały wektory realizacji procesów leczniczo-pielęgniarskich w praktycznych zakładach opieki zdrowotnej [1, 4, 5, 10, 13].

Analiza najnowszych badań i publikacji. Zasady etyczne i deontologiczne oraz moralno-prawna regulacja działalności pielęgniarek, deontologia i humanizm w medycynie, etyczne i prawne podejścia do oceny interwencji pielęgniarskich, prawne aspekty współpracy pracownika medycznego z pacjentami znalazły odzwierciedlenie w dyskusjach naukowych i zostały potwierdzone w pracach naukowych czołowych nauczycieli wyższych uczelni medycznych i naukowców: Alekseenko A., Angelova O., Antonova O., Bilokon L., Brazalii L., Gerasymchuk N., Herych I., Hlukhovskii V., Koval P., Kasevych N., Kovaleva O., Lashkul Z., Lisovyi V., Prokhno O., Safargalina-Kornilova N., Syzintsova Y., Slabkyi H., Spysia N., Fershal Y., Sharlovych Z., Shatylo V. i inni [1, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 13].

Formułowanie celów pracy. Ten temat nie traci na aktualności. Istotne jest dla nas skupienie się na wymaganiach dotyczących działań pracowników medycznych, które opierałyby się na głównych zasadach prawnych i etycznych oraz deontologicznych, co przyczyni się do wysokiej jakości świadczenia usług pielęgniarskich.

Prezentacja głównego materiału badawczego. Integralną częścią działalności zawodowej pielęgniarek jest nacisk na aspekty etyczne i deontologiczne mające na celu stworzenie komfortowych warunków fizycznych i psychicznych dla otwartych, opartych na zaufaniu relacji oraz efektywnego leczenia i opieki nad pacjentem.

Każdy człowiek posiada własne poglądy, wewnętrzne przekonania, wartości dobra i sprawiedliwości, które determinują jego stosunek do otaczającej rzeczywistości, kształtują jego

zachowanie, stają się dla niego normą w życiu codziennym i świadczą o jego moralności lub niemoralności, przestrzeganiu zasad etycznych lub ich nieprzestrzeganiu. To wszystko składa się na etyczne i deontologiczne aspekty działalności pielęgniarki, a przestrzeganie i konstruowanie działań na zasadach moralnych i etycznych determinuje zachowanie deontologiczne [1, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 13].

Pielęgniarka powinna odznaczać się miłością do swojego zawodu, głębokim poczuciem człowieczeństwa, przestrzeganiem zasad humanizmu i moralności, które opierają się na szacunku do swojego zawodu, swojej pracy, współpracowników, pacjentów, ich rodzin, poczuciem człowieczeństwa. Wymaga to wykonywania obowiązków, które powinny opierać się nie tylko na wiedzy, zdolnościach, umiejętnościach, kompetencjach, ale także na zasadach etycznych, które powinny opierać się na wierze, nadziei, przyzwoitości, uczciwości, powściągliwości w zachowaniu, człowieczeństwie, cierpliwości, współczuciu, miłosierdziu, cierpliwość, okazywanie szacunku pacjentowi.

Empatia pomaga zrozumieć problemy pacjenta, chęć ich rozwiązania w celu zaspokojenia jego potrzeb zdrowotnych. To właśnie działalność pracownika medycznego ma na celu zachowanie i poprawę zdrowia ludzi, przestrzeganie norm i zasad etyki lekarskiej, biomedycznej i deontologii przy wykonywaniu swoich obowiązków zawodowych, które uwarunkowane są aspektami prawnymi oraz umiejętnością działania w określonych branżach sytuacji [4, 5, 10].

Specjaliści pielęgniarstwa powinni budować optymalny model zachowania w komunikacji i relacjach z pacjentami, w tym małymi dziećmi i ich rodzicami, młodzieżą, dorosłymi, osobami starszymi, osobami niepełnosprawnymi, w oparciu o profesjonalne umiejętności komunikacyjne, regulacyjne i prawne regulacje działalności zawodowej i zachowań w zespół.

W tym celu konieczne jest prowadzenie własnej działalności zawodowej, która byłaby oparta na zasadach humanistycznych i etycznych, rozumiejąc społeczne znaczenie skutków pełnienia obowiązków dla zdrowia człowieka; ma świadomość odpowiedzialności zachowań i interwencji pielęgniarstkich w standardowych i niestandardowych sytuacjach zawodowych; przestrzegać zasad etyki i deontologii medycznej; traktować pacjentów z szacunkiem i zrozumieniem, tworząc bezpieczne środowisko szpitalne, komfortowe warunki z poszanowaniem prywatności; umieć pracować w multidyscyplinarnym zespole lekarsko-sanitarnym [1, 10, 11, 13].

W swojej działalności zawodowej pielęgniarka musi znać i przestrzegać międzynarodowych aktów prawnych, norm dotyczących regulacji prawnych dziedziny medycznej; dokumenty normatywne, zarządzenia, dekryty, uchwały, algorytmy, normy zatwierdzone przez Ministerstwo Zdrowia Ukrainy, administrację regionalną i zakłady opieki zdrowotnej.

Świadomy odpowiedzialności za „błędy lekarskie / pielęgniarstkie”, wykroczenia lub przestępstwa służbowe, pielęgniarka musi zapobiegać wystąpieniu jatrogenności (negatywnego wpływu pracownika medycznego na pacjenta) lub jatrogennych oddziaływań; przestrzegać

zachowania „tajemnicy lekarskiej”, zapewniać prawa pacjenta, w tym prawo wyboru jego leczenia, opieki, poufności informacji o jego stanie zdrowia [2, 3, 8, 9].

Ważnym aspektem jest przestrzeganie etyki i deontologii lekarskiej przy rozwiązywaniu problemów związanych z onkologią, psychiatrią, pacjentami zakażonymi wirusem HIV lub chorymi na AIDS, pacjentami terminalnie chorymi itp.

W zakładzie opieki zdrowotnej muszą zostać stworzone wszystkie przesłanki deontologiczne dla kolegialnych relacji w zespołach medycznych, które opierają się na etyce korporacyjnej, zasadach demokratycznych oraz zachowaniach i relacjach podporządkowanych. W przypadku problemów moralnych i etycznych każdy pracownik powinien dołożyć wszelkich starań, aby znaleźć sposoby ich rozwiązania.

Ważne jest, aby omawiać wymagania etyczne i deontologiczne, moralne i prawne w działaniach pracowników medycznych na spotkaniach, konferencje, seminaria. Wszelkie przejawy negatywnego zachowania lub działania któregokolwiek z pracowników medycznych muszą być analizowane i zgłaszane wszystkim członkom zespołu, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się choroby i negatywnym konsekwencjom.

Podstawy ukraińskiego ustawodawstwa dotyczącego ochrony zdrowia określają zasady działania pracowników medycznych, przede wszystkim odpowiedzialność za naruszenia prawne, organizacyjne, gospodarcze i społeczne. I tak np. art. 80 tego dokumentu stanowi, że „osoby winne naruszenia przepisów dotyczących ochrony zdrowia ponoszą odpowiedzialność cywilną, administracyjną lub karną zgodnie z przepisami prawa”. Należy jednak zaznaczyć, że jeśli pacjent naruszył ustalony schemat lub odmówił badania i leczenia, to pracownik medyczny nie ponosi odpowiedzialności za stan zdrowia tego pacjenta (część 3 art. 34) [2, 9].

Najostrzejszym rodzajem odpowiedzialności prawnej pracowników służby zdrowia za przestępstwo popełnione podczas wykonywania obowiązków zawodowych jest odpowiedzialność karna, przewidziana w Kodeksie karnym Ukrainy. Takie przestępstwa to przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu człowieka (pacjenta); przeciwko prawom osoby (pacjenta); przestępstwa w zakresie działalności gospodarczej z praktyki lekarskiej; przestępstwa w zakresie obrotu środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi, ich analogami lub prekursorami; inne przestępstwa popełniane przez pracowników medycznych w związku z ich działalnością zawodową [7, 9].

Rozdział II KkU „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu człowieka” określa przestępstwa z zakresu działalności pracowników medycznych, a mianowicie:

- nienależytego wykonywania obowiązków zawodowych, które spowodowało zakażenie ludzkim wirusem niedoboru odporności lub inną nieuleczalną chorobą zakaźną (art. 131 KkU);
- ujawnienie informacji o przeprowadzeniu badania lekarskiego w celu wykrycia zakażenia ludzkim wirusem niedoboru odporności lub innej nieuleczalnej choroby zakaźnej (art. 132 KkU);

- nielegalnej aborcji (art. 134 KkU) - jeżeli pracownik medyczny nie posiada specjalnego wykształcenia medycznego;
- nielegalna działalność medyczna (art. 138 KkU) - wykonywanie bez specjalnego zezwolenia działalności leczniczej przez osobę nieposiadającą odpowiedniego wykształcenia medycznego;
- nieudzielenia pacjentowi pomocy przez pracownika medycznego (art. 139 KkU);
- nienależytego wykonywania obowiązków zawodowych przez pracownika medycznego lub farmaceutycznego (art. 140 KkU);
- naruszenie praw pacjenta (art. 141 KkU);
- nielegalne przeprowadzanie eksperymentów na ludziach (art. 142 KkU);
- naruszenie ustanowionej ustawą procedury przeszczepiania narządów lub tkanek ludzkich (art. 143 KkU);
- darowizna przymusowa (art. 144 KkU);
- bezprawne ujawnienie tajemnicy lekarskiej (art. 145 KkU) [7, 9].

Jak widać, zarówno ich nielegalne działania, jak i ich beczynność leżą w gestii pracowników medycznych.

Innym rodzajem odpowiedzialności jest odpowiedzialność administracyjna. Występuje za przestępstwa określone w Kodeksie Ukrainy o wykroczeniach administracyjnych. Art. 9 KUoWA); stanowi, że bezprawne, zawinione (umyślne lub niedbałe) działanie lub zaniechanie, naruszające porządek publiczny, mienie, prawa i wolności obywateli, w ustalony tryb gospodarowania, pociąga za sobą odpowiedzialność administracyjną [6, 9].

Do przestępstw administracyjnych z zakresu zdrowia publicznego zalicza się w szczególności:

- naruszenia przepisów i norm sanitarno-higienicznych i sanitarno-przeciwepidemicznych (art. 42 KUoWA);
- nielegalne wytwarzanie, pozyskiwanie, przechowywanie, przewóz, przewóz środków odurzających lub substancji psychotropowych bez celu sprzedaży w małych ilościach (art. 44 KUoWA);
- naruszenie ustalonego porządku pobierania, przetwarzania, przechowywania, sprzedaży i wykorzystywania krwi dawcy i (lub) jej składników i preparatów (art. 451 KUoWA) [6, 9].

Osoby, które dopuściły się wykroczeń administracyjnych podlegają sankcjom administracyjnym w postaci grzywien, których wysokość różni się od kwoty nieopodatkowanego minimalnego dochodu obywateli.

Również za nielegalną działalność pracowników medycznych przewidziana jest odpowiedzialność cywilna za niezapewnienie ochrony osobistych praw niemajątkowych (życia i zdrowia) pacjentów podczas udzielania opieki medycznej z powodu niedbalstwa, co reguluje Kodeks

cywilny Ukrainy. Aby uniknąć odpowiedzialności, lekarz lub pielęgniarka musi udowodnić, że pogorszenie stanu zdrowia lub śmierć pacjenta nie nastąpiła z jego winy [9, 12].

Wnioski i perspektywy dalszych badań naukowych. Tym samym pracownicy medyczni, w tym specjaliści pielęgniarstwa, muszą w swojej działalności kierować się zasadami etyczno-deontologicznymi i moralno-etycznymi. Wykonując czynności zawodowe, przed przystąpieniem do wykonywania powierzonych im obowiązków, należy zapoznać się z zarządzeniami, protokołami, normami i przestrzegać ich przestrzegania.

Należy pamiętać, że nielegalna działalność, a także zaniechanie udzielania lub nieudzielania pacjentowi opieki medycznej wiąże się z różnymi rodzajami odpowiedzialności, w zależności od konsekwencji, do jakich może doprowadzić.

Ciągły rozwój zawodowy, samokształcenie, stałe monitorowanie aktualizacji wymagań regulacyjnych dotyczących badania, leczenia, pielęgnacji, profilaktyki chorób; udział w szkoleniach praktycznych, seminariach, webinarach, konferencjach naukowych i praktycznych przyczyni się do rozwoju umiejętności zawodowych i będzie gwarantem powodzenia działań pracowników medycznych oraz uchroni ich przed działaniami niezgodnymi z prawem.

LITERATURA:

1. Антонова О.Є., Шарлович З.П. Професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини як складова їх професійної компетентності // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 9-14. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/19765/1/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.pdf> (звернення 02.03.2023).

2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» № 2801-ХІІ від 19.11.1992. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://www.dec.gov.ua/materials/zakon-ukra-ni-osnovi-zakonodavstva-ukra-ni-pro-ohoronu-zdorov-ya/?role=applicant> (звернення 02.03.2023).

3. Захист персональних даних в закладах охорони здоров'я. Збірник нормативно-правових актів. Вип. 7. – Львів, 2014. – 63 с.

4. Касевич Н.М. Загальний догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: підручник / Н.М. Касевич. — 2-е видання, виправ лене — К. : Медицина, 2009. — 424 с. https://medcoledg.ucoz.ru/Doglyad/kasevich_n.m-zagalnij_dogljad_za_khvorimi_i_medich.pdf (звернення 02.03.2023).

5. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. – Харків, 2015.– 240 с. <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/10105> (звернення 02.03.2023).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (звернення 02.03.2023).
7. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (звернення 02.03.2023).
8. Лашкул З.В., Сізінцова Ю.Ю., Фершал Я.Ю. Інформована згода пацієнта: поняття, мета та значення у процесі реалізації прав та обов'язків медичних працівників. – Запоріжжя, 2013. – 190 с.
9. Міністерство юстиції України. Відповідальність медичних працівників. [Електронне джерело]. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_35697 (звернення 02.03.2023).
10. Медична етика та деонтологія - Медична справа. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://medplatforma.com.ua/article/631-medichna-etika-skladn-situats-ta-poradi-na-shchoden> (звернення 02.03.2023).
11. Спиця Н.В. Деонтологія в медицині. Навчально-методичний посібник для студентів II курсу медичних та фармацевтичних факультетів. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2017. – 60 с. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/5493> (звернення 02.03.2023).
12. Цивільний кодекс України. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435> (звернення 02.03.2023).
13. Шарлович З.П. Науковий підхід до аналізу процесу підготовки сімейних медсестер в системі фахової та неперервної медичної освіти // Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії : зб. матеріалів конференції. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 230-236. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/13723/1/%D0%A8%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%97.pdf> (звернення 02.03.2023).

REFERENCES:

1. Antonova O.YE., Sharlovych Z.P. Profesiyno-pedahohichna kompetentnist' medychnykh sester simeynoyi medytsyny yak skladova yikh profesiynoyi kompetentnosti // Problemy osvity: Nauk-metod. zb. / Instytut innovatsiynykh tekhnolohiy i zmistu osvity MON Ukrayiny. – Kyiv, 2015. – Vyp. 85. – S. 9-14. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu:

<http://eprints.zu.edu.ua/19765/1/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.pdf> (zvernennya 02.03.2023).

2. Zakon Ukrainy «Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov"ya» № 2801-XII vid 19.11.1992. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <https://www.dec.gov.ua/materials/zakon-ukra-ni-osnovi-zakonodavstva-ukra-ni-pro-okhoronu-zdorov-ya/?role=applicant> (zvernennya 02.03.2023).

3. Zakhyst personal'nykh danykh v zakladakh okhorony zdorov"ya. Zbirnyk normatyvo-pravovykh aktiv. Vyp. 7. – L'viv, 2014. – 63 s.

4. Kasevych N.M. Zahal'nyy dohlyad za khvorymy i medychna manipulyatsiyna tekhnika: pidruchnyk / N.M. Kasevych. — 2-e vydannya, vyprav lene — K. : Medytsyna, 2009. — 424 s. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: https://medcoledg.ucoz.ru/Doglyad/kasevich_n.m-zagalnij_dogljad_za_khvorimi_i_medich.pdf (zvernennya 02.03.2023).

5. Koval'ova O.M., Safarhalina-Kornilova N.A., Herasymchuk N.M. Deontolohiya v medytsyni: pidruchnyk. – Kharkiv, 2015.– 240 s. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/10105> (zvernennya 02.03.2023).

6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (zvernennya 02.03.2023).

7. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR), 2001, № 25-26, st.131) [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (zvernennya 02.03.2023).

8. Lashkul Z.V., Sizintsova YU.YU., Fershal YA.YU. Informovana z'hoda patsiyenta: ponyattya, meta ta znachennya u protsesi realizatsiyi prav ta obov"yazkiv medychnykh pratsivnykiv. – Zaporizhzhya, 2013. – 190 s.

9. Ministerstvo yustytisyi Ukrainy. Vidpovidal'nist' medychnykh pratsivnykiv. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: https://minjust.gov.ua/m/str_35697 (zvernennya 02.03.2023).

10. Medychna etyka ta deontolohiya - Medychna sprava. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <https://medplatforma.com.ua/article/631-medichna-etika-skladn-situats-ta-poradi-na-shchoden> (zvernennya 02.03.2023).

11. Spytysya N.V. Deontolohiya v medytsyni. Navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya studentiv II kursu medychnykh ta farmatsevtichnykh fakul'tetiv. – Zaporizhzhya: ZDMU, 2017. – 60 s. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/5493> (zvernennya 02.03.2023).

12. Tsyvil'nyy kodeks Ukrainy. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435> (zvernennya 02.03.2023).

13. Sharlovykh Z.P. Naukovyy pidkhd do analizu protsesu pidhotovky simeynykh medsester v systemi fakhovoyi ta neperervnoyi medychnoyi osvity // Teoriya i praktyka pidhotovky maybutnikh uchyteliv do pedahohichnoyi diyi : zb. materialiv konferentsiyi. – Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. Ivana Franka, 2011. – S. 230-236. [Elektronne dzherelo]. – Rezhym dostupu: <http://eprints.zu.edu.ua/13723/1/%D0%A8%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%97.pdf> (zvernennya 02.03.2023).

ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ БОЙОВОГО ІМУНІТЕТУ (НА ҐРУНТІ ДОСВІДУ УКРАЇНИ)

Шинкарьов Юрій Вікторович, к. ю. н., доцент, зав. каф. держ.-прав. дисциплін, трудового та аграрного права, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Постановка проблеми. В умовах збільшення агресії до оточуючого світу і до сусідніх країн з боку московії – всі країни, яким не пощастило бути територіально наближеними до цієї країни-окупанта, повинні бути готові до відбиття нападу, в тому числі до цього повинен бути готовий і правовий простір цих країн.

На даний момент Україна безпосередньо потерпає від збройного нападу росії, яка намагається порушити територіальну цілісність нашої держави і знищити її суверенітет. Велика кількість громадян стала на захист України і відстоює її незалежність в лавах Збройних сил України. Поряд із громадянами України, які мають своїм обов'язком захищати власну Вітчизну – до лав українського війська стали і громадяни інших країн, які допомагають Україні у цій боротьбі.

Боронячи нашу державу від агресії московитської орди, вказані особи вчиняють певні діяння, що мають зовнішню схожість із тими, що є караними згідно чинного КК України. Саме тому міжнародне гуманітарне право, а за ним і національні законодавства окремих країн передбачають інституцію бойового імунітету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою бойового імунітету займались М. Акімов, А. Бегунц, О.Шармар

Формулювання цілей тез. Цілями даної роботи є дослідження проблематики бойового імунітету на ґрунті досвіду України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наслідуючи положенням міжнародного гуманітарного права, український законодавець як реакцію на зовнішнє вторгнення в Україну ввів до національного законодавства поняття бойового імунітету і передбачив у чинному Кримінальному кодексі України його, по суті, як підставу що виключає кримінальну протиправність діяння. На жаль, подібні норми містяться в законодавстві не всіх країн. Саме тому Україна може поділитися досвідом у сфері правового регулювання бойового імунітету. Тим більш, навіть в Україні його правове регулювання ще дуже далеко від ідеального.

Але поговоримо про відображення бойового імунітету у законодавстві про кримінальну відповідальність.

Сам Кримінальний кодекс України поняття «бойового імунітету» не дає. Замість цього воно дається в Законі «Про оборону України» і визначається як: «звільнення військового

командування, військовослужбовців, добровольців Сил територіальної оборони Збройних Сил України, працівників правоохоронних органів, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України, осіб, визначених Законом України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», від відповідальності, у тому числі кримінальної, за втрати особового складу, бойової техніки чи іншого військового майна, наслідки застосування збройної та іншої сили під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння), настання яких з урахуванням розумної обачності неможливо було передбачити при плануванні та виконанні таких дій (завдань) або які охоплюються виправданим ризиком, крім випадків порушення законів та звичаїв війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України». Кримінальний кодекс, враховуючи це поняття, передбачає у ст. 43-1 таку підставу яка виключає кримінальну протиправність діяння, як «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». На жаль, аналіз положень Кримінального кодексу призводить до висновку про певну колізію вищевказаної норми із поняттям «бойового імунітету» викладеному у Законі «Про оборону України». В даному випадку проблема полягає у різниці в розумінні правової природи «бойового імунітету» та у абсолютно нічим не обумовленому можливому звуженні Кримінальним кодексом кола осіб, які можуть володіти бойовим імунітетом і до кого, відповідно, може бути застосована підстава, зазначена у ст. 43-1 КК України.

Проаналізуємо зазначене. Виходячи із поняття бойового імунітету визначеного в Законі – він є підставою звільнення від кримінальної відповідальності, оскільки в ньому прямо передбачено «звільнення ... від відповідальності, у тому числі кримінальної». Кримінальний кодекс, натомість, зазначає у ст. 43-1, що «Не є кримінальним правопорушенням діяння (дія або бездіяльність)...» і поміщує вказану статтю до Розділу VI «Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння» і дає статті назву «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». На неузгодженості у правовій позиції щодо інституційної належності бойового імунітету, вже неодноразово зазначалося у науковій літературі, тому на цьому зосереджувати увагу не будемо.

Проаналізуємо невідповідність суб'єктного складу осіб, які можуть бути наділені бойовим імунітетом за Законом і за Кримінальним кодексом.

Згідно з законом, ним можуть володіти: військове командування, військовослужбовці, добровольці Сил територіальної оборони Збройних Сил України, працівники правоохоронних органів. Таким чином, перелік осіб є достатньо широким і до нього фактично можна віднести будь-яких осіб, які офіційно беруть участь в обороні України.

Кримінальний кодекс, натомість опосередковано звужує кількість осіб, діяння яких не є кримінально протиправними у стані бойового імунітету. Таке твердження виходить із таких міркувань:

По перше, ст. 43-1 КК України має назву «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». Здійснюючи її тлумачення можна дійти висновку про те, що до кола цих осіб можна віднести тільки тих, хто захищає Україну, як Вітчизну. Для інших осіб – Вітчизною є, скоріше за все, та країна – громадянами якої вони є.

По друге, у назві статті мова йде про виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, а такий обов'язок може покладатися виключно на громадян України. Громадяни інших країн можуть це робити за власним бажанням, а не відповідно до обов'язку.

По третє, частина друга цієї ж статті породжує ще більше питань і протиріч, вказуючи: «Кожна особа має право на захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України незалежно від можливості уникнення зіткнення, заподіяння шкоди або звернення за допомогою до інших осіб чи органів державної влади, Збройних Сил України». В цьому твердженні знов таки ставиться питання про зв'язок «кожної особи» і «Вітчизни».

Як вважається, така незрозумілість щодо кола осіб, діяння яких з оборони України не можуть вважатися протиправними - не відповідає моменту.

Така неоднозначність одразу залишає поза межами дії цієї норми іноземних громадян, які беруть участь у захисті України, наприклад, в лавах Іноземного легіону. Як вважається, ці люди є повноправними комбатантами, які знаходяться в лавах Збройних Сил України, виконують бойові завдання з оборони України. Тому, згідно положень міжнародного гуманітарного права, Закону «Про оборону України» також можуть бути наділені бойовим імунітетом, навіть незважаючи на те, що Україна для них не є Вітчизною. Саме це питання повинно мати однозначне вирішення у нормах чинного закону.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Такий досвід виявлення проблем у правовому регулюванні бойового імунітету пропонується урахувати нашим колегам при розгляді питань про майбутнє удосконалення свого кримінального законодавства як одного з елементів правового забезпечення протидії зовнішній агресії.

Так, для забезпечення максимальної свободи у прийнятті рішень і вчинення дій у відповідних умовах та межах кримінальна протиправність повинна бути усунута або особа повинна звільнитися від кримінальної відповідальності в незалежності від наявності або відсутності правового зв'язку у виді громадянства з тією країною свободи та незалежності якої ця особа виборює від зовнішньої агресії. Внесення таких змін до законодавства дозволить превентивно передбачити необхідність запровадження інституції бойового імунітету.

УЗАГАЛЬНЕНІ ПІДХОДИ ЩОДО СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ : ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО І ЗОВНІШНЬОГО БРЕНДУ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

*Шкітов Андрій, PhD, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна*

Анотація За умов кіберсучасності, із високим впливом та значенням технологій, соціальні мережі набувають питомої ваги та можуть формувати імідж провідних держав. Саме у такій практиці брендингу територій вже існують результативні приклади країн, уряди яких першими зрозуміли ефективність соціальних мереж у маркетингу територій та використали цей інструмент у своїх стратегіях формування бренду.

Annotation Under the conditions of cyber modernity, modernity with a high impact and importance of technologies, social networks are gaining specific weight, which can shape the image of leading states. It is precisely in this practice of territory branding that there are already successful examples of countries whose governments were the first to understand the effectiveness of social networks in the marketing of territories and used this tool in their branding strategies.

За умов кіберсучасності, інформаційні основи програмування розглядають соціальні відносини з огляду та вивчення певних блоків, схем і зв'язків. Зокрема, вузли - це окремі зацікавлені сторони в мережах, а зв'язки - відносини між окремими особами або групами (зацікавленими сторонами). При цьому вивчення соціальних мереж є вкрай актуальним питанням, оскільки може надати вагому кількості інформації щодо членів соціальних груп та їх взаємовідносини. Інформацією даного типу займається соціометрія, яка вимірює соціальні відносини. [1, с21]

Як свідчить історія, від самого початку процес створення соціальних мереж мав комунікаційну та інформаційну функцію. Термін "соціальна мережа" з'явився у 1954 році, задовго до виникнення Інтернету. Зазначений термін мав на увазі близькі стосунки між двома або більше особами.

Термін був запропонований британським соціологом, представником манчестерської школи Джеймсом Барнсом із ціллю виявлення соціальних зв'язків, які відрізнялися від традиційних для багатьох соціологів понять (малі групи - племена, сім'ї, соціальні категорії - стать, етнічна приналежність)[2].

У воєнний час для України прийнято вважати, що соціальна мережа - це структура, заснована на людських зв'язках або спільних інтересах, одна з головних цілей даної структури - швидке прийняття мудрих та зважених рішень. Формування позитивного бренду на прикладі Університету залежить від того, наскільки ефективною є команда фахівців, які досліджують і розробляють концепцію бренду Університету Україна, а також наскільки цілеспрямований та компетентний лідер очолює такий колектив.

Проте, помилковим є підхід, коли завдання щодо розроблення концепції бренду Університету Україна покладають лише на адміністративний персонал.

Тож, для комплексного вирішення питань щодо формування бренду Університету Україна, до команди фахівців мають входити співробітники таких структурних підрозділів міжгалузевого характеру:

- служби персоналу;
- відділу маркетингу;
- відділу комунікацій;
- відділу інформаційних технологій та ін.

У зазначеній вище структурі персоналу (користувачі, менеджери, маркетологи, тощо) можуть бути фахівці з управління брендом Університету Україна.

З огляду на це, як на інтернет-сервіс, соціальну мережу можна розглядати як платформу, що допомагає людям спілкуватися один з одним та організовуватися за певними інтересами. Завдання такого сайту - надати користувачам різноманітні способи взаємодії один з одним - відео, чати, зображення, музику, блоги тощо - та забезпечити форум для обміну досвідом та ідеями.

Варто зазначити, що глобальна соціальна мережа - це соціальна мережа, яка об'єднує дуже велику кількість осіб чи груп, незалежно від їхніх особливостей, характеру, темпераменту, інтересів або місцезнаходження (місця проживання)[1].

Основною метою використання соціальних мереж є соціалізація та інтеграція, бажання налагодити стосунки з іншими користувачами та знайти однодумців. Кожна функція соціальної мережі тісно пов'язана із комунікацією й в підсумку перетворюється на взаємодію. Всесвітня мережа Інтернет містить велику кількість різноманітних соціальних мереж, які можна класифікувати за різними критеріями.

Залежно від доступності, слід виділити такі типи соціальних мереж: закриті, відкриті, змішані. Сьогодні більшість соціальних мереж повністю відкриті для всіх, хоча деякі проекти в силу своєї бізнес-моделі не передбачають розміщення реклами і від самого початку були спроектовані як закриті.

Змішані соціальні мережі отримали дуже незначний розвиток. Їх основне завдання - досягти такого ж рівня популярності, як і відкриті мережі, але користувачам не до вподоби різні бар'єри й тому вони досить неохоче приєднуються до такого роду соціальних мереж.

Соціальні мережі також класифікуються за географічним розташуванням, а саме: глобальні; однієї країни; територіальної одиниці; без регіональної приналежності.

Сучасні інформаційні технології зумовлюють нові тенденції у розвитку соціальних мереж[3]:

— поява інтегрованого інтерактивного зв'язку у соціальних мережах адаптація соціальних мереж до нових комп'ютерів та операційних систем (мобільність і загальність доступу);

— конкуренція між існуючими і новими соціальними мережами, (поява нових конкурентних можливостей) жорсткість реєстраційної політики (більше відповідальності у користувачів);

— зростання економічного впливу соціальних мереж.

Таким чином, спеціалізовані додатки в соціальних мережах значно підвищують ефективність рекламних активностей з використанням технологій продакт-плейсменту.

Соціальні мережі є багатофункціональним інструментом для просування будь-якої ідеї, організації, бренду чи особистості. Популярність та потенціал цього механізму стрімко зростає, а методи вивчення та аналізу соціальних мереж(міждисциплінарні соціологічні, психологічні, маркетингові, менеджменту тощо) дають можливість робити це більш активно та успішно. В умовах кіберсучасності, через повномасштабне вторгнення росії на територію України, необхідно терміново впровадити вітчизняні високоточні засоби зв'язку та придбати STAR LINK (або ж виробляти свої).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лісовський, П. М., & Лісовська, Ю.П. (2023). Ритмодинаміка війни: міжнародна кібертранспортна система: *навчальний посібник Університет «Україна», 142.*
2. Сардак, О. В. (2011). Особливості управління HR-брендом підприємств в умовах ринкової економіки. *Науковий вісник НЛТУ України, 21(15), 276-282.*
3. Федорів, М., & Химиця, Н. (2012). Просування бренду в соціальних мережах як ефективний спосіб зовнішньої реклами. *Інформація, комунікація, суспільство: Матеріали I Міжнародної наукової конференції ICS-2012.—Львів: Вид-во НУ «ЛП», 118-119.*

4. Лісовський, П. М., & Лісовська, Ю. П. (2021). Квантова комп'ютеризація як феноменально-цифрова комунікація у міжнародному праві: монографія. *Монографія. К.: Видавничий дім «Кондор».*

5. ЛІСОВСЬКА, Ю. (2022). Правове забезпечення інтелектуально-ціннісного ресурсу в системі інформаційного капіталу кіберсучасності. *Інформація і право*, (2 (41)), 37-43.

ISBN 978-83-958584-6-8

